

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MEZOPOTAMYA BÖLGESİNDE TARİHİ ÇAĞLARDA GÖRÜLEN
KONUT MİMARİSİ TİPOLOJİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Alev ERASLAN

**SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI**

MAYIS 1996

MEZOPOTAMYA BÖLGESİNDE TARİHİ ÇAĞLARDA GÖRÜLEN

KONUT MİMARİSİ TİPOLOJİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Alev ERASLAN

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 27 Mayıs 1996
Tezin Savunulduğu Tarih : 18 Haziran 1996
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Metin Ahunbay
Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Filiz Özer
Doç. Dr. İlknur Aktuğ Kolay

HAZİRAN, 1996

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
SUMMARY	III
BÖLÜM 1 GİRİŞ	
1.1. Mezopotamya'nın Coğrafi Durumu	5
1.2 Tarihi Çağlar Mezopotamya Tarihi Çevresi.....	8
1.3. Tarihi Çağlar Öncesi Mezopotamya Konut Mimarisine Kısa Bir Bakış.....	12
BÖLÜM 2. ERKEN KRALLIK DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ	
2.1.Fara	15
2.2. Khafaje	18
2.3. Tell Asmar	31
2.4. Tell Agrab.....	42
2.5. Mari	44
BÖLÜM 3. AKAD DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ	
3.1. Nippur.....	45
3.2. Tell Asmar	47
3.3. Asur	54
3.4. Tell Taya	56
3.5. Tell Chuera.....	57
3.6. Mari	60
BÖLÜM 4. UR III DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ	
4.1. Nippur.....	61
4.2. Tello	65
4.3. Tell Asmar	66

BÖLÜM 5. ISIN-LARSA DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ	
5.1. Ur	67
5.2. Nippur.....	7
BÖLÜM 6. ESKİ BABİL DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ	
6.1. Nippur.....	83
6.2. Tell Harmal.....	85
6.3. Asur	87
BÖLÜM 7. KASSİT DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ	
7.1. Nippur.....	88
7.2. Ur	89
7.3. Babil	90
7.4. Nuzi	92
BÖLÜM 8. ESKİ ASUR DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ	
8.1. Nippur.....	94
8.2. Asur.....	95
BÖLÜM 9. YENİ ASUR DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ	
9.1 Asur.....	96
9.2. Khorsabad.....	105
9.3. Nimrud.....	112
BÖLÜM 10. YENİ BABİL DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ	
10.1. Babil	115
10.2. Nipur.....	121
10.3. Ur	122
DEĞERLENDİRME	124
SONUÇ	142

TABLO 1.	Erken Krallık Dönemi Örneklerine Toplu Bakış.....	146
TABLO 2.	Akad Dönemi Örneklerine Toplu Bakış.....	149
TABLO 3.	Ur III Dönemi Örneklerine Toplu Bakış	150
TABLO 4.	Isın-Larsa Dönemi Örneklerine Toplu Bakış	151
TABLO 5.	Eski Babil Dönemi Örneklerine Toplu Bakış	153
TABLO 6.	Kassit Dönemi Örneklerine Toplu Bakış	155
TABLO 7.	Eski Asur Dönemi Örneklerine Toplu Bakış.....	156
TABLO 8.	Yeni Asur Dönemi Örneklerine Toplu Bakış	157
TABLO 9.	Yeni Babil Dönemi Örneklerine Toplu Bakış.....	159
HARİTALAR.....		
RESİMLER		
PLANLAR		
KAYNAKLAR		160
RESİM LİSTESİ		164
ÖZGEÇMİŞ		163

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Mezopotamya'nın Tarihi Devirleri olan İ.O. III-I. bin yılları arası konut tipleri hakkında genel bir bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın oluşum aşamasında yardımlarını esirgemeyerek bana yön veren değerli danışmanım Prof. Dr. Metin AHUNBAY'a, tezimin içindekiler bölümüyle ilgili sorularımı cevaplayan, bana yol gösteren hocam Doç. Dr. İlknur KOLAY'a, Almanca çevirilerimi yapan arkadaşım Ahmet SİPAHIOĞLU ve Ayşin ÖZÜGÜL'e, tezin yazımıyla ilgili her türlü konuda yardımını esirgemeyen sevgili arkadaşım Kamuran NİL BARLAS'a (M.A), İngilizce özeti yazan Trakya Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölüm Başkan Yardımcısı Yrd. Doç. Dr. Engin BEKSAÇ'a ve tezin içeriği ile ilgili her soruma bıkmadan cevap veren, planlar hakkında açıklamalar yapan ve tezin basımıyla bizzat ilgilenen Trakya Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Görevlisi sevgili Ahmet SİPAHIOĞLU ve aileme teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

Tarihi Çağlar Mezopotamya Konutu'nda temel öge, aile yaşamının odak noktası olan üzeri açık "Avlu"dur. Genel karakteri ile ise dışa kapalı, içe açık bir formda olan konutlar, bu avlunun etrafında bulunan ve avluya açılan kapıları olan odalardan oluşur. Geç dönemlerdeki bazı örneklerde ikinci bir katın da olabileceği düşünülen Mezopotamya konutunda tipoloji yapılırken, avlunun bir, iki, üç ve dört yanından odalarla çevrilmiş olması esas alınmıştır. Avlunun bir ve iki yanından odalarla çevrildiği, ev planı, oda sayısının en az sayıda olduğu küçük evler olup, fakir insanların evleridir. Oda sayısının çoğaltılabildiği üç ve dört yanından odalarla çevrili avlu planında ise avlu merkezi bir karakter aldığı gibi evler de büyümüştür. Küçük evlerde avlu evin aynı zamanda hem vestibülü, hem de ana odası görevinde iken, büyük evlere gelindiğinde evlere giriş için bir vestibülün kullanıldığı ve avlunun genellikle güneyinde ana oda denilen kapısı geniş bir odanın varlığı görülür. Günümüzdeki anlamı ile misafir odası olan bu oda, enine dikdörtgen şeklinde olup, kısa kenarlarından biri boyunca bir yan oda uzanır. Avlu etrafındaki odaların bazen tümünün avluya açılan kapıları varken, bazen de bu odaların yanlarında bulunan odalarla olan iç bağlantıları sayesinde avluya ulaşılır. Genelde pencereleri olmayan bu odaların ışık ve havalandırma sorunları, odaların avluya açılan kapıları ile olduğu kadar, saçak altı pencereleri ile de giderilmiştir. Üç ve ikinci bir yıllarında küçük ve basit formları görülen bu konutların birinci bir yılına gelindiğinde, birbirleriyle dış avlunun bir uzun kanadı boyunca uzanan bir ana oda ile bağlantı kuran, iki avlulu formları da görülür. "Konak" da denilen bu iki avlulu konutlarda dış avluya "selam", iç avluya ise "harem" adı verilir. Avluların aynı doğrultuda olduğu gibi kuzey ve güney olmak üzere ayrı yönlerde de olabildiği bu konutlarda ön ev de denilen selam, etrafında bulunan mutfak, banyo, hela, ambar, ahır ve hizmetçiler odası gibi bölümleri ile evin günlük işlerinin yapıldığı yer olup, bu bölümün avlusunun bir kanadı boyunca yerleştirilmiş olan ana kabul salonu ile geçilen harem bölümü ise evin oturma ve yatak odaları bölümüdür. Selam bölümünün, diğer bir adı ile ana ev, ana yatak odasının bir yanda küçük birer banyo bulunur. Bu büyük ve kompleks konutlarda oda sayısı ise, özellikle Khorsabad'da oldukça fazladır. Bazı örneklerinde ana kabul salonunun arkasında bir şapelin görüldüğü bu konutlarda, ikinci bir katın varlığı bilinmektedir.

SUMMARY

THE MESOPOTAMIA DOMESTIC ARCHITECTURE IN THE HISTORICAL TIMES

Until the late XIX-century, everman had believed that all the arts, sciens and letters had been initiated by the Greeks. All the informations can concern to the other Antique peoples were consisting of those harrared by the ancient Greek writeri and of the informations contained in the ancient testament. The first excavations and studies dedicated to the Antique peaples and cultures of Mesopotamia uncovered the reality through the findings of cuneiform and pictorial tablets and decipherements those writing and understanding of those language created by the Ancient peaples of Mesopotamia and Egypt. And a new view history constructed on, in the XIX. century and the humanity, understand it that the roots of the arts, sciens and letters were going to the older times.

We know the first peoples of Mesopotamia through the skeletons which contain the delicosephalic skulls. They were relted to the Mediterranen race. And today we call them as proto-Sumerians or Proto-Tigrisians. Then we encounter with the heritage of the Sumerians, Akadians and Indo. Europeans, too. But the milieu of cultures was so homogenous and also of importance of influence the next generations of cultures and peoples. The time for Mesopotamian culture to live on was so extensive. And today it is difficult for us to understand all the periods and all the phenomens that homogenous the world. Here the study deals with the historical periods (documented) as J.cd, 2nd an 1st millenniums B. C.

There are a great many of the publications dedicated to the Sacred and palace buildings of ancient Mesopotamia. But those dedicated to the profane buildings and especially to the houses are occasional. With an intention to identify the development in a comparative pattern of study. Our study deals with the types of plan and the settlement patterns through the regional and temporal difference of the houses plans from 3rd to 1st millenniums B.C., in Mesopotamia. And also we deal with three periods as, I. Early Dynastic: from 2900 BC to 2350 B.C., i.e., from period of Late Jemdet Nasr to the establishment of the Akadian Empire BC, i.e. from the establishment of the Ur III r.d. Dynasty of the Ebla of the Dynasty for the establishment of the Isin-Larsa Period.

The central courtyard is the basis characteristic of Mesopotamian houses. In Mesopotamia forms the central open area on which doors and windows open for adequate ventilation and lighting. A central court is the protection against an exceedingly hot, sunny summer and strong sandstorms from the east and south. The examples selected comes from cities Khafaje, Tell Asmar and Tell Agrab in the central Mesopotamia; Mari in the north and Perrot Fara in the south for the Early Dynastic; and of Nippur in the south, Asur, Tell Taya, Tell Chuera and Mari in the North, along with Tell Asmar in the central region for the Akadian Period- of Nippur and Tello in the south and Tell Asmar in the central region for the Ur IIIrd Period. We do not identify any archaeological site for the Ur III period in North. The stratum 10 to 1 in Khafaje are dated to Early Dynastic Period. Between the stratum 10 to 6, it is not possible to encounter with a regular house plan. But the stratum 6 give us a regular house plan. The house was formed of a central courtyard grouped rooms around it. And there were a large living room, in the south western side of the courtyard and another small room behind that larger room living room and vestibule to enter it. Between the stratum 6 to 1, we encounter with the central courtyard and the houses formed of the central courtyard and of the rooms grouped around the courtyard.

In Tell Agrab of this period, in the central Mesopotamia there are houses formed of the courtyard and of the rooms around. Some houses exist the rooms in front and behind of

the courtyard. In Mari in the North Mesopotamia, there are houses which contain the plan formed of the rooms on the four sides. On the northern side of the house exist a reception room and behind that room a main room. It was possible to enter the five houses of Fara by means of vestibule. And these houses had a main room: salon on the south western side of the courtyard surrounded by the rooms. In Nippur, from the Akkadian period there, were three houses. All of which have been formed by a room on the short side and another room on the long side. There are a simple form.

The Golden Age of the houses plan referred was in Tell Asmar. The houses constructed on the large complex and composite plans contain a central courtyard and a hall. And the houses reflect us the richness of the Last Akkadian period. In the North Assyrian, Tell Taya, Tell Chuera and Mari have the houses of central courtyard plans. In the Ur III period in Nippur, it is possible to encounter with the houses which contain a central courtyard and behind that referred, a central courtyard with the rooms on the three sides. And in these houses exists another one of square plan on the North side. Besides we encounter with a house of interest in Tello. This house has a central courtyard open on which doors on three sides. On its fourth side. There is a main room which is a chapel. Behind it.

In 2000's BC. We encounter with two new plans. II. In a house in which exist a perpendicular - rectangular plan, there are the rooms on the front and behind of the courtyard. The room on the behind is dedicated to the entrance. Behind the room dedicated to the entrance exist another courtyard. 21. As another plan, we encounter with the courtyard which contains the rooms on the western, Eastern and northern sides. And on the southern side of the building exists a main room. The main room has a larger entrance and a thicker main wall towards the courtyard. Behind the main room exist a domestic chapel. At Ur of the Isin-Larsa Period the centered plan is definitely used in two-storied houses. A staircase ascend to a wooden balcony built on uprights around the square courtyard and connecting the upper rooms. A house chapel is situated in the rearmost room. Such a house can have as many as fifteen rooms arranged within a square plan and entered from a small

lobby leading to the square court. On its south side is a latrine combined with the satircase. On its southeast side is a servant's room; on the southwest are a kitchen and bread oven, a small court, and a series of three open sheds. Along the north side is a reception suite complete with an alcove for washing and a bedroom for guests. Beyond is the house chapel, which is rather large and elaborately arranged. Along its rear wall a brick altar is plastered in a pattern resembling recessed panelling and is surmounted by a flue. It is significant that in most private chapels there is, in front of the altar, a clay jar containing the bones of an infant, presumably the relics of a cherished child who died at an untimely age and who was kept in the house.

During later periods in large cities such as Babylon and Ur the house plots are irregular quadrangles, as a result of the mixed system of layout, with large houses set adjacent to smaller ones along irregular streets. Perhaps this irregularity in the street system accounts for the peculiar jagged treatment of the external faces of walls during the Neo-Babylonian Period in an attempt to recall through this steplike façade the general orientation of the inner layout of the house.

The plan of the house of the Neo-Babylonian Period borrows from the layout of palace a formal symmetry and a subtle division of the elements into a reception area and private quarters, with a broad, shallow reception hall beyond the square courtyard, and subsidiary courts surrounded by the units of the complex. This is well exemplified in a large house at Babylon. From the entrance lobby one group to the east, which has a main court, a reception unit with a main hall, and their dependencies, is completely separated from the second group to the west, which has smaller rooms around two small courts. In the mansions that spread over whole insulae in Babylon and in Ur, there is a definite orientation: the entrance doorway is on the north side, and the reception unit is beyond the south side of the main court so that it faces north. This arrangement is similar to the one current in Egypt at least since the Middle Kingdom. Basements provided since the earliest period (Tello), were perhaps shady, cool refuges from the excessive heat, not unlike the serdab in modern houses in Iraq and Iran.

The principal unit of the Mesopotamian house in the periods referred was the central courtyard. And the courtyard was surrounded by the rooms in the different dimensions and dedicated to the private and daily activities as focal point of family life. The central courtyard, the largest room is around of great importance for the family. And we think that the 2nd unit of architectural complex may be reflected to the "Harem" concept. The house of central courtyard and of the plan closed lives in Iraq, today.

BÖLÜM 1. GİRİŞ

XIX. yüzyılın sonlarına kadar sanat, bilim ve edebiyata ait bilgilerin başlangıcı Yunanlılara dayandırılıyordu. Eski çağlarda yaşamış kavimler hakkındaki bilgiler ise Grek yazarlarının duydukları ve gördükleri gelişigüzel anlattıkları destanlardan ve Tevrat'taki bilgilerden ibaretti. Ancak XIX. yüzyılın ilk yarısında Mezopotamya'da başlayan kazılarda 3000 yılı kapsayan bir devre içinde yazılmış onbinlerce çivi yazılı ve resim yazılı tabletin bulunması, yazılarının ve dillerinin çözülmesi, aynı şekilde Mısır yazılarının okunması ile sanat, bilim, edebiyat ve eski çağlarda yaşamış kavimler hakkındaki bilgilerin daha eski çağlara dayandığı ortaya çıktı ve böylece dünya uygarlık tarihinin önünde yeni ufuklar açılmış oldu.

Dünya uygarlık tarihi içinde önemli bir yer tutan Ön Asya uygarlıkları kuzeyde Anadolu, güneyde Mısır ve doğuda Mezopotamya olmak üzere üç ayrı koldan gelişmiş ve bunların herbiri çeşitli kavimler tarafından yaratılan bir uygarlık oluşturmuşlardır. Bunlardan konumuz olan Mezopotamya uygarlığı dört kavmin oluşturduğu bir uygarlıktır.

İnsanlık tarihinin en eski safhası olan Eski Taş (Paleolitik) döneminden beri, Yukarı Dicle Bölgesi olan Kuzey Mezopotamya'nın dağlık alanlarındaki mağaraların iskan edildiği, Amerikalı Arkeolog James Braidwood'un, yüzyılın başlarında Kerkük'ün 45 km. doğusunda bulunan Barda Bakla mağaralarında yaptığı araştırmalarla anlaşılmıştır. Uygarlık tarihi için çok önemli bir dönem olan tarımın yapıldığı, ilkel köy kültürlerinin görüldüğü Yeni Taş (Neolitik) dönemi ve nihayet madenin keşfedildiği Kalkolitik dönemlerde yine Kuzey Mezopotamya, yazıları olmadığı için adları bilinmeyen insanlar tarafından iskan edilmiştir. Tarih öncesi (Prehistorik) devirlerde, Sümerlerden önce

Kuzey Mezopotamya'da yaşamış olan bu kavimlerin mezarlarında bulunan iskeletlerden, onların uzun kafalı Akdeniz Tipi (Dolicocephole) kavimlerden oldukları anlaşılmıştır.

İ.Ö. 10-5 bin yılları arasında Kuzey Mezopotamya arasında Jarmo, Hassuna, Samarra, Halaf ve Ubaid kültürlerini yaratan ve yazıya sahip olmadıkları için adları bilinmeyen bu kavimlere bazı bilim adamları, oturdukları nehir kenarından dolayı Protodicleliler veya Pre-Sümerler derler.

Mezopotamya uygarlığını yaratan ikinci kavim, İ.Ö. IV. bin yılının ortalarında Güney Mezopotamya'da görülen Sümerler'dir. Nasıl ve nereden geldikleri bilinmeyen bir kavim olan Sümerler, kendilerinden önce güneydeki bataklık bölgeye yerleşen kavimlerin medeniyetine, beraberlerinde getirdikleri bazı yeni unsurları da katarak, mevcut eski köy kültürünü bir "Şehir Kültürü" haline getirmişler ve bataklık arazi içinde yerleşmeye elverişli yerlere ayrı ayrı topluluklar halinde yerleşerek Eridu, Ur, Uruk, Lagaş, Umma, Fara ve Kiş gibi şehir devletleri kurmuşlardır.

Mezopotamya'da ilk medeniyet meşalesini yakan Sümerler yazıyı icad ederek tarihteki ilk yazılı medeniyeti de kurmuşlardır. Sümerler'in ilk yazısı olan resim yazısının bulunduğu Uruk'un IV. tabakasından, gerçek tarihi vesikaların başlamasına kadar geçen zamana Tarih Öncesi (Protohistorik) çağlar denir.

Mezopotamya uygarlığının yaratılmasında payı olan dünyanın ilk imparatorluğunu kuran diğer bir kavim ise bugünkü çöl bedevilerinin ataları olan Samiler'dir. Mezopotamya tarihinde üç Sami göçü vardır. Bunlardan birincisi Akadlar'ın, ikincisi Amurrular'ın, üçüncüsü ise Aramiler'in göçleridir.

Günümüz anlayışına göre Akadlar'ın kurdukları bu imparatorluk Elam, Anadolu, Suriye ve Yukarı Dicle Anadolu bölgelerinin tabii zenginliklerini kendi devleti için sömüren emperyalist bir devlettir.

Mezopotamya uygarlığını oluşturan son kavim ise Hindistan'dan İngiltere'ye kadar yayılmış olan ve bu dili konuşan Hint-Avrupalılar'dır. Mitanni ve Kaslar Mezopotamya'daki iki Hint-Avrupalı kavim olup, bunlardan Kaslar Mezopotamya kültürüne "At Kültürünü" katmalarıyla o zamana kadar Mezopotamya'da uygulanan idare sistemi ve atın savaş arabalarında kullanılması ile de savaş tekniği değişmiş ve bölgede Feodalizm oluşmuştur.

Dünya üzerinde yaşayan her uygarlık kendi yaşayışını herhangi bir şekilde gelecek kuşaklara aktarmıştır. Her yeni kuşakta bir önceki uygarlığın kültüründen etkilenmiş ama kendinden de birşeyler katmıştır. Birbirinden farklı dört kavmin oluşturduğu Mezopotamya kültür, sanat ve mimarisi de kendinden sonra gelen uygarlıkları etkilemiş, o uygarlıklara bir şeyler katmıştır. Bugün birçok uygarlığın kültür, sanat ve mimarisinde Mezopotamya Uygarlıkları'ndan izler bulmak, bu kültürler öğrenilirken Mezopotamya Uygarlıklarını hatırlamak yanlış olmaz. Her yeni uygarlığın bir öncesinden etkilendiği düşünülerek, eski eserleri ve uygarlıkları inceleyen Arkeoloji'nin de bir bütün olarak incelenmesi gerektiği için, Mezopotamya Uygarlıkları bilinmeden diğer uygarlıkların öğrenilmeye çalışılması kanımca Arkeoloji adına yanlış olur.

İ.Ö. 10.000 ile İ.S. 250 yılları arasındaki çok geniş bir devreyi kaplamış olan Mezopotamya kültürünün tümünü incelemek mümkün olamayacağından, bu çalışmada sadece Mezopotamya'nın Tarihi (Yazılı) Devirleri olan 3, 2 ve 1. bin yılları incelenecektir. XIX. yüzyılın başlarında başlayan Mezopotamya kazıları daha çok dini mimari (Tapınak) ve saray mimarisinde yoğunlaşmış ve bu konularda derli toplu yayınlar yapılmışken, Profan mimari içinde çok önemli bir yeri olan ve toplumun sosyo-ekonomik profilini veren konut mimarisi hakkındaki yayınlar, birbirinden bağımsız olarak tek tek yapılmış olan kazı raporlarından ibarettir.

Bu çalışmada bu devirlerdeki konut örnekleri mümkün olduğunca bir araya getirilmiş, ortaya çıkan örneklerin plan tipleri önce katalog halinde verilmiş, sonra dönem dönem

incelenip değerlendirilmiş ve son olarak da örnekler bölge bölge incelenmiş ve bu devirlerdeki Mezopotamya Konut Mimarisi hakkında genel bir fikir edinilmesi amaçlanmıştır.

1.1. Mezopotamya Coğrafyası

İ.Ö. İkinci yüzyıldan itibaren klasik antik yazarlar Fırat ve Dicle (Euphrates-Tigris) nehirleri arasındaki bölgeyi iki nehir anlamında mesos potamos olarak tanımlarlardı. Eski Mısırlılar'ın "Naharina", Sümerliler'in ise "Kengi" dedikleri bölge kabaca, batıda Halep, doğuda Zagros Dağları, güneyde ise Basra Körfezi arasında uzanan bir üçgeni andırmaktadır (Harita 2)

Bir başka deyişle, kuzey ve doğudan Anadolu ve İran Yüksek Yaylaları, güney batıdan Arabistan masifi, batıdaki Akdeniz kıyılarından ise Filistin ve Lübnan dağları ile ayrılan, yaklaşık 1200 km. uzunluğunda ve 400 km. genişliğinde bölge, Asya Kıtası'nın Akdeniz'e açılmış bir kapısı niteliğinde olup, Akdeniz ile Basra Körfezi arasında kalan en geniş çizgileri ile 120.000 km²'lik bir alanı kaplamaktadır.

Mezopotamya yaklaşık olarak Fırat kıyısı üzerindeki Hit'ten, güneydeki alüviyal ovanın en kuzey ucunu belirleyen Dicle üzerindeki Samarra'ya doğru çekilecek bir çizgi ile iki farklı bölgeye ayrılır. Bunlardan kuzeydeki bölge dağlık, bunun aksine Dicle ve Fırat'ın taşıyıp Basra Körfezi'ne akıttığı alüvyonlarla sonradan oluşmuş olan ve önceleri Akad, antik dönemde ise Babil denen güney kesimi ise ovalıktır. Fırat ve Dicle kuzeyde Arapların "El-Cezire" (ada) dedikleri kalker bir plato ile ikiye ayrılmıştır. Fırat'ın kuzeye doğru dar bir vadi içinde akmasına karşılık, doğudaki Büyük Zap, Küçük Zap, Adhem ve Diyala gibi kollarla beslenen Dicle ekime ve hayvancılığa elverişli geniş bir arazi içinde olup Asur ülkesinin çekirdeğini oluşturur. Buna karşılık iki nehrin ortak deltalarına ulaştığı Hit-Samarra hattının güneyinde kuzeye kıyasla tümüyle farklı bir manzarayla karşılaştılar. Burada Dicle ve Fırat taşıdıkları alüvyonlarla düz bereketli bir ova

oluşturmuşlardır. Dicle ve Fırat arasında kalan ve Bereketli Hilal denilen bu alan kent yaşamının gelişmesi için coğrafi olarak çok uygundur.

Bölgenin en önemli akarsuları Fırat ve Dicle'dir. Ülkeye hayat veren bu iki ırmaktan Fırat, çivi yazılı belgelerde Purattu ve Mala, klasik yazarlarda Euphrates, Arapça kaynaklarda da Al-Fırat olarak geçer. Kaynaklarını Doğu Anadolu'dan alıp, Karasu ile Murat'ın birleşmesiyle meydana gelen 2780 km. uzunluğundaki bu ırmak Anadolu toprakları içinde zigzaglar çizerek güneye doğru akar.

Çivi yazılı belgelerde Diglat, klasik yazarlarda Tigris ve Arapça kaynaklarda da Dicle denen 1900 km. uzunluğundaki Dicle ise Elazığ'ın güneyindeki Hazar Gölü'nden doğarak güneydoğu yönünde bir akış yolu izler. El-Cezire'de geniş bir çöküntü çukuru içinde ilerleyerek, Aşağı Musul'da Büyük Zap ve Küçük Zap çayları ile birleşip Samarra ile Balad arasında Mezopotamya Ovası'na iner.

İki nehir Kurna civarında birleştikten sonra 1600 km. uzunluğunda düz bir hat halinde Basra Körfezi'ne dökülür. Karun nehrinin Pers Dağlarından getirdiği miller, Dicle ve Fırat'ın getirdikleriyle birleşerek körfezin ağzında bir set oluşturmuşlardır. Bu set körfezin Med-Cezir hareketleri ile temizlenmesine engel olduğundan, Dicle ve Fırat'ın çamurları burada birikmeye başlamış, güneyden onlara katılan nehirlerin getirdiği miller de katılınca, Fırat ve Dicle'nin suları denize kadar ulaşamadıkları için yayılmışlar böylece Deniz İli denilen adalarla dolu bataklık ve sığ bir arazi oluşmuştur. Eski zamanlarda Fırat ve Dicle birbirinden 80 km. uzaklıkta iken bugün 150 km. uzaklaşmıştır.

Jeolojik araştırmalara göre Mezopotamya'nın iklimi en eski zamanlardan günümüze kadar fazla bir değişikliğe uğramamıştır. Yazın gölgede 50°'yi bulan sıcaklığı ile dünyanın en sıcak bölgelerinden biridir. Ülkenin oldukça güneyde olmasına rağmen, Orta Asya ve İran'dan gelen kışa kutup havası nedeniyle kışları soğuk geçer.

Bitümen, kil ve tarımsal ürünler yönünden zengin olan Mezopotamya'da maden, sert taş ve kaliteli kereste olmayıp bu tür gereçler Prehistorik dönemlerden beri dış ülkelerden alınmaktaydı.

Mezopotamya'nın Ön Asya'nın hiçbir ülkesinde bulunmayan doğal özellikleri vardır. Özellikle güneyin engebesiz, alüvyonlu düzlükleri ülkede elverişli bir durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bölgelerde en eski zamanlardan başlayarak kurulmuş kasabalar birbirleriyle sıkı bir alış-veriş içine girerek, kısa sürede teknik açıdan kalkınma ve zenginleşmenin yolunu açmışlardır. Bu da kentleşmeye geçişi sağlamıştır. Bununla birlikte genel inanişin aksine, özellikle Güney Mezopotamya'nın özgün bir uygarlığın gelişmesi için ideal koşullar taşıdığı söylenemez. Dicle ve Fırat'ın bereketli bir delta oluşturduğu bu bölgede ırmaklar, zenginliğin yanında taşkınlarla çoğu kez felaketi de beraberinde getirmişlerdir ki, bu taşkınlar Sümer Destanları ile birlikte Mezopotamya edebiyatında ve daha sonra kutsal kitaplarda Tufan Öyküleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mezopotamya'nın bu coğrafi şartları burada kurulan devletlerin siyasi hayatları üzerinde de etkiler yapmıştır. Bölgenin Asya ile Akdeniz arasında bulunmaları, kurmakta olan Asya steplerinden kaçıp sulak topraklar arayan kavimler için burası daima ilk hedef olmuştur. Öte yandan aynı kuraklık felaketine uğrayan Arabistan'dakiler de zaman zaman bu topraklara gelmişlerdir. Böylece Mezopotamya'da Asyalı, Sami ve Hint-Avrupalı kavimler bir arada yaşamışlardır. Bu durumda Mezopotamya'da kurulan herhangi bir devletin uzun süreli ve kararlı hakimiyet kurmalarına engel oluyordu.

1.2.Tarihi Çağlar Mezopotamya Tarih Çevresi

Eski Mezopotamya Tarihi'nde tarihi çağlar İ.Ö. III – I.bin yıllarını kapsar.

A) III. Bin Yılı

Tarihi çağların başlangıcı olan bu bin yıl üç döneme ayrılır.

A. 1) Erken Krallık Dönemi M.Ö. 2900 yılında sona eren Cemdet Nasr döneminin sonundan, M.Ö. 2350 yılında Akad İmparatorluğunun kurulmasına kadar geçen süreye Erken Krallık Dönemi denilir. Mimaride işbukey (Planokoonveks) tuğlalarla temsil edilen bu dönemin kültürü, M.Ö. III. binde Güney Mezopotamya'ya gelerek buradu Ur, Uruk, Lagaş, Umma, Nippur ve Adap gibi şehir devletleri kuran Sümerler'e aittir. Güney Mezopotamya'da güneyde Eridu'dan kuzeyde Nippur'a kadar olan bölgede Sümer ülkesi denilen bir bölgede gelişen bu dönem kendi içinde üçe ayrılır (Harita 1).

a) Erken Krallık I: İÖ 2900 – 2750

b) Erken Krallık II: İÖ 2750 – 2650

c) Erken Krallık III: İÖ 2650 – 2350

A. 2) Akad Dönemi: Erken Krallık Dönemi MÖ 2350 yılında Akad İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla sona erer. İşte Akad İmparatorluğu'nun kurulduğu MÖ 2350 yılında, III. Ur sülalesi'nin başa geçmesine kadar olan zamana Akad Dönemi denilir. Güney Mezopotamya'da güneyde Nippur, kuzeyde Ebu Salabih'den alüvyol düzlüklerin kuzey-kıyısına kadar olan ve Akad ülkesi

denilen bölgede MÖ 2350 yılında, kendisini “Büyük Kral” olarak ilan eden Sargon tarafından dünyanın ilk imparatorluğu olan Akad İmparatorluğu kurulmuştur (Harita 1). Bugünkü çöl bedevilerinin aslı olan Sami topluluklarından biri olan Akadlar’ın kurdukları bu imparatorluk zamanında Sümerler’in Erken Krallık Dönemi’nde oluşturduğu devlet teşkilatı ve sosyal yaşam değişmiş ve hem varlığa, hem yokluğa ortaklı prensibine dayalı tapınak ekonomisine dayalı sistemin yerini şahsi mülkiyet almıştır. Bu imparatorluk MÖ 2150 yılında “Dağların Canavarları” diye adlandırılan Guti’ler tarafından yıkılmıştır.

A.3) III. Ur Sülalesi Dönemi: MÖ 2120 yılında Akad İmparatorluğu’nun Guti istilaları ile yıkılmasından sonra Mezopotamya tarihinde “Birinci Ara Devir” denilen bir döneme girilir. Daha sonra MÖ 2120 yılında III. Ur sülalesi denilen sülalenin krallarından Ur-Nammu tarafından yeni bir Sümer devleti kurulmuş ve bu devlete sülalenin adından dolayı III. Ur sülalesi dönemi denilmiştir. Aynı zamanda Yeni Sümer Devleti’nde denilen bu dönemde Mezopotamya tarihinde bir Rönesans Devri yaşanmış ve tapınaklarda okullar açılıp, buralarda okuma-yazmanın dışında matematik, astronomi ve hukuk bilgileri de öğrenilmiştir. Bu sülale de MÖ 1950 yılında diğer bir Sami ırkı olan Amurrular tarafından yıkılmıştır.

B. II. Bin Yılı:

III Ur Sülalesi’nin çökmesinden sonra Mezopotamya’da siyasi hayatla birlikte şehirlerdeki halkın da değiştiği görülür. Bölgenin en eski ahalisi olan Sümer’ler artık siyasal alanından kesin olarak çekilmiş. Akadlar ise eski önemlerini yitirmiş ve bölgeye Suriye çöllerinden gelen Amurrular hakim olmuştur. İşte Amurrular’ın bölgeye gelmeleriyle başlayan II. bin yılı ise kendi arasında dört döneme ayrılır.

B.1) Isın-Larsa Dönemi: MÖ 1950 yılında Amurrular tarafından kurulan Isın ve Larsa sülaleleri dolayısıyla

adı almıştır. Isın Krallığı bugünkü Bahriyat şehrinde kral İşbierra tarafından kurulmuştur. Devre adını veren Larsa krallığı ise Larsa şehrinde Kral Gungununa tarafından kurulmuştur. Bu dönem 1763 yılında Hammurabi'nin Babil krallığını kurmasıyla sona erer.

B.2) Eski Babil Dönemi: Hammurabi tarafından MÖ 1763 yılında kurulan I. Babil krallığı döneminde Hammurabi, Larsa'yı ele geçirdi ve Hammurabi Yasaları denilen yeni yasalarla ülkede adaletin egemenliğini sağlayarak, kötüler ve günahkârları yok etmek ve güçlülerin zayıfları ezmesini önlemeyi amaçladı. MÖ 1595'de Hitit kralı Murşili'nin Halep'i yok etmesiyle Babil'deki Hammurabi Hanedanı sona erdi.

B.3) Kassit Dönemi: MÖ 1595 yılında yıkılan Eski Babil krallığından sonra bölge de Hurri ve Mitann egemenliği sürmüştü daha sonra kökenleri tam olarak bilinmeyen Kassitlerin Babil'de egemenliği görülmüştür. Eski Babil uygarlığının bir devamı olan Kassil dönemi MÖ 1200 yılında Asur'un imparatorluk olmasıyla son buldu.

B.4) Eski Asur Dönemi: MÖ 15. yy.ın sonlarına doğru Mezopotamya'nın kuzeyinde bulunan Asur Kenti önem kazandı ve 1200 yılında Asur bir imparatorluğa dönüştü. Asur Kralları I. Şalmanezzer ve Tukulti-Nunurta zamanlarında Mitanni, Kassit ve Hititlere ait topraklar ele geçirildi.

C. I. Bin Yılı

MÖ 1200-900 yılları arasında Yakındoğu Mısır ve Yunanistan bir Karanlık Çağ'a gömülür. Yakındoğu'dan MÖ birinci binyıl başlarına ilişkin en önemli çağdaş kaynaklar, Asur krallarının bıraktıkları ve komşularına karşı olan askeri zaferlerinin kaydedildiği çok sayıda yazıttır. Birinci bin yılında Asur ve Babil kralları görülür.

C.1) Yeni Asur Dönemi: Asur krallarından III Tıglatpileser MÖ 746 yılında Asur tahtını ele geçirdi ve Babil'in büyük bölümüne yerleşen Aramiler'e boyun eğdirip Urartu, Suriye ve İsrail'i alıp, Yeni Asur İmparatorluğu'nun temellerini attı. MÖ 729 yılına kendini kral ilan etti. İmparatorluk 671 yılında Mısır'ı alan Asur ahiddina ve Asurbanipal zamanında doruğa ulaştı ve sonra gerilemeye başladı. MÖ 609 yılında ise Med, İskit ve Babil saldırıları ile yıkıldı.

C.2) Yeni Babil Dönemi: MÖ 626 yılında Nabupolasar adlı kral başkanlığında Keldaniler'in yönetiminde Babil son görkemli dönemini yaşadı. Daha sonra oğlu II. Nabukadnezar MÖ 598 yılında Kudüs'ü yıkıp, Yahudiler'i Babil'e sürdü. 539 yılına başa geçen diğer kral Nabunaid'in Pers hükümdarı II. Kyros'a teslim olması ile Yeni Babil (Keldani) İmparatorluğu sona erdi.

1.3. Tarihi Çağlar Öncesi Mezopotamya Konut Mimarisine Kısa Bir Bakış

Bu dönemde mağara, tümüyle sazdan yapılmış ve kamış demetlerinden oluşan kalın direklerle desteklenen evler (Plan 1) yarı toprağa gömülü yuvarlak kulübeler (Plan B) ve bir iki dikdörtgen odadan oluşan evlerden sonra, görüldükleri kültürle isimlendirilen 4 ev tipi vardır:

1) Hassuna Tipi: Adını Ninive'nin 35 km. güneyinde bulunan küçük bir höyük olan Tell Hassuna'dan alan bu kültür, Mezopotamya Neolitik'inin sürdüğü dönem olan MÖ 7000 ve 6000 bin yılları arasında görülür (Harita 2). Bu dönemde görülen ev tipi ise bir açık alanın veya bazen bir avlunun bir kenarı boyunca yanyana sıralanmış çeşitli ebat ve sayılardaki enine veya dikey dikdörtgen şeklindeki odalardan oluşan evlerdir. "Tek veya Çok odalı ev tipi" denilen bu planda, odalar bazen tek bazen de arka arkaya çift sıra halinde düzenlenmiştir (Plan 2). Bu odalar arasındaki bağlantı ise iki şekilde kurulur: 1) Yan yana sıralanmış odalardan bir diğerine ulaşmak için açık alan veya etrafı çevrili avluya çıkıp, buradan diğerine girilirdi. 2) Odalar arası bağlantı iç pasajlarla sağlanırdı.

2) Samarra Tipi: Adını Bağdat'ın kuzeyindeki Samarra Höyüğü'nden alan bu kültür de Neolitik Kültürü olup Hassuna Kültürü'nden hemen sonra görülür. Bu kültür de iki ev tipi ile karşılaşılır.

2a) Buldukları alana dikey dikdörtgen şeklinde yerleştirilmiş bir evde, kapıları aynı doğrultuda olan arka arkaya yapılmış dik ve eğik açılı odalardan oluşan üç bölüme ayrılmış ev planı: Bu planda dikey dikdörtgen şeklindeki ev içeriden dikey dikdörtgen olarak arka arkaya sıralanmış odalardan oluşan üç bölüme ayrılmıştır (Plan 3). Ayrıca evin dışında payandalar bulunur.

2b) Dıştan ters T Planı: Bu planda ev dıştan ters T şeklinde düzenlenmiştir. Genelde dar uzun bir koridor ile eve girildiği bu planda yanyana ve arka arkaya sıralanmış dikey veya enine dikdörtgen şeklinde çok sayıda oda bulunur. Yine bu planda da evin dışında payandalar bulunur (Plan 4).

3) Halaf Tipi: Adını Habur nehri'ne bakan büyük bir höyük olan Halaf'tan alan bu kültür Mezopotamya Kalkolitik'i olan MÖ 5000 ile 4500 yılları arasında görülür. Bu kültürde dikdörtgen tek veya çok odalı evler terkedilerek tholos denilen yuvarlak kulübelere geri dönmüştür. Çapları 3 ile 7 m. arasında değişen bu evlere bazen dikdörtgen bir girişte eklenirdi (Plan 5. Yarım Tepe I örneği). Balçık, kerpiç veya taştan yapılan düz veya kubbeli bir çatıyla örtülen bu yapılara, giriş ekinin olmadığı durumlarda, dış duvardaki bir açıklıktan girilirdi.

4) Ubaid Tipi: Adını Ur yakınlarındaki Ubaid höyüğünden alan bu kültür, Mezopotamya kalkolitik'inin geç dönemi olan MÖ 4500-3000 yılları arasına tarihlenir. Bu dönemde ise karşımıza Üç Bölümlü Plan (Tripartite) denilen bir plan çıkar. Bu plan dört şekilde görülür:

4a) Tek Hollü üç bölümlü plan (Basit Üç Bölümlü Plan): Bu planda bulunduğu alana enine dikdörtgen şeklinde yerleştirilmiş bir evde evin merkezinde evin tüm genişliğince yerleştirilmiş dar bir holün iki yanında çeşitli ebat ve şekillerde odalar bulunur (Plan 6A).

4b) Çift Hollü üç Bölümlü Plan: Planın basit plandan ayrılan tek yanı evin merkezinde yanyana iki holün olmasıdır (Plan 6B). Ayrıca bu hol iki bölümlüdür.

4c) Haç biçiminde Holü olan Üç Bölümlü Plan: Bence Hristiyan Mimarisinde görülen Transeptli Bazilikalar'ın prototipi olan bu planda evin holü haç şeklinde yapılmıştır (Plan 7A)

4d) Haç biçimindeki Holün iki yanında bu holde dik şekilde iki haç biçiminde hacmin yapıldığı Üç Bölümlü Plan: Bu planda haç biçimli holün kollarının hemen ucunda bu hole dik düzenlenmiş iki haç planlı hacim görülür (Plan 7B).

Tüm üç bölümlü planlarda holün iki yanındaki hacimlerin kadın ve erkekler için ayrı ayrı düzenlenmiş harem-selam bölümleri olabileceği düşünülebilir. 4b nolu planda iki holden biri kadınlara diğeri erkeklere ayrılmıştır. 4d nolu planda ise Haç şeklindeki holün iki yanında bulunan iki haç biçiminde hacim, ortalarında bulunan ocaklarla kadın ve erkekler için ayrı ayrı düzenlenmiş ana oturma salonları olabilir. Ayrıca bu planda evlerde bir merdiven odası vardır.

BÖLÜM 2. ERKEN KRALLIK DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ

2.1. FARA (ŞURUPPAK)

Nippur'un 20 km. güneyinde, Fırat'ın 60 km. doğusunda bulunan ve 120 hektarlık bir höyükten oluşan yerleşimde, 1902 yılında Deutsche Orient Gesellschaft ve Pensilvanya Üniversitesi tarafından yapılan kazılar sonucu, Jemdet Nasr döneminden İslam dönemine kadar yerleşildiği tespit edilmiştir. Bu kadar uzun süre yerleşim olmasına rağmen höyükte sadece Erken Krallık Dönemine tarihlenen 6 tane ev bulunabilmiştir (Plan 8).

VIIu Evi

Dört yanından odalarla kuşatılmış merkezi avlu planından oluşan eve, evin kuzeydoğu kölesinde bulunan 3. nolu dikey dikdörtgen bir vestibülün ön kısa kenarından açılan bir kapıdan girilir (Plan 9). Vestibülün arka kısa kenarından açılan diğer bir kapı ile 4 nolu enine dikdörtgen küçük bir geçiş odasına, bu odanın uzun kenarındaki bir kapı ile de evin dikey dikdörtgen olan merkezi avlusuna geçilir. Avlunun batısında, güneyinde 7 nolu dar bir geçitle, buradan da 8 nolu uzun-dar dikdörtgen bir odaya geçilen 6 nolu enine dikdörtgen ana oda bulunur. 7 ve 8 nolu bu odalar karanlık oldukları için bu odaların evin depo odaları olduğu düşünülür (:6, sf.13). Avlunun kuzeydoğusunda 2 nolu çok küçük bir oda ve bu odanın yanında 5 nolu enine dikdörtgen geniş bir oda vardır. Hemen hemen ana oda ile aynı ölçülerde olan bu oda evin ikinci büyük odası olup,

hem avluya hem de avlunun güneyinde bulunan ama tam olarak bulunamamış bir odaya açılan iki kapısı vardır.

XIII F. İ. Evi

Dört yanından odalarla kuşatılmış merkezi avlu planından oluşan ev alanın en büyük evidir. Güney ve güney batısı yıkılmış olan eve, evin kuzey köşesinde bulunan 1 nolu vestibülden girilir (Plan 10). Vestibülün güney ve batısında evin diğer bölümleriyle olan ilişkileri vestibüle açılan kapıları ile sağlanan iki oda, güneydoğusunda ise vestibül ve bu iki odayı evin diğer odalarına götüren uzun-dar bir koridor bulunur. Bu koridordan, kuzeyinde arka arkaya iki oda bulunan 5 nolu küçük geçit odasına ulaşılır. Bütün bu odaların avlu ve evin diğer odaları ile olan bağlantısı ise bu 5 nolu geçiş odası ile sağlanır. 5 nolu geçit odası ile ulaşılan merkezi avlunun kuzeyi ise iki sıra oda dizisi ile çevrilidir.

VI ak Evi

Dört yanından odalarla çevrili merkezi avlu planındaki bu ev çok küçük bir yapı olup, eve kuzey batısında bulunan 1 nolu vestibülden geçilir (Plan 11). Uzun dikdörtgen şeklindeki vestibülün güneydoğusundan açılan bir kapı ile evin 2 nolu dikdörtgen avlusuna girilir. Avlunun kuzeyinde avluya açılan kapısı olan 8 nolu bir oda, kuzeydoğusunda ise 3, 4, 5 nolu odalardan oluşan ve sadece 4 nolu odasından avluya ulaşılan bir suit vardır. Suitin 3 nolu en geniş odası, hem kuzeyindeki 4 nolu odaya, hem de batısındaki 7 nolu odaya açılan kapıları ile bu odalar sayesinde avluya iki yolla ulaşmış olur. Avlunun güney batısında ise güneydoğu köşesinde 7 nolu çok küçük bir oda olan 6 nolu uzun-dikdörtgen ana oda vardır. Ayrıca evin avlusunun güneydoğusunda bulunan 7 nolu odanın arkasında bulunan açık alana açılan bir de arka dış kapısı vardır.

XV nolu Cadde

Kuzey-Güney yönündeki caddenin sağ ve solunda bu caddeye bağlı iki ev vardır (Plan 12). Bu evlerden kuzey

batıda olan ev daha iyi durumda olup, dört yanından odalarla çevrilen merkezi avlu planındadır. Eve bu caddeye açılan 1 nolu dikdörtgen vestibülden girilir. Vestibülün güneyinde bulunan bir kapı ile 2 nolu geniş dikdörtgen odaya, kuzeyinde bulunan diğer bir kapı ile de, kuzeyinde sadece bu odaya açılan kapısı olan 4 nolu bir oda bulunan 3 nolu geçiş odasına geçilir. Bu odadan da evin 5 nolu dikey dikdörtgen avlusuna ulaşılır. Avlunun güney kısa kenarı boyunca 6 nolu tek bir oda, arkasındaki 2 nolu enine dikdörtgen geniş oda ile avlunun güney yönünde iki sıra oda dizisi oluşturur. Avlunun kuzey kısa kenarında ise yanyana üç dar dikey dikdörtgen oda bulunur. Evin ara odası avlunun batısında olup, tam olarak bulunamamıştır.

Caddenin güneydoğusunda bulunan ve çok az bir bölümü ortaya çıkan diğer ev ise güney doğu bölümü tam olmamasına rağmen yine de merkezi bir avlu etrafında gruplaşmış oda planından oluştuğu anlaşılan bir evdir. Eve yine 15 nolu caddeye açılan yamuk dikdörtgen 1 nolu vestibülden girilir. Vestibülün güneyinde ise 2 ve 3 nolu yanyana iki küçük oda vardır. Vestibülün kuzeydoğusundaki bir kapı ile 4 nolu dar bir geçide, bu geçitten de evin 5 nolu geçiş odasına ulaşılır. Tüm bu odaların avlu ile bağlantısı bu oda ile sağlanır. Bu odanın biri 6 nolu avluya, diğeri de tam ortaya çıkmamış başka bir odaya açılan iki kapısı vardır.

XVa nolu ev

Oldukça komplike olan evin kuzeyi merkezi avlu etrafında gruplaşmış oda planından oluştuğu halde güneyi hayli karışıktır (Plan 13). Eve, evin kuzeyinde bulunan ve güneyindeki bir kapı ile de evin kare avlusuna geçilen 6 nolu vestibülden girilir. Avlunun güneyinde, arkasında 3 nolu çok küçük bir bölme olan, 2 nolu enine dikdörtgen ana oda vardır. Bu odadan açılan ikinci bir kapı ile evin ortaya çıkmamış komplike bölümüne geçilir. Ana odanın doğusunda ise, avlunun kuzeyinde bulunan 5 nolu küçük odaya da açılan kapısı olan, 4 nolu evin ikinci büyük odası vardır. Ayrıca avlunun kuzey batısında bulunan dikdörtgen odanın güneyindeki bir kapı ile de evin ortaya çıkmayan komplike bölümüne geçilir.

2.2. KHAFAJE (TUTUB)

Eski adı Tutub olan Diyale Nehri'nin batı kıyısında bulunan sit, A, B, C diye isimlendirilen birbirinden ayrı üç tepeden oluşur. Sitteki en yüksek tepe 5.60 m. ile B tepesi, en alçak tepe ise 3.75 m. ile A tepesi olup, evler bu tepede bulunan Oval Tapınak ile Sin Tapınağı'nın çevresindeki alanda bulunur. 1930-31 yılları arasında Doğu Enstitüsü'nün Irak Grubu adına Dr. Conrad Preusser başkanlığındaki bir ekiple kazıları gerçekleştirilen sitte 12 yerleşim katı olup, bu katlardan 10-1 arası katlar Erken Krallık Dönemine tarihlenir (Plan 14).

10. kat

Bu katta Sin Tapınağı'nın batısına küçük ve en basit şekliyle dikdörtgen bir avlunun 1, 2 ve 3 yanından odalarla çevrildiği planda üç ev birbirine bitişik olarak yapılmıştır (Plan15).

VI nolu ev

Enine dikdörtgen bir avlunun kuzey uzun kenarında avlu ile aynı uzunlukta ama daha geniş bir oda ve güney batı kısa kenarında bulunan 52 nolu küçük bir odadan oluşan eve, 45 nolu alana açılan avludan girilir. Evin iki odasının da avluya açılan birer kapısı olup, bu odaların birbiriyle iç bağlantıları yoktur.

VII nolu ev

Enine dikdörtgen geniş bir avlunun bir uzun kenarı boyunca bulunan arka arkaya iki oda dizisinden oluşan eve, Sin Tapınağı'nın batısında bulunan dar sokağa açılan 23 nolu avludan girilir. Avlunun hemen arkasında yan yana 21 ve 22 nolu iki oda, bu odaların arkasında ise evin tüm

genişliğince bulunan ve güney köşesinde küçük bir yan oda olan enine dikdörtgen ana oda vardır. 21 ve 22 nolu odalara hem avludan hem de ana odadan ulaşılır.

VIII nolu ev

VI ve VII nolu evlerin batısında bu evlere bitişik olarak bulunan ev, dikey dikdörtgen küçük bir avlunun 3 yönünde düzensiz olarak sıralanmış odalardan oluşur. Avlunun kuzey batı uzun kenarı boyunca 33 nolu enine dikdörtgen tek bir oda, kuzey doğu kısa kenarı boyunca ise 40 nolu dikey dikdörtgen bir oda bulunur. Bu odanın güney doğusunda ise bu oda ile aynı uzunlukta ama çok dar 41 nolu bir oda vardır. Avlunun çok düzensiz olan güney doğu kısa duvarında 37, 42, 43 ve 44 nolu odalar sıralanmıştır. Bu odalardan avlunun güney doğu kısa kenarını kaplayan ve avludan biraz küçük olan 44 nolu ada, evin 43, 42 ve 37 nolu odaları ile avlu arasındaki bağlantıyı sağlayan tek odasıdır. Bu odanın güney doğu uzun kenarında 43 nolu enine dikdörtgen oda, güney doğu uzun kenarında ise, arkasındaki 37 nolu çok küçük yan odası ile evin 42 nolu enine dikdörtgen geniş ana odası vardır. Ana odanın güney batısında bulunan 34 nolu alana açılan bir kapısı bulunur.

IX nolu ev

Ev dikey dikdörtgen bir avlunun güney doğu kısa kenarında bulunan 42 nolu enine dikdörtgen tek bir odadan oluşur. Bu haliyle bir avlunun tek yönündeki oda planından oluşan ve VIII nolu eve kuzey doğu ve güney doğu yönlerinden bitişik olan eve 58 nolu çok küçük bir vestibülden girilir.

9. kat

Bu katta 10. katta yapılan evler bazı değişikliklerle tekrar kullanılmıştır (Plan 16).

X nolu ev (Eski VI nolu ev)

Bu katta 10. kattaki avlu ile arkasında bulunan aynı uzunluktaki oda arasındaki duvar kaldırılarak avlu genişletilmiş ve 10. kattaki VII nolu evin 44 nolu odası, VI nolu evin 24 nolu odası yönünde genişletilerek bu eve dahil edilmiş ve böylece ortaya geniş bir avlunun güney batısında arka arkaya bulunan iki küçük oda şeması çıkmıştır. Bu yan odalardan sadece öndeki 31 nolu odanın avlu ile direk bağlantısı olup, 30 nolu odanın bu odayla bir iç bağlantısı söz konusudur.

XI nolu ev (eski VII nolu ev)

Bu katta X nolu evde bahsedilen değişiklikten başka 10. kattaki 21 nolu odanın güneybatısında bulunan niş ile arkasındaki 20 nolu odaya açılan girişi kaldırılmıştır.

XII nolu ev (eski VIII nolu ev)

Bu katta 10. kattaki 43 nolu odanın evle bağlantısı kesilmiş ve odanın güneydoğusuna bir kapı açılarak, arkasındaki yeni odayla bağlantısı sağlanmıştır. Ayrıca 33 nolu odaya da 32 nolu alana açılan bir kapı yapılmış ve böylece bu oda bir anlamda evin vestibülü olmuştur. Bu şekliyle evin vestibülden ve avludan açılan iki sokak kapısı vardır.

XIII nolu ev (eski IX nolu ev)

Bu katta evin 22 nolu (eski 42) odasının arkasına yeni bir oda yapılmıştır.

8. kat

Bu katta da 10 ve 9. kattaki evler bazı değişikliklerle tekrar kullanılmıştır (Plan 17)

XIX nolu ev (eski X nolu ev)

Bu katta 9. kattaki XI nolu evin 15 nolu odası, 16 nolu oda yönünde evin bitimine kadar uzatılmış ve bu odadan yine aynı kattaki X nolu evin 30 nolu odasına açılan bir kapı yapılarak iki ev birleştirilmiş ve evlerin girişleri yine 14 ve 33 nolu avlulardan verilmiştir. 15 nolu oda 14 nolu avlu ile 13 ve 16 nolu odaları 30 ve 31 nolu odalar ve 33 nolu avlu ile birleştirilen bağlantı odası olmuştur. Bu haliyle ev bir plan vermekten çok uzaktır.

XX nolu ev (eski XII nolu ev)

Bu katta evin avlusu ile onun arkasında bulunan 29 nolu oda arasındaki duvar yıkılmıştır. Ayrıca evin 38 nolu ana odasının güney batısına dar dikdörtgen 34 nolu oda, güney doğusuna ise 45 nolu alana açılan kapısı olan 39 nolu enine dikdörtgen bir oda yapılmıştır.

XXI nolu ev (eski XIII nolu ev)

Bu katta 18 nolu odanın kuzeybatısına evin avlusuna açılan bir kapı açılarak, oda bu eve dahil edilmiştir. Böylece ev dikey dikdörtgen bir avlunun güney doğ kısı kenarında bulunan arka arkaya iki oda dizisinden meydana gelir. İki önde iki arkada dört odadan oluşan evin, arka odalarının ön odalara açılan birer kapıları vardır.

7. kat

Bu katta da yine 10. kattaki kullanılan evler bazı değişikliklerle yeniden kullanılmıştır. (Plan 18).

XXXVI nolu ev (eski XIX nolu ev)

Bu katta sadece 30 nolu odaya 33 nolu vestibüle açılan bir kapı yapılmıştır.

XXVII nolu ev (eski XX nolu ev)

Bu katta evin 34 nolu odasının güney duvarı yıkılarak burası bir açık alana dönüştürülmüş ve böylece evin üç sokak kapısı olmuştur.

XXVIII nolu ev (eski XXI nolu ev)

Bu katta sadece evin vestibülü kaldırılmıştır.

6. Kat

Bu katta 10. kattan 7. kata kadar evler yıkılmış ve bu evlerin yerine büyük ve düzgün plan veren üç yeni ev yapılarak ev alanı yeniden düzenlenmiştir (Plan 19).

XXVII nolu ev.

Bu ev dört yanından odalarla çevrili merkezi avlulu ev planının Khafaje'de ilk görüldüğü evdir (Plan 21). Eve 9 nolu enine dikdörtgen bir vestibülden girilir. Vestibülün sağında, evin diğer odalarından izole edilmiş, sadece vestibülle bağlantısı olan ve batısında geniş oval bir fırın bulunan 12 nolu oda vardır. Vestibülden 7 m. uzunluğunda, 5.40-6.90 m. genişliğinde güney batı yönünde yamuk olan avluya geçilir. Avlunun kuzey doğu, kuzey batı ve güney doğu yönlerinde bir sıra oda dizisi varken, güney batı yönünde evin en geniş odası olan 23 nolu geniş dikdörtgen ana oda, arkasında bulunan kendisi ile aynı uzunlukta ama daha dar 25 nolu oda ile iki sıra oda dizisi oluşturur.

Avlunun güneyine 23 nolu odanın konumundan dolayı avlunun güney batı duvarı ile yamuk olan 22 nolu küçük oda bulunur. Bu odanın doğusunda, evin ikinci geniş odası olan 28 nolu enine dikdörtgen bir oda, bu odanın kuzey doğusunda ise sadece bu odaya açılan kapısı olan 20 nolu küçük bir oda vardır. Evin diğer odaları ise avlunun kuzeydoğusunda bulunan Küçük Tapınağın devamı gibi

görünen 24 nolu dikdörtgen oda ile avlunun kuzeybatısındaki 4 nolu küçük odalardır.

XXXIII nolu ev

Küçük Tapınak'tan güney batısındaki dar bir sokakla ayrılan dikey dikdörtgen şeklindeki ev, enine dikdörtgen bir avlunun ön uzun kenarında enine dikdörtgen bir vestibül, arka uzun kenarında ise bir oda planından oluşur.

XXXIV nolu ev

Kuzey doğu-güney doğu duvarından XXXIII nolu ev ile bitişik olan ev, kuzey batı-güney batı yönünde Oval Tapınak'tan bir sokakla ayrılır ve tapınağın şeklinden dolayı güney batı yönünde yamuktur. Enine dikdörtgen büyük bir avlunun kuzey uzun kenarı boyunca bulunan 4 odadan oluşan eve, güneydoğu köşesinde küçük bir oda olan geniş-dikdörtgen avludan girilir. Avlunun kuzeyinde yanyana iki uzun dikdörtgen oda (20-22) ile arka arkaya iki küçük dikdörtgen oda bulunur. 20 nolu oda evin en geniş odası olup doğusunda bulunan kendisi ile aynı uzunlukta ama daha dar 22 nolu yan odası ile evin ana odasıdır.

5. Kat

XXXV nolu ev (eski XXXII nolu ev)

Bu katta aynen kullanılan evdeki tek değişiklik 12 nolu odasındaki fırının kaldırılıp, odanın doğu köşesine yeni bir fırının yapılmasıdır (Plan 20).

XXXVI nolu ev (eski XXXIII nolu ev)

Bu katta avlunun arkasında bulunan 23 nolu oda ile avluyu ayıran duvar XXXIV nolu evin diğer odalarının duvarıyla aynı hizaya çekilmiş ve böylece bu oda daha genişleyip avlu daralmıştır.

XXXVII nolu ev (eski XXXIV nolu ev)

Bu katta ev aynen kullanılmıştır.

4. Kat

XXXVIII nolu ev (eski XXXV nolu ev)

Bu katta evde bazı değişiklikler yapılmıştır. Vestibülün doğusuna 11 nolu küçük dikdörtgen bir oda eklenmiş ve 12 nolu odanın boyutları küçültülerek bu odanın kuzeyine sokağa açılan bir kapı yapılmış ama bu odanın evle bağlantısını sağlayacak bir iç kapı yapılmamıştır. Benzer bir bölünme 25 nolu odada gerçekleşmiş ve bu oda iki küçük odaya bölünerek ikisine de 23 nolu odaya açılan birer kapı yapılmıştır (Plan 21).

XXXIX nolu ev

Bu katta 5. katın XXXVI nolu evinin sadece 23 nolu odası kalmış ve bu oda iki eşit odaya bölünerek arka arkaya iki odadan oluşan küçük bir ev olmuştur. Küçük Tapınağın batısında bulunan dar bir sokaktan evin 3 nolu odasına, bu odanın güneydoğu köşesindeki bir kapı ile de evin 14 nolu ikinci odasına girilir.

XL nolu ev (eski XXXVII nolu ev)

Bu katta 5. kattaki XXXVII nolu ev, XXXVI nolu evin giriş odası ve avlusunun bulunduğu alanı da içine alarak genişletilmiş ve farklı planda yeni bir ev yapılmıştır. Kare bir avlunun üç yönünden odalarla çevrildiği evde, avlu kuzey doğu ve güney doğu yönünde iki, güney batı yönünde ise bir sıra oda dizisi ile çevrilmiştir. Eve 13 nolu sokağa açılan küçük bir vestibülden girilir. Vestibülün kuzey kısa kenarında bulunan sokak kapısından başka, iki uzun kenarında da biri ağıdaki 2, 6, 14 nolu odalardan oluşan suite, diğeri de soldaki avluya açılan iki kapısı daha

vardır. Kare avlunun güneydoğusunda 12 nolu uzun dikdörtgen ana oda, güneybatısında ise köşesinde arka arkaya bulunan 5 ve 7 nolu odalarla üçlü bir suit oluşturan 6 nolu geniş bir oda bulunur. 5 ve 7 nolu iki küçük odanın birbiriyle hemen hemen aynı hizada bulunan kapılarıyla iç bağlantıları vardır. 6 nolu odanın kuzeyinde, bu oda ile aynı genişlikte ama dar bir oda olan ve avluya açılan bir kapısı olan 19 nolu oda bulunur.

3. Kat

XLI nolu ev (eski XXXVIII nolu ev)

Bu katta evin Sin Tapınağı yönündeki tarafı tamamen yıkılmıştır (Plan 22).

XLII nolu ev (eski XXXIX) nolu ev)

Bu katta ev aynen kullanılmıştır.

XLIII nolu ev (eski XXXIX nolu ev)

Bu katta evin Oval Tapınak yönündeki 6 ve 19 nolu odaları yıkılmış ve 19 nolu odanın kapı açıklığına göre yapılan rekonstrüksiyon ile bu katta bu odanın 6 nolu odaya doğru genişletildiği ve eski kapısının kapatılıp yeni kapısının güneydoğu yönüne açıldığı görülür. Bu durumda 6 nolu odanın avluyla nasıl bağlantısının sağlandığı belli değildir. Yapılan rekonstrüksiyonda bu odanın Oval Tapınak yönünde, sokağa açılan bir dış kapı yapılmış ve böylece bu oda, 5 ve 7 nolu odalar ile ayrı bir ev görünümü almıştır. Bu katta vestibül yanında bulunan iki nolu oda ile birleştirilerek genişletilmiş ve vestibülün doğu ve güneyinde bulunan 14-16 nolu odalara açılan kapıları ile 4 kapısı olmuştur.

2. Kat

Bu katta iki ayrı yere 2. kat evleri yapılmıştır.

1) Oval Tapınak'ın kuzey köşesindeki alana yapılmış 2. kat evleri.

2) Oval Tapınak'ın kuzey doğusuna yapılan 2. kat evleri

Oval Tapınak'ın kuzey köşesindeki ikinci kat evleri:

Burada birçok oda bulunmasına rağmen, bunlar bir ev olarak gruplandırılmamıştır (Plan 23). Sadece tapınağın kuzeydoğusunda bulunan odalardan yapılan bir rekonstrüksiyonla XLIV nolu bir ev oluşturulmuştur. Ama bu evin de belli bir planı yoktur.

D ev:

Bu katta Oval Tapınak'ın dış suruna bitişik olarak D evi denilen ve tapınağın sahibinin resmi evi olduğu tahmin edilen bir ev yapılmıştır (:4:, sf. 25). Dört yanından odalarla çevrili merkezi avlu planında yapılmış olan eve, güneydoğusunda bulunan K 43:4 nolu vestibülle girilir (Plan 24). Dış kapının tam karşısında onunla aynı hizada bulunan bir kapıyla 1.10 m. genişliğinde, 10.60 m. uzunluğundaki K 43: 6 nolu koridora geçilir. Koridorun tam karşısında evin kuzeyinde, tapınağın dış surundan dolayı üçgen biten L 43: 1 nolu bir oda vardır (Resim 2.1) Burası evin banyo ve tuvaleti olup, avlunun kuzeyinde başlayan bir artık su kanalı bu odadan geçip sokağa çıkar. Uzun koridor, bu banyoya ulaşmadan önce sağa dönüp burada K: 43: 1 nolu kapısız bir giriş odası oluşturur. Bu oda ve bu odanın solunda bulunan K 43: 2 nolu oda ile 9x10 m. ebatlarındaki avluya girilir. Avlunun kuzeydoğu kısa kenarında yaklaşık aynı ölçülerde yanyana üç oda vardır (L 43: 2, 4, 5). Bu odalardan ortada bulunan L 43: 4 nolu odanın zemin seviyesi evden daha alçak olup, buraya iki basamakla inilir (Resim 2,2). Bu odanın kuzey köşesinde bulunan pişmemiş plano-convex (üç-bükey) tuğlalardan yapılmış dikdörtgen atlardan dolayı, bu odanın rahibin özel olarak kullandığı bir şapel olabileceği düşünülür (:4:, sf. 49). (resim 2,3). Bu odanın sağında bulunan L 43: 5 nolu odanın avluya açılan kapısından başka, doğusunda bulunan yan yana iki dikdörtgen odadan L 43: 6 nolu odaya

açılan bir kapısı daha vardır. L 43: 6 nolu bu oda, L 43: 7, 8, 10 ve M 43: 9 nolu odalarla birlikte evin servis odalarını oluşturan bir suit meydana getirirler. L 43: 6, 7, 10 ve M 43: 9 nolu odaların birleştiği L 43: 8 nolu oda servis odalarının üstü örtülü avlusu görünümündedir. Avlunun güneydoğusunda bulunan diğer bir oda, avlu ile aynı uzunlukta olan L 43: 9 nolu oda olup, bu odanın avluya, doğusunda bulunan 7 nolu servis odasına ve güneyindeki K 43: 3 nolu uzun dikdörtgen odaya açılan üç kapısı vardır. Avlunun güneybatısında bulunan bu oda 4.60 m. genişliğinde, 17.70 m. uzunluğunda bir ana oda olup, bu odanın arkasında da bu odaya açılan kapıları olan K 43: 5 ve K 46: 5 nolu iki küçük oda yanyana bulunur. Salonun biri avluya, diğeri K 43: 9 nolu odaya açılan iki kapısı vardır. Böylece evin servis odaları L 43: 9 nolu oda vasıtasıyla salon ve avlu, L 43: 5 nolu oda ile de yine avlu ile bağlantı kurabilmektedirler.

Oval Tapınak'ın kuzeydoğusunda bulunan 2. kat evleri (Plan 25)

XLV nolu ev

11.00 x 8.40 m. ebatlarındaki trapezoidal bir avlunun (M 43: 141) etrafındaki odalardan oluşan evde, avlu gibi trapezoidal şeklidir. Büyük bir ev olan XLV nolu bu evin 2 nolu odasının kuzeyi yuvarlaktır. Evin yapılan tamamlamalardan görüldüğü gibi 4, 6 ve 11 nolu odalardan olmak üzere üç sokak kapısı vardır. Evin doğusunda, oldukça uzun dikdörtgen 11 nolu oda ile bu odanın kuzeyinde bulunan 2 nolu küçük oda vardır. Bu ev avlunun etrafındaki odalardan sadece birinin avluya açılan kapısının olduğu ilginç bir evdir. Evin doğusunda bulunan 2 ve 11 nolu odalardan avluya ulaşmak için sokağa çıkıp, evin güneye açılan sokak kapısının olduğu 6 nolu vestibülden geçip, 13 nolu, evin avluyla bağlantısı olan tek odası olan odaya gelmek gerekir. Aynı şekilde evin kuzeybatısında bulunan 1, 12 ve 4 nolu odalarda yine 13 nolu oda ile avluya ulaşırlar.

XLVI nolu ev

XLV nolu evin güneydoğusunda bulunan bu ev, oldukça büyük ve kompleks bir evdir. Bir avlu etrafında gruplaşmış odalardan oluşan evde, avluya ulaşmak için vestibülden sonra üç oda geçmek gerekir. Enine dikdörtgen 2 nolu vestibülün, tıpkı 4. kattaki XL evi gibi, sağ ve solunda iki oda suitine açılan birer kapısı vardır. Vestibülün solundaki bir kapıdan hayli düzensiz olan 1, 22, 28, 30 ve 31 odaların oluşturduğu bir suite geçilir. Bu odalardan avluya ulaşmak için, vestibüle çıkılıp, buradan 3, 6, 12 nolu ikinci oda suiti geçildikten sonra 12 nolu oda ile avluya ulaşılır. 5.8x9.00 m. ebatlarındaki avlunun doğu, batı ve güney yönlerinde yanyana ikişer oda vardır. Ana odası olmayan evin 15 nolu avlusu aynı zamanda ana oda görevi görür.

1. kat

Sin Tapınak'ın güneybatısında 1700 m² lik bir alanı kaplayan bu evler, güneydoğu, kuzeydoğu ve kuzeybatı yanlarından 2.60 m. kalınlığındaki bir sur içine alınmıştır (Plan 25).

XLVII nolu ev

Surun güneydoğu köşesinde bulunan, dikdörtgen bir avlunun dört yanından odalarla çevrildiği plandaki bu eve, eve doğru giren kısa bir pasaja açılan 2 nolu vestibülden girilir. Vestibülün biri doğusundaki 3 nolu uzun dikdörtgen odaya, diğeri de 6 nolu avluya açılan iki girişi olup bunlardan avluya açılan giriş sonradan kapatılmıştır. 6 nolu avlunun ise biri vestibüle diğeri de batısında bulunan 7 nolu odaya açılan iki kapısı vardır. Avludan kuzeyinde 4 nolu küçük bir oda olan 7 nolu odaya, buradan da evin güneyini boylu boyunca kaplayan 5 nolu uzun dikdörtgen ana odaya geçilir. Vestibülün sağında bulunan 3 nolu odanın evin diğer odalarıyla olan bağlantısı sadece vestibülle sağlanır.

XLVIII nolu ev

XLVII nolu evin karşısında bulunan bu ev, aynı zamanda vestibül görevi gören ve üç yanından 6 odayla çevrilmiş avlu planından oluşur. Evin güneydoğusunda bulunan 1 nolu avlu uzunluğundaki ana oda hariç diğer odalar küçüktür. Avlunun güneybatısında 5 nolu oda ve arkasında bu odaya açılan kapısı olan 6 nolu oda, kuzeybatısında ise 4 nolu oda ve arkasında bulunan 13 nolu oda ile 12 nolu oda bulunur. Sadece 4 odanın avluyla direk bağlantısının olduğu evde diğer iki oda, önlerindeki odalara açılan kapıları sayesinde avluyla bağlantı kurarlar.

XLIX nolu ev

XLVIII nolu evle doğusundan bitişik olan üç yanından odalarla çevrili avlu planından oluşan evde, evin 11 nolu ara sokağa açılan 9 nolu dikdörtgen avlusundan girilir. 3.40 m. genişliğinde 5 m. uzunluğunda olan avlu, iki yanından evin tüm uzunluğunca bulunan iki uzun dar oda (7-12), güneyinden ise tüm güney kısa yönünü kaplayan küçük bir oda ile çevrilidir. Evin odalarının enine dikdörtgen avlu ile direk bağlantıları olup, birbirleriyle iç bağlantıları yoktur.

L nolu ev

Enine dikdörtgen bir avlunun dört yanından odalarla çevrildiği merkezi avlu planındaki bu ev alanın en büyük evi olup, eve 14 nolu ara sokağın batısına açılan ve doğusunda 10 nolu küçük bir oda olan 11 nolu vestibülden girilir. Vestibülden 30.90x8.40 m. ebatlarındaki uzun-dikdörtgen avluya geçilir. Avlunun güneyinde 9 nolu küçük oda, güney doğusunda 9.40 m. uzunluğunda 2 m. genişliğindeki 18 nolu ana oda, kuzey ve doğusunda ise 14 ve 21 nolu odalar bulunur. Evin 18 nolu ana odasının güney doğu köşesindeki bir kapı ile, evin güneyine bulunan ve kapıları 4 ile 11 nolu sokaklara açılan ahırlara geçilir.

LI nolu ev

L nolu evin karşısında bulunan dikey dikdörtgen bir avlunun iki uzun kenarı boyunca bulunan oda planından oluşun eve 14 nolu sokağa açılan 2 nolu avlusundan girilir. Avlu doğusundan, avlu ile aynı uzunlukta ama daha dar 8 nolu oda, batısından ise yanyana ve birbirleriyle bağlantıları olan 1 ve 8 nolu kare odalarla çevrilmiştir.

LIII nolu ev

LI nolu ev ile aynı planda olan eve dört nolu ana caddeye açılan 3 nolu avludan ulaşılır.

2.3. TELL ASMAR (ESNUNNA)

Diyala Nehri'nin doğu kıyısında bulunan sitteki ilk kazılara 1931 yılında Dr. Conrad Preusser başkanlığındaki bir ekiple başlandı. Daha sonra 1932 yılında Gordon Loud ve Seton Lloyd'un kazılara devam ettiği sitteki kazılara son olarak Dr. Thorkild Jacobsen başkanlık etti. Sit karolojının J, K, L 18-21. kareleri ev alanı olup, burada dört ana cadde vardır (Harita 5). Doğu, kuzey ve güney caddeleri alanın bu yönlerdeki sınırlarını oluşturur. Alanın batı yönünde ise dar bir batı sokağı alanın batı sınırını oluşturur. Kuzey ve güney caddelerinin uçlarda kavis yaptığı alanda ayrıca dar ara sokaklar vardır. Sitte beş yapı katı olup bunlar Roma rakamı ile numaralandırılmıştır. Vc, b, a katları Erken Krallık, IVb ve IVa katları Akad, III, II, I. katları ise Ur III dönemini temsil eder. Burada sadece Erken Krallık Dönemi'ni temsil Vc, b, a katları incelenecek. (Plan 26).

Vc katı

Bu katta orta caddenin kuzeyinde yan yana, I, II, III nolu üç ev vardır (Plan 27).

I nolu ev

Orta Cadde'nin kuzeyinde bulunan ve dikdörtgen şeklinde olup dört yanından odalarla çevrili avlu planını veren eve, caddeden evin güneybatı köşesinde bulunan 43 nolu küçük-dar vestibülden girilir. Uzun ve kısa kenarlarındaki odaları simetrik olan evin avlu dışında 8 odası olup, bunlardan uzun kenarlarda bulunan 38 ve 49 nolu odalar avlu ile aynı uzunlukta ama daha dardır. Vestibülün sokak kapısı ile hemen hemen karşılıklı olan iç kapısı ile bu uzun odalardan evin güney batısındaki 49

nolu ön odaya, bu odanın doğu uzun kenarındaki bir kapıyla da evin dikdörtgen avlusuna geçilir. Avluya sadece 38, 41, 47 ve 49 nolu üç odadan direk ulaşılır. Bu odaların iki yanında bulunan 40, 42, 43 ve 49 nolu odalar köşe odaları olup, bunlar bağlı oldukları odalarla avluya ulaşılır. Evin kuzeybatı odalarını oluşturan 40, 47 ve 49 nolu odaların en genişi olan ve 40 ile 49 nolu odaların arasında bulunan 47 nolu odanın, hem avluya hem de yanlarındaki 40-49 nolu odalara açılan birer kapısı vardır. Bu odanın sağında bulunan 40 nolu odanın ayrıca güney doğusunda bulunan 38 nolu ana odaya açılan bir kapısı vardır. Bu haliyle oda evin avlu ile iki şekilde bağlantı kurabildiği tek odasıdır. Avlunun güney doğusunda bulunan 41 nolu odanın sağında çok küçük ve sadece bu oda ile bağlantısı olan 43 nolu oda bulunur.

II nolu ev

I nolu evin güney batısına bitişik olan ev, dört yanından odalarla çevrili avlu planından oluşur (Plan 28). Eve Orta Cadde'ye açılan 52 nolu dikey dikdörtgen bir vestibülün kısa kenarındaki bir kapı ile girilir. Vestibülün kuzey yarısı İngilizcesi gypsum olan ve bugün Güneydoğu'da halâ su geçirmez zeminlerde kullanılan, yöre halkının Cas dediği kil benzeri bir madde ile kaplanmıştıdır. Burasının mutfak kalabalıkken suyla ilgili bazı işlerin yapıldığı mutfağa yardımcı bir yer olduğu düşünülür (:4:, sf. 155). Vestibülün batısında bulunan pervazsız geniş bir açıklıkla 68 nolu küçük geçiş odasına girilir. Bu odanın batısında avluya, güneyinde mutfağa ve kuzeyinde de 64 nolu odaya açılan üç kapısı vardır. Bu odanın güneyinde, 1.40 cm genişliğinde, üstünde delikleri olan bir fırın (Resim 2, 4) ve bir tandırın bulunduğu 41 nolu küçük kare mutfak bulunur. 68 nolu geçiş odasından evin 27 nolu dikey dikdörtgen avlusuna geçilir. Avlunun güneybatısında 16, 13, 36 ve 37 nolu küçük dikdörtgen odalar olup, bunların evin diğer kısımlarıyla bağlantısını sağlayacak kapıları yoktur. Bu odalardan iki uçta bulunan 16 ve 36 nolu odanın, 13 ve 37 nolu odaların birbirleriyle bağlantıları vardır. Evin diğer odaları, avlunun iki kısa

kenarında bulunan 59 ve 79 nolu dikdörtgen odalar ile avlunun doğusunda bulunan 64 ve 77 nolu odalardır.

Bu odalardan karşılıklı olan 59 ve 79 nolu odaların avluya açılan kapıları varken, doğusunda bulunan iki odadan sadece dikey dikdörtgen şeklindeki 64 nolu odanın avlu ile direk bağlantısı olup, bu odanın kuzeyinde olan 77 nolu enine dikdörtgen odanın ise sadece bu odaya açılan bir kapısı vardır.

III nolu ev

II nolu evin kuzeydoğusunda bulunan bu dört odalı küçük ev, II nolu evin kuzeydoğusunda bulunan odaların bitişiğine yapıldığı için düzensiz plandadır. Eve II nolu evin vestibülüne bitişik olan ve onunla hemen hemen aynı ölçülerde bulunan, Orta Cadde'ye açılan 53 nolu vestibülle girilir. Dikdörtgen bir avlunun üç yanını çeviren odalardan oluşan ev planının kötü bir örneği olan evin vestibülünden 50 nolu avlusuna ulaşılır. Avlunun batısında, onunla ve batısında bulunan II nolu evin 64 nolu odasıyla yaklaşık aynı ölçülerde olan 66 nolu oda, kuzeyinde ise avlu ve 66 nolu odaların uzunluğunda enine dikdörtgen 76 nolu bir oda vardır.

Vb Katı

Bu katta Vc katındaki I nolu evin güneybatısında bulunan bu evle aynı ölçülerdeki bir alana arka arkaya V ve VI nolu iki küçük ev yapılmıştır (Plan 29). Ayrıca bu katta III nolu ev II nolu evle birleştirilmiş ve bu evin doğusuna da yapılan rekonstrüksiyonlara göre üç yanından odalarla çevrili büyük bir avlu planında VII nolu yeni bir ev yapılmıştır.

I nolu ev

Vc katında ilk olarak yapılan ev, bu katta da bazı değişikliklerle tekrar kullanılmıştır. Bu katta evin girişi 32 nolu odadan sağlanmış ve bu odanın doğusunda bulunan,

bu odayla bağlantısı olan küçük oda 30, kuzeyindeki bulunan 31 nolu ana odaya doğru genişletilmiş ve kuzey batısına açılan bir kapı eklenmiştir. Avlunun batısında bulunan 31 nolu ana oda da böylece küçülmüş ve kuzeyine 32 nolu çok küçük yeni bir oda yapılmıştır. Evdeki son değişiklik ise 38 nolu odanın 29 nolu odaya açılan kapısının bu katta kapatılmasıdır.

II nolu ev

Bu katta ev III nolu evle birleştirilmiş ve böylece avlunun kuzey doğusunda, avluya bağlı üç paralel oda dizisi meydana gelmiştir. Bu haliyle ev dikey dikdörtgen bir avlunun güney doğu, güney batı ve kuzey batı yönlerinden 1, kuzey doğu yönünde ise üç sıra oda dizisiyle çevrildiği bir plan oluşturmuştur. Bu katta 10, 59 ve 64 nolu odalarının girişlerine kemerler örülen ev, bu yüzden "Kemerli Ev" diye de bilinir (Plan 28) (Resim 2, 5). Eve yine Orta Cadde'ye açılan 52 nolu vestibülden girilir. Bu katta vestibülün güneydoğu duvarında örtü sistemini oluşturan kısa kirişleri destekleyen iki payanda vardır (Resim 2, 6) Bu payandalardan bir tane de avlunun kuzeydoğu duvarına yapılmıştır (Resim 2, 7). 68 nolu geçiş odanın, Vc katında 64 nolu odaya açılan kapısının yerinde bu katta yerden 1.70 m. yüksekliğinde bir pencere vardır (Resim 2, 8). Yine aynı ölçülerde ve şekilde olan avlunun bu katta ortasına bir ocak yapılmıştır, (Resim 2,9). Bu katta avlunun güney ve güney batısındaki odalar da değişmiş, avlunun güneyinde bulunan 36 ve 79 nolu odaların yerine 10 nolu uzun dikdörtgen bir oda yapılmıştır. Avlunun kuzey batısında bulunan 16 nolu oda, bu katta da aynı kalmışken, bu odanın güneyinde bulunan 13 ve 37 nolu iki küçük oda 13 nolu geniş bir oda olarak birleştirilmiş ve bu odaya açılan bir kapı yapılmıştır. III nolu evin odaları olan 50, 53 ve 66 nolu odalar bu katta, 64 nolu odadan 66 nolu odaya açılan bir kapı ile bu eve katılmış ve böylece avlu doğu yönünde paralel yanyana üç oda dizisiyle çevrilmiştir. Özel oturma amaçlı olan bu oda suitinin avlu ile tek bağlantısı 64 nolu oda ile sağlanır. Ayrıca bu katta, Vc katındaki II nolu evin 77, III nolu evin ise 76 nolu odaları yıkılmıştır.

V nolu ev

Enine dikdörtgen şeklinde yanyana düzgün olmayan 3 paralel oda dizisinden oluşan eve, orta caddeye açılan ve evin en geniş odası olan 30 nolu vestibülden girilir. Vestibülün yamuk olan batı uzun kenarındaki bir kapıyla bu yüzde yamuk olan 42 nolu küçük avluya girilir. Avlunun batısında, kuzeyinde 40 nolu oda olan 41 nolu oda bulunur. 40 nolu odanın avlu ile bağlantısı 41 nolu odayla sağlanır. Avlunun kuzeyinde ise 34 nolu odayla, bu odanın doğusunda bulunan ve sadece bu odayla bağlantısı olan 35 nolu çok küçük bir oda vardır.

VI nolu ev

V nolu evin kuzeyine bitişik yapılan bu ev dikdörtgen şeklinde olup, yanyana sıralanmış 3 paralel oda dizisinden oluşur. Batı sokağına açılan geniş avludan girilen evde, avlu aynı zamanda evin vestibülüdür. Bu odanın güneydoğusunda bu odayla aynı boyda ama daha dar ve bu odaya açılan kapısı olan 38 nolu oda, kuzeydoğusunda ise hemen hemen aynı ölçülerde paralel 2 oda dizisinden oluşan 4 odalı bir suit vardır. Bu suiti avluya bağlayan oda ise 44 nolu odadır.

VII nolu ev

II nolu evin kuzeydoğusunda, bitişik olmasına rağmen kendi duvarıyla (çift duvar) bu evden ayrılan, sadece 3 tam odası bulunan evin, üç yanından odalarla çevrili geniş bir avlu planında rekonstrüksiyonu yapılmıştır.

Va Kat

Bu katta artık Orta Cadde'nin güneyinde de yerleşim başlamış ve ev alanının doğu ve güneyine iki cadde daha yapılmıştır (Doğu-Güney Caddeleri) (Plan 30).

V ve VIII Nolu Evler

Bu katta Vb katındaki V nolu evin alanına yanyana aynı planda V ve VIII nolu iki küçük ev yapılmıştır. Enine dikdörtgen bir avlunun arka uzun kenarında yanyana bulunan iki küçük oda planındaki bu iki eve de, Orta Cadde'ye açılan avlulardan girilir. İki evden V nolu evin avlusu daha büyük olup, iki arka odası daha küçüktür. VIII nolu evin ise avlusu V nolu eve göre daha küçük ama arka yan odaları V nolu evinkilere göre daha büyüktür. V nolu evde iki odanın avluya açılan birer kapıları varken, VIII nolu evin odalarının sadece birinin (25) avlu ile direk bağlantısı vardır.

VIN olu Ev

V ve VIII nolu evlerin arkasında Vb katındaki VI nolu evin yerine yapılan aynı numaralı ev, enine dikdörtgen bir avlunun ön ve arkasından yani iki uzun kenarı boyunca daha küçük odalarla çevrilmiştir. Eve batı sokağına açılan 24 nolu vestibülden girilir. Vestibülden evin enine dikdörtgen avlusuna girilir.

I Nolu Ev

Bu katta evdeki değişiklikler kapılarla ilgili olup; 9 nolu avluya açılan bir kapı, 15 ve 3 nolu odalara 1 nolu vestibüle açılan birer kapı ve 3 nolu odaya da 14 nolu odaya açılan bir kapı yapılmıştır.

II Nolu Ev

Bu katta bu ev de ufak değişikliklerle tekrar kullanılmıştır. Evin 52 nolu vestibülü bu katta kapatılmış ve 41 nolu mutfaktaki fırın ve 68 nolu geçiş odasının mutfağa açılan kapısı kaldırılarak, bu oda tek oda görünümü almış ve evin vestibülü olmuştur. 53 nolu odaya bir sokak kapısı açılmış ama daha sonra evin 52, 53, 64 ve 10 nolu odalarında olduğu gibi bu kapı da kapatılmıştır. 64 nolu odanın kapısının yerine ise bir duvar örülmüştür. Böylece

bu katta bu oda suitini avluya bağlayan oda girişi sonradan kapatılan 52 nolu odadır. Ayrıca bu katta 16 nolu odaya, 13 nolu odaya açılan bir kapı yapılmıştır.

X ve XI Nolu Evler

Orta Cadde'nin güney doğusunda birbirlerine bitişik olan dikey dikdörtgen şeklindeki bu 2 evde, dikey dikdörtgen bir avlunun iki kısa kenarında bulunan yan odalardan meydana gelmiştir. X nolu evde avlu önden bir, arkadan ise arka arkaya birbiriyle iç bağlantılı iki oda ile çevrelenmiştir. Orta Cadde'den evin 28 nolu vestibülüne, buradan 13 nolu avluya girilir. XI nolu evde ise avlu önden yanyana iki, arkadan ise bir büyük oda ile çevrilidir. Eve, Orta Cadde'ye açılan 8 nolu küçük bir vestibülden girildikten sonra 29 nolu avluya geçilir. Vestibülün yanında avluya doğru biraz genişletilmiş ve bu odaya açılan sonradan kapatılmış bir kapısı olan küçük 27 nolu oda vardır.

XII Nolu Ev

XI nolu eve bitişik olan enine dikdörtgen şeklindeki ev, enine dikdörtgen bir avlu veya oda ve bu odanın kuzey kenarı boyunca bulunan 23 nolu küçük bir odadan oluşur. İki odalı bu ev Orta Cadde'ye açılan dar bir ara sokağa açılır. Sokaktan evin uzun dikdörtgen 24 nolu büyük odasına, buradan da evin diğer odası olan 23 nolu küçük odaya girilir. 24 nolu odanın avlu mu yoksa evin ana odası mı olduğu belli değildir.

XIII-XIV Nolu Evler

Orta Cadde'ye açılan dar bir ara sokakta karşı karşıya bulunan bu iki evden, XII nolu ev dikey dikdörtgen bir avlunun bir uzun ve bir kısa kenarında bulunan odalar planından, XIV nolu ev ise dikey dikdörtgen bir avlunun bir kısa kenarında yan yana bulunan iki küçük oda planından oluşur. Bu iki eve de sokağa açılan avludan girilir. XII nolu ev ve iki yan odanın da avluya açılan birer kapısı varken, XIV nolu ev de iki yan odadan sadece 43 nolu odanın avluya açılan kapısı vardır.

XV Nolu Ev

Orta Cadde'ye açılan dar sokaktaki dördüncü ev olan dikey dikdörtgen şeklindeki ev önde yanyana aynı uzunluk ve genişlikte iki dikey dikdörtgen oda, arkada ise yine aynı ölçülerde yanyana iki küçük odadan oluşan 4 odalı bir evdir. 27 nolu vestibül aynı zamanda evin avlusudur. Evde sadece vestibülün biri sokak, diğeri iç olmak üzere iki kapısı olup, diğ er üç odanın birbirlerine açılan birer kapısı vardır.

XVI Nolu Ev

Enine dikdörtgen şeklindeki ev, dikey dikdörtgen bir avlunun bir uzun kenarında yan yana bulunan iki küçük oda planından oluşur. Önceleri bu evin Orta Cadde'ye açılan ara sokakta bulunan 22 nolu avlusundan bir kapısı varken, sonra bu kapı kapatılmış ve Orta Cadde'ye bakan 27 nolu küçük odadan bir giriş açılmış ve bunun sonucu olarak da ev yan yana iki küçük dikey dikdörtgen odanın arkasında bulunan enine dikdörtgen bir avlu planına dönüşmüştür.

XVII Nolu Ev

Bitişik olduğu XVI nolu evin Orta Cadde'ye açılan kapısından sonra aldığı yeni planla aynı olan bu evde önde bulunan iki odanın da Orta Cadde'ye açılan bir sokak kapısı vardır. Bu odalardan J 20:20 nolu oda, ev sahibinin dükkanı olup, evin mahremiyetini korumak için ayrı bir sokak kapısı yapılmıştır. Hem dükkanın hem de yanındaki vestibülün evin avlusu olan 31 nolu odaya açılan birer iç kapısı vardır.

XVIII ve XIX Nolu Evler

İkisi de Orta Cadde üzerinde olan dikey dikdörtgen şeklindeki bu evler, enine dikdörtgen bir avlunun iki uzun kenarında bulunan odalar planından oluşur. XVIII nolu evde ortada bulunan avlu önden bir, arkadan yanyana aynı ölçülerde iki oda ile çevrilmişken, XIX nolu evde avlu

önden yanyana iki, arkadan ise bir oda ile çevrilmiştir. XVIII nolu evde avlunun arkasında bulunan iki odanın bu odaya açılan birer kapısı varken, XIX nolu evde önde olan iki odadan sadece birinin avlu ile direk bağlantısı vardır.

XX Nolu Ev

Doğu Caddesi'nin köşesinde bulunan enine dikdörtgen şeklindeki bu ev, dört yanından odalarla çevrili avlu planının iyi bir örneğidir. Eve, bu caddeye açılan 35 nolu küçük bir vestibülden girilir. Vestibülün güneyindeki bir kapı ile 3 nolu küçük odaya, batısındaki bir kapı ile 32 nolu küçük dikdörtgen geçiş odasına girilir. Bu odadan evin enine dikdörtgen 27 nolu avlusuna geçilir. Avlunun günyinde evin tüm genişliğince bulunan 24 nolu uzun dikdörtgen ana odanın doğusunda 35 nolu vestibül, 3 2 ve 1 nolu küçük odalar, batısında ise 34 ve 25 nolu daha büyük iki oda bulunur. 3 nolu oda hariç evin diğer bütün odalarının avluya açılan birer kapısı vardır.

XXI Nolu Ev

Doğu Caddesi'ne açılan ikinci ev olan bu ev, XX nolu evin güney duvarına bitişik olarak yapılmıştır. Dikey dikdörtgen şeklinde ev, evin tüm genişliğince uzanan dikey dikdörtgen bir avlunun iki uzun kenarında bulunan dört odadan oluşur. Eve Doğu Caddesi'ne açılan çok kısa bir pasajdan 29 nolu vestibüle girilir. Vestibülün batısındaki bir kapıyla 41 nolu köşe odasına, kuzeyindeki bir kapı ile de evin 40 nolu avlusuna girilir. Avlunun kuzey uzun kenarında ise 28 nolu oda ile bu odanın batı köşesinde bulunan ve sadece bu odaya açılan kapısı bulunan 39 nolu oda vardır.

XXII Nolu Ev

XXI nolu evin batısında bulunan dikdörtgen şeklinde, dört yanında odalarla çevrili avlu planındaki bu eve de, yine XXI nolu ev gibi, Doğu Cadde'ye açılan pasajda bulunan ve 16 nolu vestibülden girilir. Vestibülün

batısındaki bir kapı ile 14 ve 15 nolu odalarla üçlü bir suit oluşturan 17 nolu geçiş odasına girilir. Geçiş odasının kısa kenarındaki bir kapı ile de evin dikey dikdörtgen kapısına ulaşılır. Avlunun batı kenarında onunla aynı uzunlukta ama daha dar olan ve kuzeyinde 32 nolu bu odaya açılan kapısı olan küçük bir oda bulunan 34 nolu oda, kuzeyinde ise avlu ile aynı uzunlukta ama daha dar 33 nolu ana oda ile bu odanın doğusunda bulunan 35 nolu oda bulunur. 35 nolu odanın hem ana odaya hem de 38 nolu evin en küçük odasına açılan iki kapısı vardır. 9 odadan oluşan evde sadece üç odanın avluya açılan kapıları vardır.

XXIII ve XXIV Nolu Evler

Bu iki evden sadece XXIII nolu evin 24, 25 ve 26 nolu üç odası ile sokak kapısı, XXIV nolu evin ise sadece sokak kapıları bulunmuş ve evler bir avlunun üç yanına çeviren odalar düzenine göre rekonstrüke edilmiştir.

XXV Nolu Ev

Alanın en büyük evi olan bu dört yanından odalarla çevrili avlu planındaki evin güneyinde üç odadan oluşan bir dükkan olan ikinci bir oda dizisi bulunur. XVII nolu ev gibi burada da hem dükkanın hem de evin ayrı sokak kapıları olup, içerde evin avlusuna ulaşan diğer bir kapıları daha vardır. Evin vestibülü 3 nolu oda olup, bu oda Güney Caddesi'ne açılır. Vestibülden 8 ve 4 nolu geçiş odaları ile evin 1 nolu avlusuna girilir. Avlunun kuzey batısında 5, 10, 17 nolu odaların hem avluya hem de birbirlerine açılan kapıları vardır. 5 nolu küçük oda 10 nolu odanın batısında olup, avlu ile bağlantısı 10 nolu odaya açılan iki kapısı olan ve güneyinde 2 nolu küçük bir oda bulunan 11 nolu ana oda vardır. Avlunun güneyinde ise, Güney Caddesi'ne açılan sokak kapısı ile ev girişinden ayrılmış, 9 nolu dükkan bulunur. Dükkandan 7 nolu küçük bir oda geçildikten sonra evin avlusuna ulaşılır.

XXVI Nolu Ev

Kattaki son ev olan bu ev, dikey dikdörtgen bir avlunun iki uzun kenarında bulunan iki oda planında olup, eve Güney Caddesi'ne açılan 12 nolu küçük bir vestibülden girilir. Vestibülün batısındaki bir kapı ile evin 7 nolu avlusuna geçilir. Avlunun doğusunda 12 ve 10 nolu yan yana iki küçük oda olup, bunların avluya çıkan birer kapısı varken, batısında yapılan rekonstrüksiyona göre, yine yanyana ama sadece 3 nolu odanın avluya açılan kapısı olan iki oda vardır.

2.4. TELL AGRAP

Diyala Nehri'nin doğu kıyısında bulunan sitteki kazılar 1963-37 yılları arasında, Doğu Enstitüsü'nün Irak Grubu adına Seton Lloyd tarafından gerçekleştirilmiştir. A, B ve C olarak isimlendirilen birbirinden ayrı üç tepeden oluşan sitin en yüksek tepesi olan A tepesi II. bin Larsa Dönemine, bu tepenin 100 m. güneydoğusunda bulunan B tepesi ile kuzeydoğusundaki C tepeleri Erken Krallık dönemine tarihlenir.

B Tepesi

A tepesinin 100 m. güneydoğusunda bulunan bu tepede Erken Krallık Dönemi'ne ait, birbirinden bir sokakla ayrılan iki ev vardır (Plan 31).

1. EV:

Üç yanından odalarla çevrili enine dikdörtgen avlu planından oluşan ev sokağın kuzeyinde olup, eve sokağın VIII nolu bölümüne açılan uzun dikdörtgen bir vestibülden girilir. Vestibülün doğusunda bulunan dikey dikdörtgen bir odaya açılan bir kapı, kuzeyinde ise avluya açılan bir kapı vardır. Evin V nolu enine dikdörtgen avlusunun güney köşesinde, vestibülün batı yanında avluya açılan kapısı olan IV nolu küçük oda bulunur. Avlunun kuzey batısında ise VI nolu oda, yanında bulunan VIA ve VIB odaları ile birlikte bir suit oluştururlar. Kendi aralarında iç bağlantıları olan bu suitin avlu ile bağlantısı VI nolu oda ile sağlanır. Bu suitin ve evin avludan sonra en büyük odası olan Va nolu ana oda, enine dikdörtgen bir oda olup, iki kısa kenarı VI ve VIb nolu birer oda vardır.

2. EV:

Sokağın güneyinde bulunan ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun iki uzun kenarında bulunan birer oda ve evin kuzey doğusunda tamamına yakın bölümünü kaplayan uzun dikdörtgen bir ana odadan oluşur. Eve sokağın I nolu bölümüne açılan XI nolu vestibülden girilir. Vestibülün biri evin XII nolu avlusuna, diğeri X nolu ana odaya açılan iki kapısı vardır. Evin XII nolu yamuk avlusunun da X nolu ana odaya ve XIII nolu arka odasına açılan iki kapısı vardır. XIII nolu odanın arkasında bulunan bir kapıyla da buradaki bir açık alana çıkılır.

C Tepesi

A tepesinin kuzeydoğusunda bulunan tepede birbirlerine bitişik iki ev vardır.

I. EV:

Enine dikdörtgen bir avlunun iki uzun kenarında bulunan odalar planından oluşan enine dikdörtgen şeklindeki eve, avlunun güney kısa kenarı boyunca bulunan dört nolu dar bir vestibülden girilir. Avlunun kuzey batısında bulunan diğer uzun kanadın da, biri dikey diğeri enine dikdörtgen avluya açılan kapıları olan yan yana iki oda vardır.

2. EV:

Enine dikdörtgen şeklindeki ev, enine dikdörtgen bir ana oda veya avlu ve bu odanın batı kısa kenarında bulunan altı nolu küçük bir odadan oluşur.

2.5. MARİ (Tell Hariri)

Bugünkü Suriye sınırınının 7.5 mil kuzeyinde Fırat'ın batısında bulunan eski adı Tell Hariri olan şehirdeki ilk kazılar 1906 yılında Fransız arkeolog Andrae Parrot tarafından gerçekleştirildi.

Şehirde yapılan kazılarda iki alanda birer mahalle bulunmuştur. Bunlardan Istar Tapınağı'nın doğusunda bulunan alan Erken Krallık Dönemi evlerine, Ninni-Zaza Tapınağı'nın doğusunda bulunan mahalledeki evler ise Akad Dönemine tarihlenir. Bu iki mahallede de bir-kaç ev bulunmasına rağmen, ikisinde tam olan, plan veren birer ev vardır.

Istar Tapınağı'nın doğusundaki bir ev alanında Erken Krallık dönemine tarihlenen bir ev tam olarak bulunmuştur (Plan 32).

Dikey Trapezoidal şeklindeki ev üç yanından bir, dördüncü yanından ise iki oda dizisiyle çevrelenmiş avludan oluşur. Üç yandan odalarla çevrilen avlunun dördüncü yanında, iki kısa kenarında birer oda olan enine dikdörtgen küçük bir resepsiyon odası ve bu bölümün arkasında da evin tüm kuzey kısa kenarını kaplayan enine dikdörtgen dar bir şapel bulunur. Resepsiyon odasının doğu kısa kenarında bulunan oda, şapele açılan kapısı ile buranın yan odasıdır. Resepsiyon odası evin avlusu ile şapeli arasında bağlantı sağlayan tek odasıdır. Eve caddeye açılan enine dikdörtgen bir vestibülden girilir.

BÖLÜM 3. AKAD DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ

3.1.NİPPUR (NIFFAR-NUFFAR)

Bağdat'ın 100 mil güneyinde bulunan sitedeki ilk deneme kazılarına 1851 yılında Sir Austen Henry Layard başkanlığındaki bir ekiple başlandı. Ancak ilk planlı kazılar 1852 yılında Pensilvanya Üniversitesi'nin sponsorluğu ile American Expedition to Mesopotamia tarafından gerçekleştirildi. Daha sonra 1885-1890 yılları arasında sitede John P. Peters ve H. V. Hilprecht başkanlığında üçüncü dönem kazıları sürdürüldü. 1948 yılında Joint Expedition of the University Museum ve The Oriental Institute tarafından dördüncü dönem kazıları yapılan sitedeki son dönem kazıları 1950-51 yıllarında Richard C. Haines ve Donald E. McCown tarafından tamamlandı.

Bu kazılar sonucu site dini alan ve konut alanı diye ikiye bölündü (Plan 33). Dini alanın güneyinde bulunan konut alanı önceleri birçok tablet bulunduğu için Tablet alanı olarak adlandırılmış olup, burada TA ve TB denilen ve Akad döneminden Akamenid dönemine kadar tarihlenen çok sayıda konut bulunmuştu. Bu iki höyüğün genel tarihlemesi ise şöyledir:

TB HÖYÜĞÜ: XII – X Akad dönemi IX-IU Ur III dönemi III-I Isın-Larsa dönemi E-O Eski Babil dönemi

TA HÖYÜĞÜ: XIII – XII Isın-Larsa dönemi XI-IX Eski Babil dönemi VIII-VI Kassit dönemi V-IV Asur dönemi II-I Yeni Babil dönemi

Burada sadece Akad dönemi katları olan TB höyüğü XII-X nolu katlar anlatılacaktır.

TB TEPEŞİ XII-X NOLU KATLAR

Akad dönemini temsil eden bu katlarda K, L, M diye adlandırılan üç küçük ev vardır (Plan 34).

K Evi:

L evi'nin kuzeybatısında bulunan dikdörtgen şeklindeki ev, enine dikdörtgen bir avlunun kısa ve uzun kenarlarında bulunan birer enine dikdörtgen odadan oluşur. Avlunun uzun kenarında bulunan 307 nolu oda avlu ile aynı uzunlukta ama daha dar bir oda iken, kısa kenarındaki 306 nolu oda evin güneydoğu kısa kenarı boyunca uzanan bir odadır. Dar sokaktan direk avlu ile girilen evin bu iki odasının da avluya açılan birer kapısı vardır.

L Evi:

K evi'nin kuzeydoğusunda bulunan enine dikdörtgen ev, enine dikdörtgen bir avlunun bir uzun bir kısa kenarında bulunan iki oda, bir vestibülden oluşur. Avlunun güneydoğu kısa kenarında bulunan 305 nolu oda avlunun bu yönünü tamamen kaplarken güneydoğu uzun kenarı vestibül ve 299 nolu enine dikdörtgen oda arasında paylaşılmıştır. Eve sokaktan iki basamakla girilen küçük dikdörtgen bir vestibülle girilir.

M Evi:

L evi'nin doğusunda bulunan yarısı yıkık olan bu evde, enine dikdörtgen bir avlunun bir uzun bir kısa kenarında bulunan odalarla çevrili ev planındadır. Sokaktan direk 301 nolu avlu ile girilen evin avlusunun kuzey batı kısa kenarında yan yana 300 ve 304 nolu iki küçük oda, kuzey batı uzun kenarında ise 302 nolu bir oda vardır. 300 nolu küçük oda evin banyosu, yanında 304 nolu diğer küçük oda ise bu banyoya geçiş odasıdır.

3.2. TELL ASMAR (ESNUNNA)

Daha önce Erken Krallık Dönemi örnekleri incelenen sitin bu bölümünde Akad dönemi'ne tarihlenen IVb ve IVa katları anlatılacaktır.

IVb Katı

Akad dönemini temsil eden IV. kat b ve a diye ikiye ayrılmış, bunlardan IVb katı Erken Akad, IVa katı ise Geç Akad dönemine tarihlenmiştir. Erken Akad dönemini temsil eden bu IVb katında Orta Caddenin kuzeyinde II nolu ev ile XXVIII nolu evlerin bir bölümü sağlam olarak bulunmuş, caddenin güneyinde ise sadece X ve XI nolu iki ev bitişik olarak yapılmıştır. Bu dönemde Kuzey Caddede de XXXI ve XXX nolu evler yapılmıştır (Plan 35).

II Nolu Ev

Erken Akad döneminde yeniden kullanılan evin kuzey ve güneybatı yönlerinde çok küçük değişiklikler yapılmışken, evin kuzey-güney doğu bölümleri tamamen değiştirilmiştir. 41 nolu vestibül genişletilmiş ve buradan avluya açılan kapıya bir eşik yapılmıştır. Avlunun güneyinde bulunan 10 nolu odanın batısına bu odaya açılan bir kapısı olan 4 nolu yeni bir oda açılmıştır. Avlunun kuzeybatısında bulunan 56 nolu oda, arkasında bulunan 16 nolu oda ile evin ana odasıdır.

Evdeki en büyük değişikliğin yapıldığı kuzey köşesinde, 59 nolu odadan girilen dört tane oda suiti yapılmıştır. Bu odalardan yan yana bulunan 39 ve 49 nolu odalar depo odaları olarak kullanılmış olup, kapılarında birer eşik vardır. Arka arkaya sıralanan 37 ve 38 nolu odaların ise belirleyici buluntu ve özellikleri yoktur. 41 nolu

vestibülün kuzey doğusundan açılan bir kapıyla 43 nolu bir odaya geçilir. Bu odanın biri 40 nolu açık alana diğeri 44 nolu tuvalete açılan iki kapısı vardır. Tuvaletteki bir su kanalı duvarın altından geçerek 19 nolu boşluğa çıkar. Doğu bölümünün tuğla ile kaplandığı tuvalet aynı zamanda banyo olarak da kullanılmıştır.

XXVIII ve XXIX Nolu Evler

II nolu evin kuzeyinde bulunan bu birbirine bitişik iki evin, tam olmadıkları için, planları hakkında kesin birşey söylemek mümkün değildir.

X Nolu Ev

Orta Cadde'nin güneyinde bulunan dikey dikdörtgen şeklindeki ev, dikey dikdörtgen bir avlunun iki kısa kenarında bulunan odalar planından oluşur. Eve caddeye açılan 28 nolu vestibülden girilir. Vestibülden ise evin 13 nolu avlusuna geçilir. Avlunun arkasında yanyana 23 ve 27 nolu odalar olup, bunlardan sadece 23 nolu odanın avluya açılan bir kapısı vardır.

XI Nolu Ev

Geniş dikey bir avlunun kuzey kısa kenarında dört küçük odadan oluşan X nolu eve bitişik olan eve, 26 nolu açık alana açılan 25 nolu avludan girilir. Bu dört küçük odadan sadece 29 nolu odanın avlu ile bağlantısı olup, diğerleri bu oda ile avluya ulaşırlar. Evin Orta Cadde'ye bakan 8 ve 26 nolu odalarına bu caddeye açılan birer kapı açılmışsa da sonra bu kapılar kapatılmıştır.

XX Nolu Ev

Enine dikdörtgen şeklindeki ev dikine dikdörtgen bir avlunun bir uzun kenarındaki yan yana iki küçük oda planından oluşan eve, Kuzey Caddesi'ne açılan 24 nolu avludan girilir.

XXXI Nolu Ev

İki tane dört yanından odalarla çevrili avlu planındaki evin birleşmesinden oluşmuş bu kompozit evin Kuzey Caddesi'ne açılan iki sokak kapısı vardır. 1 nolu oda evin kuzey kanadının vestibülü olup sağındaki 15, solundaki 4 ve güneyindeki 2 nolu odalara açılan birer kapısı vardır. 14 nolu oda bu bölümün avlusu olup, buraya 1 nolu vestibülün sağında bulunan 15 nolu geçiş odası ile ulaşılır. 14 nolu avlunun doğusunda 16 nolu oda ile bu odanın kuzey ve güneyine bulunan iki küçük oda, güneyinde ise karşısındaki 15 nolu oda ile aynı boyda ama daha dar 11 nolu oda bulunur. Avlunun batısında ise vestibülden geçilen ve güneyinde geniş 6 nolu ana oda olan 2 nolu geçiş odası bulunur. 2 ve 6 nolu bu odalardan avluya ancak vestibülün sağında bulunan ve 15 nolu geçiş odasından ulaşılabilir. Evin güney kanadına Kuzey Caddesine açılan vestibülün doğusundaki bir kapı ile evin 7 nolu avlusuna geçilir. Avlunun doğusunda 4, 5, 7, 14 nolu odalardan oluşan bir suit olup, bu suitin avlu ve evin ikinci kanadı ile olan bağlantısı 4 nolu oda ile sağlanır. 4 nolu oda hem evin kuzey-güney kanatlarını, hem de güney kanadın oda suitini 7 nolu avlu ile bağlayan bir odadır. 2 18:5 nolu oda ise evin ana odasıdır.

IVa Katı

Geç Akad dönemine tarihlenen bu katta Orta Cadde'nin kuzeyinde bulunan II nolu ev bazı değişikliklerle tekrar kullanılmış ve bu evin kuzeyine de XXXVI nolu yeni bir ev yapılmıştır. Bu caddenin güneyinde bulunan X ve XI nolu iki ev bu katta bazı değişiklikler yapılarak tek bir ev olarak birleştirilmiştir. Ayrıca bu evin yanına XXXVII nolu iki girişi olan çok kompleks bir ev, bu evin yanına da dört yanından odalarla çevrili avlu planında XXXVIII nolu yeni bir ev yapılmıştır. Bu katta Kuzey Caddesi'nin güneyinde bulunan XXXI nolu kompozit evin bazı odaları değiştirilerek ev, XXXIV ve XXXIV nolu iki ev haline getirilmiştir. XXXIV nolu evin doğusuna ise etrafında odalarla çevrili avlu planında XXXIV nolu bir ev yapılmıştır. Doğu Caddesi'nin doğusuna ise XXXII nolu dört yanından odalarla çevrili avlu planında A, B diye iki üniteden oluşan yeni bir ev yapılmıştır (Plan 36).

II Nolu Ev

Bu katta evin kuzey doğu ve güney doğu bölümleri tamamen değiştirilmiş ama evin kuzey batı ve güney batı bölümleri aynı kalmıştır. Eve 6 nolu küçük bir vestibülden girilir. Vestibülün doğusundaki bir kapıdan 1 nolu küçük bir odaya, bu odadan da yanında bulunan, hemen hemen bu oda ile aynı ölçülerdeki 2 nolu bir odaya geçilir. Bu 2 nolu odadan da eşikli bir kapı ile J 19:3 nolu yeni bir avlusuna geçilir. Vestibülün kuzeyinde 4 nolu geçiş odası vardır. Bu odanın doğusundaki bir kapı ile evin K 19:3 nolu oldukça büyük servis avlusuna, batısında bir kapı ile de J 19:3 nolu yeni avlusuna girilir. Vestibüle giren birisi, biri vestibülün batısında bulunan 1-2 nolu odalar yoluyla, diğeri de vestibülün kuzeyinde bulunan 4 nolu geçiş odası ile iki yoldan avluya ulaşabilir. Daha önceki katlarda evin avlusu olan 21 nolu oda ve onun güney ve güney batısı, bu katta aynı kalmışken, 21 nolu avlunun kuzey ve güney doğusu tamamen değiştirilmiştir. 21 nolu eski avlunun kuzey doğusuna 3 nolu yeni avlu yapılmış ve böylece ev ortadan yanyana bulunan iki avlunun 4 yanına çeviren odalar planını almıştır. İki bölüm avlularından açılan kapılarla birbirlerine bağlanır. 3 nolu yeni avlunun kuzeyinde, geniş ve pişmiş tuğla eşikli 14 nolu ana oda, kuzey doğusunda ise iki büyük tandırlı ve havuzlu yine geniş girişli bir mutfak vardır (II nolu oda). Bu yeni avlunun kuzeydoğusunda evin 4 nolu geçiş odasından geçilen, çok büyük ölçülerdeki bir avlunun kuzey kısa kenarında iki sıralı oda dizisinden oluşan ve bu avlunun kuzey batısında 5 odalı servis odaları suiti vardır.

XXXVI Nolu Ev

II nolu evin kuzeyinde bulunan ev, 11 odadan oluşmasına rağmen bir avlusu yoktur. 32 nolu vestibülün batısında 24, 31 ve 33 nolu odalardan oluşan bir suit, doğusunda 17 nolu odanın kuzeyinde arka arkaya 19, 3, 32 ve 18 nolu odalar, güneyinde ise 23 ve 29 nolu odalar bulunur. Bir plan vermeyen evin en önemli özelliği 29 nolu odasıdır. Bu oda evin banyosu olup, 36x36x7.5 cm ebatlarında pişmiş tuğlarla döşenmiştir (Resim 3.3). Bu

odanın doğu köşesinde, kuzey doğu duvarından evin 18 nolu odasına doğru bir kanal çıkar.

XXXII Nolu Ev

Doğu Caddesi'nden girilen ev, XXXIIA ve XXXIIB olarak numaralandırılan dört yanından odalarla çevrili avlu planındaki iki evden oluşur. Eve, XXXIIA nolu evin Doğu Caddesi'ne açılan L şeklindeki 28 nolu dikdörtgen avludan geçilir.

Avlunun kuzey batısında 28 nolu vestibülün yanında 22 ve 30 nolu iki küçük oda, kuzeydoğusunda ise geniş bir kapısı olan 31 nolu dikdörtgen ana oda bulunur. Bu odanın batısında bulunan 30 nolu küçük odaya açılan kapısından başka bir de doğusunda bulunan 14 nolu geniş dikdörtgen odaya açılan bir kapısı vardır. Bu odanın güney batı duvarında dikdörtgen bir altar (Resim 3.4), güneyinde ise bu oda ile bağlantısı olan 24 nolu oda bulunur. Bu odanın batı duvarında bulunan eşikli bir kapı ile 21 nolu küçük bir odaya, bu odadan açılan bir kapı ile de avluya ulaşılır. 14 nolu altarlı oda evin ikinci ünitesi olan XXXIIB nolu bu bölümü birleştiren bir odadır. XIV odadan XXXIIB nolu evin 20 nolu odasına açılan bir kapı ile ikinci bölüme geçilir. Bir anlamda XXXIIB nolu ünitenin vestibülü olan 20 nolu odadan 6 nolu geçiş odasına, buradan da eşikli bir kapıyla 5 nolu dikey dikdörtgen avluya geçilir. Avlunun kuzeydoğu bölümü eksik olup, 3, 8, 9, 4, 7 nolu odalara göre merkezi avlu planına göre rekonstrüke edilmiştir. Bu evin 4 nolu odası evin tuvaletidir (Resim 3.5).

XXXIII Nolu Ev

IVb katındaki XXXI nolu evin kuzeydoğusuna merkezi avlu planında yapılan eve, Kuzey Caddesi'ne açılan 5 nolu eşikli bir kapıdan girilir. Bu odanın biri güneyindeki 8 nolu odaya diğeri de batısında bulunan 9 nolu geçiş odasına açılan iki kapısı vardır. 9 nolu odanın batısında bu odaya açılan kapısı olan 8 nolu küçük bir oda bulunur. Bu odanın güneybatı duvarında bulunan ama sonra kapatılan bir kapı ile XXXIV nolu evle bir bağlantı sağlanırdı. 4 nolu avlunun

güney batısında 10 nolu ana oda, güney doğusunda ise 2 ve 3 nolu iki küçük oda vardır. Bu odalardan 3 nolu odanın avlu ile olan ilişkisi 2 nolu oda ile sağlanırdı.

XXXIV Nolu Ev

Dört yanından odalarla çevrili avlu planındaki bu evde merkezdeki 2 nolu avlu küçük bir avludur. Eve Kuzey Caddesi'ne açılan eşikli bir kapı ile 4 nolu vestibülden girilir. Vestibülün güneyinde 5 nolu odaya doğusunda ise 1 nolu geçiş odasına açılan iki kapı vardır. 1 nolu odanın da güneyinden açılan bir kapı ile 2 nolu avluya, doğusundan açılan bir kapı ile de evin en geniş odası olan ve güneyinde 3 nolu küçük bir oda bulunan G 18:6 nolu ana odaya geçilir. Bu odanın 2 nolu avluya ve bir nolu geçiş odasına açılan iki kapısı vardır. Ayrıca ana odanın güneyinde uzun dikdörtgen G 19:6 nolu bir oda daha vardır.

X-XI Nolu Ev

Orta Cadde'nin güneyine bulunan bu ev IVb katındaki X ve XI nolu evin çok küçük bazı değişiklikler yapılarak kompozit ev haline dönüştürülmüş şeklidir. Bu katta IVb katındaki X ve XI nolu evlerin avluları iki odaya bölünmüş ve X nolu evin avlusuna bir kapı açılarak XI nolu oda ile birleştirilmiştir. Eve Orta Cadde'ye açılan 9 nolu küçük vestibülden girilir. Bu durumda XI nolu evin 29 nolu odası evin avlusu olmuştur. 6 nolu odada doğusundan 7 nolu oda ile evin ana odasıdır.

XXXVII Nolu Ev

Dikey dikdörtgen bir avlunun iki uzun kenarında bulunan odalardan oluşan ev, biri dükkan diğeri ev bölümü olmak üzere aynı planda iki bölümden oluşur. Evin Orta Cadde'ye açılan 12 nolu odası ev bölümünün avlusu olup, eve direk bu odadan girilir. Bu odanın doğusunda 17 nolu oda ile bu odanın güneyinde olan ve sadece bu odaya açılan kapısı bulunan 5 nolu küçük oda, batısında ise yan

yana 3 ve 11 nolu odalar vardır. İkisinin de avluya açılan kapıları olan bu odaların arkasında sadece 11 nolu oda ile ulaşılan 5 nolu ana oda vardır. Evin dükkan bölümüne, Orta Cadde'ye açılan dar bir ara sokakta bulunan 16 nolu vestibülden girilir. Vestibülün arkasında bu bölümün avlusu olan 6 nolu oda vardır. Avlunun doğusunda bulunan yanyana iki küçük oda olan 1 ve 2 nolu odalara geçilir. 1 nolu oda dükkanla evin avlusu olan 12 nolu odayı birleştiren odadır.

XXXVIII Nolu Ev

Kuzey doğusu eksik olan ev, bulunan diğer odalara göre etrafı odalarla çevrili merkezi avlu planına göre rekonstrüke edilmiştir. Eve Orta Cadde'ye açılan bir vestibülden girilir. Vestibülden 4 nolu geçiş odasına, buradan ise evin 6 nolu enine dikdörtgen geniş avlusuna geçilir. Avlunun güneyinde 18 nolu oda, batısında ise 18 nolu odadan geçilen evin tüm genişliğince uzanan 10 nolu ana oda vardır. Evin 4 nolu geçiş odasının yanında da 5 nolu avlu ile bağlantısı olan bir oda bulunur.

3.3. ASUR (Kal'at Şergat)

Aşağı Zap'ın Dicle ile birleştiği noktanın biraz kuzeyinde, Dicle'nin batı kıyısında bulunan şehir Asur Devleti'nin ilk başkentidir. Günümüzde Kal'at Şergat adını taşıyan şehirdeki ilk kazılar, 1903 yılında Alman arkeolog Walter Andrae tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tarihteki en eski başkent olan Asur'da III. bin yılı konut mimarisine ait tek bir örnek bulunmuştur. Sin Samas Tapınağı'nın altında bulunan ev MÖ 2300 tarihiyle Akad dönemini temsil eder. Kuzeybatı-güneydoğu yönünde yapılmış olan ev, dikdörtgen büyük bir ön avlu ve dört yanından odalarla çevrili enine dikdörtgen ana oda planındaki bir oturma ünitesinden oluşur (Plan 37). Eve 17x40 m. uzunluğunda, 18 m. genişliğinde kuzey ve batı duvarları yıkık olan ön avlunun, bu duvarlarından birinden açılan bir kapıyla girildiği düşünülüyor (:16, sf.5). Evin oturma ünitesine ise ön avlunun güney doğu duvarının ortasında bulunan, 52x52x7 cm. ölçülerinde tuğla örülü 5.5 m genişliğindeki anıtsal kapıdan girilir. Anıtsal kapıdan sol köşesinde küçük bir oda (2 nolu oda) olan oldukça uzun dikdörtgen bir vestibüle girilir (1 nolu oda). Vestibülün güney doğusunda bulunan, kapısı tuğla döşeli 3 nolu geçit odasıyla ön avludan 11 m. daha dar olan dikdörtgen ana odaya girilir. Böylece ana odaya ulaşmak için ön avludan sonra iki odadan geçmek gerekir. Ana odanın kuzey doğusundaki uzun tarafında hemen hemen aynı ölçülerde olan dikdörtgen şeklinde 4 ve 5 nolu yanyana iki oda bulunur. Bu odalardan 4 nolu odanın girişinde iki katlı bir eşik vardır. Ana odanın güney doğusunda ise girişi ve doğu duvarı, karşısındaki 5 nolu oda ile aynı hizada olan, tek sıra eşikli 6 nolu dikdörtgen oda, bu odanın batısında bulunan 6a nolu banyo ve 3 nolu geçit odası vardır. Sadece 6 nolu oda ile direk bağlantısı olan bu küçük

banyonun güney duvarında dışı tuğla kaplı bir kanal bulunur. Ana odanın güney doğusunda ortada bulunan uzun dikdörtgen bir oda olan 7 nolu oda ile bu odanın kuzey ve güneyinde bulunan birer kk odadan oluşan bir oda suiti vardır. Sadece 7 nolu odaya açılan karşılıklı kapıları olan bu iki kk odanın ana oda ile bağlantıları bu oda ile sağlanır. Bu odalardan kuzeyde bulunan 7b odası, evin kuzey tarafında oldukça geniş bir çıkıntı yapacak şekilde inşa edilmiştir. Çok büyük ölçülerdeki enine dikdörtgen olan ev, güney yönünde düz, kuzey yönünde ise ana oda hizasında çukur, n avlu ve 7b nolu odalar yönünde ise çıkıntı bir şekilde görülür. Evin en çıkıntılı bölümünü oluşturan 7b nolu odanın doğu duvarında ise bir kapı vardır. Bu oda konumundan ve şeklinden dolayı eve ait çok özel bir giriş odasıdır.

llerinden zengin birisine ait olduğu düşünülen bu ev, dışa kapalı ie açık, etrafı odalarla çevrili merkezi avlulu ev tipinin güzel bir örneğidir.

3.4. TELL TAYA (Tell Teir)

Sincar Vadisi'nin kuzeydoğusunda bulunan sitteki ilk kazılara 1969 yılında, British School of Archaeology in Iraq adına David Oates başkanlığındaki bir ekiple başlandı. Daha sonra 1969 yılında J. E. Reade tarafından yapılan çalışmalarla sitteki kazılar tamamlanmıştır (Harita 7).

Eski adı Tell Teir olan sitte sadece Akad dönemine tarihlenen S.1 isimli bir ev vardır. Dikey dikdörtgen şeklindeki ev, dikdörtgen bir avlunun kuzey, güney ve batı yönlerinde bir, doğu yönünde ise iki sıralı oda dizisiyle çevrildiği ev planından meydana gelmiştir. Eve, sokağa açılan geniş kapılı enine dikdörtgen bir vestibülden girilir (Plan 38). Vestibülün doğu köşesinde vestibülün sokak kapısıyla aynı hizada ama daha dar olan iç kapısıyla evin avlusuna girilir. Avlunun batısı boyunca birbirleriyle aynı hizada (Kuzey-güney) iç bağlantıları da olan ve aynı zamanda güney batıdaki oda hariç, avlu ile de direk bağlantıları bulunan dört oda vardır. Bu odalardan kuzeybatı köşesinde olan oda evin mutfağıdır. Avlunun tam kuzeyinde, avlu ile aynı genişlikte yaklaşık aynı ölçülerde arka arkaya iki oda vardır. Evin hayli karmaşık olan doğu ve kuzey doğu bölümlerine gelindiğinde, burada bazı mahzenler, mezarlar ve atık su çukurlarının olduğu görülür (Resim 3.6) Vestibülün kuzeyinde yan yana olan aynı uzunluk ve genişlikte iki odadan arkada bulunan odada da atık su çukurları bulunur (Resim 3.6). Avlunun kuzeydoğusunda, bir merdivenle inilen yanyana iki mahzen bulunur. İç mahzenin kuzeyinde ise bir aile mezarı vardır.

3.5. TELL CHUERA

Habur ve Balikh nehirlerinin arasında, Suriye'nin kuzeyinde bulunan sitte 1958-74 yılları arasında Anton Moortgat kazılar yapmıştır. Bu kazılar sonucunda şehrin Küçük Anten Tapınağı'nın güneyinde Akad dönemini temsil eden bazı evler bulunmuştur (Harita 8).

Dar bir ara sokağın iki yanında birbirlerine bitişik yapılmış üçü tam, dördü eksik 7 ev bulunmuştur (Plan 39).

A Evi

Sokağın kuzey batısında bulunan A evi 4 yanından odalarla çevrili dikdörtgen merkezi avlu planında bir ev olup, buraya uzun dar koridor şeklindeki bir vestibülden girilir. Vestibülden de evin dikdörtgen avlusuna geçilir. 4 nolu oda hariç, avlu etrafındaki bütün odaların avluya açılan kapıları vardır. Vestibülün yanında, doğu duvarında küçük bir niş olan uzun-dikdörtgen ana oda bulunur. Avlunun kuzey kısa kenarında 3 nolu oda, güney batısında 4, 5, 6 ve 7 nolu odalar, kuzey batısında ise vestibül ve 2 nolu ana oda vardır. Evin güney doğu yarısı ise B evinin 2 nolu odasıyla çevrilmiştir.

B Evi

A evinin güneyinde, yine bu ev gibi merkezi bir avlu etrafında düzenlenmiş odalardan oluşan B evi vardır. Eve, güneybatısında bulunan 8 nolu uzun-dar koridor şeklindeki bir vestibülün 25 cm.lik dar kapısından girilir. Vestibülden sonra, kuzey kısa duvarında bir niş olan 7 nolu odaya, buradan da C evinin şeklinden dolayı, L şeklindeki avluya girilir. Evin kuzey batısını A evinin 7 nolu odası ile C evi'nin 6 nolu odaları çevirir. 8 odadan oluşan evin 1 nolu

geniş-dikdörtgen ana odasının kuzey duvarında bir altar vardır. Avlunun güneyinde ince bir perde duvarla birbirlerinden ayrılan 5 ve 6 nolu odalar yanyana dururlar. Avlunun L şeklinin tamamlandığı yatay ayağının köşesinde batı duvarı yıkık olan 4 nolu oda vardır.

C Evi

Alanın en karmaşık evi olan C evi, B evi'nin kuzeybatısına bitişiktir. Bir avlunun dört yönden odalarla çevrelendiği evin batı yönündeki odalar yıkılmıştır. Eve batı caddesine açılan uzun-dar bir vestibülden girilir. 11 odadan oluşan evin 1, 2, 5 ve 6 nolu odalarına nasıl girildiği anlaşılamamıştır. Kuzey doğusunda bulunan 4 nolu odadan dolayı L şeklinde olan avluya koridor şeklindeki vestibülden girilir. Avlunun etrafında bulunan odalardan sadece dört odanın avlu ile direk bağlantısı vardır. Avlunun güney doğusunda 10 ve 11 nolu birbirleriyle iç bağlantıları olduğu gibi, avluya açılan kapıları da olan yanyana iki oda bulunur. Avlunun yine güney doğusunda arkasında bulunan 8 ve 9 nolu odalar ile bir suit oluşturan 7 nolu oda vardır. Bu iki oda, 7 nolu oda vasıtasıyla avluyla bağlantı kurarlar. Avlunun kuzeydoğusunda bağımsız bir oda gibi duran 4 nolu küçük oda ve bu odanın arkasında da nasıl girildikleri belli olmayan 1, 2, 5 ve 6 nolu odalar bulunur.

D Evi

C evinin kuzeybatısında bulunan D evi'nin tam planı çıkmazken, sadece uzun-dar koridor şeklindeki vestibülü ve dikdörtgen bir avlunun kuzeydoğusunda bulunan iki odası bulunmuştur.

E Evi

Daha iyi durumda olan E evi, üç yanından odalarla çevrili dikdörtgen avlulu bir ev planındadır. Eve sokağa açılan uzun-dar koridor şeklindeki 1 nolu vestibülden girilir.

Avlunun etrafında bulunan 2, 4 ve 5 nolu odaların avluya açılan kapıları vardır.

F Evi

Alandaki diğer ev olan F evi'nin ise Tell Chuera'ya özgü olan uzun-dar koridor şeklindeki vestibülü ve avlusunun güneyinde bulunan odaları ortaya çıkmıştır.

3.6. MARI

Bu bölümde Ninni-Zaza Tapınağı'nın doğusunda bulunan ve Akad dönemine tarihlenen Kırmızı Ev'i inceleyeceğiz.

1953 yılında yapılan kazılarda ortaya çıkarılan eve duvarlarında bulunan kırmızı yanık izlerinden dolayı kırmızı ev adı verilmiştir (Plan 40). Dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun üç yanından bir sıra oda dizisiyle çevrildiği eve dar bir ara sokağa açılan bir vestibülden girilir. Vestibülden sonra batı köşesinde bir banket, doğu köşesinde ise çatıya çıkılan tuğla bir merdiven bulunan mutfağa geçilir (Resim 3.7). Mutfakın kuzey duvarı boyunca duvarı geçerek atık suları yoldaki bir çukura akıtan bir kanalın kaplandığı tuğla döşemeli bir bölüm vardır. Evin avlusuna mutfakın batı köşesindeki bir kapıdan girilir. Güneydoğu ve kuzeydoğu kenarları boyunca oturma amaçlı banketlerin bulunduğu avlunun kuzey batısında bir küçük, bir büyük iki oda, güneybatısında ise avlu ile aynı genişlikte ve güneybatı yönünde bir niş bulunan bir oda vardır. Avlunun güneybatı yönünde bulunan uzun dikdörtgen odanın da üç yönünde avludaki gibi oturma amaçlı banketler bulunur. Evin ana odası olan bu odanın kapısı mutfak kapısı ile karşılıklıdır. Vestibül hariç diğer tüm odaların avlu ile direk bağlantıları olup odaların birbirleriyle iç bağlantıları yoktur.

BÖLÜM 4. UR III DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ

4.1. NİPPUR

Daha önceki bölümde Akad Dönemi örnekleri incelenen şehrin bu bölümde Ur III dönemine tarihlenen TB höyüğü IX-IVb. arası katlardaki konutları anlatılacak.

TB IX-IV nolu katlar

Ur III dönemini temsil eden bu katlardan TB IX-VI katları arası J evi denilen büyük ve iyi yapılmış bir yapı varken, TB V-IV. katlarında bu evin kuzeybatısına yapılan I nolu yeni bir ev karşımıza çıkar. Bu dönemde yapılan bu iki evde büyük ve çok iyi planları olan evlerdir. Bu da Ur III döneminde Nippur'da bir zenginlik dönemini yansıtır.

TB IX. Kat

Erken Ur III dönemini temsil eden bu katta J evi denilen tek bir yapı var (Plan 41). Yapı dikdörtgen şeklinde olup, enine dikdörtgen ve dört yanından odalarla çevrili ana odadan oluşan bir oturma ünitesi ve bu ünitenin kuzeyinde bulunan üç yanından odalarla çevrili enine dikdörtgen bir avludan meydana gelir (Plan 31). Eve dikdörtgen bir vestibülden girilir. Bu vestibülden evin oturma ünitesi ile avlusunu birbirine bağlayan 285 nolu bağlantı odasına geçilir. Bu odadan sola açılan bir kapıyla evin 4.20 genişliğindeki enine dikdörtgen ana odasına girilir. Bu ana odanın ortasında bir ocak, batı duvarında da bir shrine vardır. Ana odanın iki kısa kenarı boyunca yan yana iki enine dikdörtgen paralel oda, iki uzun kenarında

ise bu bölümün tüm genişliğince bulunan yine yan yana iki dikey dikdörtgen oda bulunur (Resim 3.1 ve 3.2).

Ana odanın kuzey batı köşesinde bulunan 279 nolu oda ve güney doğu köşesinde bulunan bir dikdörtgen oda hariç diğer tüm odaların ana odaya direk açılan kapıları varken, bu iki oda yanlarında bulunan odalar sayesinde ana oda ile bağlantı kurarlar. Evin iki ünitesini birbirine bağlayan bağlantı odası olan 285 nolu odanın sağında bulunan bir kapı ile ise evin ana odası ile aynı ölçülerde olan 277-284 nolu enine dikdörtgen avlusuna geçilir. Avlunun iki kısa bir uzun yanındaki odalardan iki kısa yanında bulunan odalar avlu ünitesinin tüm genişliğince olan iki paralel oda olup, avlunun tek uzun kenarında bulunan odalar ise yan yana biri büyük biri küçük iki odadır. Avlunun uzun kenarında bulunan bu iki odadan 275 nolu enine dikdörtgen odanın hem batısında bulunan 274-282 nolu dikey dikdörtgen odaya, hem de doğusunda bulunan 194 nolu küçük odaya açılan birer kapısı vardır. Böylece bu odadan avluya direk açılan kapısından başka iki kısa kenarında bulunan odalara açılan iki kapısı ile avluya ulaşılır.

TB VIII. Kat

Bu katta J evi bazı değişiklikler yapılarak tekrar kullanılmıştır. Evin güneydoğusu ufak değişiklikler hariç aynı kalmışken kuzeybatısı, güneybatısında bir resepsiyon odası bulunan etrafı odalarla çevrili kare avlulu bir bölüm eklenmiştir (Plan 41-42). B haliyle ev güneyden kuzeye doğru enine dikdörtgen bir merkezi ana odalı oturma ünitesi, bunun arkasında yine dikdörtgen bir avlu bölümü ve bunun arkasında ise resepsiyon odalı kare avlulu bir üniteden meydana gelmiştir. Böylece IX. kattaki orijinal avlu, oturma ünitesi ile kare avlulu üniteyi birleştiren bir bağlantı bölümü halini almıştır.

Bu katta oturma ünitesinde bazı ufak değişiklikler yapılmıştır: Evin sokak girişi ana odanın güneydoğusunda bulunan 289 nolu yeni vestibülden açılmış, ana odanın güneydoğusunda bulunan dikdörtgen numarasız odanın

güneyine küçük yeni bir oda eklenmiştir. Ayrıca 278 nolu odanın kuzeybatı duvarına bir kapı açılarak, evin bağlantı avlusuyla ana oturma mekanı arasında ikinci bir bağlantı sağlanmıştır. İki yanında bulunan 274/282 nolu oda ile bu odanın karşısında bulunan numarasız oda, bu katta iki küçük odaya bölünmüştür. Orijinal avlunun 285 nolu odası kare avlulu yeni bölümün resepsiyon odası olmuş ve bu odadan orijinal avluya açılan bir kapı ile oda, orijinal avlu ve dolayısıyla da oturma ünitesi arasında bağlantı odası olmuştur.

Bu katta ayrıca evin batı kanadına 5 tane servis odası yapılmıştır. Ayrıca bu katta eve kare avlulu bölümde 268, servis odaları yönünde ise 286 nolu odalardan açılan birer sokak kapısı daha eklenmiş ve böylece evin oturma ünitesinden, orijinal avlulu bölümden ve kare avlulu ünitelerden olmak üzere toplam üç kapısı olmuştur.

TB VII. Kat

Bu katta J evi aynı VIII. kattaki haliyle tekrar kullanılmıştır (Plan 43). Evdeki tek değişiklik bu katta 282 nolu odanın kuzeyindeki kapının yerine bu katta duvar örülmesidir.

TKB VI. Kat

Bu katta artık J evi değişmeye başlamıştır (Plan 44). En büyük değişiklik kare avlulu üniteye meydana gelmiş ve 234 nolu odaya 251 nolu odaya açılan bir kapı yapılmış ve 239 ile 266 nolu odaların avluya açılan kapıları kapatılmıştır. 272 ile 273 nolu odalar bu katta 250/151 nolu tek oda haline gelmiştir. Avlunun batısında bulunan 235, 264/251 ve kuzeyindeki 239 nolu odaların avluyla tek bağlantıları 234 nolu odadan 257 nolu resepsiyon odasıyla sağlanır. Böylece kare avlulu bölümdeki servis odaları da değişmiştir.

TB V. Kat

Bu katta artık J evi kullanılmış ve evin kuzeybatısına I nolu dikey dikdörtgen yeni bir ev yapılmıştır (Plan 45-46). Burada üç yanından tek sıra oda çevrili kare bir merkezi avlunun dördüncü yanını oluşturan yerde, iki yanından odalarla çevrili enine dikdörtgen bir ana odalı oturma ünitesi vardır. Eve kare avlulu bölümün güneybatı köşesinde bulunan 232 nolu dikdörtgen vestibülden girilir. Bu vestibülün sokak kapısı ile zıt yönde iç kapısı ile avluya ulaşılır. Avlu ile oturma kısmı arasındaki bağlantı 234 nolu küçük bir oda ile sağlanır.

TB IV. Kat

Bu katta I nolu ev büyük bir yangın geçirmiş, bu yangından da evin en çok avlu kısmı etkilenmiş ve bunun sonucu olarak da bu bölüm yeniden düzenlenmiştir (Plan 47). Bu düzenlemede evin vestibülü kaldırılarak direk evin dar sokaktan açılan avlusuna girilir. Bu avlunun kuzeydoğusunda bir sıra, güneydoğusunda ise iki sıra düzensiz odalar vardır. Bu odalardan 209 nolu oda ile geçilen 211 nolu uzun dikdörtgen oda ile evin oturma ünitesine geçilir.

4.2. TELLO

Fara şehrinin doğusunda bulunan sitteki ilk kazılara 19. yüzyılın başında 1842 yılında Fransız arkeolog Ernest Sarzec tarafından başlandı. Daha sonraları 1903-1909 yıllarında Garton Cros, 1909-1928 yıllarında Leon Hevuzey, 1929-31 yıllarında Henri Genovillac ve 1935-40 yıllarında da Andrae Parrot tarafından sitte gerçekleştirilen kazılarda Obeid döneminden Yeni Babil dönemine kadar sitte yerleşildiği ortaya çıkarılmıştır. Bu kadar uzun süre yerleşilen sitte sadece Ur III dönemine tarihlenen bir ev bulunmuştur (Plan 48).

Dikey dikdörtgen şeklindeki çok büyük ve iyi planlanmış bir ev, enine dikdörtgen bir avlunun üç yönünde bir, kuzey uzun kenarı yönünde ise iki sıra oda dizisi ile çevrildiği ev planını verir. Evin avlusunun kuzey uzun kenarında, iki kısa kenarı yanında birer oda olan enine dikdörtgen resepsiyon odası ve bu odanın arkasında bulunan, doğu kısa kenarındaki yan odası ile evin oldukça geniş ve uzun enine dikdörtgen şapeli bulunur. Resepsiyon odasının ve şapelin kısa kenarlarında bulunan bu odalar adı geçen odaların yan odaları olup sadece bu odalara açılan kapıları vardır. Ev bu haliyle üç yanından odalarla dördüncü yanından ise bir resepsiyon odası ve bu odanın arkasında bulunan şapel planından oluşan merkezi avlu planını verir.

2 nolu dikey dikdörtgen bir vestibülün güney kısa kenarından açılan bir kapı ile girilen evin avlusuna ise, vestibülün güney batı uzun kenarından açılan bir kapı ile ulaşılır. Avlunun güneyinde yan yana 4 ve 5 nolu iki küçük oda, batısında yine yan yana 6 nolu iki büyük oda ve doğusunda ise 10 nolu büyük bir oda vardır. Avlunun doğusunda bulunan 7 nolu oda evin tuvaleti ve banyosu olup, burada bulunan bir su kanalının üzeri pişmiş tuğla ile kaplanmıştır.

4.3. TELL ASMAR

Tel Asmar III, II ve I. katları Ur III dönemine tarihlenir. Bu dönemde döneme özgü evler yapılmamış, sitte Akad döneminde kullanılan evler bazı küçük değişikliklerle tekrar kullanılmıştır.

III. Kat

Bu katta IVa katında bulunan II, XXXIIA, XXXIII, XXXVII ve XXXVII nolu evlerin tekrar kullanıldığı görülür (Plan 49). Bu evlerden en iyi durumda olan XXXIII nolu evin güneyine 6 nolu bir oda eklenmiştir. XXXVII nolu evin güney kısmı tam olmasa da bu evin de hemen hemen aynen kullanıldığı görülür. XXXIIA ve XXXVIII nolu evlerin plan verecek buluntuları yoktur. II nolu evin ise sadece 3 nolu yeni avlusu ortaya çıkmıştır. Ayrıca evin servis avlusunda değişiklikler yapılarak burası 6 nolu vestibülden girilen 5-10 nolu uzun bir vestibülden ulaşılan 3 nolu dikdörtgen bir avlunun üç yanından odalarla çevrildiği bir şekle sokulmuştur. Ayrıca II nolu oda evin tuvaleti olmuştur.

II. Kat

Bu katta da yine II, XXXIII, XXXVII ve XXXVIII nolu evler kullanılmıştır. Ama bu evlerden sadece XXXVIII nolu en iyi durumdadır (Plan 50).

I. Kat

Bu katta sadece II nolu evin birkaç oda duvarı bulunmuştur (Plan 5). Böylece Tell Asmar'da Ur III dönemine özgün bir konut mimarisinin olmadığı, Erken Krallık ve özellikle de Akad döneminde yapılmış birkaç evin çok küçük değişikliklerle tekrar kullanıldığı görülüyor.

BÖLÜM 5. ISIN-LARSA DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ

5.1. UR (Tell Mugayyar)

Eridu'nun birkaç kilometre kuzeyinde bulunan sitedeki kazılar 1922-1934 yılları arasında İngiliz arkeolog Sir. Leonard Wooley tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu kazılar sonucu şehrin Temenos'unun dışında Batı Limanı'na yakın bir alanda Isın-Larsa dönemine ait bir mahalle bulunmuştur (Plan 52)

Üç ana cadde ile dört ara sokaktan oluşan ev alanında çeşitli planlarda 40 tam ev vardır (Plan 53).

Sınır Caddesi

Ev alanının kuzeybatısında bulunan bu caddeye sadece I nolu büyük bir ev açılır.

I nolu ev

Dikey dikdörtgen şeklindeki ev, merkezi bir avlunun doğu, batı ve kuzey yönlerinden bir sıra oda dizisi, güney yönünden ise avlu duvarı daha kalın ve girişi daha geniş olan ve bir kısa kenarında küçük bir yan odası bulunan enine dikdörtgen şeklindeki bir misafir odası ile bu odanın arkasında bulunan ve yine bir kısa kenarında bir yan odası olan enine dikdörtgen şeklindeki geniş bir şapel ile çevrili ev planında yapılmıştır (Plan 55). Eve Sınır Caddesi'ne açılan 1 ve 3 nolu dikey dikdörtgen şeklindeki iki vestibülün ön kısa kenarında bulunan kapılardan girilir. Vestibüllerden evin kareye yakın olan merkezi avlusuna ulaşılır. Avlunun doğu, batı ve kuzey kanatları boyunca

çeşitli amaçlara yönelik hacimler, güney kanadı boyunca ise enine dikdörtgen şeklindeki 9 nolu misafir odası bulunur. Odanın önemini belirtmek için avlu duvarı daha kalın ve avlu kapısı daha geniş olan bu odanın güneybatı kısa kenarı boyunca 10 nolu küçük bir oda vardır. Bu düzenin arkasında ise sadece misafir odasından girilen ve güneydoğu kısa kenarında bir yan odası olan II nolu şapel bulunur. Evin misafir odasından daha geniş olan şapelin güneybatı ve kuzey batı uzun kenarlarında karşılıklı birer niş görülür.

Niş Sokağı

Sınır Caddesi'ne açılan küçük dar bir ara sokak olan bu sokakta I, II, III, IV ve V nolu beş ev vardır.

I nolu ev:

Niş Sokağının hemen başında bulunan dikey dikdörtgen şeklindeki ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun bir uzun kenarı boyunca bir oda ile bu ikisinin arka kısa kenarları boyunca uzanan arka arkaya iki oda planından yapılmıştır (Plan 56). Eve 1 nolu avlunun ön kısa kenarından açılan bir kapı ile Niş Sokağından girilir.

II nolu ev:

Sınır Caddesi'ne açılan I nolu eve güneydoğu duvarından bitişik olan ev enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun bir kısa kenarı boyunca uzanan tek bir oda planından meydana gelir (Plan 57).

III nolu ev:

I nolu eve güney yönünden bitişik olan ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka kısa kenarına paralel oturtulmuş birinci geçiş odası ve bu odanın bir kısa kenarından bulunan ikinci geçiş odasından sonra ulaşılan ana oda ile bu odanın iki yanındaki yan odalar planından

oluşur (Plan 58). İkinci bir yılına ait bir planda olan bu planda avlu, aynı zamanda evin vestibülüdür.

IV nolu ev:

Sokağın tam karşısında olan enine dikdörtgen şeklindeki ev, üç yanından odalarla çevrili avlu planında yapılmıştır (Plan 59). Direk avlu ile girilen evin enine dikdörtgen şeklindeki avlusunun güneydoğu kanadı boyunca 7, 8 ve 9 nolu odalardan oluşan ve avlu ile tek bağlantıları 8 nolu oda ile sağlanan üç odalı bir oda grubu, güney kanadı boyunca da yanyana 4 ve 5 nolu iki oda bulunur. Misafir odası ve şapel olmayan ev, üç yanından odalarla çevrili avlu planının güzel bir örneğidir.

V nolu ev:

III nolu eve güney yönünden bitişik olan ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka uzun kenarına paralel tutulmuş bir oda ile ön uzun kenarına dik bir vestibülden oluşur (Plan 60).

Kilise Sokağı:

Ev alanının orta kuzey boyunca uzanan bu caddede I, II, III, V, VII, XI, XIII, XV nolu yedi ev vardır.

I nolu ev:

Kilise Caddesi'ne açılan dar bir ara sokakta bulunan ev, üç yanından odalarla çevrili avlu planında yapılmıştır (Plan 61). Eve biri Eski Caddeye açılan 1 nolu, diğeri ise bu caddeye açılan 7 nolu olmak üzere iki vestibülden girilir. Kareye yakın olan avlunun güney kanadı boyunca yanyana 3 ve 4 nolu iki enine dikdörtgen oda, güneybatı kanadı boyunca ise enine dikdörtgen şeklindeki, ön avlu duvarı daha kalın ve kapısı daha geniş olan 5 nolu enine dikdörtgen misafir odası ile bu odanın arkasında bu odaya

paralel yapılmış ama daha geniş olan 6 nolu şapel bulunur. Şapelin güneybatı uzun kenarının merkezinde bir niş vardır.

II nolu ev:

Kilise Caddesi'nin doğusunda bulunan bu ev, kuzeyi tam çıkmamakla birlikte, dört yanından odalarla çevrili avlu planında yapılmıştır (Plan 62). Vestibülden geçilen iki odadan sonra ulaşılan avlu oldukça geniş dikey dikdörtgen bir avlu olup, güney ve doğu yönlerinden bir sıra dizisiyle, güneybatı yönünden ise 8 nolu misafir odası ve arkasındaki 9 nolu şapel ile çevrilidir. Genel bir kural olarak avlu yönündeki duvarı daha kalın ve kapısı daha geniş olan misafir odasının güney kısa kenarı boyunca 2 nolu enine dikdörtgen bir yan oda bulunur.

III nolu ev:

Kilise Caddesi'nin sonunda Pe-Sag Şapeli'nin kuzey duvarına bitişik olan ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön kısa kenarı boyunca yanyana bir vestibül, bir oda, arka kısa kenarı boyunca ise arka arkaya iki paralel oda planından oluşur (Plan 63).

V nolu ev:

Dikey dikdörtgen şeklindeki ev bir avlunun kuzey, doğu ve batı yönlerinden bir, güney yönünden ise iki sıra oda dizisiyle çevrelendiği ev planından yapılmıştır (Plan 64). Enine dikdörtgen şeklindeki küçük bir vestibülden girilen evde avlunun güneydoğu kanadı boyunca 6-7, 11 ve 12 nolu odalardan oluşan ve sadece 7 nolu odası ile avlu ile bağlantısı olan bir oda grubu, güneybatı kanadı boyunca ise 8 nolu misafir odası ve bu odanın arkasında şapeli ile misafir odası arasında bulunan bir bağlantı odasından oluşan ikinci oda grubu uzanır. Evin misafir odası yine enine dikdörtgen şeklinde olup, ön avlu duvarı daha kalın ve kapı aralığı daha geniştir.

VII nolu ev

I ve V nolu evlerin arasında bulunan bu ev, bir avlunun üç yanından odalarla kuşatıldığı ev planında yapılmıştır (Plan 65). Dikey dikdörtgen şeklinde bir avlusu olan evde avlu, doğu ve batı yönlerinden bir, güney yönünde ise iki sıra oda dizisi ile kuşatılmıştır. Avlunun güneyinde bulunan 5 nolu oda evin misafir odası olup, arkasında paralel bir şekilde duran 6 nolu şapel ve doğu kısa kenarında arka arkaya bulunan 7 ve 8 nolu odalarla dört odadan oluşan bir oda grubunun avlu ile tek bağlantı odasıdır. Avlunun iki uzun kanadı boyunca ise karşı karşıya iki odadan oluşan dört hacim bulunur.

XI nolu ev

Kilise Caddesi'ne açılan dar bir ara sokakta bulunan ev üç yanından odalarla çevrili avlu planı da yapılmıştır (Plan 66). Biri avludan, diğeri 2 nolu dar dikey dikdörtgen şeklindeki bir vestibülle olmak üzere iki şekilde girilen evde iki oda grubu bulunur: Birincisi avlunun kuzeybatı yönünde bulunan ve 2, 3 ve 4 nolu odalardan oluşan oda grubu, ikincisi ise avlunun kuzey yönünde bulunan 6, 7 ve 8 nolu odalardan oluşan oda gruplarıdır. Bu odalardan 6 nolu enine dikdörtgen oda arkasındaki 7 nolu misafir odası ile 8 nolu şapelin avlu ile bağlantısını sağlayan bir geçiş odasıdır.

XIII nolu ev

Kilise Caddesi'nin en kuzeyinde bulunan ev, üç yanından odalarla çevrili iki avlulu planda yapılmıştır (Plan 67). 1 nolu dikey dikdörtgen bir vestibülün uzun kenarından açılan bir kapı ile girilen evde, 2 nolu birinci avlu dış avlu olup, 11 nolu ikinci avlu evin iç avlusudur. 2 nolu dış avlunun güneybatı kanadı boyunca 8, 9 ve 10 nolu odalardan oluşan bir oda grubu uzanır. Ayrıca bu avlunun kuzey ve kuzeydoğu yönlerinde de 3 ve 7 nolu tek odalar bulunur. Arka arkaya bulunan 4 ve 5 nolu odalarla ulaşılan

iç avlunun ise güneybatı kanadı boyunca evin 12 nolu misafir odası ve arkasındaki şapeli bulunur.

XV nolu ev

XIII nolu eve kuzey yönünden bitişik olan ev ters L şeklindeki bir avlunun üç yandan odalarla çevrelendiği ev planından oluşur (Plan 68). Dikey dikdörtgen şeklinde bir vestibülden girilen evde, avlu etrafında üç oda grubu bulunur: Birinci grup vestibül, 2, 3 ve 4 nolu odalardan oluşup, 4 nolu oda ile avluya ulaşır. İkinci grup avlunun kuzeybatısında bulunan 6 nolu ana oda ile arkasındaki şapelden oluşurken, üçüncü grup avlunun kuzeydoğusunda bulunan 8 nolu tek odadır.

Düz Cadde

Kilise Caddesi'ne açılan dar bir caddede III, IV, VI, VII, VIII, X ve XII nolu yedi ev bulunur.

III nolu ev

Pe-Sag Şapeli'nin kuzeyinde bulunan bu ev, doğu ve güney yönlerinden bir, kuzey ve güneybatı yönlerinden ise iki sıra oda dizisiyle çevrilmiş avlu planından oluşur (Plan 69). L şeklinde bir vestibülden girilen evde avlunun dört yanından dört oda dizisi bulunur. Avlunun kuzeyinde bulunan birinci grup, evin iki kısa kenarında birer yan odası olan misafir odası ve bunun arkasında bulunan bir yan odalı geniş şapelden oluşur. Burada yine 6 nolu misafir odasının avlu duvarı daha kalın ve kapısı daha geniş tutulmuştur. Avlunun güneybatı kanadında bulunan ikinci grup 8, 9 nolu odalar ve bunların arkasındaki 12, 13, 14 ve 15 nolu odalardan oluşur. Üçüncü grubu avlunun güney kanadını kaplayan 3 nolu oda, dördüncü grubu ise avlunun kuzey doğusundaki 4 nolu odalar oluşturur.

IV nolu ev

Pe-Sag Şapeli'nin karşısında bulunan ev, kareye yakın bir avlunun kuzey, güney ve doğu yönlerinden bir, doğu yönünden ise iki sıra oda dizisiyle çevrelendiği ev planında yapılmıştır. Enine dikdörtgen şeklindeki bir vestibülden girilen evin 4 nolu misafir odası avlunun batı kenarını boydan boya kat eder. Bu odanın kuzey kısa kenarında 5 nolu bir yan oda, güney kısa kenarında ise 7 nolu, şapel ile misafir odasını birleştiren bir geçiş odası bulunur.

VI nolu ev

IV nolu eve güneybatı duvarından bitişik olan ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön kısa kenarı boyunca bir vestibül, arka kısa kenarı boyunca ise arka arkaya iki oda planından oluşur (Plan 70).

VII nolu ev

VI nolu eve güneybatı duvarından bitişik olan ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön uzun kenarı boyunca yanyana bir vestibül, bir oda, arka uzun kenarı boyunca ise arka arkaya iki oda planından oluşur (Plan 63b).

VIII nolu ev

III nolu evin güneybatısında olan ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun bir uzun, bir kısa kenarı boyunca bulunan yanyana iki oda planından oluşur (Plan 71). Burada eve küçük bir vestibülden girilir.

X nolu ev

VII nolu eve güneybatı yönünden bitişik olan bu ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön kısa kenarı boyunca yan yana bir vestibül bir oda, arka kısa kenarına

paralel oturtulma bir oda ile bu odanın arkasında enine dikdörtgen geniş ikinci bir avlu ve bu avlunun arka uzun kenarına paralel yapılmış bir oda planından yapılmıştır (Plan 72). Bu plan II. bin yılında karşımıza çıkan bir plan olup, birinci avlunun arasındaki oda iki avluyu birleştiren bağlantı odasıdır.

XII nolu ev

X nolu eve güneybatı yönünden bitişik olan bu ev de X nolu ev ile aynı planda yapılmıştır (Plan 73).

Dükkan Caddesi

Kilise Caddesi'ne açılan bu caddenin iki yanında I, III, IV ve VI nolu dört ev vardır.

I nolu ev

Caddenin doğu yönünde olan bu ev kuzey ve batı yönünden tek sıra oda dizisi, doğu yönünden ise enine dikdörtgen geniş kapılı ve avlu duvarı daha kalın misafir odası ile arkasındaki geniş şapel ile çevrilmiştir (Plan 74).

III nolu ev

I nolu eve batı duvarından bitişik olan ev, III. bin yılında çok kullanılan bir plan olan enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka uzun kenarı boyunca ise bir oda planından oluşur (Plan 75).

VI nolu ev

IV nolu eve güney yönünden bitişik olan bu ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön kısa kenarı boyunca yanyana bir vestibül, bir oda, arka kısa kenarı boyunca ise bir oda planından oluşur (Plan 76).

Geniş Cadde

Düz Cadde'nin tam karşısında olan bu caddede 1 nolu tek bir ev bulunur.

I nolu ev

Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun kuzey, doğu ve batı yönünden bir, güney yönünden iki sıra oda dizisiyle çevrelendiği evde, güneyde olan misafir odası, avlunun doğu kanadı yönünde bulunur (Plan 77). 4 nolu oda, evin misafir odası olup güney kısa kanadından açılan bir kapı ile evin 8 nolu çok geniş enine dikdörtgen şapeline girilir.

Paternoster Yolu

Yine Kilise açılan bu yolun iki yanında III, IV, V, VII, VIII, IX, XI, XII ve XIV nolu dokuz ev bulunur.

III nolu ev

Yolun doğu başında olan bu ev, üç yanından bir sıra oda dizisiyle çevrili avlu planında yapılmıştır (Plan 68). Avlunun güneydoğusunda olan 5 nolu oda evin misafir odası olup, arkasında bulunan enine dikdörtgen geniş şapele açılan bir iç kapısı vardır.

IV nolu ev

III nolu evin karşısında bulunan bu ev dört yanından odalarla çevrili avlu planında yapılmıştır (Plan 79). Dikey dikdörtgen şeklindeki bir vestibülden girilen evin kareye yakın avlusunun kuzey kanadını boydan boya enine dikdörtgen şeklindeki 10 nolu misafir odası kat eder. Yine avlu duvarlı kalın ve kapısı daha geniş olan misafir odasının batı kısa kenarında bulunan 9 nolu oda ile evin enine dikdörtgen şeklindeki geniş şapeline geçilir.

V nolu ev

IV nolu evin karşısında olan ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön kısa kenarı boyunca bir vestibül, arka kısa kenarı boyunca arka arkaya iki oda planından oluşur.

VII nolu ev

V nolu eve kuzey yönünden bitişik olan ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön kısa kenarı boyunca bir vestibül, arka kısa kenarı boyunca bir oda planından oluşur.

VIII nolu ev

Yolun güneybatısında bulunan ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön kısa kenarı boyunca yanyana bir vestibül, bir oda, arka kısa kenarı boyunca ise tek bir oda planından oluşur (Plan 76)

IX nolu ev

VII nolu eve kuzey yönünden bitişik olan bu yine VIII nolu ev ile aynı planda yapılmıştır.

XI nolu ev

Alanın en büyük evi olan bu ev, yolun tam güneyinde bulunur. Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlu ile enine dikdörtgen uzun misafir odasının etrafında gruplaşmış odalardan oluşan evin ikisi avluya biri misafir odasına açılan üç vestibülü vardır (Plan 80). Evin 10 nolu misafir odasının avlu duvarı yine kalın ve kapısı daha geniştir. Evin şapeli ise misafir odasının güneyinde yine evin en büyük hacmi olarak görülür. 11 nolu şapele avludaki 9 nolu trapezoidal şeklindeki odadan ulaşılabilirdiği gibi, 14 nolu küçük-dar odadan da ulaşılır. Misafir odasının kuzeybatısında 16 nolu avlu veya ana odanın iki yanında bulunan 17, 18 ve 19 nolu odalardan oluşan bir oda suiti

bulunur. Şapelin iki kısa kenarında ise birer yan oda vardır.

XII nolu ev

VIII nolu evle batı yönden bitişik olan ev VII nolu evle aynı planda yapılmıştır.

XIV nolu ev

Yolun en sonunda olan bu ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön uzun kenarı boyunca yan yana bir vestibül, bir oda, arka uzun kenarı boyunca bir şapel ve bir oda, doğu kısa kenarındaki bir oda ile üç yanından odalarla çevrili avlu planında yapılmış bir evdir (Plan 81).

Çarşı Yolu

Paternoster Yolu'na açılan bu dar yolda I ve II nolu iki ev vardır.

I ve II nolu evler

Yanyana bulunan bu iki evde dikey dikdörtgen bir avlunun ön kısa kenarı boyunca bir vestibül, arka kısa kenarı boyunca ise bir oda planından oluşur.

Fırın Alanı

Bu alana açılan I ve IB nolu iki ev vardır.

I ve Ib nolu evler

Arka arkaya yapılmış olan bu iki ev de üç yanında odalarla çevrili avlu planındaki bir evin güneydoğu yönünde bulunan misafir odası ve bunun arkasındaki şapel planından meydana gelmiştir (Plan 82-83).

5.2. NIPPUR

Şehrin TB höyüğü III-I, TA höyüğü XIII-XII. Katları Isın-Larsa Dönemi'ni temsil eder.

TB III. Kat

Dar bir caddenin kuzeybatısında sadece bazı odalar, güneyinde ise E evi denen tek bir ev bulunan bu katta ayrıca TB tepesi II. katın evleri olan A, B ve C evlerinin de temelleri görülmüştür (Plan 84). Dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun dört yanından odalarla çevrildiği ev planında yapılmış olan eve 613 nolu L şeklinde dar bir vestibülün kısa kenarından açılan bir kapı ile girilir. Vestibülün uzun kenarındaki bir kapı ile ise evin dikey dikdörtgen şeklindeki avlusuna ulaşılır. Avlunun iki uzun kenarı boyunca yanyana iki oda olmak üzere karşılıklı dört oda bulunur. Avlunun güneydoğu kısa kenarında ise 175 nolu enine dikdörtgen bir odanın üç yanında bulunan birer odadan oluşan bir suit vardır. Avlu ile olan bağlantısı 175 nolu oda ile gerçekleşen bu suitin güneyinde bulunan enine dikdörtgen şeklindeki geniş odası evin ana odasıdır. 175 nolu odanın kuzeydoğusunda 171 nolu dikey dikdörtgen şeklinde küçük bir oda, güney batısında ise 174 nolu enine dikdörtgen şeklindeki banyo bulunur.

TB II. Kat

Bu katta E Evi yıkılmış ve A, B, C ve D evleri olarak adlandırılan dört yeni ev yapılmıştır. Caddenin kuzeyinde ise yine plan veren bir ev olmayıp, tek tek odalar bulunmuştur (Plan 85).

A Evi:

Ev alanının güneybatısında bulunan bu ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka uzun kenarı boyunca yanyana iki küçük oda, bir kısa kenarı boyunca ise bir küçük odadan oluşan ev planında yapılmıştır. Eve, bu planın genel özelliği olarak, avludan girilir.

B Evi:

A Evi'nin kuzeybatı duvarına bitişik olan bu ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun dört yanından bir sıra oda dizisi ile çevrelendiği ev planında yapılmıştır. Eve 45 nolu enine dikdörtgen dar bir vestibülün ön uzun kenarından açılan bir kapı ile girilir. Bu kapı ile aynı hizada olan diğer bir kapıyla ise evin 10 nolu dikey dikdörtgen şeklindeki avlusuna geçilir. Avlunun güneybatı uzun kenarı boyunca, kuzey kısa kenarında 59 nolu küçük bir oda olan tek bir oda, kuzeydoğu uzun kenarı boyunca da bu kenarı aşan yanyana enine dikdörtgen iki oda bulunur. Avlunun güneyde bulunan kısa kenarında ise evin, avlu duvarı daha kalın, kapısı ise daha geniş ve tuğla döşemeli olan ve arka kısa kenarını tam olarak kaplamayan küçük bir yan odası olan dikey trapezoidal şeklindeki ana odası vardır.

C Evi:

B Evi'nin kuzeydoğusuna bitişik olan ev Cadde üstünde olup, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun üç yönden bir, giriş yönünden ise iki sıra oda dizisiyle çevrelendiği ev planında yapılmıştır. 122 nolu enine dikdörtgen şeklindeki bir vestibül ile girilen evde avluya direk vestibülden girilmeyip, vestibülden geçilen iki oda grubundan sonra ulaşılır. Birinci grup vestibülün batısında olan 109, 132 ve 123 nolu odalardan, ikinci grup ise 159 nolu ikinci vestibül, 105, 104 ve 14 nolu odalardan oluşan gruplardır. Enine dikdörtgen şeklindeki avlunun iki kısa kenarında bulunan 14 ve 123 nolu odalar evin bağlantı odalarıdır. Bu odalardan başka avlunun doğu uzun kenarı

boyunca 158 nolu tek bir oda, batı uzun kenarı boyunca ise 18 ve 32 nolu iki oda bulunur.

F Evi:

C Evi'ne kuzeybatı yönünden bitişik olan bu ev dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön kısa kenarında enine dikdörtgen şeklinde bir vestibül, arka kısa kenarında ise yine enine dikdörtgen şeklindeki bir oda planından oluşur.

D Evi:

F Evi'ne kuzeybatı yönünden bitişik olan ev kare bir avlunun dört yanından odalarla çevrildiği ev planından oluşur. Dikey dikdörtgen şeklindeki bir vestibül ile girilen bu evde, avlunun güneybatı uzun kenarı boyunca, iki kısa kenarında birer küçük oda olan, ve avlu duvarı daha kalın olan 57 nolu ara oda, güneydoğu uzun kenarı boyunca ise 139 nolu enine dikdörtgen şeklindeki dar oda uzanır (Plan 86). Avlunun kısa kenarlarına gelindiğinde ise güneydoğu kısa kenarı boyunca yanyana 136 ve 142 nolu enine dikdörtgen iki oda, kuzey batı kısa kenar boyunca ise 110 nolu oda ile 113 nolu vestibül bulunur.

TB I. Kat

Bu katta II. katta kullanılan A, B, D evleri bazı değişikliklerle tekrar kullanılırken, C evi C-1 ve C-2 evi olmak üzere iki ayrı eve ayrılmıştır (Plan 87).

C-1 Evi:

Ev enine dikdörtgen şeklindeki bir evde, evin tüm genişliğince uzanan dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun iki uzun kenarı bulunan odalardan oluşur. Burada avlunun güneydoğu uzun kenarı boyunca bir ara oda, kuzeybatı uzun kenarı boyunca ise yanyana iki oda uzanır.

C-2 Evi:

II. kattaki F Evi'ni de içine alan bu yeni ev 44 enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun üç yanından odalarla çevrildiği ev planında yapılmıştır. Dikey dikdörtgen şeklinde dar-küçük bir vestibül ile girilen evde, avlunun güneydoğu kısa kenarında bulunan 24 nolu oda, iki kısa kenarında bulunan birer yan odası ile evin ana odasıdır.

TA XIII. kat

TA höyüğünün ilk katı olan bu katta çok küçük bir alanda birbirlerine bitişik olan iki ev bulunur (Plan 88).

L Evi:

Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön uzun kenarı boyunca enine dikdörtgen şeklinde geniş bir vestibül, ara uzun kenarı boyunca ise enine dikdörtgen bir oda planından meydana gelen eve, enine dikdörtgen şeklindeki vestibülün kuzeybatı kısa kenarından açılan bir kapı ile girilir.

M Evi:

L Evi'nin güneydoğusuna bitişik olan ev, 2. bin yılının özgün tek planı olan bir avludan geçilen küçük bir geçiş odası ve bu oda ile geçilen enine dikdörtgen şeklindeki geçiş ara oda planından oluşur. Ama odanın güney kenarında küçük bir yan oda bulunur.

TA XII. kat

Bu katta L ve M evleri bazı değişiklikler yapılarak tekrar kullanılmış ve ayrıca bu evlerin kuzeyine geniş bir cadde ve bu caddenin kuzeyine de K Evi denilen yeni bir ev yapılmıştır (Plan 89).

L Evi:

Bu katta evin vestibülünden açılan sokak kapısı kapatılmış ve yeni sokak kapısı evin avlusundan açılmıştır.

M Evi:

Bu katta ev aynı planda yeniden düzenlenmiştir.

K Evi:

Caddenin kuzeyinde bulunan bu yeni ev, dikey dikdörtgen bir avlunun üç yanından odalarla çevrelendiği ev planında yapılmıştır. Dar dikey dikdörtgen bir vestibülün ön kısa kenarından açılan bir kapı ile girilen evde, avlunun güneydoğu uzun kenarı boyunca geniş kapılı ve tuğla eşikli enine dikdörtgen ana oda, güneybatı kısa kenarı boyunca da 198 nolu merdiven odası ile 199 nolu mutfak ve 200 nolu kiler yanyana bulunur (Resimler 5.1 ve 5.2).

BÖLÜM 6. ESKİ BABİL DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ

6.1. NİPPUR

Bu dönem Nippur'da TB höyüğü E, D ve TA höyüğü X. katlarda temsil edilir.

TB Höyüğü E ve D Katları:

Isın-Larsa Dönemi'ni temsil eden TB höyüğü I nolu katın üstünde bulunan bu E ve D katlarında döneme özgü yeni bir ev yapılmayıp, I nolu katta yapılan C2 ve D evleri bazı değişikliklerle yeniden kullanılmıştır (Plan 90).

TA Höyüğü X kat

Burada Isın-Larsa Dönemi'nin son katı olan TA XII. kattaki alanda bulunan K Evi bazı değişiklikler yapılarak kullanılmış, ev alanının güneyine ise E, F, G, H ve I evleri olarak adlandırılan beş yeni ev yapılmıştır (Plan 91).

E Evi:

Ev alanının kuzeyine bulunan ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön kısa kenarında yanyana bir oda, bir vestibül, arka kısa kenarında ise oldukça uzun tutulmuş dikey dikdörtgen şeklindeki tek bir oda planında yapılmıştır.

F Evi:

Ev alanının en güneyinde bulunan bu ev dar dikey dikdörtgen bir avlunun  yönden odalarla çevrildiği ev planında yapılmıştır. 203 nolu dikey dikdörtgen şeklinde bir vestibül ile girilen evde, avlunun tüm kuzeydoğu boyunca 205 nolu, bir yanında 184 nolu bir yan odası olan, ana oda uzanır.

G Evi:

F Evi'nin güneybatı duvarına bitiflik olan ev dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun n kısa kenarı boyunca bir vestibül, arka kısa kenarı boyunca ise tek bir oda planından oluşur.

H Evi:

G Evi'nin güneybatı duvarına bitiflik olan ev, II. bin yılına özgü bir plan olan, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun n uzun kenarına, bu avluya paralel bir vestibül, arka uzun kenarında yine avluya paralel dar bir geififl odaya ile bu geififl odayının arkasında ikinci bir avlu ve bu avlunun arka uzun kenarında bulunan tek bir oda alanından oluşur. Evde vestibül ile birinci avlu tuğla döşemelidir.

I Evi:

H Evi'nin kuzeyinde, bu eve bitiflik olan ev, kareye yakın bir avludan geififl bir geififl odaya ile ulaşılan enine dikdörtgen geififl oda planından oluşur. 201 nolu geniş ana odanın güneyinde 185 ve 207 nolu iki yan oda bulunur.

6.2. TELL HARMAL

Bağdat'ın 6 mil doğusunda bulunan sitteki kazılar 1945-49 yılları arasında Iraq Department of Antiquities tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu kazılar sonucu ortaya çıkarılan sitte bir mahallede iki dar sokağa bakan, arka arkaya yapılış sekiz ev bulunmuştur (Plan 92).

I, II ve IV Nolu Evler:

Yanyana bulunan bu üç ev de, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön kısa kenarı boyunca bir vestibül, arka kısa kenarı boyunca ise bir oda planında yapılmıştır.

III Nolu Ev:

II nolu evin sağında bulunan bu ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön uzun kenarı boyunca bir vestibül, arka uzun kenarı boyunca ise yanyana bulunan ve birbirleriyle iç bağlantıları olan iki oda planından oluşur.

V Nolu Ev:

IV nolu evin arkasından bu eve bitişik olan ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön kısa kenarı boyunca bir vestibül, arka kısa kenarı boyunca ise arka arkaya bulunan iki oda planından oluşur.

VI Nolu Ev

IV nolu evin sağında bulunan ev üç yanından bir sıra oda dizisiyle çevrilen enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun dördüncü yanında, bir kenarında yan odası olan,

bir ana oda ile bu odanın arkasında bulunan yine yan odalı bir şapelden oluşur.

VII Nolu Ev:

VI nolu evin sağında bulunan ev, enine dikdörtgen bir avlunun üç yanından odalarla çevrildiği ev planından oluşur. Dikey dikdörtgen şeklindeki bir vestibül ile girilen evin avlusuna, vestibülün bir uzun bir kısa kenarındaki kapılarla geçilen ikinci vestibüllerden sonra ulaşılır. Avlunun iki uzun kanatları boyunca ise yanyana paralel iki oda uzanır.

VIII Nolu Ev

VII nolu evin sağında bulunan ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir evde, evin tüm genişliğince uzanmış bulunan avlunun iki uzun kenarında bulunan birer odadan oluşur.

6.3. ASUR

Bu dönemde şehirde Batı Caddesi'ne açılan tek bir ev bulunmuştur (Plan 93).

Dikey dikdörtgen şeklindeki ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun dört yanında bir sıra oda dizisiyle çevrildiği ev planından oluşur. Eve Batı Sokağına açılan 12 nolu enine dikdörtgen şeklindeki bir vestibülün ön uzun kenarında bulunan bir kapı ile girilir. Vestibülden sonra geçilen bir geçiş odası ile evin 6 nolu avlusuna ulaşılır. Avlunun güneyinde enin dikdörtgen şeklinde dar bir oda, iki uzun kenarı boyunca ise yanyana iki paralel oda vardır.

BÖLÜM 7. KASSİT DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ

7.1. NIPPUR

TA höyüğü VI. kat ile temsil edilen bu dönemde sadece D evi denilen yeni bir ev kullanılmıştır (Plan 94). Dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun bir uzun kenarı boyunca bir ana oda ve bu odanın bir köşesinde bulunan bir yan oda ile bir kısa kenarı boyunca bulunan yan yana iki oda planından oluşan eve, direk avludan girilir.

7.2. UR

Bu dönemde Temenos Duvarı'nın içinde Kuriqalzu'nun GIPAR-KU'sunun güneyinde, geniş bir caddenin iki yanında A, B ve C diye isimlendirilen üç ev bulunur (Plan 95).

A Evi:

Caddenin kuzeyinde bulunan ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun bir kısa kenarında bulunan bir oda planından oluşur (Plan 96).

B Evi:

A Evi'nin sağında bulunan ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka uzun kenarı boyunca uzanan enine dikdörtgen şeklindeki bir oda ve bu odanın bir kısa kenarında bulunan bir yan oda planından oluşur.

C Evi:

Caddenin güneyinde bulunan ev alanın en büyük evi olup, A ve B evlerinin karşısında bulunur. Dar dikey dikdörtgen şeklindeki uzun bir vestibülün iki uzun kenarı boyunca uzanan bir avlu ve bu avluların güney kısa kenarlarında bulunan birer yan odalı ana oda planından oluşan eve dar-uzun vestibülün ön kısa kenarından açılan bir kapı ile girilir. Bu iki avlulu bölümden, avlusu ve ana odası tuğla döşeli olan avlu evin selam bölümü olup, ikinci avlulu bölüm evin harem bölümüdür. Harem avlusunun bir uzun kenarında ise ayrıca 4 nolu geniş kapılı bir oda vardır.

7.3. BABİL

Adı “Tanrılar Kapısı” anlamına gelen Babil, Kiş şehrinin batısında Fırat’ın ortadan böldüğü bir şehirdir (Plan 97). 1899-1917 yılları arasında Alman arkeolog Robert Koldewey tarafından yapılan kazılar sonucu ortaya çıkarılan şehirde, Babil Merkez’de Kassit Dönemi’ne tarihlenen üç ev bulunmuştur (Plan 98).

I Nolu Ev:

Caddenin güneyinde bulunan ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun iki yönden bir, giriş yönünden ise, Kassit dönemi Babil geleneği olarak, iki sıra oda dizisiyle çevrildiği ev planında yapılmıştır. Enine dikdörtgen şeklindeki eve, enine dikdörtgen şeklinde küçük bir vestibül ile girilir. Bu vestibülün arkasında bulunan ikinci bir vestibül ile evin enine dikdörtgen şeklindeki avlusuna girilir. Üç yanından odalarla çevrili avlu tipinin güzel bir örneği olan evde avlunun kuzeydoğu yönünde dört odadan oluşan bir oda grubu, güney kısa kenarı boyunca da güneydoğu kısa kenarında arka arkaya iki yan odası olan enine dikdörtgen şeklindeki geniş ara oda bulunur.

II Nolu Ev:

Yine iki yanından bir sıra, giriş yönünde ise iki sıra oda dizisi ile çevrilen avlu planında yapılmış eve küçük bir vestibülden girilir. Bu vestibülden geçilen ikinci bir vestibül ile evin avlusuna geçilir. Avlunun güneyinde yedi odadan oluşan bir oda grubu bulunur. Bu grubun avlu ile olan tek bağlantısı enine dikdörtgen şeklindeki bir ara oda ile sağlanır.

III Nolu Ev

II nolu evin karşısında bulunan ev, enine dikdörtgen bir avlunun üç yanından bir, giriş yönünden ise iki sıra oda dizisiyle çevrildiği ev planında yapılmıştır. Avluya yine iki vestibül geçildikten sonra ulaşılır.

7.4. NUZİ

Kerkük'ün güneybatısında olan şehirdeki kazılar 1920-30 yılları arasında Pensilvanya Üniversitesi'nden R.F.S. Starr tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu kazılar sonucu ortaya çıkan ana tepeye Yorgan Tepe adı verilmiştir. Burada tepenin kuzeyinde üç tane ev bulunmuştur.

Tehip-Tilla'nın Evi

Yanında bulunan Shurki-Tilla'nın evi ile bitişik olan ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun üç yanından odalarla çevrildiği ev planında yapılmıştır (Plan 99). Shurki-Tilla'nın evi ilk üç bağlantısı olmasına rağmen kendi duvarı olan eve, enine dikdörtgen şeklindeki avlunun ön kısa kenarından açılan bir kapı ile girilir. Avlunun güneydoğu kısa kenarı boyunca 14 nolu, yanındaki eve açılan bir kapısı olan, oda, güneybatı kısa kenarı boyunca ise kuzey kısa kenarına dik 10 nolu bir banyo olan, 17 nolu odalar bulunur. 10 nolu banyo tuğla döşemeli olup, sadece 17 nolu oda ile ulaşılır. Avlunun arka uzun kenarı boyunca ise yanyana enine dikdörtgen şeklindeki 13 ve 18 nolu odalar uzanır. 18 nolu odanın avlu ile direk bağlantısı olmayıp, 13 nolu odaya açılan kapısı sayesinde avlu ile bağlantı kurar.

Shurki-Tilla'nın Evi

Güneybatı yönünden Tekip-Tilla'nın evi ile bitişik olan evin kuzeyi ortaya çıkmamıştır (Plan 99). Bu haliyle üç yanından odalarla çevrili avlu planını veren eve 1 nolu küçük bir vestibülden girilir. Avlunun güneydoğusunda 3, 4 ve 5 nolu odalardan oluşan bir oda grubu, güneybatısında ise 9, 10, 11 ve 12 nolu odalardan oluşan bir başka oda grubu bulunur. 9 nolu geniş kapılı oda ana odaya geçiş

odası olup, bu odanın arkasında oldukça uzun ve geniş olan ve kuzey kısa kenarı boyunca yanyana iki küçük odası olan 10 nolu ara oda bulunur.

Shilwi-Teshub'un Evi

Alanın en büyük evi olan bu ev, aynı doğrultuda bulunan ve dört yanından odalarla çevrili dış ve iç avlu esasındaki ana ev ile bu evin kuzeyinde bulunan yine merkezi avlu planındaki hizmetçi avlusu planından oluşur (Plan 100). Ana eve kuzeyinde bulunan hizmetçi avlusundan girilebildiği gibi, dış avluya açılan 20 nolu bir vestibül ile de girilebilmektedir. 20 nolu enine dikdörtgen şeklindeki vestibülün güneydoğuda bulunan kısa kenarında 18 ve 19 nolu iki küçük oda vardır. Vestibülden 22 nolu geçiş odasına, buradan da evin dikey dikdörtgen şeklineki dış avlusuna geçilir. Avlunun kuzeybatısı boyunca 23, 24, 25, 26, 31 ve 32 nolu odalardan oluşan ve 23 nolu oda ile avluya açılan iki sıra oda dizisi şeklinde düzenlenmiş bir suit uzanır. Avlunun güney uzun kenarı boyunca ise iki geniş aralıklı kapısı olan, duvarları daha kalın ana kabul odası bulunur. Bu odadan evin iç avlusuna geçilir. Bu avlunun da kuzeyi yine iki sıra oda dizisinden oluşmuştur.

Kuzeyde bulunan 35 nolu tuğla döşemeli avlu evin hizmetçiler bölümünün avlusu olup, buraya 52 nolu yine tuğla döşemeli bir vestibülden girilir. Bu avluda evin dış ve iç avlusuna ulaşılan odalar vardır.

BÖLÜM 8. ESKİ ASUR DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ

8.1. NIPPUR

Bu dönem Nippur'da TA höyüğü V-IV arası katlarla temsil edilir. Bu dönemde sadece C evi denen tek bir ev bazı değişikliklerle üç katta da kullanılmıştır.

TA V. Kat

Bu katta 57 nolu dar bir caddenin kuzeyinde C evi denen ve üç yanından odalarla çevrili avlu planında yapılmış olan bir ev bulunur (Plan 101). Eve dikey dikdörtgen şeklindeki bir vestibülün ön kısa kenarından açılan, tuğla döşemeli eşikli, bir kapı ile girilir. 97 nolu enine dikdörtgen şeklindeki küçük avlunun güney uzun kenarı boyunca 60 nolu oda, kuzey uzun kenarı boyunca ise 87 nolu ana oda ile bu odanın batı kısa kenarında bulunan 102 nolu yan oda uzanır.

TV IV. Kat

Bu katta ev büyütülmüş ve batı yönünde de odalar yapılarak ev dört yanından odalarla çevrili avlu planına dönüştürülmüştür (Plan 102). Evin ana odası kuzeye doğru uzatılmış ve kuzey kısa kenarına da 78 nolu geniş bir yan oda daha yapılmıştır. Bundan başka avlunun doğu ve batı kısa kenarlarına da yeni odalar eklenmiştir.

8.2. ASUR

Bu dönemde Asur'da iki ev bulunmuştur.

II. Ziggurat'ın Güneydoğusunda Bulunan Ev:

Dikey dikdörtgen şeklindeki ev, dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun dört yandan bir sıra oda dizisiyle çevrildiği ev planında yapılmıştır (Plan 103). 3 nolu dikdörtgen bir vestibülden girilen evin avlusunun kuzey kısa kenarında 10 nolu enine dikdörtgen şeklindeki bir oda, doğu uzun kenarı boyunca yanyana 4 nolu geçiş odası, 8 ve 9 nolu banyolar, batı uzun kenarı boyunca ise 5, 6 ve 7 nolu odalar uzanır. Avlunun güneyinde ise 1 ve 2 nolu iki koridor bulunur.

21. Istar Tapınağı'nın Altında Bulunan Ev:

Bu ev de enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun dört yanından odalarla kuşatıldığı ev planından oluşur (Plan 104).

BÖLÜM 9. YENİ ASUR DÖNEMİ KONUT MİMARİSİ ÖRNEKLERİ

9.1. ASUR

Bu dönemde Yeni Saray'ın güneyindeki bir mahallede 28 tane ev bulunmuştur (Plan 105).

I nolu Ev (Kırmızı Ev)

Dikey dikdörtgen şeklindeki ev enine dikdörtgen şeklindeki bir dış avlu ile bunun güneyinde bulunan kare bir iç avlunun dört yanında odalarla çevrelendiği ev planında yapılmıştır (Plan 107). Bu iki avlu, dış avlunun güneyinde bulunan enine dikdörtgen şeklindeki bir ana kabul salonu (8) ile bunun güney kısa kenarı boyunca bulunan 9 nolu bir geçit odası ile birbirlerine bağlanır. Alanın en büyük evi olan bu eve, Eğri Sokak'a açılan enine dikdörtgen şeklindeki bir vestibülün ön uzun kenarındaki bir kapı ile girilir. Sokak kapısıyla zıt yöndeki ikinci bir kapı ile enine dikdörtgen şeklindeki dış avluya ulaşılır. Bu avlunun kuzey uzun kenarı boyunca yanyana 4 ve 5 nolu iki uzun dikdörtgen oda, batı kısa kenarı boyunca da arka arkaya 6 ve 7 nolu iki uzun dikdörtgen oda bulunur. Doğu kısa kenarını vestibülün kapladığı avlunun güney uzun kenarı boyunca 8 nolu ana kabul salonu ve bu salonun batı kısa kenarı boyunca uzanan 9 nolu geçiş odası bulunur. Ön evden ana eve geçişi sağlayan 8 nolu ana kabul salonuna mavimsi iki alçı taşı plakanın uzunlamasına yerleştirilmesiyle oluşan bir eşiği olan geniş bir kapıdan girilir. Enine dikdörtgen şeklindeki bu odanın batı kısa kenarı boyunca bulunan 9 nolu geçiş odasının ana evin

avlusuna açılan geniş kapısıyla bu avluya ulaşılır. Ana avlu kareye yakın planda olup 43x43 cm ebatlarında tuğla ile döşenmiştir. Bu avlunun güneybatısında 10 nolu enine dikdörtgen bir geniş odanın üç yanını çeviren odalardan oluşan bir oturma amaçlı bölüm bulunur. 6 odadan oluşan bu oturma grubunun avlu ile tek bağlantısı 10 nolu odanın avluya açılan 4 mavi alçı taşı plaka eşiği olan kapısıyla sağlanır. Odanın eşiği 32 cm. avluya, 10 cm.'de odaya doğru genişlemiştir. 10 nolu odanın içinde kapının sağ ve solunda birer niş olup, bu kapı düzenlemesi Yeni Asur dönemi büyük evlerde tipiktir. 10 nolu odanın arka uzun kenarı boyunca yan yana 11 ve 12 nolu iki enine dikdörtgen oda bulunur. 10 nolu odanın kuzey kısa kenarı boyunca ise 16 nolu tek bir oda bulunur. Odanın güney kısa kenarına gelindiğinde, burada 13-14-15 nolu odaların banyo grubunu oluşturduğu görülür. 13 nolu oda bu bölümün geçiş odası görevinde olup 14 nolu enine dikdörtgen banyoya geçiş sağlar. Banyonun duvarları yarıya kadar zift ile kaplı olup, güney batı ve kuzeydoğuda bulunan iki uzun kenarında birer niş vardır. Banyonun güney doğusunda 15 nolu küçük bir banyo daha bulunur. üç duvarında da bir niş bulunan ve duvarları yarıya kadar zift kaplı olan bu küçük banyo özel bir yıkanma birimi olabilir. Avlunun güneydoğusunda diğer bir oturma grubunu oluşturan 17-22 nolu odalar bulunur. Bu grubun ana odası olan 17 nolu odanın da 10 nolu oda gibi avlu yönünde duvarı daha kalın, avlu kapısı ise daha geniştir. Kapı düzeni yine 10 nolu odanın gibi olan bu odanın güneyinde arka arkaya 18 ve 19 nolu iki enine dikdörtgen şeklinde oda vardır. 17 nolu odanın banyo grubu ise, bu odanın doğu kısa kenarı boyunca bulunur. Öbür banyo grubu ile aynı düzenlemede yapılmış bu bölümde sadece banyonun döşemeli olması bir farktır. Banyo bölümünün 20 nolu geçiş odasından, bu bölümün kuzeyinde bulunan 24 nolu dikdörtgen bir odaya geçilir. Bu odanın kuzey uzun kenarı boyunca ise 25 nolu dik üçgen şeklinde bir oda bulunur. Avlunun güneydoğusunda bulunan bir liwan (eyvan) ile 24 ve 23 nolu odalara girilir.

10 ve 17 nolu büyük odaların çevresinde bulunan banyolu bu iki oturma grubundan 10 nolu oda grubu evin harem, 17 nolu oda grubu ise selam bölümleridir.

2 nolu ev

Kırmızı Ev'in güneybatı odalarına bitişik yapılmış ev topografyaya uydurulmuştur (Plan 108). Açılı sokağa açılan ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön uzun kenarında dikey dikdörtgen şeklinde bir vestibül, arka uzun kenarında ise arka arkaya iki oda planından oluşur.

3 nolu ev

Orta Caddenin kuzeyine bulunan ev üç yanından odalarla çevrili avlu planında yapılmıştır (Plan 109). Eve Doğu Caddesine açılan dikey dikdörtgen şeklindeki dar bir vestibülden girilir. Vestibülün kuzey kısa kenarındaki diğer bir kapı ile evin enine dikdörtgen şeklindeki avlusuna geçilir. Avlunun güneybatısında enine dikdörtgen şeklindeki evin tüm genişliğince uzanan bir oda, evin ana odasıdır. Güneydoğusu eksik olan evde vestibülün batısında enine dikdörtgen bir oda bulunur.

4 nolu ev

3 nolu evin karşısında Doğu Cadde'nin güneyinde bulunan ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun dört yandan odalarla çevrildiği ev planından oluşur (Plan 110). Eve dikey dikdörtgen şeklindeki 1 nolu vestibülün ön kısa kenarında bulunan bir kapıdan girilir. Vestibülden sonra geçilen 2 nolu geçiş odası ile evin enine dikdörtgen avlusuna ulaşılır. Avlunun güneybatısında avlu duvarı daha kalın ve kapısı daha geniş olan 8 nolu enine dikdörtgen uzun ana oda bulunur.

5 nolu ev

Kırmızı evin güneydoğu köşesinde bulunan bu küçük evde yeni bir plan karşımıza çıkar: Dikey dikdörtgen şeklindeki bir vestibülün arkasında bir oda, bu oda ile vestibülün uzunluğunca da enine dikdörtgen bir ana oda planı (Plan 111).

6 nolu ev

5 nolu evin güneyinde bulunan ev,  yanından odalarla çevrili avlu planında yapılmış çok kk bir evdir (Plan 112). Aı Sokağına açılan üçgen bir vestibülle girilen evin çok kk bir avlusu olup, avlunun kuzeyinde evin enine dikdörtgen şeklindeki geniş ana odası bulunur.

7 nolu ev

Aı sokağının güneyinde, 6 nolu evin karşısında bulunan ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir evde evin tüm genişliğince uzanan avlusunun iki uzun yanında bulunan odalardan oluşan ev planında yapılmıştır (Plan 113).

8 ve 9 nolu evler

Aı sokağının güneyinde birbirlerine bitişik olan bu iki ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun önünde bir vestibül arkasında ise bir oda planının kötü birer örneğidir (Plan 114).

10 nolu ev

8 ve 9 nolu evlerin güneyinde bulunan bu ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun n uzun kenarı boyunca bir vestibül, arka uzun kenarı boyunca ise arka arkaya iki oda planında yapılmıştır (Plan 115).

11 nolu ev

8 ve 9 nolu evlerin kuzeyine bulunan bu ev, dört yanından odalarla çevrili merkezi avlu planında yapılmıştır (Plan 116). Çok kk bir avlusu olan evde, avlunun kuzeyinde avlu duvarı daha kalın olan ana oda bulunur.

12 nolu ev

8, 9 ve 10 nolu evlere batı duvarlarından bitişik olan ev küçük, enine dikdörtgen bir avlunun ön ve arka uzun kenarları boyunca odalarla kaplandığı ev planının kötü bir örneğidir (Plan 117).

13 nolu ev

12 nolu evin güneyinde bulunan evin sadece iki odası çıkmıştır (Plan 117).

14 nolu ev

12 nolu eve batısından bitişik olan ev, enine dikdörtgen bir avlunun üç yönden odalarla çevrildiği ev planının çok kötü bir örneğidir (Plan 118). Evin küçük, enine dikdörtgen avlusuna ulaşmak için arka arkaya düzenlenmiş üç odadan geçmek gerekiyor. Avlunun güneyinde enine dikdörtgen şeklindeki geniş ve uzun bir ana oda, batı kısa kenarı boyunca ise yine arka arkaya iki küçük oda bulunur.

15 nolu ev

14 nolu eve batısından bitişik olan bu ev üç yanından odalarla çevrili avlu planının kötü bir örneğidir (Plan 119).

15a nolu ev

15 nolu evin batısında bu eve bitişik olan eve, 15 nolu ev ile iç bağlantısı olduğu için 15a nolu ev denilmiştir (Plan 119). İlk kez bu dönemde Asus'da gördüğümüz bir plan olan dikey dikdörtgen şeklindeki bir vestiyülün, yanında bir oda, bunların arkasında ise bu iki odanın uzunluğunca bulunan geçiş evine dikdörtgen bir ara oda planından oluşan eve, Batı Sokağından girilir. Evin ana odasından açılan bir kapı ile 15 nolu evin küçük odasına geçilir.

16 nolu ev

15 ve 15a nolu evlerin güneyinde bulunan bu ev  yanından odalarla çevrili avlu planda yaplm küçük bir evdir (Plan 120). Batı sokağına aılan enine dikdörtgen Şeklindeki bir vestibül ile girilen evin, kare olan küçük avlusunun güneydoğusunda evin tüm genişliğince enine dikdörtgen bir ana oda bulunur.

17 nolu ev

12 nolu evin karşısında bulunan bu ev, enine dikdörtgen Şeklindeki bir avlunun arka uzun kenarı boyunca bir oda, n uzun kenarı boyunca ise yanyana bulunan üç oda planından oluşur (Plan 121).

18 nolu ev

15 ve 15a nolu evlere güneydoğu yönünden bitişik olan bu ev,  yanından odalarla çevrili avlu planında yaplmtır (Plan 122). Batı sokağına aılan bu evde, avlunun güneyinde boylu boyunca bir ana oda uzanır.

19 ve 19a nolu evler

18 nolu evin kuzeyinde bulunan bu evlerin ikisi de üç yanından odalarla çevrili avlu planında yaplmtır (Plan 123).

20 nolu ev

19 ve 19a nolu evlerin kuzeyinde onlara güneydoğu yönlerinden bitişik olan ev, küçük dikey dikdörtgen bir avlunun dört yanından odalarla çevrildiği ev planında yaplmtır (Plan 124). Avlunun kuzeydoğusunda oldukça büyük olan enine dikdörtgen bir oda, güneydoğusunda ise bir yanında arka arkaya iki küçük yan odası olan ve evin tüm güneydoğusu boyunca uzanan bir ana oda bulunur.

21 nolu ev

18 nolu evin karşısında bulunan enine dikdörtgen şeklindeki bu ev, merkezi bir avlunun dört yanından odalarla çevrildiği ev planında yapılmaktadır (Plan 125). Batı Sokağına açılan enine dikdörtgen şeklindeki bir vestibül ile girilen evde, avlunun kuzeydoğusu boyunca evin bu yöndeki tüm geçişliğince uzanan bir ana oda bulunur. Kalın duvarlı ve geniş kapılı olan bu odanın, üç alçı taşından oluşan bir eşiği vardır.

21a nolu ev

21 nolu evin güneyinde bulunan bu ev, üç yanından odalarla çevrili avlu planında yapılmıştır (Plan 125). Batı Sokağına açılan bir avludan girilen evde, avlunun arkasında bulunan oda(lar) bulunamamasına rağmen, bu yönde bulunan bir kapı aralığı buradaki oda(lar)nın varlığını gösterir.

22 nolu ev

Kırmızı Ev'in karşısında bulunan ev, bir avlu ve bu avlunun arkasında bulunan enine dikdörtgen bir odadan oluşur (Plan 126). Çok küçük bir ev olan bu evde, avlu aynı zamanda evin vestibülü görevini de görür.

23 nolu ev

22 nolu eve kuzey yönünden bitişik olan bu ev tam olarak çıkmadığı için planı hakkında bir şey söylenemiyor.

24 nolu ev

Kırmızı Ev'e kuzeybatı yönünden bitişik olan bu ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön uzun kenarında arka arkaya bir oda ve bir vestibül, arka uzun kenarında ise bir kısa kenarında bir oda olan enine dikdörtgen bir oda planından oluşur (Plan 127).

25 nolu ev

24 nolu eve kuzeybatı yönünden bitişik olan bu ev üç yanından odalarla çevrili avlu planında yapılmıştır (Plan 128).

26 nolu ev

25 nolu eve kuzeybatı yönünden bitişik olan bu ev de yine üç yanından odalarla çevrili avlu planında yapılmıştır (Plan 129).

27 nolu ev

26 nolu eve kuzeybatı yönünden bitişik olan bu ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön uzun kenarı boyunca bir vestibül, arka uzun kenarı boyunca ise bir oda planından oluşur (Plan 129).

Büyük Ev

Dönemin ikinci büyük ev olan bu ev de, Kırmızı Ev gibi iki avlu planından oluşur (Plan 130). Yan yana bir dış bir iç avlu Kırmızı Ev'de olduğu gibi dış avlunun güney doğusunda bulunan bir ana kabul salonu ile birleştirilmiştir. Eve 1 nolu enine dikdörtgen küçük bir vestibülden girilir. Dış avluya ise vestibülden sonra geçilen 2 nolu bir geçiş odasından sonra ulaşılan 3 nolu bir liwan (eyvan) ile girilir. Dış avlunun kuzey batı ve güneybatı kanatları boyunca iki sıra oda dizisi bulunur ki bu odalar evin hizmetli odalarıdır. Dış avlunun güneydoğusunda ise enine dikdörtgen bir ara kabul salonu bulunur. İki mavi alçı taşı plakasından oluşan bir eşiği olan ana kabul salonundan, aynı kapı düzenine sahip, 22 nolu bir ön odaya geçilir. Bu odadan da evin iç avlusuna ulaşılır. Bu avlunun güneyinde 23 nolu enine dikdörtgen bir ana oda, bu odanın güneybatı kısa kenarında ise 25 ve 26 nolu banyolar bulunur. Bu ana odanın güneyinde de çok geniş kapı aralığı olan ve iki kısa kenarında birer oda bulunan 24 nolu ikinci bir ana oda bulunur.

Aynı zamanda Harem bölümü olarak da adlandırılan bu bölümün avlusunun kuzeybatısında ise 29 nolu küçük bir avlunun üç yanında odalar görülür. Bu avlunun güneybatısında bulunan 30 nolu oda ile güneydoğusunda 31 nolu geniş odanın kapıları tipik Asur kapı düzenlemesinde yapılmıştır. Avlunun 29 nolu avluya girişinde yine bir liwan (eyvan) bulunur.

9.2. KHORSABAD (Dur-Şarrukin)

Kalhu'nun 60 km. kadar kuzeyinde, Muşri dağının eteklerinde bulunan ve bugün Kharsabad adını taşıyan şehirdeki ilk kazılar 1851-55 yılları arasında Fransız arkeolog Victor Place tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha sonra 1932-34 yıllarında Chicago Üniversitesi Oriental Institutud adına Gordon Loud'un yaptığı kazılar sonucu şehrin sitadelinde sarayın yanında, "Konak" denen dört yapı bulunmuştur (Plan 131-132).

L Konağı (Sinahuşur Konağı)

Sitadelin güneydoğu ana girişinin sağında bulunan bu konak, sitadel içindeki en büyük ve en önemli konak olup, planı açısından bazı karmaşık özellikler taşır (Plan 133). 255x125 m.lik bir alan üzerine kurulmuş olan yapıda, tümüyle açılmamış olmakla birlikte, 15 avlu çevresinde kümeleşmiş, koridorlar dahil 185 hacim bulunmaktadır. Bununla birlikte esas olarak iki avlu kuralına göre tasarlanmıştır.

Kompleksin ana girişi, sitadel meydanına bakan güney cephededir. Önde derin bir kapı avlusu ve bunun kuzeybatısında bulunan geçit holü (I) geçildikten sonra 3 nolu küçük bir avluya, bunun kuzeydoğu kanadını boydan boya kat eden 4 nolu başka bir geçit holünden de dış avluya ulaşılır. Bu avluya batı köşesindeki küçük bir girişle de girilebilmektedir. 52x48 m. genişliğindeki dış avlunun doğu ve batı kanatları üzernide, 12, 17, 129-130 nolu küçük avlular çevresinde kümelenmiş, günlük hizmetlerle ilişkili mekânlar bulunur.

Dış avlunun kuzey kanadını boydan boya ana kabul dairesi kaplar. Üç gözlü bir geçitle girilen 33x9 m.

genişliğinde 119 nolu ana kabul salonu kalıplaşmış biçimiyle konumlandırılmıştır. Ante odası (120), merdiven boşluğu (121), banyo (118) ve ana kabul salonu gerisindeki, iç avluya geçit veren holü (116) ile buna bağlı bir odadan (115) oluşan bu daire bütün Khorsabad köşkleri için karakteristiktir. Sadece ana kabul salonunun gerisindeki holden ulaşılabilen ve dış avlu ile aynı eksen üzerine yerleştirilmiş bu iç avlu.

Yalnızca ana kabul salonunun gerisindeki holden ulaşılabilen ve dış avlu ile aynı eksen üzerine yerleştirilmiş olan iç avlunun (117) kuzey ve kuzeydoğu kanatları özel hizmete ayrılmış dairelerle kaplıdır. Bunlardan kuzeydeki büyük bir oturma odasının (79) gerisindeki yatak odası (80) ve banyodan (81) oluşur. Bu avlunun batı kanadında birbiriyle ilişkili ve fakat ayrı iki özel daireye yer verilmiştir. Bunlardan avlunun tüm batı kanadını kaplayanın özel bir önem taşıdığı ve olasılıkla konağın sahibi Sinahuşur tarafından bizzat kullanıldığı düşünülebilir. Arka arkaya iki salon (40, 38) ve bunları çevreleyen odalardan (35-37, 39, 41) oluşan bu özel ikamet dairesinin iki odası (35-36) dışında, banyo (37) dahil tüm odalarının duvarları alttan 1.50 m. yüksekliğinde kabartmasız sumermeri levhalar, üstten de freskolarla bezelidir. Taştan kabartma levhaları olmamakla birlikte, benzer özellikler bunun güneyindeki dairede (29-34) de görülebilmektedir.

Yalnızca Sinahuşur Konağı'na özgü özelliklerden biri, doğadaki bir avlunun (105) tüm güneydoğu kanadında kerpiçten filayaklarına yer verilmiş oluşudur. İşlevi açıklıkla bilinmemekle birlikte, buradan elde edilmiş kimi buluntular, avlu çevresindeki odaların, ağırlık ve uzunluk ölçülerinin denetim ve belirlenmesiyle ilgili bir devlet dairesi olabileceğini düşündürmektedir.

Sinahuşur Konağı'nın yalnızca iki büyük avlu çevresindeki önemli bölümü kazılmış, kuzey kesimi ise sondajlardan derlenen bilgilere göre tamamlanmıştır. İki avlusu (53, 76) kısmen açılabilmiş olan kuzey kesimde yapıların geniş avlular çevresinde kümelenildiği anlaşılmaktadır.

K Konağı

Sinahuşur Konağı'nın güneyinde, sitadelin ana giriş kapısından girilince hemen solda ve yine sitadel meydanına bakmaktadır. Tüm ayrıntılarıyla bilinen bu konağın kuzeybatısında Nabu Tapınağı yükselmektedir. Yaklaşık olarak 140x85 m. boyutlarında bir alan üzerine kurulmuş olan konak, koridorlar da dahil olmak üzere sekiz avlu çevresindeki 82 odadan oluşur. Aslında büyük saraylardaki gibi iki ana avlu çevresinde kümelenmiştir (Plan 134).

Komplekse kuzey köşedeki bir geçit mekânından (2) girilmektedir. Bu geçit dış avluya (I) açılır. Avlunun güneydoğu kanadı konağın günlük işlerinin görüldüğü, hizmetçilerin yaşadığı üç avlu (54, 72, 80) çevresinde kümelenmiş odalarla kaplanmıştır. Dış avlunun güneybatı kanadında, üç gözlü geçidiyle ana kabul salonu (12) ve öteki odalarıyla ana kabul dairesi yer alır. 32x8 m. boyutlarındaki ana kabul salonunun duvarları, öteki pek çok oda gibi, beyaz zemin üzerine, kırmızı, mavi, siyah ve daha az olarak kahverengi ve yeşil kullanılarak oluşturulmuş freskolarla bezelidir.

Bir parçası günümüze iyi durumda gelebilmiş olan bu duvar resimlerinden salonun en az 14 m. yüksekliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Ana kabul dairesi, büyük salonun kuzeybatı kısa yanındaki ante odası (II), bunun gerisindeki merdiven boşluğu (10), iç avluya geçit veren holü (14) ve banyo (13) ile Yeni Assur dönemi saraylarının kral dairelerinde karşılaşılan kalıplaşmış özelliklere sahiptir. İç avluya geçit veren holün bu konağa özgü bir özelliği, kuzeybatı kısa duvarına açılmış ikinci bir geçitle ve üç oda (16-18) yardımıyla yapının dışına çıkışa olanak tanımış oluşudur.

Güney ve güneybatı kanatları önemli dairelerle kaplı olan iç avluya (90) kuzeybatıda bir holden (20) geçilerek doğrudan doğruya dışarıdan da girilebilmektedir. İç avlunun güneybatı kanadında önemli bir daireye yer verilmiştir. Girişi üç gözlü büyük bir kabul salonu (24) ve bu salona açılan ikişer odadan (21-22, 23-25) oluşan bu dairenin duvarının iç yüzü ile kuzeybatısındaki küçük

odaya girişi sağlayan geçidi, 1.50 m. yüksekliğinde, kabartmasız taş levhalarla kaplanmıştır. Sumermerinden levhaların bir oda içinde kısmen kullanılışı yönünden benzersiz olan bu kabul salonunun özel bir önem taşıdığı açıktır.

İ avlunun güneydoğu kanadında,  avlu çevresinde kümelendirilmiş özel yaşam, olasılıkla harem daireleri bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi, özel avlusuna (38) i avludan doğrudan doğruya girilebilen kümedir.  odası bulunan dairedeki tüm duvarlar, alttan 1.50 m. yüksekliğindeki kabartmasız taş levhalar, üstten de freskolarla bezelidir. Dairedeki  odadan güney uçtaki (27) tipik bir banyodur; bunun yanında yatak odası (26), öndeki büyük mekân ise oturma odası (28) olarak kullanılmış olmalıdır.

Gerek dış ve gerekse i avludan ince uzun koridorlarla ulaşılabilen güneydoğudaki öteki özel yaşam daireleri iki avlu (32, 41) evresinde toplanmıştır. Benzer zellikler gösteren bu dairelerde banyolu yatak odaları ile oturma odalarına yer verilmiştir.

Dur-şarrukin sitadelindeki konakların, Sinahu-şur'unkinden sonra ikinci derecede önemlisi gibi görünen bu konağın dekorasyonu konusunda en iyi bilgiyi, ana kabul salonunun duvarlarını süsleyen freskolar vermektedir. Alt kesimi tek düze yatay şeritler ve bunlar içindeki, karşılıklı olarak diz kmş kanatlı cin ve boğa motifleriyle bezeli olan duvarın ana girişine bakan üst kısımdaki panoda, kral, onu izleyen ve olasılıkla bu konağın sahibi olan sakallı bir soylu ile birlikte, bir tanrı yontusu karşısına selam verir pozda betimlenmiştir.

M Konağı

Sitadelin güneybatı kapısının girildiğinde hemen solda karşılaşılan konağın cephesi sarayın güneybatı teras duvarlarına bakmaktadır. Yalnızca iç avlu ve bunu dört yanından kuşatan dairelerin iyi bir biçimde kazılabildiği konağın geri kalan büyük bölümü sondajlardan derlenen yetersiz bilgiler ve öteki konakların özelliklerine göre

tamamlanabilmiştir. Kuzey-güney doğrultusunda 1.55 m., doğu-batı doğrultusunda da 95 ve 1.55 m. arasında değişen genişlikte bir alan kaplayan, irili ufaklı çok sayıda avlu çevresindeki oda ve koridorlardan oluşan bu konakta 100 kadar mekânın varolduğu söylenebilir. Bu yetersiz bilgilere karşın konağın esas olarak, öteki saray ve konaklardaki gibi iki ana avlu çevresinde kümelendiği açıktır (Plan 135).

Komplekse kuzeydoğu yönden girilmekle birlikte, ana gidişi konumuna herhangi kesin bir bilgi edinilememiştir. K ve J konaklarıyla olan kimi benzerliklerden yola çıkılarak önerilen ana giriş holünden başka, doğu kanadın kuzey ucundaki holün (17) konağın ek girişlerinden biri olduğu anlaşılmaktadır.

Tümüyle kazılmamış olmakla birlikte, burada da dış avlu ana kabul dairesi ve iç avlu kalıplaşmış biçimleriyle karşımıza çıkmaktadır. Bu vazgeçilmez üç öğeye, batıda kent suru, doğuda da Nabu Tapınağı duvarlarına koşut olan iki kanat eklenmiştir. Ancak yapının düzenini bozmuş olan bu kanatlar konusunda, yetersiz kazılar yüzünden açık bilgi yoktur.

Dış avlu ile iç avlu arasındaki değişmez konumuyla, kısmen açılmış olan ana kabul salonunun (2) benzerlerinden farklı olduğu söylenemez. Ante odası (3), merdiven boşluğu (4), banyo (8) ve iç avluya geçit veren holü (6), ana kabul dairelerindeki birimlerin burada da aynen yinelendiğini ortaya koyar. Tek farklılık, geçit holünün her iki yanında da odalara (5, 7) yer verilmiş oluşudur. Bu özellik, aşağıda ele alacağımız J Konağı ve Kalhu Kent Suru Sarayı'nda da karşımıza çıkacaktır.

İç avlunun çevresini özel yaşamla ilgili üç büyük daire çevirir. Bunlardan güneydeki, büyük bir oturma salonu (45) ile buna bağlı beş oda (34-35, 43-44, 47) ve iki banyodan (33, 46) oluşur. Burası kompleksin en önemli dairesi olmalıdır. İç avlunun öteki kanatlarındaki iki daire de (63-66, 36-38, 40-41) ufak tefek farklılıklarla bu önemli dairenin daha küçük boyutlu bir tekrarı gibidir. Güney uçtaki avlunun (29 çevresinde dördüncü bir özel daire kümesinin varlığı anlaşılmaktadır. Kompleksin güney

ucundaki bu avluya, iç avlunun kuzeydoğu köşesindeki bir koridordan (39) ulaşılabilirdi. Bu türdeki düzenleme K Konağı'nın güney ucundaki küçük avluda (32) da aynen görülür. Konağın duvarları ötekiler gibi yine freskolarla bezelidir.

J Konağı

Dur-Şarrukin sitadeliindeki konakların en küçük, olasılıkla önemi en az ve konumu açısından en zor ulaşılabilendir. Nabu Tapınağı ile K Konağı arasında kalan bu yapı sitadelin güney köşesine bina olunmuştur. 82x48 m. kadar genişliğinde bir alan üzerine kurulmuş olan konak, iki büyük avlu çevresindeki 40 kadar oda ve koridordan oluşur (Plan 136).

K Konağı'nın küçük bir kopyası olan bu ikametgaha kuzeydoğu uç kesimindeki bir geçit odasından (1) girilebilmektedir. Dış avluya (2) açılan bu oda, ötekiler gibi avluya koşut olarak yerleştirilmiş ince uzun dikdörtgen planlıdır. Tüm ayrıntılarıyla kazılmamış olan dış avlunun kuzeybatı kanadı kompleksin günlük işlerine yanıt veren hizmet mekânlarıyla (6-13) kaplanmıştır. Bu avlunun tüm güney kanadı ana kabul dairesi ile sınırlıdır. Dairenin tek bir kapıyla girilebilen kabul salonu (16) 24x7 m. kadar boyutlarındadır. Kalıplaşmış biçimiyle, ana kabul salonunun kuzeybatı kısa duvarına açılmış bir geçitten, önce bir ante odası (15), sonra da merdiven boşluğuna (14) geçilmektedir. Ana kabul salonunun gerisinde, her zamanki gibi, iç avluya açılan geçit holü (19) yer alır; Dur-Şarrukin'deki öteki örneklerin aksine dairede banyo odasına yer verilmemiştir.

Özel yaşama ayrılmış dairelerle çevrili olan iç avlunun (38) ilginç özelliği, kuzey köşesinde, yapının dışına iki koridor (21-22) yardımıyla açılan ikinci bir geçidin bulunuşudur.

Z Konağı

Sitadelin güneydoğu surununun 150 m. kadar güneydougunda ve sitadelin dışındadır (Plan 137).

Cephesi kuzeydoğuya, olasılıkla kentin merkezinden sitadelin ana giriş kapısına (B) uzanan sokağa bakar. Plan özellikleri açısından sitadel içindeki konakların aynıdır. Tümüyle açılmamış olmakla birlikte sitadeldeki J Konağı'ndan biraz daha geniş bir alan kapladığı kesindir. Kuzey-güney yönünde 85 m. uzunluğundaki bu yapı, boyutları açısından en çok J Konağı'na yakındır. Bundan başka her iki konağın duvar kalınlıklarıyla oda boyutları da hemen hemen aynıdır. Ancak plan açısından ele alınırsa en yakın benzeri K Konağı'dır.

Sahibinin sitadel konaklarında yaşayan kişilerden daha aşağı bir düzeyde olması gereken bu ikametgahda, sitadeldekilere kıyasla servisler ve ofislere daha çok, avlular ve özel yaşam bölümlerine ise daha az alan ayrılmıştır.

Konağın girişi kuzeydoğu kanat üzerindedir. Cephede kalıplaşmış biçimde yan yana iki giriş mekânı (3-2) bulunur ki, böyle bir düzenleme yalnızca bu konağa özgüdür. Dış avlunun (1) kuzeybatı kanadı alışılmış türde tek sıra odalarla sınırlıdır. Bunun tam karşısındaki kanatta ise iki oda (37, 40) ve konağın hizmet bölümü avlularına açılan üç giriş holüne (36, 38-39) yer verilmiştir. Konumu ve iç düzeni açısından bu daire saray ve öteki konaklarinkinden farklı değildir. Dış avludan tek gözlü bir geçitle girilebilen ana kabul salonu (12), ante odası (11), merdiven boşluğu (10) ve son olarak, iç avluya geçit veren holü (13) ile klasikleşmiş öğelerin burada da koruduğunu gösterir. J Konağı'ndaki gibi, ana kabul dairesinde banyo odasına gerek duyulmamıştır.

Dışarıya ikinci bir çıkışı olmayan iç avlunun kuzeybatı ve güneybatı kanatlarında özel yaşama ayrılmış iki büyük daire yer alır; bunlardan sonuncusu kısmen açılmıştır. Kuzeybatıdaki daire, ikisi büyük (15, 17) ve ikisi küçük (16, 18) dört hacimden oluşur. Bunun karşısındaki kanatta iki odalı küçük bir daireye (22-23) daha yer verilmiştir. Bu dairelere öteki konaklardaki gibi dış avludan da geçitler olmalıdır. Ancak kompleksin güneydoğu kanadı tümüyle açılmamıştır.

9.3. NİMRUD (KALHU)

Ninive'nin 35 km. güneyinde, Dicle ve Büyük Zap'ın birbirine kavuştuğu yerde, Dicle'nin doğu yakasında bulunan şehirdeki ilk kazılar 1849 yılında İngiliz Arkeolog Sir Autsun Henry Layard tarafından gerçekleştirildi. Daha sonra 1878 yılında aslen Musullu bir Hıristiyan olan ve buradaki İngiliz konsolosluğunda çalışıp, sonraları İngiltere'de arkeoloji eğitimi görmüş Hormuzd Rassam'ın yaptığı kazılardan sonra, 1939-45 yılları arasındaki II. Dünya Savaşı dolayısıyla ara verilen Nimrud kazılarına 1878 yılında İngiliz Arkeoloji Enstitüsü'nün Irak şubesinde Sir Max Edgar Lucien Mallowan tarafından tekrar başlandı. Bu kazılar sonucu şehrin sitadelinde 6 tane ev bulunmuştur (Plan 138). Açık bir avlu ile girilen bu evler düzgün bir planda yapılmamışlardır.

I nolu ev

Sitadelin en batısında bulunan bu ev, enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka uzun kenarını tam kaplamayan dikey dikdörtgen bir odadan oluşur (Plan 139). Çok küçük bir ev olan bu evin 7 nolu odasından açılan bir kapı ile evin güneydoğu yanında bu eve bitişik olan II nolu eve geçilir.

II nolu ev

I nolu evin güneydoğusunda bu evle bitişik olan ev, vestibül işlevi gören bir ön avlu ve bu avludan geçilen bir geçiş odası ile ulaşılan bir iç avlunun dört yanını kuşatan odalar planından oluşur (Plan 140). Eve caddeye açılan 12 nolu dikey dikdörtgen şeklindeki avludan girilir. Bu dış avlunun güneybatısında bulunan 27 ve 10 nolu odalar evin mutfağıdır. Avlunun güneydoğu uzun kenarı boyunca da 13 ve 26 nolu odalar uzanır. Dış avlunun arka kısa kenarında ise evin iç avlusuna geçişi sağlayan geçiş odası bulunur.

Bu oda ile ulaşılan 1 nolu hacim evin i avlusu olup, u yanından bir sıra oda dizisi ile kuşatılmıştır. Bu odalardan 2 nolu enine dikdörtgen olan oda, arka kısa kenarında bulunan 3 nolu yan odası ile evin ana odasıdır.

III nolu ev (Tüccar Evi)

II nolu evin güneydoğusunda, eve bu yönde bitişik olan ev II nolu ev ile aynı planda yapılmıştır (Plan 141-142). Yine 28 nolu dikey dikdörtgen şeklindeki dış avlunun kuzey batısında 25 nolu mutfak, güneydoğu uzun kenarında ise 29 nolu enine dikdörtgen geniş bir oda bulunur. Dış avlunun arka kısa kenarında 24 nolu enine dikdörtgen geçiş odası bulunur. Bu geçiş odasından da evin 20 nolu L şeklindeki i avlusuna ulaşılır. İ avlunun kuzeybatısında evin, güney kısa kenarında 14 nolu yan odası olan 15 nolu ana odası bulunur. Avlunun güneydoğu ve kuzeybatı yönünde ise, evle olan ilişkileri 17 nolu oda ile sağlanan 16, 18,19 ve 21 nolu odalardan oluşan bir oda grubu bulunur.

IV nolu ev

III nolu evin güneydoğusunda bulunan ev, ters T şeklindeki bir avlunun iki yanında bulunan u odadan oluşur (Plan 143). Eve bu ters T şeklindeki 23 nolu avludan girilir. Bu avlunun uzun kenarında, burası ile aynı uzunlukta olan 30 nolu bir oda, kısa kenarında ise evin 32 nolu enine dikdörtgen geniş ana odası bulunur. Ama odanın girişinin iki yanında birer niş Asur kapı geleneğini yansıtır. Ana odanın bir kenarında ise 22 nolu küçük yan oda bulunur. Ana odanın avlu yönündeki duvarı kalın tutulmuş kapısı ile daha geniş yapılmıştır.

V nolu ev

IV nolu evin güneydoğusunda bulunan bu küçük ev, enine dikdörtgen şeklindeki 37 nolu avlunun arkasında bulunan yan yana iki odadan oluşan iki sıra oda dizisinden oluşur (Plan 144). Bu odaların avlu ile tek bağlantısı 36 nolu oda ile sağlanır.

VI nolu ev

IV nolu evin güneydoğusunda bulunan ev, dikey dikdörtgen Şeklindeki bir avlunun üç yandan odalarla çevrelendiği ev planında yapılmıştır (Plan 145). Burada da eve direk avludan girilir.

BÖLÜM 10. YENİ BABİL DÖNEMİ KONUT ÖRNEKLERİ

10.1. BABİL

Bu dönemde Babil Merkez'de onüç tane ev bulunmuştur (Harita 12, Plan 146).

I nolu ev

Orta cadde ile dar sokak arasında bulunan ev, kareye yakın bir avlunun, doğu, batı ve kuzey yönlerinden bir sıra oda dizisi, güney yönünde ise üç yanından bir sıra oda dizisiyle çevrili ana oda planından oluşur (Plan 147). Eve, evin doğusunda bulunan bir merdiven ile 11 nolu enine dikdörtgen dar bir vestibülden içeri sağa doğru açılan kapısı ile girilir. Buradan, evin mahremiyetini korumak için, sokak kapısına çapraz olan diğer bir kapı ile 12 dar enine dikdörtgen geçiş odasına geçilir. Geçiş odası ile vestibülün kuzey kısa kenarları boyunca 13 nolu enine dikdörtgen geniş bir oda uzanır. Geçiş odasından evin 14 nolu dikey dikdörtgen avlusuna ulaşılır. Avlunun kuzey kanadı boyunca 116 nolu enine dikdörtgen bir odanın doğu kısa kenarında yan yana dikey dikdörtgen iki dar oda (117-118) oda, batı kısa kenarı boyunca da 119 nolu enine dikdörtgen tek bir odadan oluşan bir oda grubu bulunur. Avlu ve evin diğer bölümleriyle olan ilişkilerinin sadece 116 nolu geniş oda ile sağlandığı bu odalar grubu evin mutfaklar ve erzak odaları bölümü olabilir. Avlunun batı kanadını yanyana enine dikdörtgen 114 ve 115 nolu iki oda kaplar. Birbirleriyle iç bağlantıları olduğu gibi, herbirinin avluya açılan kapıları da olan bu odalardan 114 nolu daha büyük odanın karşısında, avlunun doğu kanadında, geçiş odasının sağında 113 nolu tuvalet bulunur.

Avlunun güneyine, üç yanını kuşatan odalarla U şeklinde bir görünüm alan 15 nolu enine dikdörtgen geniş ara oda bulunur. İki uzun duvarı daha kalın olan ve avluya

açılan kapısı daha geniş olan ana odanın güneyinde, sadece ana oda ile bağlantısı olan 119 nolu enine dikdörtgen tek bir oda bulunur. Ana odanın doğu kısa kenarında, III nolu enine dikdörtgen bir oda, bu odanın kuzey kısa kenarında dikey dikdörtgen 112 nolu oda, güney kısa kenarında dikey dikdörtgen 112 nolu oda, güney kısa kenarında ise 110 enine dikdörtgen banyo bulunur. Ana odanın batı kısa kenarında ise 16 nolu enine dikdörtgen bir oda, bu odanın güney kısa kenarında ise 17 ve 18 nolu iki küçük oda vardır. Toplam altı oda, bir banyodan oluşan bu bölüm kapalı bir bölüm olup, avlu ile bağlantısı sadece ana odanın kuzey uzun kenarındaki avluya açılan kapı ile sağlanır. Yani ana oda üç oda grubundan oluşuyor. Bu haliyle ev 11, 12, 13 nolu odalardan oluşan 1. grup, 116, 117, 118, 119 nolu odalardan oluşan 2. grup, 14, 15 nolu odalardan oluşan 3. grup, 113 nolu odadan oluşan 4. grup ve ana oda ile onun üç yanında bulunan üç oda grubu ile 5 oda grubunun avluyu çevrelediği ev şemasındadır.

II nolu ev

I nolu evin doğusunda, Orta Cadde'nin batısında olan ev, dikey dikdörtgen bir avlunun doğu, batı ve kuzey yönlerinden bir sıra oda dizisi, güney yönünde ise iki yanından oda dizisiyle çevrili ana oda tarafından kuşatıldığı plandadır (Plan 148). Eve III nolu enine dikdörtgen bir vestibülün batı uzun kenarından açılan bir kapı ile girilir. Vestibülden 112 nolu çok küçük geçiş odasına geçilir. Bu odanın kuzeyinde bu odadan da küçük 113 nolu bir oda bulunur. 111 ve 112 nolu odaların güneyinde ise bu iki odanın güney yönlerini kaplayan ve sadece vestibülden ulaşılan 118 nolu enine dikdörtgen geniş bir merdiven odası vardır. Bu dört odadan oluşan ve avlunun batı kanadını oluşturan oda grubundan sonra nihayet evin 114 nolu kareye yakın avlusuna ulaşılır. Avlunun kuzey kanadı boyunca ise 115 nolu dar evine dikdörtgen bir oda bulunur. Avlunun doğu kanadında ise yanyana 110 ve 111 nolu enine dikdörtgen iki oda olup, bunların birbirleriyle iç bağlantıları vardır. Avlunun güney kanadına gelindiğinde yine avlu yönündeki duvarı daha kalın, kapısı ise daha geniş olan 116 nolu ana oda görülür. Ana odanın batı kısa kenarında 117 nolu tek bir oda, doğu

kısa kenarında ise 119 nolu bir oda ve bu odanın güneyindeki 112 nolu küçük banyo ile banyonun arkasındaki ondan daha küçük 113 nolu tuvalet bulunur. 119 nolu odanın kuzeyindeki 110 nolu oda ile iç bağlantısı vardır.

III nolu ev (Büyük Ev)

II nolu evin doğusunda bulunan, alanın bu büyük evi biri ana, ikisi yan olmak üzere üç avlu etrafında gruplaşmış odalar planından oluşur (Plan 149). Eve kuzeye açılan II 1 nolu enine dikdörtgen bir vestibülün kuzey uzun kenarındaki bir kapı ile girilir. Vestibülün doğu kısa kenarında ana ev ile yan ev arasındaki tek bağlantı odası olan daracık II 2 nolu oda, batı kısa kenarındaki bir kapı ile de III 18 nolu odaya geçilir. III 4 nolu kareye yakın avlu evin ana avlusu olup kuzey kanadı boyunca III 3 nolu enine dikdörtgen geniş oda ve bu odanın doğu kısa kenarında III 5 nolu dar bir oda ile III 3 nolu odanın batı kısa kenarında bulunan ve ana ev ile yan evleri birleştiren III 2 nolu bağlantı odası uzanır. Avlunun doğu kanadında yanyana III 5 ve III 6 nolu iki enine dikdörtgen oda yanyana uzanır. Batı kanadında ise sadece III 17 nolu oda vardır. Avlunun güneyine ise yine iki uzun kenarı daha kalın ve avlu kapısı daha geniş olan III 12 nolu ana oda bulunur. 7x16.4 m. ebatlarındaki odanın güneyinde III 13 nolu tek bir oda, iki kısa kenarında ise oda gruplarından oluşan odalar vardır. Ana odanın batı kısa kenarında III 14 nolu oda ve bu odanın güneyinde III 15 nolu enine dikdörtgen geniş banyo ile banyonun arkasında III 16 nolu küçük tuvalet bulunur. III 14 nolu odanın kuzeyindeki III 17 nolu oda ile iç bağlantısı vardır. Ana odanın doğu kısa kenarında ise arka arkaya enine dikdörtgen dar III 18 ve III 19 nolu iki oda görülür. Bu odaların güneyinde enine dikdörtgen III 10 uzun dar bir oda ve bu odanın batı kısa kenarında III 11 nolu batı duvarında küçük bir niş olan bir oda, bu odaların kuzeyinde ise III 7 nolu enine dikdörtgen bir oda vardır. Bu odanın da avlunun III 8 nolu odası ile iç bağlantısı vardır. Böylece ana odanın kapısından başka III 14 ve III 7 nolu odaların iç bağlantıları ile de avluya ulaşılmış olur.

Avlunun kuzey kanadındaki III 2 nolu oda ile ana evin batısında bulunan iki avlulu bölüme ulaşılır. Bu bölüm kiralık bir ev olabileceği gibi, hizmetliler bölümü veya harem de olabilir. III 19 nolu kareye yakın küçük avlunun kuzeyinde III 18 nolu enine dikdörtgen bir oda ile bu odanın batı kısa kenarındaki III 21 nolu dar dikdörtgen oda bulunur. Avlunun batı kanadında ise III 20 nolu ana oda vardır. Burada ana odanın yeri değişmiş olmasına rağmen ön avlu duvarı yine daha kalındır. Ana odanın güney kısa kenarı boyunca enine dikdörtgen III 22 nolu oda bulunur. Ana odanın olması gereken yerde ise yani avlunun güneyinde III 23 nolu geçiş odası görülür. Bu odanın arkasında da ön geçiş odası ile aynı genişlikte ama çok dar ikinci geçiş odası (III 25) vardır. Avlunun doğu kanadını ise boydan boya III 24 nolu oda kat eder. III 25 nolu dar geçiş odasından evin üçüncü avlusu olan III 26 nolu küçük avluya ulaşılır. Kareye yakın olan bu avlunun güneyinde III 27 nolu enine dikdörtgen küçük ana oda ve bu odanın arkasında III 28 nolu yan oda bulunur.

IV nolu ev

Orta Cadde'nin batısında bulunan ev yine bir ana ev ve yan evden oluşur (Plan 150). Ancak bu evlerin giriş kapıları da ayrı olup, evlerin iç bağlantıları yoktur. Ana ev kuzeyde olup, eve Orta Cadde'ye açılan IV 8 nolu enine dikdörtgen uzun-dar koridor şeklindeki vestibülden girilir. Buranın kuzey kısa kenarına dik ikinci bir koridordan (IV 9) geçildikten sonra IV 10 nolu küçük bir odaya, buradan da IV 11 nolu geçiş odasına gelindikten sonra, nihayet evin IV 12 nolu kareye yakın avlusuna ulaşılır. Avlunun kuzey kanadını boydan boya IV 23 nolu enine dikdörtgen bir oda ile bu odanın doğu kısa kenarındaki IV 22 nolu oda kat eder. Avlunun doğu kanadında ise IV 20 ve IV 212 nolu odalar yanyana bulunur. Avlunun batısında IV 18 nolu tek bir oda vardır. Güneyde bulunan ana oda kalın ön avlu duvarı, geniş kapı aralığı, güneyindeki IV 16 nolu tek bir oda ve iki kısa kenarındaki odaları ile klasik görünümündedir. Bu evin güneyinde bulunan eve gelince: Bu evin ana evin kiralık evi veya suyla ilgili bir işletmesi olduğu düşünülür. Bu evde kareye yakın IV 2 nolu avlunun doğu ve

batısından bir sıra oda dizisi güneyinden ise iki kısa kenarında bir oda olan ana oda şeması ile kuşatılmıştır.

V ve VI nolu evler

IV nolu evin doğusunda birbirine bitişik olan bu iki evde yine klasik temada yapılmıştır (Plan 151). V nolu evde V4 nolu küçük kareye yakın avlu kuzey yönünden iki sıra, doğu ve batı yönünde tek sıra oda dizisiyle çevrelenmiş olup, güneyinde de yine ana oda şeması bulunur. Evin VI nolu vestibülünün biri güneyindeki VI nolu odaya, diğeri de batısındaki V6 nolu odalarla olan iç bağlantıları sayesinde evin en güney odası olan ana odanın doğu yan odası V13'e kadar gidilebilir. Ana odanın iki kısa kenarında yine birer yan oda bulunur. VI nolu eve kuzeye açılan ve evin tüm uzunluğunca uzanan dikey dikdörtgen VI 12 nolu bir avludan girildiği gibi, aynı zamanda VI 1 nolu vestibülden de girilir. Bu evde de avlunun doğu, batı, kuzey yönlerinden bir sıra oda dizisiyle, güneyden ise iki kısa kenarında birer yan odası olan ana oda planı tekrar edilmiştir.

VII ve VIII nolu evler

Doğu yolunun karşısında olan bu evlerden iyi durumda olmadıkları için planları çıkarılamamıştır.

IX nolu ev

Alt Tapınak Caddesi'nin kuzeyinde olan ev, kareye yakın bir avlunun kuzey ve güneyden bir, batıdan iki sıra oda dizisiyle çevrelendiği ev planındadır (Plan 152). Giriş yönünde çift oda dizisi yine Babil'de eski Kasit dönemi evlerinde görülen bir özelliktir. Eve caddeye açılan dikey dikdörtgen IX 1 nolu vestibülden girilir. Bu vestibüle dik gelecek şekilde ikinci vestibülden sonra evin IX 3 nolu geçiş odasına, buradan da evin IX 6 nolu avlusuna geçilir. Yine avlunun güneyinde bu kez tek yan odalı ana oda bulunur. Avlunun kuzeyinde ise IX 7 nolu tek bir oda bulunur.

X nolu ev

IX nolu eve doğusundan bitişik olan bu evde Alt Tapınak Caddesi'ne açılır (Plan 153). Ev güneyde bulunan ana ev ve bu evin kuzeyindeki yan evden oluşur. Eve dikey dikdörtgen X1 nolu küçük vestibülden girilir. Vestibülün kuzeyinde bulunan X2 nolu ön geçiş vestibüle dik gelecek biçimdedir. Bu odadan sonra X 30 nolu küçük geçiş odasına, buradan da evin X4 nolu avlusuna geçilir. Avlunun doğu ve batısı tek sıra oda dizisi ile güneyi ise ana oda ve bu odayı U şeklinde çeviren odaları ile kuşatılmıştır. Avlunun batısında bulunan X14 nolu odadan çok bir geçitle kuzeyde bulunan eve geçilir. Bu evde avlunun doğu ve batı yönlerinden tek sıra oda dizisi, güneyden ise ana oda ve onun yan odalarıyla kuşatıldığı ev planındadır.

XI ve XII nolu evler

Her iki evde bir avlunun üç yanından bir sıra oda dizisi, güneyinden ise iki kısa kenarında birer yan odası da ana oda ile kuşatıldığı ev planındadır (Plan 154-155).

XIII nolu ev

Bu küçük evde kareye yakın bir avlunun batı yönünden iki, doğu yanından (sıra oda dizisi, güneyinde ise iki yan odası olan ana oda ile çevrelendiği ev şemasındaki (Plan 156).

10. 2 NIPPUR

TA höyüğü II. kat ile temsil edilen bu dönemde A Evi denilen bir ev kullanılmıştır (Plan 157). Güneyi tam olmayan evin dört yanından odalarla çevrili avlu planında yapıldığı bellidir. Kareye yakın tuğla döşeli bir avlunun kuzeyinde arka arkaya 28 ve 7 nolu iki enine dikdörtgen oda, doğusunda 4 ve 1 nolu yan yana iki oda, batısında ise 22 nolu oda bulunur.

10.3 UR

Bu dönemde Isın-Larsa dönemi evlerinin güneyindekni bir alanda Yeni-Babil dönemine tarihlenen 7 ev bulunmuştur (Harita 9) (Plan 158).

1 Nolu Ev

Alanın en büyük evi olan bu ev kareye yakın bir avlunun kuzey, doğu ve batı yönlerinden odalarla, güney yönünden ise enine dikdörtgen şeklindeki misafir odası ile çevrelendiği ev planında yapılmıştır (Plan 159). Ayrıca bu evin doğusunda enine dikdörtgen şeklindeki küçük bir avlunun dört yandan odalarla çevrildiği bir bölüm bulunur. Ana ev ile misafir odası yoluyla bağlantısı olan bu bölüm evin hizmetliler bölümü olabilir. 1 nolu dikdörtgen bir vestibül ile girilen ana evin avlu ve misafir odası ile hizmetçiler evinin avlusu tuğla döşemelidir. 3 nolu misafir odası ise güneyindeki 5 nolu küçük odası ve doğu kısa kenarında bulunan 4 nolu yan odası ile klasik şemadadır.

2 Nolu Ev

1 nolu evin karşısında bulunan ev, yine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun üç yönden odalarla güney yönünden ise iki kısa kenarı boyunca birer yan odası olan 4 nolu misafir odası ile çevrilmiştir (Plan 160).

5 Nolu Ev

Alanın en güneyindeki evi olan bu ev çok küçük olup, kuzey ve batı yönlerinde odalar, güney yönünde ise iki yan odalı misafir odası ile çevrildiği ev planında yapılmıştır (Plan 161).

6 Nolu Ev

Bu evde 5 nolu evle aynı planda yapılmıştır (Plan 162).

7 Nolu Ev

6 nolu evin güneyinde bulunan ev, kareye yakın bir avlunun doğu uzun kenarı boyunca yanyana 10 ve 11 nolu iki oda, batı uzun kenarı boyunca 2 nolu bir vestibül, kuzey kısa kenarı boyunca iki sıralı oda dizisi ve güney kısa kenarı boyunca ise arka arkaya iki kez tekrar edilmiş iki kısa kenarında birer yan oda olan enine dikdörtgen şeklindeki misafir odası bulunan ev planında yapılmıştır (Plan 163).

DEĞERLENDİRME

Tarihi Çağlar Mezopotamya Konutu'nda temel öge, aile yaşamının odak noktası olan ana oda ve üzeri açık avludur. En basit şekliyle, avlu görevini de gören, büyük bir ana oda ve bu odanın bir yanında bulunan küçük bir yan oda formunda doğan Mezopotamya Konutu, sonraları ihtiyaca göre bu çekirdek çevresine dik ve eğik açılı odaların eklenmesiyle büyümüş ve gelişmiştir. Geç dönemlerdeki bazı örneklerde ikinci bir katın varlığı da görülen ve genel karakteri ile dışa kapalı içe açık bir formda olan Tarihi Çağlar Mezopotamya Konutu'nda tipoloji yapılırken ana oda veya avlunun bir, iki, üç ve dört yanından odalarla çevrili olduğu esası temel alınmıştır. Buna göre, Anadolu tarihi çağları olan ikinci ve birinci bin yılı Anadolu ve Kuzey Suriye örnekleri ile de karşılaştırmalar yapılarak gerçekleştirilen, Tarihi Çağlar Mezopotamya Bölgesi Konut Mimarisi Tipolojisi şöyledir:

A) III. Bin Yılı Mezopotamya Konut Mimarisi Tipolojisi:

Mezopotamya Bölgesi'nde Tarih Çağlara girildiği bu bin yılında Mezopotamya konut mimarisinin temelleri atılmış olup, daha sonraki bin yıllarda yeni planlar ortaya çıkmakla birlikte, bu dönemdeki plan tipleri bazen aynen, bazen de geliştirilerek kullanılmıştır. Bu bin yılında karşılaşılan plan tipleri şunlardır:

A1). Enine dikdörtgen şeklindeki bir ana odanın bir kısa kenarında bulunan bir yan odadan oluşan ev planı: Mezopotamya konutunun ortaya çıkış şekli olan bu plan, bulunduğu cadde veya sokağa paralel düzenlenmiş bir ana odanın bir kısa kenarında ulunan küçük bir yan odadan oluşur. Daha büyük olan ana oda evin aynı zamanda avlusu görevinde de olup, tüm aile hayatının geçtiği odadır. Eve, ana odanın ön uzun kenarındaki bir kapı ile girilen bu plana, Erken Krallık Dönemi'nde Diyala Bölgesi de denilen Orta Mezopotamya şehirleri olan Tell Asmar Va katı XII nolu ev (Plan 30) ile Tell Agrap 6 C tepesi 2 nolu evde rastlanılır (Plan 31). Bu ev tipi, 2 bin yılında Anadolu'da Eski Hitit Çağı'nda (MÖ 1650-1460) Boğazköy Büyükkale ve Alişar'da da kullanılmıştır (Planlar 164-168).

A 2). Enine veya dikey dikdörtgen şeklindeki bir ana oda veya avlunun arka kenarı boyunca uzanan odalardan oluşan ev planı: Bu planda avlu veya ana oda olabilen hacmin genişliği evin genişliğine eşittir ve duvarları da evin duvarlarından ayrılık göstermez. Eve avlu veya ana odanın bazen uzun bazen kısa kenarındaki bir kapı ile girildiği bu planda oda sayısının genellikle iki olmasına rağmen daha fazla olduğu örnekler de vardır. Yine Diyala Bölgesi şehirleri olan Tell Asmar ve Khafaje'de görülen bu plan 2 formda kullanılmıştır:

A2a). Enine dikdörtgen şeklindeki bir ana oda veya avlunun arka uzun kenarı boyunca uzanan tek sıra oda dizisinden oluşan form: Bu formda ana oda veya avlunun arka uzun kenarı boyunca tek sıra şeklinde düzenlenmiş odalar bulunur. Erken Krallık Dönemi'nde Khafaje 6. kat XXXIV nolu ev hariç (Plan 19), genelde avlu arkasına yan yana sıralanmış iki odadan oluşan bu evin diğer örneklerine yine aynı dönemde Tell Armar va katı V, VIII, XIV ve XIV nolu evler (Plan 30) ile Akad Dönemi'nde yine Tell Asmar IVb katı XXX nolu evde rastlanılır (Plan 35). Odalarının bazen ikisinin de avluya direk açılan kapıları

varken, bazen de birinin yanında odaya açılan kapısı sayesinde avlu ile indirek bağlantı kurduğu bu plan 2. bin yılı Anadolu'sunda Kültepe Kaneş III, II ve I6-a tabakaları ile Büyük Krallık Çağı'nda Boğazköy'de 2 ve 40 nolu evlerde de kullanılmıştır (Plan 158).

A2b). Dikey dikdörtgen şeklindeki bir ana oda veya avlunun arka kenarı boyunca uzanan iki sıra oda dizisinden oluşan form: Bu formda ana oda veya avlu olabilen hacim dikey dikdörtgen şeklinde tutulmuş ve arka kısa kenarında da arka arkaya iki odadan oluşan iki oda dizisi yapılmıştır. Anadolu'da Büyük Krallık Çağı'nda Boğazköy'de 10 ve 21 nolu evlerde de rastlanılan bu formun (Plan 169) Mezopotamya'daki örneklerine Erken Krallık Dönemi'nde Klafajı 8. kat XXI nolu ev (Plan 17) ile Akad Dönemi'nde Tell Asmar IVb katı XI nolu evde rastlanır (Plan 35).

A3). Megaron Benzeri Ev Planı: Buldukları cadde veya sokağa dikey olarak yerleştirilmiş bu evlerin megarondan ayrılan tarafları yan duvar çıkıntılarının bir ön avlu oluşturmamasıdır. Bu plan enine veya dikey dikdörtgen şeklindeki bir ana odanın ön veya arka kenarları boyunca uzanan odalardan oluşur. Oda sayısının, ana oda dışında, en fazla 3 ile sınırlı olduğu bu planda, eve cadde veya sokağa açılan vestibül veya ön oda denilen hacimden girilir. Sokak kapısının bir kenarında bulunan tandırlardan mutfak olarak kullanıldığı düşünülen bu hacimden evin ana odasına ulaşılır. Özellikle Diyala Bölgesi şehirleri olan Tell Asmar, Tell Agrab ve Khafaje'de çokça kullanılan bu uzunlamasına evler, odalarının yerleştirilmesine göre şu formlarda görülür:

A3a). Enine dikdörtgen şeklindeki bir ana odanın ön uzun kenarı boyunca vestibül veya ön oda denilen hacim, arka uzun kenarı boyunca ise tek bir arka oda formu: Bu formun tek örneğine Erken Krallık Dönemi'nde Khafaje 6. kattaki XXXIII nolu evde rastlanır (Plan 19).

A3b) Enine veya dikey dikdörtgen şeklindeki bir ana odanın ön kenarı boyunca vestibül veya ön oda denilen hacim, arka kenarı boyunca ise yanyana iki arka oda formu: Burada ana odanın arka kenarındaki tek odanın yanına bir oda daha eklenerek oda sayısı ikiye çıkarılmıştır. Formun örneklerine ise Erken Krallık Dönemi'nde Tell Asmar Va katı XVIII nolu evde (Plan 30), Tell Agraf C tepesi 1 nolu evde (Plan 31), Akad Dönemi'nde ise Tell Asmar IVb katı X nolu evde rastlanılır (Plan 35).

A3c). Dikey dikdörtgen şeklindeki bir ana odanın ön kısa kenarı boyunca vestibül veya ön oda denilen hacim arka kısa kenarı boyunca ise bir arka oda ile bu odanın arkasında bulunan bir dip oda formu: Evin arka odasının arkasına bir dip odanın eklendiği bu formun tek örneğine Erken Krallık Döneminde Tell Asmar Va katı X nolu evde rastlanır (Plan 30).

A3d). Enine veya dikey dikdörtgen şeklindeki bir ana odanın ön kenarı boyunca yanyana vestibül veya ön oda denilen hacim ile bir yan oda, arka kenarı boyunca ise büyük bir arka oda formu: Ana odanın arkasındaki oda sayısının tekrar bire düştüğü bu formda bu kez vestibül veya ön oda olabilen hacmin yanına bir yan oda eklenmiş ve arka oda neredeyse ana oda boyutlarında büyütülmüştür. Oda sayısının yine iki ile sınırlandırıldığı bu formun örneklerine Erken Krallık Dönemi'nde Tell Asmar Va katı XI ve XIX nolu evlerde rastlanılır (Plan 30).

A3e). Enine dikdörtgen şeklindeki bir ana odanın ön uzun kenarı boyunca yanyana vestibül veya ön oda olabilen hacim ve bir yan oda, arka uzun kenarı boyunca ise yine yanyana iki arka oda formu: Oda sayısının, vestibül veya ön oda olabilen hacim ile ana oda hariç, üçe çıkarıldığı bu formda evin ana odası geniş ve büyük tutulmuştur. Formun örneklerine Erken Krallık Dönemi'nde Tell Asmar Va katı VI ve XXI nolu evlerde rastlanılır (Plan 30).

A3f). Dikey dikdörtgen şeklindeki bir ana odanın ön kısa kenarı boyunca vestibül veya ön oda denilen hacim, arka kısa kenarı boyunca bir arka oda ile evin bir yanı boyunca paralel yerleştirilmiş geniş, büyük bir ana kabul salonu formu: Bu formda cadde veya sokağa dikey olarak yerleştirilmiş evin bir uzun kenarı boyunca geniş bir ana kabul salonu uzanır. Hem ön hacimden, hem de ana odadan ulaşılan bu salonun ön duvarı daha kalın tutulmuştur. Formun tek örneğine Erken Krallık Dönemi'nde Tell Agrab B tepesi 2 nolu evde rastlanılır (Plan 31).

A4). Dikey veya enine dikdörtgen şeklindeki bir ana oda veya avlunun bir uzun, bir kısa kenarı boyunca uzanan odalardan oluşan ev planı: Ana oda veya avlu olabilen hacmin iki yanından odalarla kuşatıldığı ikinci plan olan bu planda evler, cadde veya sokağa bazen dikey bazen paralel olarak yerleştirilmiştir. Eve direk ana oda veya avlu olabilen hacim ile girilen bu plan odaların yerleştirilmesine göre şu formlara ayrılır:

A4a). Enine dikdörtgen şeklindeki bir ana oda veya avlunun arka uzun kenarı ile bir kısa kenarı boyunca uzanan birer yan oda formu: Ana oda veya avlunun bir uzun bir kısa kenarı boyunca uzanan bir küçük bir büyük iki yan odadan oluşan bu formun tek örneğine Erken Krallık Dönemi'nde Khafaje 1. kat VI nolu evde rastlanılır (Plan 25).

A4b). Dikey dikdörtgen şeklindeki bir ana oda veya avlunun bir uzun kenarı boyunca uzanan bir yan oda ile bu ikisinin arka kısa kenarları genişliğince paralel olarak yerleştirilmiş ikinci bir yan oda formu: İki yan odanın da ana odaya açılan kapılarının olduğu bu formun örneği Erken Krallık Dönemi'nde Tell Asmar Va katı XIII nolu evde görülür (Plan 19).

A4c). Dik ve eğik açılı odaların dikey dikdörtgen şeklindeki bir ana oda veya avlunun bir kısa, bir uzun kenarı boyunca bir veya iki oda dizisi şeklinde sıralandığı form: Burada ana oda veya avlu olabilen hacim dikey dikdörtgen şeklinde tasarlanmış ve bir uzun bir kısa kenarı boyunca da dik ve eğik açılı odalar bazen bir, bazen de iki sıra halinde düzenlenmiştir. Örneklerini Erken Krallık Dönemi'nde Tell Asmar Vb katı V ve VI nolu evlerde gördüğümüz (Plan 39) bu form, 2. bin yılında Anadolu'da Büyük Krallık Çağı'nda Boğazköy ve Alişar Aşağı Kentleri (Plan 170) ile Kuzey Suriye'de Tell Açara'da Tabaka 4'de (Plan 171). 1. bin yılında ise yine Kuzey Suriye'de Tell Halaf'da Kent bölümünde karşımıza çıkar (Plan 172). Tell Halaf örneklerinde evlerdeki ön hacmin avlu olduğu kesindir (:33, Sf. 397).

A4d). Enine dikdörtgen şeklindeki bir ana oda veya avlunun arka uzun kenarı boyunca uzanan bir yan oda ile bu ikisinin bir yöndeki kısa kenarları genişliğince paralel olarak yerleştirilmiş ikinci bir yan oda formu: A4b formundan sadece ana oda veya avlu olabilen hacminin enine dikdörtgen şeklinde olması ile ayrılan formun örneğine Akad Dönemi'nde Nippur'da K Evi'nde rastlanılır (Plan 34).

A4e): Enine dikdörtgen şeklindeki bir ana oda veya avlunun bir kısa kenarı boyunca uzanan bir yan oda ile bunların güneyde kalan kenarları boyunca yanyana uzanan dikey dikdörtgen şeklindeki bir vestibül ile enine dikdörtgen şeklindeki bir yan oda formu: Bu planın vestibüllü tek formu olan bu formun örneği Akad Dairesi'nde Nippur'da L Evi'nde görülür (Plan 34).

A4f). Enine dikdörtgen şeklindeki bir ana oda veya avlunun, arka uzun kenarı boyunca uzanan bir yan oda ile bir kısa kenarı boyunca yanyana bulunan küçük bir ante odası ve banyodan oluşan form: Planın banyonun görüldüğü tek örneği olan bu formda evin bir yan odası olup, küçük oda banyoya geçiş odasıdır. Formun örneği Akad Dönemi'nde Nippur M Evi'nde görülür (Plan 34).

A5). Dikey dikdörtgen şeklindeki bir ana oda veya avlunun iki uzun kenarı boyunca bulunan odalardan oluşan ev planı: Bulunduğu cadde veya sokağa genişlemesine yerleştirilmiş bir evde, evin tüm genişliğince tutulmuş bir ana oda veya avlunun iki uzun kenarı boyunca bulunan odalardan oluşan bu planda eve, bir örnek dışında, ana oda veya avlunun ön kısa kenarındaki bir kapı ile girilir. Oda sayısının en fazla dört olduğu bu planın örnekleri Erken Krallık Çağı'nda Tell Asmar Va katı XXVI

nolu ev (Plan 30) ile Khafaje Lıkat LI ve LII nolu evlerde görülür (Plan 25).

A6). Üç yanından odalarla çevrili avlu planı: Avlunun üç yanından dik ve eğik açılı odalarla kuşatıldığı bu planla birlikte evlerdeki oda sayısı artmış ve evlere, yukarıdaki planlardakinden farklı olarak, misafir odası olarak kullanılan bir ana kabul salonu eklenmiştir. Evin gündelik hayatı artık avluda geçerken ana kabul salonu denilen bu oda, bir yanındaki küçük yan odası ile, evin konuk odası olmuştur. Oda sayısının arttığı bu planda bu odalardan avluyla direk bağlantısı olanlar olduğu gibi, önlerindeki veya yanlarındaki yan odalara açılan kapıları sayesinde avlu ile indirekt bağlantı kuran odalar da vardır. Bazen bir vestibül bazen de direk avlu ile girildiği bu planın örneklerine Erken Krallık Dönemi'nde Khafaje 10 kat VIII, 4. kat XL ve 1. kat XLVIII ile XLIX nolu evde (Plan 15) ve Tell Asmar Vb katı VII nolu evde (Plan 29), Akad Dönemi'nde ise Mari'deki Kırmızı Ev'de rastlanır (Plan 32).

A7). Dört yanından odalarla çevrili avlu veya hol planı: Bu planda artık avlu veya hol merkezi bir karakter almıştır. Eve mutlaka bir vestibülle girilen bu planda, bazen vestibülden hemen sonra avlu veya hol olabilen hacime ulaşılırken, bazen de bir iki veya üç ön odadan sonra ulaşılır. Bu planda evin avlu veya holden sonraki en büyük odası, bir kenarındaki küçük yan odası ile ana kabul salonudur. Merkezi hacmin dikey ve enine dikdörtgen şeklinde olduğu zaman hol, kare veya kareye yakın bir şekilde ve ortasında bir drenaj olduğu zaman ise avlu olan bu planın örneklerine Erken Krallık Dönemi'nde Fara'daki bütün evlerde (Planlar 9-13), Khafaje 6. kat XXXII, 2. kat D Evi, 2. kat XLV ve XLVI, 1. katta ise L (Planlar 19, 23, 25). Tell Asmar Va katı I, II, XX, XXII ve XXIII (Plan 30). Vc katı I ve II (Plan 27). Vb katı I ve II (Plan 29). Tell Taya, Asur ve Tell Chuera'daki evlerde (Planlar 37, 38, 39).

A8). Enine veya dikey dörtgen şeklindeki bir avlunun üç yönden bir sıra oda dizisi, bir yandan ise bir kısa kenarı boyunca bir yan oda bulunan enine dikdörtgen şeklindeki bir ana kabul odası ile bu kompozisyonun arkasında evin tüm genişliğince uzanan bir şapelden oluşan ev planı: Bu planda, ana kabul odası şapel ile evin avlulu bölümü arasındaki bağlantıyı sağlayan tek odasıdır. Planın ilk görüldüğü örnek olan Erken Krallık Dönemi Mari'de ana kabul odasının şapel yönündeki duvarı daha kalın tutulmuşken (Plan 32), Ur III Döneminde Tello'da görülen diğer örneğinde bu odanın avlu yönündeki duvarı daha kalın olmuş, bu yöndeki kapısı da daha geniş yapılmıştır (Pan 48).

A9). İki veya üç yanından odalarla çevrili avlulu bir bölümün kuzey ve güneyinde bulunan iki veya dört yanından odalarla çevrili hol bölümünden oluşan ev planı: Ur III dönemine Nippur'da ortaya çıkan bu planda avlu ünitesi ile merkezi salonlu (hollü) oturma ünitesi bölümleri kuzey-güney olmak üzere iki ayrı doğrultuda düzenlenmiştir. Planın örneklerinden olan J Evi'nde dört yanından bir sıra oda dizisi ile çevrili enine dikdörtgen şeklindeki salondan (holden) oluşan oturma ünitesinin kuzeyinde, üç yanından bir sıra oda dizisiyle çevrili yine enine dikdörtgen şeklindeki avludan oluşan avlu ünitesi varken (Plan 42), I nolu evde bunun tam tersi bir düzenleme görülür. Burada üç yanından bir sıra oda dizisiyle çevrili kareye yakın bir avlunun kuzeyinde iki yanından bir sıra oda dizisiyle çevrili enine dikdörtgen şeklindeki salondan (holden) oluşan oturma ünitesi yer alır (Plan 46). Oldukça iyi planlanmış bu evlerde avlu ünitesi evin gündelik işlerinin geçtiği bölüm iken, merkezi salonlu (hollü) oturma ünitesi misafir ağırlama ve yatma işlevlerinin görüldüğü yerdir. Evin sadece bir girişinin olduğu bu planın II. bin yılında Tell Açana'da da kullanıldığı görülür (Plan 173).

A10). İki avlulu veya iki hollü ev planı: Akad Dönemi'nde Tell Amar'da karşımıza çıkan bu planda, evler üç veya dört yanından odalarla çevrili iki avludan oluşur. Aynı veya ayrı eksenler üzerine yerleştirilmiş bir avlu veya holden vestibülden sonra ulaşılanına dış avlu (hol) veya selam bölümü avlusu, bazen dış avludan açılan bir kapı ile direk avlularıyla bazen de bu avlunun çevresindeki bir oda ile indirek şekilde ulaşılanına ise iç avlu veya harem bölümü avlusu denir. Dış avlu veya selam bölümü avlusunun etrafındaki odalar gündelik yaşama hizmet ederken, iç avlu veya harem bölümü avlusu, etrafındaki odalarla birlikte oturma ve yatma amaçlı olarak kullanılır. En önemli özelliği dış avlu veya harem bölümü avlusu denilen avlunun bir kenarı boyunca uzanan geniş kapı aralıklı ana kabul salonu (misafir odası, resepsiyon odası) olan bu planın örneklerine Akad Dönemi'nde Tell Asmar IVA katı II, XXXII A-B ve XXXIII-IV nolu evlerde rastlanır (Plan 35). Bu evlerden II nolu evde iki avlu birbirlerine dış avludan (3 nolu hacim) açılan bir kapı ile direk avluları ile bağlanırken, XXXII A-B ve XXXIII-IV nolu evlerde geçiş odaları ile bağlanırlar (XXXII A nolu evde 29 nolu hacim de avlu, 5 nolu hacim iç avlu 20 ve 6 nolu hacimler ise geçiş odalarıdır. XXXIII nolu evde ise 4 nolu hacim dış avlu, 2 nolu hacim iç avlu 8 ve 6 nolu hacimler geçiş odalarıdır. Bu evlerdeki ana kabul odaları ise II nolu evde 14 nolu oda, XXXII A nolu evde 31 nolu oda XXXIII nolu evde ise 9 nolu geniş kapı aralıkları odalarıdır.

B) II. Bin Yılı Mezopotamya Konut Mimarisi Tipolojisi

Bu dönemde yeni plan tipleri ortaya çıkmakla birlikte, III. bin yılında görülen plan ve formlar bazen aynen, bazen de değişiklikler yapılarak yeni bir form oluşturmak suretiyle kullanılmıştır. Buna göre II. bin yılı Mezopotamya Konut Mimarisi'nde kullanılmış olan yeni plan ve formlar şunlardır:

B1). Megaron benzeri ev planı: Bu dönemde bu planın iki yeni formu karşımıza çıkar.

B1a). Enine veya dikey dikdörtgen şeklindeki bir ana odanın ön kenarı boyunca yanyana uzanan vestibül veya ön oda denilen hacim ve bir yan oda, arka kenarı boyunca ise bir arka oda ile bu odanın arka kenarı boyunca uzanan ikinci bir ana oda ve yan oda formu: Bu haliyle iki ana odası olan bu formda önde bulunan birinci ana oda aynı zamanda evin avlusu görevini de görürken, arkada bulunan ikinci ana oda, arkasındaki yan oda ile birlikte evin misafir odası görevindedir. İlk kez Isın-Larsa Dönemi'nde Ur şehrinde görülen bu plan (Plan 70), daha sonra eski Babil Dönemi'nde Nippur TA höyüğü X. kat H evi'nde de uygulanmıştır (Plan 91).

B1b). Dikey veya enine dikdörtgen şeklindeki bir ana odanın ön kenarı boyunca vestibül veya ön oda denilen hacmin yanında bir yan oda, arka kenarı boyunca ise arka arkaya bir arka, bir dip oda formu: Arka odanın arkasına bir dip oda eklenmesiyle oluşturulan bu form, Isın-Larsa Dönemi'nde Ur şehrinde Kilise Sokağı'ndaki evlerde kullanılmıştır (Plan 63).

B2). Bir avlunun üç veya dört yanından odalarla çevrildiği ev planı: Bu bin yılında Kassit Dönemi Babil evlerinde bu planın, bir avlunun iki veya üç yanından bir, vestibülünün olduğu giriş yönünden ise iki sıra oda dizisiyle çevrilmesiyle yeni bir form oluşturulmuştur (Plan 98).

B3) Aynı eksen üzerine yerleştirilmiş iki avlulu ünitenin birbirlerine birinci avlunun ikinci avlu yönündeki duvarı boyunca uzanan bir ana kabul odası ile bağlandığı ev planı: Bu planda ev hayatı genel ve özel olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Vestibülden sonra ulaşılan avluya dış avlu veya selüm bölümü avlusu denilir. Dış avlu, etrafındaki odalarla birlikte evin gündelik hayatına hizmet ederken, iç avlu yatak ve oturma odalarıyla evin özel hayatına hizmet eder. Genel bir özellik olarak misafir odası olarak da kullanılan ana kabul odasının dış avlu yönündeki duvarının daha kalın kapısının ise daha geniş olduğu bu planın örneğine Kassit Dönemi'nde Nuzi'deki Shulwi-Teshub adlı zengin bir kimsenin evinde rastlanılır (Plan 100). Ana kabul odasının avlu kapısının daha geniş olduğu ilk örnekler III. bin yılında Akad Dönemi'nde Tell Asmar'da II nolu evde 14, XXXII A nolu evde 31 ve XXXIII nolu evde 9 nolu ana kabul odalarında görülürken (Plan 29), bu odanın avlu yönündeki duvarının daha kalın yapılması ilk kez yine III bin yılında Ur III Dönemi'nde Tello'da II bin yılında ise Isın-Larsa Dönemi Ur şehri büyük evlerinde görülür (Plan 48'de 8 nolu oda, Plan 42'de 9 nolu, Plan 48a'da 5 nolu oda, Plan 48'de 8 nolu oda, Plan 55'de 6 nolu oda, Plan 59'da 4 nolu oda, Plan 60'da 8 nolu oda, Plan 66'da ise 10 nolu odalar avlu yönündeki duvarları

daha kalın, kapıları ise daha geniş olan ana kabul odalarıdır).

B4). Dikdörtgen bir avlunun bir yanında bulunan bir geçiş odası ile geçilen ve evin bir yöndeki tüm uzunluğunca uzanan ve bir kenarında bir veya iki küçük yan odası olan enine dikdörtgen şeklindeki ana odadan oluşan ev planı: Bu planda evin, avlu hariç, en fazla üç odası vardır. Isın-Larsa Dönemi'nde Ur'da Niş Sokağı III nolu ev (Plan 58) ve Nippur TA tepesi XIII ve XII. Katlardaki M evi (Planlar 88-89) ile Eski Babil Dönemi'nde Nippur Ta X. kat I nolu evde (Plan 91) kullanılan bu plan 2. bin yılında Anadolu'da Eski Hitit Çağı'nda Boğazköy Büyük kale ve Boğazköy Aslanlı Kapı'daki konutta da kullanılmıştır (Planlar 174, 175).

C) I. Bin Yılı Mezopotamya Konut Mimarisi Tipolojisi:

Bu dönemde III. ve II. bin yıllarında görülen bazı plan ve formların bazen aynen, bazen de değişiklikler yapılarak kullanılmasının yanı sıra yeni plan ve formların da ortaya çıktığı görülür. Evlerin büyüdüğü, kompleksleştiği ve çok iyi planlandığı I. bin yılı konut mimarisi tipolojisi şöyledir:

C1). Aynı Eksen Üzerine Yerleştirilmiş iki avlulu ünitenin birbirlerine birinci avlunun ikinci avlu yönündeki duvarı boyunca uzanan bir ana kabul salonu ile bağlandığı ev planı: İlk kez II. bin yılında Kassit Dönemi'nde Nuzi'de karşımıza çıkan bu planın bu bin yılındaki örneği ise Yeni Asur Dönemi'nde Asur'daki Büyük Ev'de görülür (Plan 130). Burada 21 nolu ana kabul odasının kapısı yine planın özelliği olarak geniş tutulmuştur. Yeni Asur Dönemi özelliği olarak burada ana kabul salonundan hemen sonra iç avluya ulaşılmayıp, geçit hölünden sonra bu avluya geçilir (22 nolu oda). Yine dönemin özelliği olarak iç avlunun çevresinde kadın ve erkekler için ayrı düzenlenmiş oturma grupları bulunur. Bunlardan güneyde bulunan 23 nolu oda, bu odaya bağlı olan 25 ve 26 nolu hacimlerden oluşan banyo grubu ve 24, 27, 28 nolu hacimlerden oluşan yatak ve oturma odaları ile birinci oturma suitini oluştururken, 29, 30, 30a, 31, 31a, 32 ve 33 nolu hacimlerde ikinci oturma suitini oluşturur. Diğer Yeni Asur Dönemi özellikleri ise ana kabul salonu ile büyük oda kapılarının alçı taşı plakalarından yapılmış eşiklerinin olması ve ana odalarda kapının iki yanında birer niş bulunması ile banyo duvarlarının nişli olmasıdır (Plan 114'de 21, 22 ve 30 nolu odaların kapılarında alçı taşı plakaları, 21, 23 ve 31 nolu odalarda kapının iki yanında birer niş ve 26 nolu banyonun da duvarlarındaki nişler görülür).

C2) Aynı eksen üzerine yerleştirilmiş iki avlulu ünitenin birbirlerine dış avlunun iç avlu yönündeki duvarı boyunca uzanan bir ana kabul dairesi ile bağlandığı ev planı: C1 nolu Plandan Yeni Asur Dönemi Sarayları'nın "Kral Daireleri"nin tüm özelliklerini taşıyan bir ANA KABUL DAİRESİ ile ayrılan bu plan Kharsabad'daki beş konakta uygulanmıştır. Yine dış avlunun iç avlu yönündeki duvarı boyunca uzanan bu ana kabul dairesi, enine dikdörtgen şeklindeki ana kabul salonu ve bu odanın bir kısa kenarında arka arkaya bulunan ante odası ve merdiven boşluğu ile bu kompozisyonun arkasında ana kabul salonu ile girilen ve bir kısa kenarında banyo, diğer kısa kenarında ise bir yan oda bulunan geçit holü şemasından oluşur. Örnek olarak Sinahuşur Konağı da denilen L Konağında (Plan 133) ana kabul salonu 119, ante odası 120, merdiven boşluğu 121, banyo 118, geçit holü 116 ve buna bağlı yan oda 115 numara 8 ile gösterilmiş olup, bu konak güzel bir ana kabul dairesi örneği oluşturur. (Diğer örnekler için planlar 134, 135, 136, 127 nolu planlar)

C3) Farklı Eksenler Üzerine Yerleştirilmiş iki avlunun birbirlerine dış avlunun iç avlu yönündeki duvarı boyunca uzanan bir ana kabul salonu ile bağlandığı ev planı: Bu planın C1 nolu plandan farkı, avluların farklı doğrultularda yapılmış olmasıdır. Yeni Asur Dönemi'nde Asur I nolu ev (Büyük Ev)'de görülen bu planda dört yanından odalarla çevrili kareye yakın dış avlulu ünitenin güneyine yine dört yanından odalarla çevrili enine dikdörtgen şeklinde iç avlulu bölüm yapılmıştır (Plan 107). Planın özelliği olarak dış avlunun iç avlu yönündeki duvarı boyunca 8 nolu geniş kapı aralıklı ana kabul salonunun bulunduğu evde, iç avluya Yeni Asur Dönemi özelliği olarak bir geçiş holünden sonra ulaşılır (9 nolu mekan). Kareye yakın bir şekilde olan iç avlunun iki yanı boyunca enine dikdörtgen şeklindeki bir ana oda ve buna

bağlı banyo, tuvalet ve yan odalardan oluşan oturma suitleri bulunur. Bu mekânların ortak özelliği Yeni Asur Dönemi'ne özgü olan alçı taşı plakalarından yapılmış eşikli kapılarının ve bu kapıların iki yanında bulunan nişlerdir. Bu oturma suitlerinden biri kadınlara, diğeri ise erkeklere aittir. 10 Nolu ana oda, güneyinde bulunan 13, 14, 15 nolu hacimlerden oluşan banyo grubu ile 11, 12, 16 nolu hacimlerden oluşan yatma ve oturma amaçlı odaları ile birinci oturma suitini oluştururken, 17 nolu ana oda ise 20, 21, 22 nolu hacimlerden oluşan banyo grubu ise 18-19 nolu hacimlerden oluşan yatma amaçlı odaları ile ikinci oturma suitinie oluşturur. Burada dikkate değer bir özellik 15 ve 22 nolu banyoların dört duvarının da nişli olmasıdır.

C4) Kareye yakın bir avlunun bir veya iki yönünden bir, giriş yönünde iki sıra oda dizisi, güneyinden ise ana kabul salonundan oluşan oturma ünitesi ile çevrelendiği ev planı: Yeni Asur ve Yeni Babil Dönemleri Babil ve Ur şehirleri konutlarına özgü olan bu planda avlu, II. bin yılında Kassit Dönemi Babil evlerinde görüldüğü gibi, giriş yönünden çift sıra oda dizisi ile çevrelenmiştir (Plan 98). Kareye yakın bir avlunun güneyinde karakteristik olan ana odası ile dikkat çeken bu plan, ana oda düzenlenmesine göre üç formda görülür:

C4a). Avlu yönündeki duvarı daha kalın ve kapısı daha geniş olan enine dikdörtgen şeklindeki ana odanın bir veya iki kısa kenarı boyunca uzanan birer yan oda formu: Bu formda ana odanın bazen bir, bazen iki kısa kenarı boyunca birer yan oda uzanır. Formun örneklerine II, V, VI, IX ve XII nolu evlerde rastlanılır (Planlar 148, 151, 152, 155).

C4b). Kareye yakın avlunun güneyinde bulunan enine dikdörtgen şeklindeki ana odanın, avlu yönündeki duvarı hariç, üç yanının U şeklinde bir form oluşturacak şekilde bir sıra oda dizisiyle çevrelendiği form: Bu formda ana oda iki kısa kenarı boyunca uzanan birer yan oda, ve bu odalara bağlı diğer yan odalarla ana odanın güney merkezinde bulunan küçük bir oda ile U şeklinde çevrilmiştir. Bu haliyle ana oda etrafındaki yatma, oturma odaları ve banyo ile yine özel bir oturma ünitesi meydana getirir. Planın örnekleri Yeni Babil Dönemi'nde Babil I ve III nolu ev ile Ur 1 nolu evlerde görülür (Planlar 147, 149, 159).

C4c). Güney yönleri boyunca ana odadan oluşan oturma ünitesi ile çevrili ayrı eksen üzerine yerleştirilmiş iki avludan oluşan ev planı: Bu planda yine dış avlu ve iç avlu denilen iki avlu kuzey-güney doğrultusunda aynı planlı olarak düzenlenmiştir. Yeni Babil Dönemi'nde Babil IV ve X nolu evlerinde görülen bu planda, avlulu iki ünitenin ayrı ayrı sokak kapıları olduğu gibi içeriden de bir geçiş odası sayesinde ilişki kurarlar. IV nolu evde (Plan 150) dış avlu evin güneyinde olan IV 1 nolu vestibül ile girilen ünite iken, iç avlu IV 8 nolu ile girilen IV 12 nolu avlulu ünitedir. Bu planda bir özellik olarak iç avlu veya harem bölümü avlusunun ana odası U formu oluşturur bu, dış avlu veya selam bölümü avlusunun ana odası sadece iki kısa kenarındaki birer yan odadan oluşur (Plan 153). Yine dönemin özelliği olarak bu planda da iç avlu ünitesinin avlusu, giriş yönünde çift sıra oda dizisi ile çevrelenmiştir.

C5). İki uzun kenarı boyunca mutfak, banyo ve hela gibi hacimlerin bulunduğu dikey dikdörtgen şeklindeki bir dış avlunun arka kısa kenarına eşit veya taşacak şekilde paralel veya dik yerleştirilmiş bir geçiş holü ile geçilen ve üç yanı odalarla çevrili bir iç avludan oluşan ev planı: Bu planda evin vestibülü olmayıp, eve direk dikey dikdörtgen şeklindeki dış avlunun ön kısa kenarında bulunan bir kapı ile girilir. İç avlunun bir yanında bir yan odası olan enine dikdörtgen şeklindeki geniş ana kabul odasının bulunduğu bu plan Yeni Asur Dönemi'nde Nimrud II ve III nolu evlerde görülür (Planlar 140, 141, 142).

SONUÇ

Bir ana oda veya avlunun bir yanındaki küçük bir odadan doğan Tarihi Çağlar Mezopotamya Konutunun temelleri tarihi çağlara girildiği III. bin yılında atılmıştır. III. bin yılının ilk dilimi olan Erken Krallık Dönemi şehirlerinden Fara, Khafaje, Tell Agrab ve Tell Asmar'da avlunun bir, iki, üç ve dört yanından odalarla çevrildiği planlarda yapılmış küçük boyutlu evler görülürken, yine bu dönemin şehirlerinden olan Mari'de bir avlunun üç yönden bir sıra oda dizisi, bir yönden ise bir kısa kenarı boyunca bir yan oda bulunan enine dikdörtgen şeklindeki bir ana kabul odası ile bu kompozisyonun arkasında evin tüm genişliğinde uzanan bir şapelden oluşan farklı bir plan görülür (Plan 32). Bin yılın ikinci dilimi olan Akad Dönemi'nde ise evler daha büyümüş ve kompleksleşmiştir. Artık aynı eksen üzerine yerleştirilmiş iki avlulu ünitelerden oluşan bu evlerde dış avlu veya selam bölümü avlusu denilen birinci avlu, etrafındaki odalarla birlikte gündelik hayata hizmet ederken, iç avlu veya harem bölümü avlusu denilen ikinci avlu etrafındaki odalarla yatma ve oturma amaçlı özel hayata hizmet eder. Birbirlerine sadece bir geçiş odası ile bağlanan bu iki avlulu ünitenin önemli bir özelliği dış avlunun bir yanı boyunca geniş kapı aralıklı ve kalın duvarlı bir ana kabul odasının uzanmasıdır (Plan 36). Son dilim Ur III. dönemine gelindiğinde ise karşımıza Nippur'da görülen yeni bir plan çıkar. Etrafı odalarla çevrili avlu ünitesi ile yine etrafı odalarla çevrili merkezi salon (hol) ünitelerinin kuzey-güney olmak üzere farklı eksenle yerleştirildiği bu planda da avlu ünitesi gündelik yaşama, salonlu ünite ise özel yaşama hizmet eder. Ayrı bir ana kabul salonunun olmadığı bu planda misafirler salonunda (holde) ağırlanır (Planlar 42A, 46).

Tarihi Çağlar Mezopotamya Konutunun protiplerinin görüldüğü III. bin yılından sonra II. bin yılına gelindiğinde karşımıza biraz daha büyümüş konutlar çıkar. II. bin yılın ilk çeyreği olan Isın-Larsa Dönemi'nde dikdörtgen bir avlunun bir yanında bulunan bir geçiş odası ile geçilevn ve evin bir yöndeki tüm uzunluğunca uzanan ve bir kenarında bir veya iki küçük yan odası olan enine dikdörtgen şeklindeki ana odadan oluşan ev planı ile yeni bir plan görülür (Planlar 79, 88, 91). Diğer dilimler olan Eski Babil ve Eski Asur Dönemleri'nde özgün bir plan görülmezken, Kassit Dönemi'nde iki avlulu ev planının biraz farklı bir örneği uygulanmıştır. Burada aynı eksen üzerine yerleştirilmiş iki avlulu ünite birbirlerine dış avlunun iç avlu yönündeki duvarı boyunca uzanan bir ana kabul odası ile bağlanmıştır (Plan 100).

Tarihi Çağların son dönemi olan I. bin yılında ise artık KONAK diyebileceğimiz büyük yapıların varlığı ortaya çıkar. Bin yılın ilk dilimi olan Yeni Asur Dönemi'nde iki avlulu ünitenin birbirlerine bir ana kabul dairesi ile bağlandığı görülür. Yeni Asur Dönemi Sarayları'nın tüm özelliklerini taşıyan ve yine dış avlunun iç avlu yönündeki duvarı boyunca uzanan bu ana kabul dairesi, enine dikdörtgen şeklindeki bir ana kabul salonu ve bu odanın bir kısa kenarında arka arkaya bulunan ante odası ve merdiven boşluğu ile bu kompozisyonun arkasında ana kabul salonu ile girilen ve bir kısa kenarında banyo, diğer kısa kenarında ise bir yan oda bulunan bir geçit holü şemasından oluşur (Planlar 133-137). Bu dönemin diğer bir özelliği de iç avlu etrafında kadın ve erkeklere ayrılmış özel oturma suitlerinin bulunmasıdır (Plan 108, 10 ve 17 nolu suitler, Plan 130, 23 ve 31 nolu suitler). I. bin yılın ikinci dilimi olan Yeni Babil Dönemi'nde ise üç yayından odalarla çevrili bir avlunun güneyinde etrafındaki odaların düzenlenişi ile U şeklinde bir form oluşturan enine dikdörtgen şeklindeki ana kabul salonu görülür (Planlar 147, 149, 150). Bu dönemde artık evlerde ikinci katın varlığı da bilinmektedir. Genellikle dört yanından odalarla çevrili avlu veya hol planında yapılmış olan bu evlerde alt katta avlu veya hol etrafında ana kabul odası, hela, banyo, mutfak, kiler, ahır, merdiven odası ve (bazen) hizmetçi

odaları gibi gündelik işlerin yapıldığı hacimler varken, üst kat oturma ve yatma amaçlı odalarla kuşatılmıştır.

Tüm bu dönemlere sayısal olarak bakıldığında ise; fakir evleri dediğimiz küçük ve basit ev planı olan bir avlunun bir ve iki yanında bulunan odalar planı ile orta ve iyi halli insanların evleri olan avlu veya holün üç ve dört yanından odalarla çevrildiği ev planında yapılmış evlerin hemen hemen eş sayıda görülmesine karşın, yönetici sınıfın evleri olan iki avlulu, geniş ana kabul salonlu ve iki katlı evlerin II. binin sonu ile I. binin başında çok az sayıda olduğu görülür.

Tarihi Çağlar Mezopotamya Konutu'nda avlu veya holün üç ve dört yanından odalarla çevrilmesiyle merkezi bir karakter alması sonucu evlerde ana kabul salonu veya resepsiyon odası denilen misafir odası görevindeki bir hacim karşımıza çıkar. Artık günlük ev hayatının avluda geçtiği bu planda, misafirler bu odada ağırlanır. Erken Krallık Dönemi'nde enine dikdörtgen şekliyle ve bir yan odası ile evin en büyük odası olan bu oda (Plan 11'de 6 nolu oda, Plan 10'da 23 nolu oda, Plan 12'de 12 nolu oda, Plan 15'de 3 nolu oda, Plan 19'da XX nolu evde 24, XXXII nolu evde 33 ve XXV nolu evde II nolu odalar), Akad Dönemi'nde dış avlunun bir kenarı boyunca uzanan geniş kapı aralıklı bir form (Plan 36'da II nolu evde 14 nolu oda, XXXII A nolu evde 31 ve XXXIII nolu evde 9 nolu oda), Vr III. Dönemi'nde ise avlu yönündeki duvarı daha kalın, kapısı yine geniş olan bir şekil almıştır (Plan 48'de 8 nolu oda). Ana odanın avlu yönündeki duvarının daha kalın ve kapısının daha geniş olma özelliği II ve I. bin yılları boyunca da görülür. Akad Dönemi'nde dış avlunun bir kenarı boyunca uzanan bu oda Erken Krallık Dönemi'nde Mari, Ur III. Dönemi'nde Tello ve II. bin yılında Isın-Larsa Dönemi'nde arkasında uzanan şapelin ev ile ilişkisini sağlar (Planlar 32, 48, 55, 61, 69, 73, 74). II. bin yılı sonu I. bin yılı başına gelindiğinde ise bu odanın artık iki avlulu üniteleri birleştirdiği görülür. İki avlulu ünitelerde dış avlunun iç avlu yönündeki duvarı boyunca uzanan bu

odanın yine avlu yönündeki duvarı daha kalın, kapısı ise daha geniş tutulmuştur.

Bir avlu ve bir oda formundan doğan Tarihi Çağlar Mezopotamya Konut'u zaman içinde gelişerek büyük ve iyi planlanmış evlere dönüşmüştür. Her yeni uygarlığın bir öncekinden etkilendiği düşünülerek, eski eserleri ve uygarlıkları inceleyen Arkeoloji'nin de bir bütün olarak incelenmesi gerektiği için, Profan mimari içinde çok önemli bir yeri olan toplumun sosyo-ekonomik profilini veren konut mimarisinde Mezopotamya konut planlarından izler arak kanımca Arkeoloji adına yanlış olmaz.

TABLO 1. ERKEN KRALLIK DÖNEMİ ÖRNEKLERİNE
TOPLU BAKIŞ

ŞEHİR	PLAN TİPİ
FARA	Dört yanından odalarla çevrili merkezi avlu planı (Planlar 9-13).
KHAFAJE	<ol style="list-style-type: none">1) Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka uzun kenarı boyunca bir oda, bir kısa kenarı boyunca uzanan diğer bir odadan oluşan ev planı (Plan 15, VI nolu ev)2) Enince dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka uzun kenarı boyunca buluna odalardan oluşan ev planı. (Plan 15 VII ve IX nolu evler, Plan 16 XI ve XII nolu evler, Plan 17 XXI nolu ev, Plan 18 XXVIII nolu ev, Plan 19 XXXIV nolu ev).3) Enine dökdörtgen şeklindeki bir avlunun ön uzun kenarı boyunca bir vestibül, arka uzun kenarı boyunca uzanan bir odadan oluşan ev planı. (Plan 19 XXXIII nolu ev).4) Enine dikdörtgen şeklindeki bir evin merkezinde, evin tüm genişliğince uzanan bir avlunun iki uzun kenarı boyunca bulunan odalardan oluşan ev planı (Plan 25 LI ve LIII nolu evler).5) Bir avlunun üç yanından odalarla çevrildiği ev planı (Plan 15 VIII nolu ev, Plan 21 XL nolu ev, Plan 25 XLVIII ve XLIX nolu evler.)

- 6) Dört yanından odalarla çevrili merkezi avlu planı (Plan 19 XXVII nolu ev, Plan 24 D evi, Plan 25 XLV, XLVI ve L nolu evler.)

TELL ASMAR

- 1) Dört yanından odalarla çevrili merkezi avlu planı (Plan 27 I ve III nolu evler, Plan 30 XX, XXII, XXV nolu evler).
- 2) Bir avlunun üç yanından odalarla çevrildiği ev planı (Plan 29 VII nolu ev.)
- 3) Enince dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka uzun kenarı boyunca bulunan odalardan oluşan ev planı (Plan 30 V, VIII, XIV ve XVI nolu evler).
- 4) Enince dikdörtgen şeklindeki bir evin merkezindeki evin tüm genişliğince uzanan bir avlunun iki uzun kenarı boyunca bulunan odalardan oluşan ev planı (Plan 30 XXVI nolu ev.)
- 5) Dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun bir uzun kenarı boyunca bir oda, bunların kuzey kısa kenarları boyunca uzanan ikinci bir odadan oluşan ev planı (Plan 30 XIII nolu ev).

TELL AGRAB

- 1) Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun bir kısa kenarı boyunca uzanan bir odadan oluşan ev planı (Plan 31 C Tepesi 2 nolu ev).
- 2) Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön uzun kenarı boyunca bir vestibül, arka uzun kenarı boyunca yan yana iki odadan oluşan ev planı (Plan 31 C Tepesi 1 nolu ev).

- 3) Bir avlunun üç yanından odalarla çevrildiği ev planı (Plan 31 B Tepesi 1 nolu ev)

MARI

Enine dikdörtgen bir avlunun üç yanından bir sıra oda dizi, dördüncü yanından ise bir ana oda ile bu odanın arkasında, evin tüm genişliğince bulunan bir şapelden oluşan ev planı (Plan 32 I nolu ev)

TABLO 2. AKAD DÖNEMİ ÖRNEKLERİNE TOPLU BAKIŞ

ŞEHİR	PLAN TİPİ
NIPPUR	Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka uzun kenarı boyunca bir oda, bu ikisinin bir kısa kenarları boyunca uzanan ikinci bir odadan oluşan ev planı (Plan 34 K, L, M evler).
TELL ASMAR	<ol style="list-style-type: none">1) Enine veya dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka kenarı boyunca uzanan odalardan oluşan ev planı (Plan 35 XI ve XXX nolu evler).2) Dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön ve arka kısa kenarlarında bulunan odalardan oluşan ev planı (Plan 35 X nolu ev).3) Dört yanından odalarla çevrili merkezi avlu planı (Plan 35 II nolu ev, Plan 36 XI ve XXXVIII nolu evler.)4) Aynı veya aynı doğrultudaki iki avludan oluşan ev planı (Plan 35 XXX nolu ev, Plan 36 II, XXXII, XXXIII ve XXXVII nolu evler).
ASUR	Dört yanından odalarla çevrili merkezi avlu planı (Plan 37).
TELL TAYA	Dört yanından odalarla çevrili merkezi avlu planı (Plan 38)
TELL CHUERA	Dört yanından odalarla çevrili merkezi avlu planı (Plan 39).
MARİ	Bir avlunun üç yanından odalarla çevrildiği ev planı (Plan 40).

TABLO 3. UR III DÖNEMİ ÖRNEKLERİNE TOPLU BAKIŞ

ŞEHİR	PLAN TİPİ
NIPPUR	Birbirlerine bir avlu veya bir geçiş odası ile bağlanan ayrı yönlerdeki iki avludan oluşan ev planı (Plan 42 VIII ve IX nolu evler, Plan 46).
TELLO	Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun üç yanından bir sıra oda dizisiyle, dördüncü yanından ise bir ana oda ve bu odanın arkasında, evin tam genişliğince uzanan şapelden oluşan ev planı (Plan 48),
TELL ASMAR	Dört yanında odalarla çevrili merkezi avlu planı (Plan 49 XXXIII nolu ev).

TABLO 4. ISIN-LARSA DÖNEMİ ÖRNEKLERİNE TOPLU BAKIŞ

ŞEHİR	PLAN TİPİ
UR	<ol style="list-style-type: none">1) Dikdörtgen veya kare bir avlunun iki veya üç yanından odalarla, diğer yanında ise enine dikdörtgen şeklindeki bir ana oda ve bu odanın arkasında evin tüm genişliğince uzanan bir şapelden oluşan ev planı (Planlar 55, 61, 64, 65, 67, 68, 69, 71, 73, 74, 77, 79, 80)2) Dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun bir uzun kenarı boyunca bir oda, bu ikisinin arka kısa kenarları boyunca uzanan odalardan oluşan ev planı (Planlar 56, 72).3) Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun bir kısa kenarı boyunca uzanan bir odadan oluşan ev planı (Plan 57, Çarşı sokağındaki III nolu ev).4) Dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka kısa kenarına paralel bir geçiş odası ve bu odanın bir kısa kenarı boyunca uzanan ikinci bir geçiş odası ile geçilen ve evin tüm uzunluğunca uzanan bir ana oda ile bu odanın iki yanında bulunan binaya odadan oluşan ev planı (Plan 58)5) Bir avlunun üç yanında odalarla çevrildiği ev planı (Planlar 59, 66, 78, 81, 82).6) Enine veya dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön ve arka kenarlarında bulunan odalardan oluşan ev planı (Plan 60, 63, 70, 76).

7) Dikey veya enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön kenarı boyunca yanyana bir vestibül bir oda, arka kenarı boyunca ise tek bir oda ve bu odanın arkasında, arka kenarı boyunca bir odası olan ikinci bir avludan oluşan ev planı (Plan 63).

8) Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka kenarı boyunca bulunan odalardan oluşan ev planı (Plan 75).

NIPPUR

1) Dört yanından odalarla çevrili merkezi avlu planı (Plan 84, C Evi, Plan 85, D evi, B evi, Plan 86 D evi).

2) Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka uzun kenarı boyunca yanısıra iki oda, bir kısa kenarı boyunca bir odadan oluşan ev planı (Plan 85, A evi).

3) Dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön ve arka kısa kenarlarında bulunan odalardan oluşan ev planı (Plan 84 F evi Plan 87 L evi)

4) Bir avlunun üç yanında odalarla çevrildiği ev planı (Plan 87 C 2 nolu ev, ve Plan 88 K evi)

5) Enine dikdörtgen şeklindeki bir evin merkezinde, evin tüm uzunluğunca bulunan bir avlunun iki uzun kenarı boyunca uzanan odalardan oluşan ev planı (Plan 85 C – L evi)

6) Dikey veya enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka kenarında bulunan bir geçiş odası ile geçilen ve evin tüm genişliğince uzanan bir ana oda ile bu odanın bir veya iki kenarında bulunan yan odalardan oluşan ev planı (Plan 85, M evi, Plan 86 M evi).

TABLO 5. ESKİ BABİL DÖNEMİ ÖRNEKLERİNE TOPLU BAKIŞ

ŞEHİR	PLAN TİPİ
NIPPUR	<ol style="list-style-type: none">1) Dört yanında odalarla çevrili merkezi avlu planı (Plan 89, D evi).2) Bir avlunun üç yanından odalarla çevrildiği ev planı (Plan 89 C – 2 evi, Plan 90 F evi).3) Bir avlunun ön ve arka kenarları boyunca uzanan odalardan oluşan ev planı (Plan 90 E ve G evleri).4) Dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun bir kenarında bulunan bir geçiş odası ile geçilen ve evin tüm arka uzunluğunca uzanan geniş bir ara oda ve bu odanın yan odalarından oluşan ev planı (Plan 90 I evi).5) Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön uzun kenarı boyunca bir vestibül, arka uzun kenarı boyunca ise tek bir oda ve bu odanın arkasında, arka kenarı boyunca bir odası olan ikinci bir avludan oluşan ev planı (Plan 90 H evi).
TELL HARMAL	<ol style="list-style-type: none">1) Dikey veya enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön ve arka kenarları boyunca uzanan odalardan oluşan ev planı (Plan 92 I, II, III, IV ve V nolu evler).2) Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun üç yönden bir sıra oda dizisiyle, dördüncü yönünden ise enine dikdörtgen şeklindeki bir ara oda ile bu

odanın arkasında, evin tüm genişliğince uzanan bir şapelden oluşan ev planı (Plan 92 VI nolu ev.)

- 3) Bir avlunun üç yanında odalarla çevrildiği ev planı (Plan 92 VII nolu ev).
- 4) Enine dikdörtgen şeklindeki bir evin merkezinde evin tüm uzunluğunca bulunan bir avlunun iki uzun kenarı boyunca bulunan odalardan oluşan ev planı (Plan 92 VIII nolu ev).

ASUR

Dört yanından odalarla çevrili merkezi avlu planı (Plan 93).

TABLO 6. KASSİT DÖNEMİ ÖRNEKLERİNE TOPLU BAKIŞ

ŞEHİR	PLAN TİPİ
NİPPUR	Dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun bir uzun kenarı boyunca bir oda, bu ikisinin arka kısa kenarları boyunca yanyana üç odadan oluşan ev planı (Plan 94 D evi)
UR	1) Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun bir kısa kenarı boyunca bulunan tek bir odadan oluşan ev planı (Plan 96 A evi). 2) Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka uzun kenarı boyunca bulunan odalardan oluşan ev planı (Plan 96B)
BABİL	1) Üç yandan bir, giriş yönünden ise iki sıra oda dizisiyle çevrilen merkezi avluda oluşan ev planı (Plan 98 III nolu ev). 2) İki yanından bir, giriş yönünden ise iki sıra oda dizisiyle çevrili merkezi avludan oluşan ev planı (Plan 98 I ve II nolu evler).
NUZİ	1) Bir avlunun üç yanında odalarla çevrildiği ev planı (Plan 99, Shuski Cila ve Tehip Tilla'nın evleri) Bir ara kabul salonu ile birleştirilen aynı doğrultudaki iki avludan oluşan ev planı (Plan 100).

TABLO 7. ESKİ ASUR DÖNEMİ ÖRNEKLERİNE TOPLU BAKIŞ

ŞEHİR	PLAN TİPİ
NIPPUR	1) Dikey dikdörtgen şeklindeki bir avlunun bir uzun bir kısa kenarında bulunan odalardan oluşan ev planı (Plan 101 C evi). 2) Dört yanında odalarla çevrili merkezi avlu planı (Plan 102 C evi).
ASUR	Dört yanında odalarla çevrili merkezi avlu planı (Plan 103-104).

TABLO 8. YENİ ASUR DÖNEMİ ÖRNEKLERİNE TOPLU BAKIŞ

ŞEHİR	PLAN TİPİ
ASUR	<ol style="list-style-type: none">1) Aynı veya ayrı doğrultuda bulunan ve bir ana kabul salonu ile birleştirilen iki avludan oluşan ev planı (Plan 106-129).2) Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun ön ve arka uzun kenarlarında bulunan odalardan oluşan ev planı (Plan 106, 98, 108, 21 nolu ev, 110, 112, 27 nolu ev)3) Bir avlunun üç yanından odalarla çevrildiği ev planı (Plan 109, 112).4) Dört yanında odalarla çevrili avlu planı (Plan 110, 126, 124, 125, 21 nolu ev)5) Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka uzun kenarında bulunan bir geçiş odası ile geçilen geniş bir ara oda ve bu odanın bir kenarında bulunan bir yan odadan oluşan ev planı (Plan 120).
KHORSABAD	Birbirlerine bir ara kabul salonu ile bağlanan aynı doğrultudaki iki avludan oluşan ev planı (Planlar 132, 137).
NİMRUD	<ol style="list-style-type: none">1) Enine dikdörtgen şeklindeki bir avlunun arka uzun kenarında bulunan odalardan oluşan ev planı (Plan 138 ve 143).2) İki uzun kenarında mutfak, veya banyo gibi kesimlerin bulunduğu bir avlunun arka kısa kısmındaki bir geçiş odası ile geçilen bir iç avlunun üç yanından

odalarla çevrildiği ev planı (Planlar 139, 142, 145).

- 3) Üç yanından odalarla çevrili avlu planı (Plan 142, 144).

TABLO 9. YENİ BABİL DÖNEMİ ÖRNEKLERİNE TOPLU BAKIŞ

ŞEHİR	PLAN TİPİ
BABİL	<ol style="list-style-type: none">1) Kare bir avlunun doğu, batı ve kuzey yanlarından odalarla, güney yönünden üç avlu yandaki duvarı daha kalın kapısı ise daha geniş olan ve iki veya üç yanında yan odalarla çevrili enine dikdörtgen şeklindeki bir ara ile kuşatıldığı ev planı (Planlar 146, 148, 150, 151, 153, 155).2) 1 nolu formu kuzey ve güney olmak üzere iki ayrı doğrultudaki iki avlulu formda uygulandığı plan (Planlar 149, 152)
NIPPUR	Üç yanında odalarla çevrili avlu planı (Plan 157).
UR	Bu dönemde Babil'deki 1 nolu plan (Planlar 158, 159).

KAYNAKLAR

1. ALTUN, A., Dipnotu ve Bibliyografya Esasları, İstanbul 1986.
2. BANKS, E.S., Bismaya or the lost city of Adab, New York 1912.
3. BANNISTER, F., A History of Architecture, London 1961.
4. BAQİR, T., "Tell Harmal": A preliminary report Sumer 2, sf. 226.
5., Tell Harmal, Bağdat 1959.
6. BEEK, M. A., Atlas of Mesopotamia, London 1962.
7. CRAWFORD, H.E.W., The Architecture of Iraq in the third Millenium B.C., Copenhagen 1977.
8. CRAWFORD, V. E., "Lagash", Iraq, 36 (1974).
9. CURTIS, J., Fifty Years of Mesopotamian Discovery, London 1983.
10. DELOUGAZ, P., HİLL, H., LLOYO, S., Private Houses and Graves in the Diyala Region, Oriental Institute Publications, no. 88, Chicago 1967.
11. EHRICH, R. W., Chronologies in Old world Archaeology, Chicago 1965.
12. ELLIS, R.S.A., Bibliography of Mesopotamian Archaeological sites, Harrassowitz, Wiesbaden 1972.
13. FRANKFORT, H., The Art and Architecture of the Ancient Orient, Harmondsworth 1954.

- 14 , Archaeology and the Sumerian Problem, studies in Ancient Oriental Civilization, no. 4 Chicago 1932.
15. The Asmar, Khafaje and Khorsabad, Oriental Institute Communication, no. 16, Chicago 1933.
16. , Progress of the work of Oriental Institute in Iraq, 1934-35, Oriental Institute Communications, no. 20, Chicago 1936.
17. HAINES, R.C. ve McCown, D.E., Nippur I, the University of Chicago Press, Chicago 1960.
18. HAWKES, J., Atlas of Ancient Archaeology, London 1974.
19. , The first Great Civilizations, London and New York, 1980.
20. KINAL, F., Eski Mezopotamya Tarihi, Ankara 1983.
21. KRAMER, S.N., The Sumerians, Chicago, 1963.
22. KOLDEWEY, R., Das Wiedererstehende Babylon, Leipzig, 1925.
23. LAMPL, P., Cities and Planning in the Near East, England 1967.
24. LEACROFT, H.R., The buildings of Ancient Mesopotamia, Leicester 1974.
25. LOUD G. ve ALTMANN, C.B., Khorsabad, vol.2. Oriental Institute Publications, no 40. Chicago 1938.
26. LLOYD, S., The Archaeology of Mesopotamia, England 1978.
27. MALLOWAN, M.E.L., Twenty-Five Years of Mesopotamian Discovery, London 1956.
28. , "Tell Chuera;" Fourth Campaign, Iraq 28.

29. , "The Excavation of Nimrud (Kalhu)", 1956, Iraq 19, 1957, 1-21
30. , Nimrud and its Remains, I-II London 1966.
31. MOORTGAT, A., The Art of Ancient Mesopotamia, London 1969.
32. , Tell Chuera, 1st and 2nd Campaign Köln 1954.
33. NAUMANN, R., Eski Anadolu Mimarlığı, Ankara 1985.
34. OATES, D., The Rise of Civilization, Oxford 1976.
35. , Studies in the Ancient History of Northern Iraq, London 1968.
36. OPPENHEIM, A.L., Ancient Mesopotamia, Chicago 1964.
37. PARROT, A., Tello: Vingt Campagnes de Fouilles 1871-1933, Paris 1948.
38. , "Les Fovilles de Mari: Vingtieme Campagne", Syria, 39.
39. , "Mari", Syria XXXII, Sf. 194-199 Mission Archealogique de Mari, 1, Paris 1958.
40. PREUSSER, C., Die Wohnhouses in Asur, Berlin 1954.
41. READE, J., "Tell Taya", Iraq XXXIII, sf. 94-905, Iraq XXX sf. 252.
42. ROUX. G., Ancient Iraq, Penguin Boks 1980.
43. SEVIN, V., Yeni Asur Sanat, I Mimarlık, Ankara 1991.
44. STAR, R.F.S., Nuzi, vol. 2, London 1938.
45. STROMMINGER, E., The Art of Mesopotamia, Thames and Hudson, 1964.
46. TURNER, G., "The State Apartments of Late Assyrian Palaces", Iraq 32, 1970, 177-213.

ÖZGEÇMİŞ

15.6.1969 tarihinde İstanbul'da doğan Alev ERASLAN, ilköğrenimini Şirinevler İlkokulu'nda, orta öğrenimini Bahçelievler Lisesi'nde, lisans eğitimini ise İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Anabilim Dalı, Hititoloji Bölümü'nde tamamlamıştır. Lisans eğitimi boyunca her yıl İstanbul Arkeoloji Müzeleri Eski Şark ve Klasik Seksiyonlarında stajyer öğrenci olarak çalışmış, bir sezon da Prof. Dr. Oktay ASLANAPA Başkanlığındaki İznik Çini Fırınları Kazısı'na katılmıştır. 1992 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Sanat Tarihi bilim dalında yüksek lisans öğrenimine başlamıştır.

RESİM LİSTESİ

- Harita 1. Mezopotamya
- Harita 2. Mezopotamya Neolitik ve Kalkolitik Merkezleri
- Resim 1. Khafaje D Evi.
- Resim 1.1. Khafaje, D Evi'nin L43 nolu odasının merdiveni
- Resim 1.2. Khafaje, D Evi'nin L43: 4 nolu odasının kuzeyindeki altar
- Resim 2. Tell Asmar, Vc katındaki II nolu evin mutfağındaki fırın
- Resim 2.1. Tell Asmar, Vb katındaki II nolu evin avlusundaki kemer
- Resim 2.2. Tell Asmar, Vb katındaki II nolu evin vestibülündeki payandalar
- Resim 2.3. Tell Asmar, Vb katındaki II nolu evin mutfağındaki yeni fırın
- Resim 2.4. Tell Asmar, Vb katındaki II nolu evin 64 nolu odasına açılan pencere
- Resim 2.5. Tell Asmar, aynı evin avlusundaki masa, ocak ve kemerli kapı
- Resim 2.6. Tell Asmar, IVa katı XXXVI nolu evin 29 nolu banyosu
- Resim 2.7. Tell Asmar, IVa katı XXXIIA nolu evin 14 nolu odasındaki altar
- Resim 2.8. Tell Asmar, IVa katı XXXIIB nolu evin 4 nolu tuvaleti
- Resim 3. Nippur, TB IX. Kattaki I Evi'nin ana odasının ortasındaki ocak ve batı duvarındaki kutsal mekân
- Resim 3.1. Aynı öğelerin doğudan görünümü
- Resim 3.2. Nippur, TA XII. Kat K Evi'nin doğudan görünümü
- Resim 3.3. Nippur, I TA XII. Kat K Evi'nin 198 nolu merdiven odasındaki merdiven
- Resim 4. Tell Taya, evdeki mahzen ve su çukurları
- Resim 5. Mari, Kırmızı Ev'in mutfağındaki merdiven
- Plan 1. Sazdan yapılan kulübeler
- Plan 2. Hassuna Tipi Evler
- Plan 3. Samarra Tipi Evler

- Plan 4. Samarra Tipi, ters T planlı evler
- Plan 5. Tholoslar
- Plan 6A. Plan 61. Basit Üç Bölümlü Plan
- Plan 6B. Çift Hollü Üç Bölümlü Plan
- Plan 7A. Haç Biçimli Hollü Üç Bölümlü Plan
- Plan 7B. Haç Biçimli holün iki yanında haç biçimli iki bölümün olduğu plan
- Plan 8. Fara, Sit Planı
- Plan 9. Fara, VIIu Evi
- Plan 10. Fara, XIIIf-i Evi
- Plan 11. Fara, VIIak Evi
- Plan 12. Fara, XV nolu caddedeki evler
- Plan 13. Fara, XVa Evi
- Plan 14. Khafaje, sit planı
- Plan 15. Khafaje, 10. kat
- Plan 16. Khafaje, 9. kat
- Plan 17. Khafaje, 8. kat
- Plan 18. Khafaje, 7. kat
- Plan 19. Khafaje, 6. kat
- Plan 20. Khafaje, 5. kat
- Plan 21. Khafaje, 4. kat
- Plan 22. Khafaje, 3. kat
- Plan 23. Khafaje, 2. kat
- Plan 24. Khafaje, D Evi
- Plan 25. Khafaje, 1 ve 2. katlar
- Plan 26. Tell Asmar, Sit Planı
- Plan 27. Tell Asmar, Vc katı
- Plan 28. Tell Asmar, II nolu ev
- Plan 29. Tell Asmar, Vb katı
- Plan 30. Tell Asmar, Va katı
- Plan 31. Tell Agrab, B ve C Tepeleri

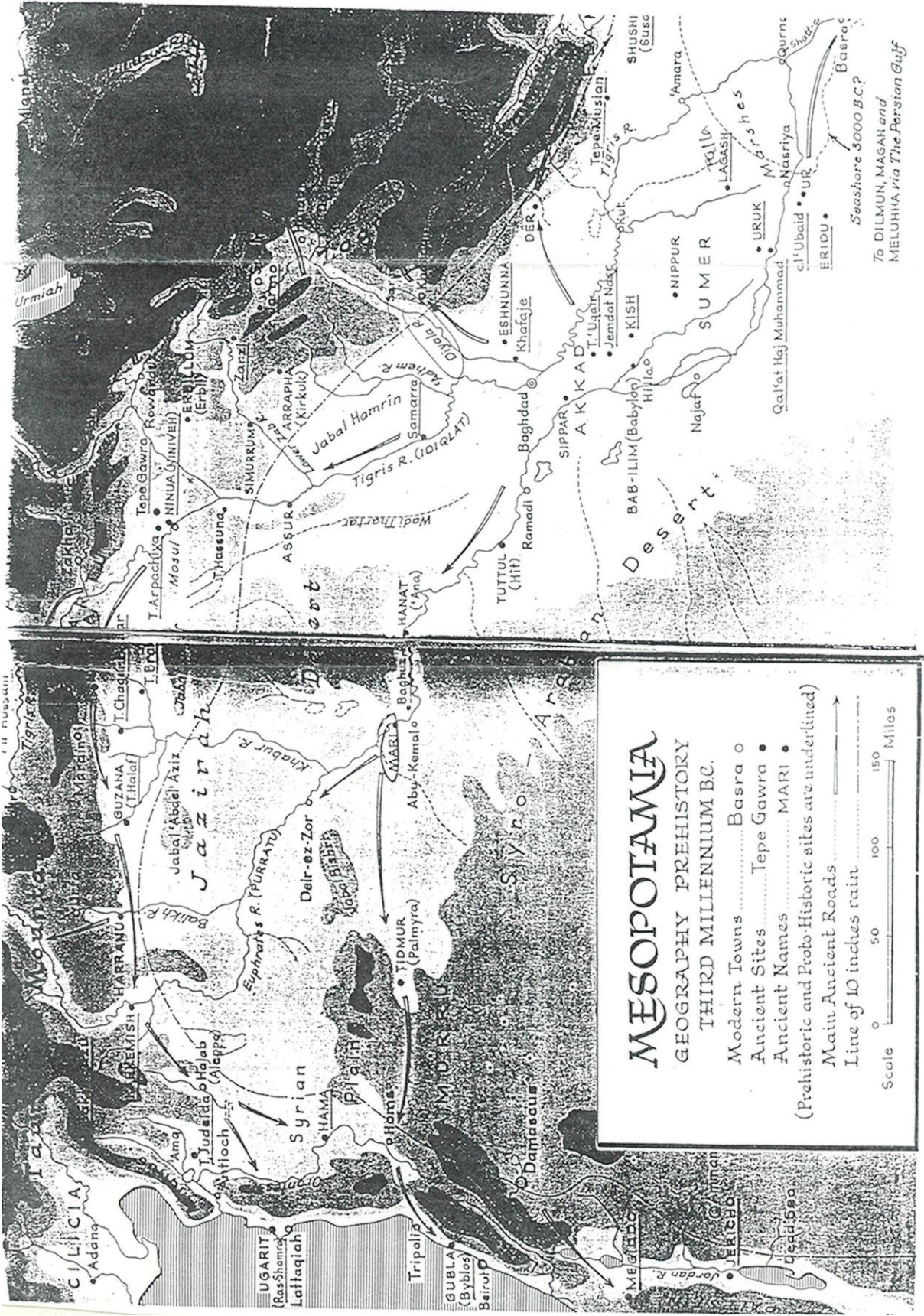
- Plan 32. Mari, Erken Krallık Evi
Plan 33. Nippur, Sit Planı
Plan 34. Nippur, K, L ve M Evleri
Plan 35. Tell Asmar, IVb katı
Plan 36. Tell Asmar, IVa katı
Plan 37. Asur, Sin-Samar Tapınağının altında bulunan ev
Plan 38. Tell Taya'daki ev
Plan 39. Tell Chuera'daki evler
Plan 40. Mari, Kırmızı Ev
Plan 41. Nippur, VIII ve IX. Katlar
Plan 42. Nippur, VIII ve IX. Kattaki J evlerinin rekonstrüksiyonu
Plan 43. Nippur, VII. kat J evi
Plan 44. Nippur, VI. kat J evi
Plan 45. Nippur, V. kat J evi
Plan 46. Nippur, V. kat J evinin rekonstrüksiyonu
Plan 47. Nippur, IV. kat
Plan 48. Tello, Ur III Dönemi Evi
Plan 49. Tell Asmar, III. kat
Plan 50. Tell Asmar, II. kat
Plan 51. Tell Asmar, I. kat
Plan 52. Ur, Sit Planı
Plan 53. Isın-Larsa dönemi Ur evleri
Plan 55. Ur, Sınır Caddesi I nolu ev
Plan 56. Ur, Niş Sokağı I nolu ev
Plan 57. Ur, Niş Sokağı II nolu ev
Plan 58. Ur, Niş Sokağı III nolu ev
Plan 59. Ur, Niş Sokağı IV nolu ev
Plan 60. Ur, Niş Sokağı V nolu ev
Plan 61. Ur, Kilise Sokağı I nolu evler
Plan 62. Ur, Kilise Sokağı, II nolu ev
Plan 63. Ur, Kilise Sokağı III nolu ev

- Plan 64. Ur, Kilise Sokağı V nolu ev
- Plan 65. Ur, Kilise Sokağı VIII nolu ev
- Plan 66. Ur, Kilise Caddesi XI nolu ev
- Plan 67. Ur, Kilise Caddesi XIII nolu ev
- Plan 68. Ur, Kilise Caddesi XV nolu ev
- Plan 69. Ur, Düz Cadde III nolu ev
- Plan 70. Ur, Megaron benzeri konut örnekleri
- Plan 71. Ur, Düz Cadde VIII nolu ev
- Plan 72. Ur, X nolu ev
- Plan 73. Ur, Düz Cadde XII nolu ev
- Plan 74. Ur, Dükkan Caddesi I nolu ev
- Plan 75. Ur, Dükkan Caddesi III nolu ev
- Plan 76. Ur, Dükkan Caddesi VI nolu ev
- Plan 77. Ur, Geniş Cadde I nolu ev
- Plan 78. Ur, Paternaster Yolu III nolu ev
- Plan 79. Ur, Paternaster Yolu IV nolu ev
- Plan 80. Ur, Paternaster Yolu XI nolu ev
- Plan 81. Ur, Paternaster Yolu XIV nolu ev
- Plan 82. Ur, Çarşı Yolu I nolu ev
- Plan 83. Ur, Çarşı Yolu Ib nolu ev
- Plan 84. Nippur TB III. kat
- Plan 85. Nippur, TB II. kat
- Plan 86. Nippur, TB II. kat D evinin rekonstrüksiyonu
- Plan 87. Nippur, TB I. kat
- Plan 88. Nippur, TA XIII. kat
- Plan 89. Nippur, TA XII. Kat
- Plan 90. Nippur, TB E-D katları
- Plan 91. Nippur, TA X. kat
- Plan 92. Tell Harmal
- Plan 93. Asur
- Plan 94. Nippur, TA VI. kat

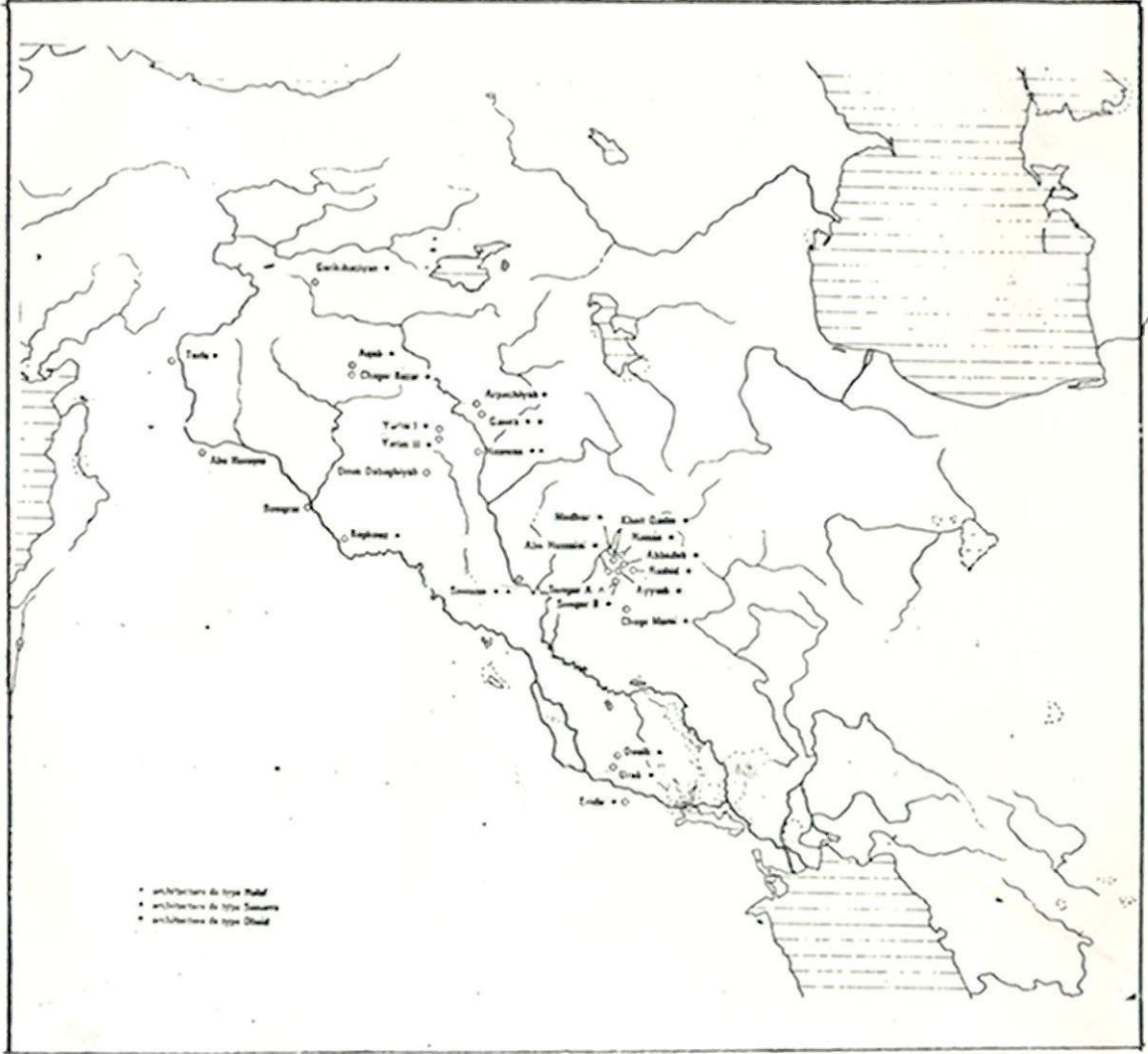
- Plan 95. Ur, Kassit Dönemi Evleri
Plan 96. Ur, Kassit Dönemi Evleri
Plan 97. Babil
Plan 98. Babil, Kassit Dönemi Evleri
Plan 99. Nuzki, Zigi'nin Evi
Plan 100. Nuzi, Shilwi-Teshub'un evi
Plan 101. Nippur, TA V. kat
Plan 102. Nippur, TA IV. kat
Plan 103. Asur, Ziqquratın güneydoğusundaki ev
Plan 104. Asur, Istar Tapınağının altındaki ev
Plan 105. Asur
Plan 106. Asur, Yeni Asur Dönemi evleri
Plan 107. Asur, 1 nolu ev
Plan 108. Asur, 2 nolu ev
Plan 109. Asur, 3 nolu ev
Plan 110. Asur, 4 nolu ev
Plan 111. Asur, 5 nolu ev
Plan 112. Asur, 6 nolu ev
Plan 113. Asur, 7 nolu ev
Plan 114. Asur, 8 ve 9 nolu evler
Plan 115. Asur, 10 nolu ev
Plan 116. Asur, 11 nolu ev
Plan 117. Asur, 12-13 nolu ev
Plan 118. Asur, 14 nolu ev
Plan 119. Asur, 15 nolu ev
Plan 120. Asur, 16 nolu ev
Plan 121. Asur, 17 nolu ev
Plan 122. Asur, 18 nolu ev
Plan 123. Asur, 19 ve 19a nolu evler
Plan 124. Asur, 20 nolu ev
Plan 125. Asur, 21 ve 21a nolu evler

- Plan 126. Asur, 22 nolu ev
- Plan 127. Asur, 24 nolu ev
- Plan 128. Asur, 25 nolu ev
- Plan 129. Asur, 26 ve 27 nolu evler
- Plan 130. Asur, Büyük Ev
- Plan 131. Khorsabad
- Plan 132. Khorsabad, Sitadel planı
- Plan 133. Khorsabad, L konağı
- Plan 134. Khorsabad, K konağı
- Plan 135. Khorsabad, M konağı
- Plan 136. Khorsabad, J konağı
- Plan 137. Khorsabad, Z konağı
- Plan 138. Nimrud, Sitadel Evleri
- Plan 139. Nimrud, I nolu ev
- Plan 140. Nimrud, II nolu ev
- Plan 141. Nimrud, III nolu ev
- Plan 142. Nimrud, III nolu evin rekonstrüksiyonu
- Plan 143. Nimrud, IV nolu ev
- Plan 144. Nimrud, V nolu ev
- Plan 145. Nimrud, VI nolu ev
- Plan 146. Babil, Yeni Babil Evleri
- Plan 147. Babil, I nolu ev
- Plan 148. Babil, II nolu ev
- Plan 149. Babil, III nolu ev
- Plan 150. Babil, IV nolu ev
- Plan 151. Babil, V ve VI nolu evler
- Plan 152. Babil, IX nolu ev
- Plan 153. Babil, X nolu ev
- Plan 154. Babil, XI nolu ev
- Plan 155. Babil, XII nolu ev
- Plan 156. Babil, XIII nolu ev

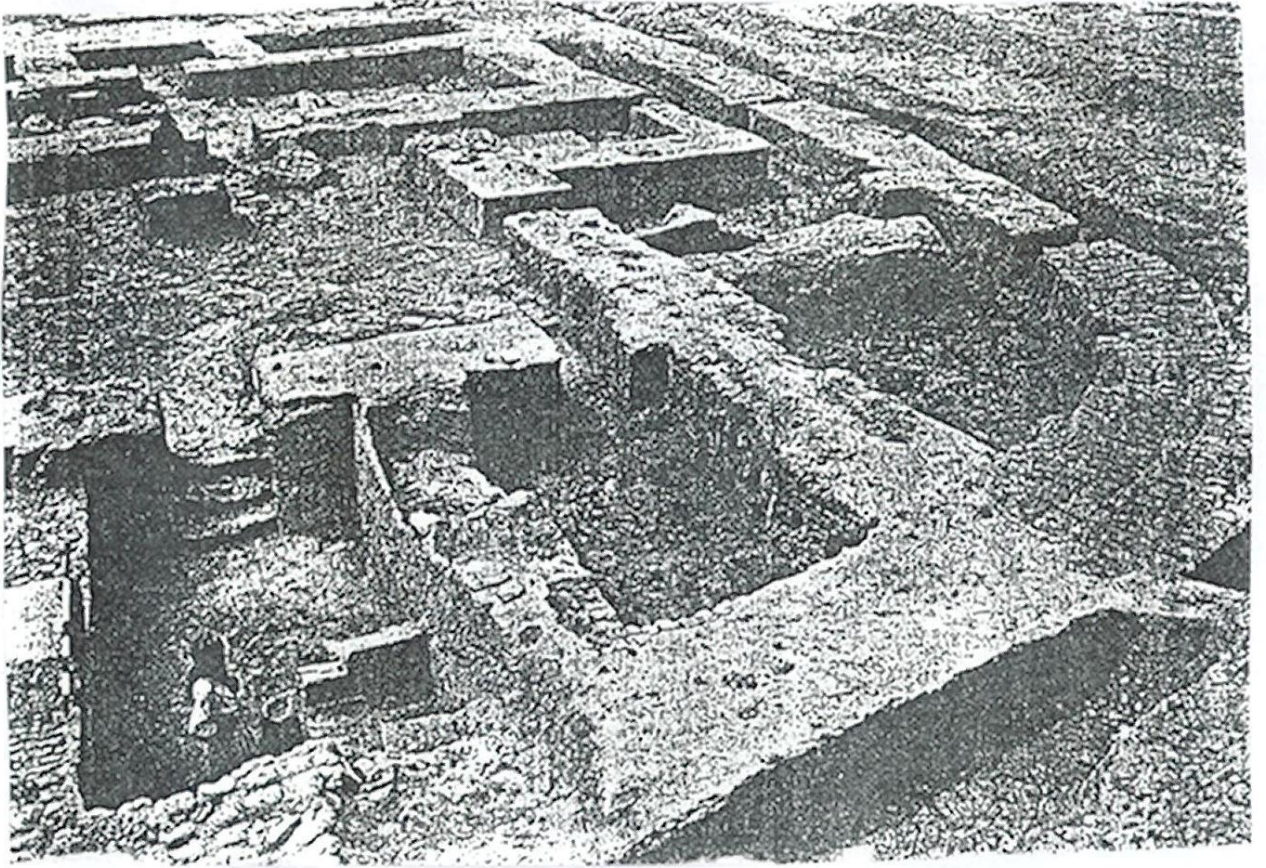
- Plan 157. Nippur, TA I. kat
- Plan 158. Ur, Yeni Babil Dönemi Evleri
- Plan 159. Ur, I nolu ev
- Plan 160. Ur, 2 nolu ev
- Plan 161. Ur, 5 nolu ev
- Plan 162. Ur, 6 nolu ev
- Plan 163. Ur, 7 nolu ev
- Plan 164. Boğazköy, Büyükkale Eski Hitit Çağı Konutları
- Plan 165. Kültepe Kaneş, Tabaka Ia'daki ev
- Plan 166. Kuştepe Kaneş, Tabaka III'deki evler
- Plan 167. Kültepe Kaneş, Tabaka II'deki ev
- Plan 168. Kuştepe Kaneş, Tabaka Ia-6 evleri
- Plan 169. Boğazköy, Büyük Krallık Çağı
- Plan 170. Boğazköy ve Alişar, Aşağı Kent Büyük Krallık Çağı Evleri
- Plan 171. Tel Açana, II. bin yılı evleri
- Plan 172. Tell Halaf, I. bin yılı evleri
- Plan 173. Tell Açana, Tabaka I'deki ev
- Plan 174. Boğazköy-Büyükkale'deki Eski Hitit Çağı Konutları
- Plan 175. Boğazköy, Aslanlı Kapı'da konut

Harita 1. Mezopotamya

Harita 2. Mezopotamya Neolitik ve Kalkolitik Merkezleri

Resim 1. Khafaje D Evi.

Resim 1.1. Khafaje, D Evi'nin L43 nolu odasının merdiveni eni

Resim 1.2. Khafaje, D Evi'nin L43: 4 nolu odasının kuzeyindeki altın

Resim 2. Tell Asmar, Vc katındaki II nolu evin mutfağındaki fırın

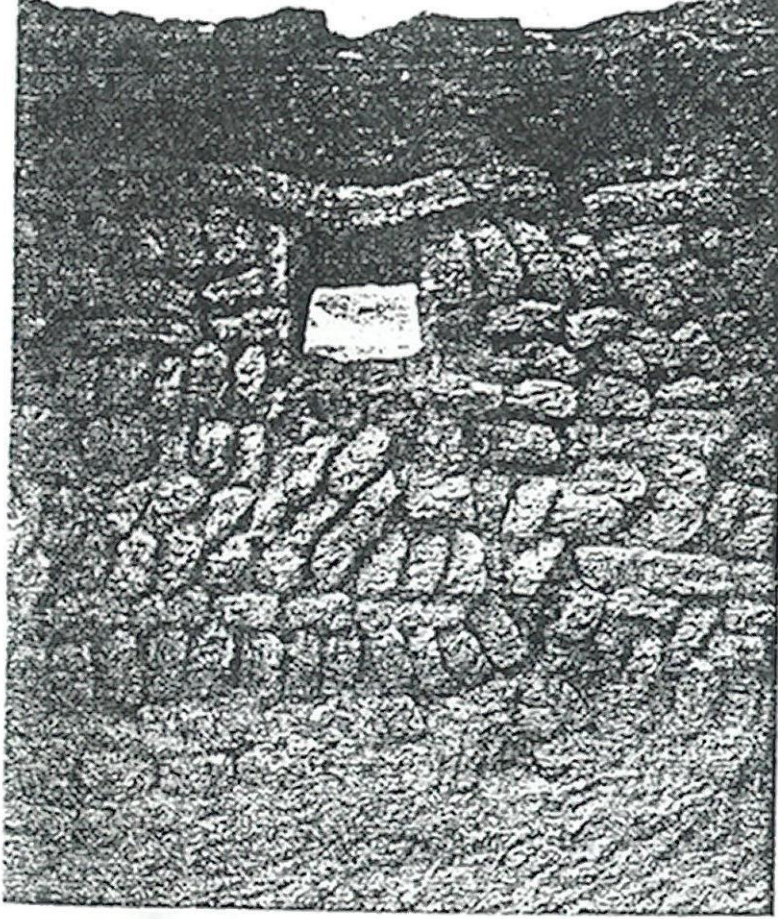
Resim 2.1. Tell Asmar, Vb katındaki II nolu evin avlusundaki kemer

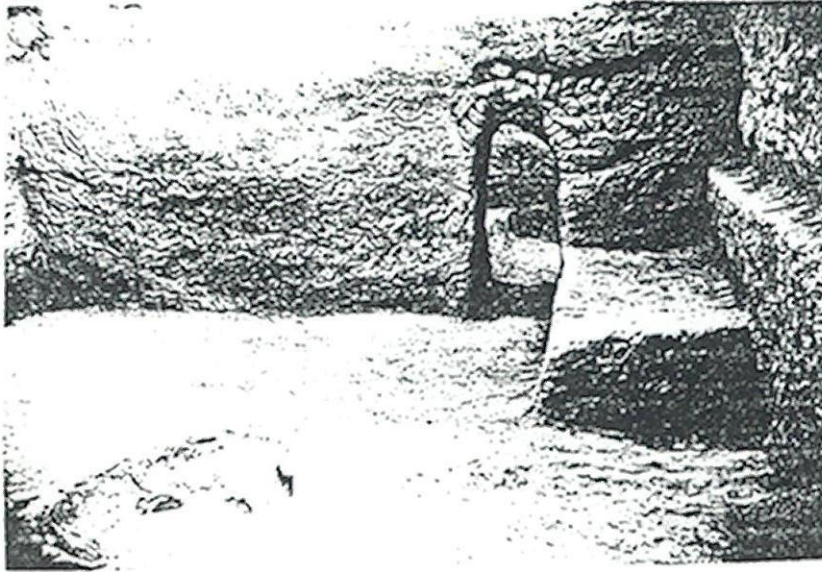
Resim 2.2 Tell Asmar, Vb katındaki II nolu evin vestibülündeki payandalar.

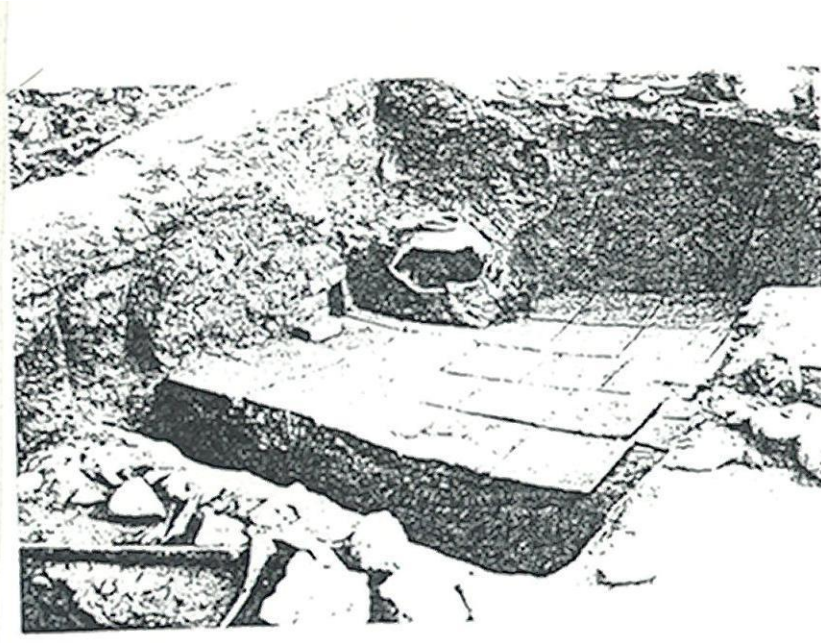
Resim 2.3. Tell Asmar, Vb katındaki II nolu evin mutfağındaki yeni fırın

Resim 2.4. Tell Asmar, Vb katındaki II nolu evin 64 nolu odasına açılan pencere

Resim 2.5. Tell Asmar, aynı evin avlusundaki masa, ocak ve kemerli kapı.

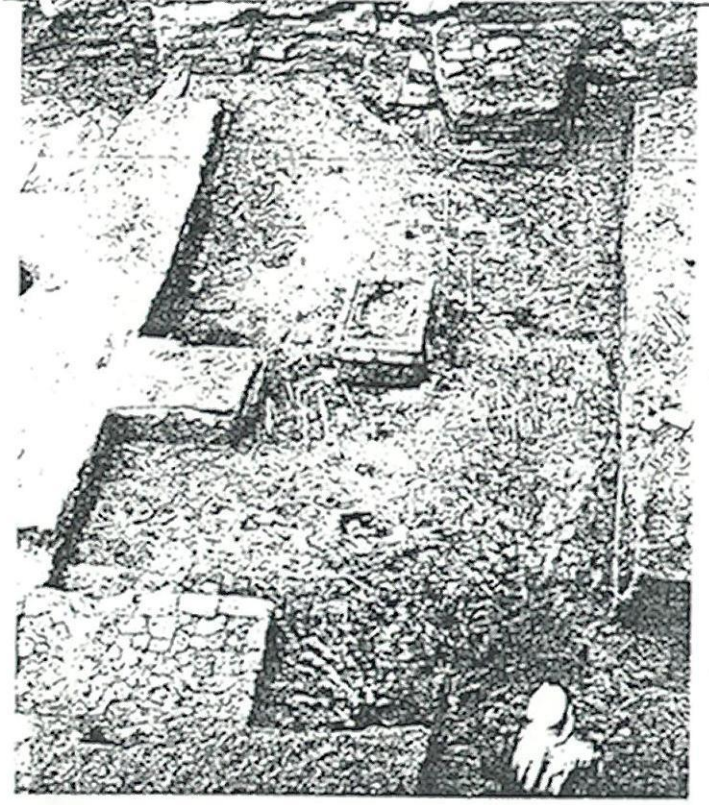
Resim 2.6. Tell Asmar, IVa katı XXXVI nolu evin 29 nolu banyosu.

Resim 2.7. . Tell Asmar, IVa katı XXXIIA nolu evin 14 nolu odasındaki altar.

Resim 2.8. Tell Asmar, IVa katı XXXIIB nolu evin 4 nolu tuvaleti

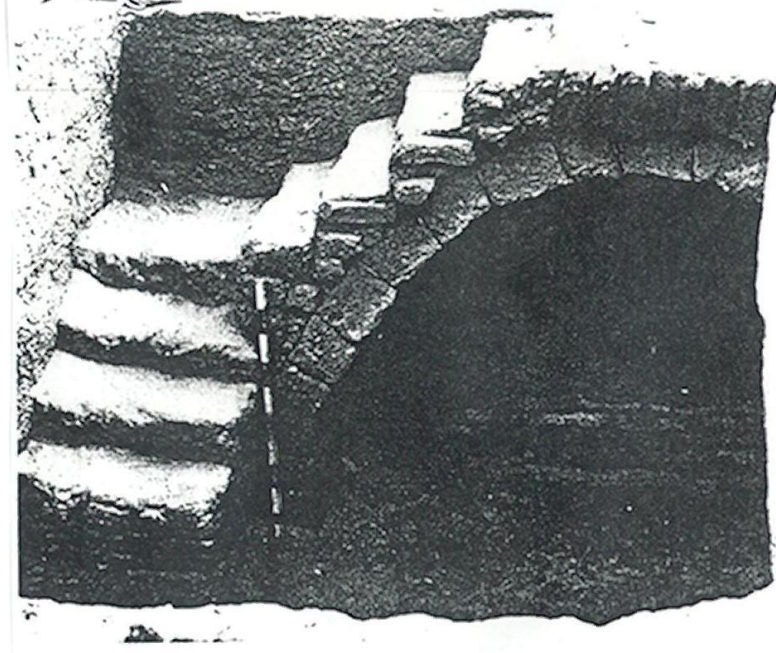
Resim 3. Nippur, TB IX. kattaki J Evi'nin ana odasının ortasındaki ocak ve batı duvarındaki kutsal mekan.

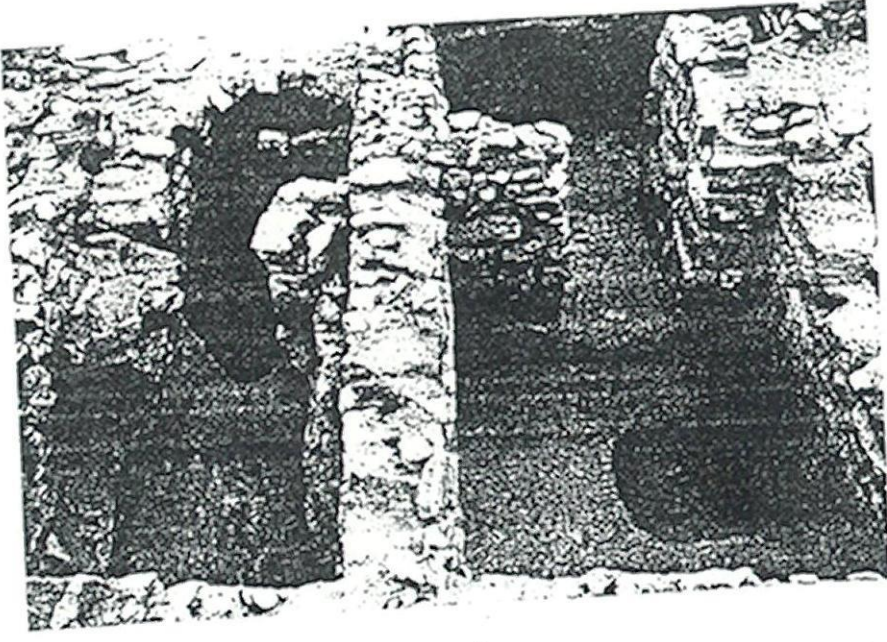
Resim 3.1. Aynı öğelerin doğudan görünümü.

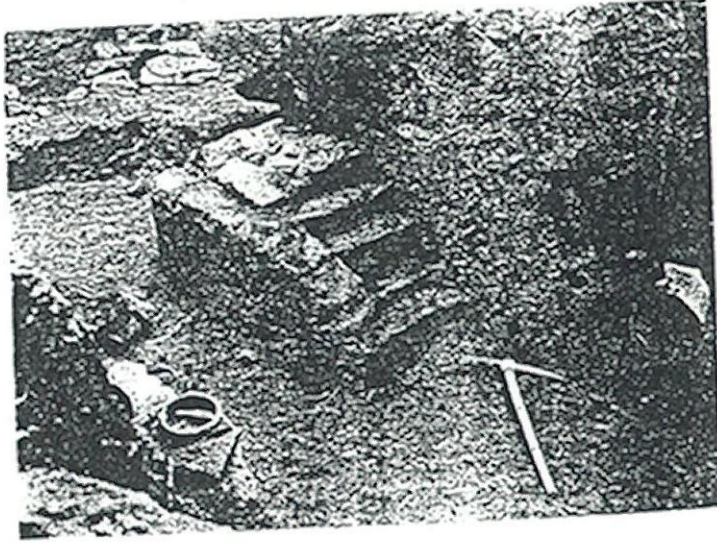
Resim 3.2. Nippur, TA XII. kat K Evi'nin doğudan görünümü.

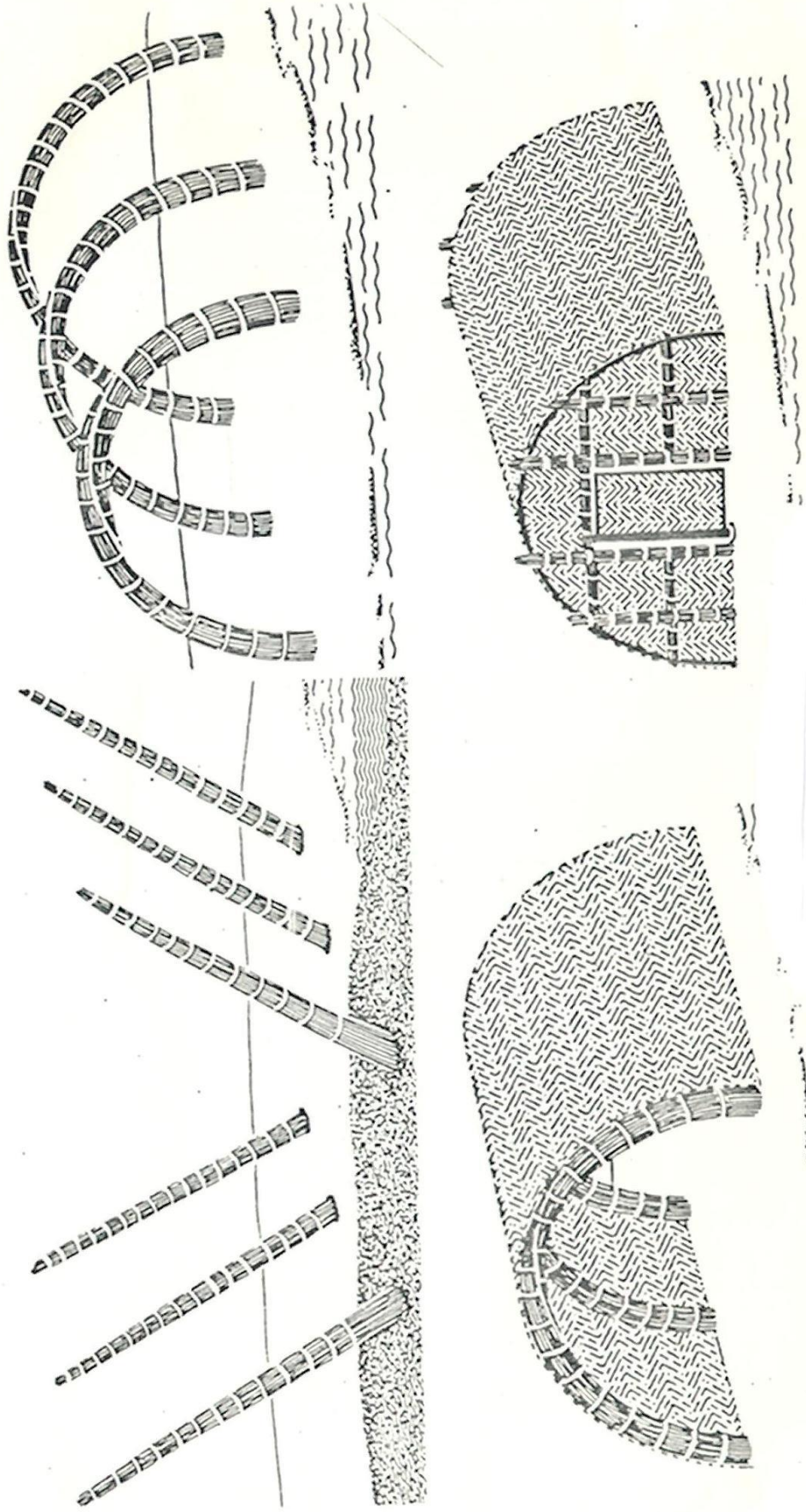
Resim 3.3. Nippur,I TA XII. Kat K Evi'nin 198 nolu merdien odasındaki merdiven

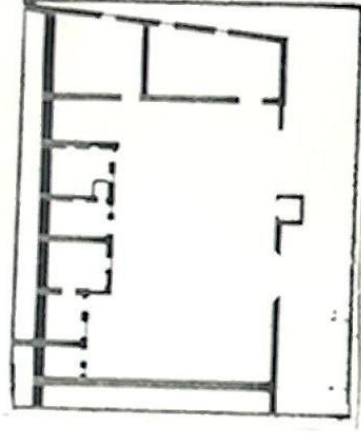
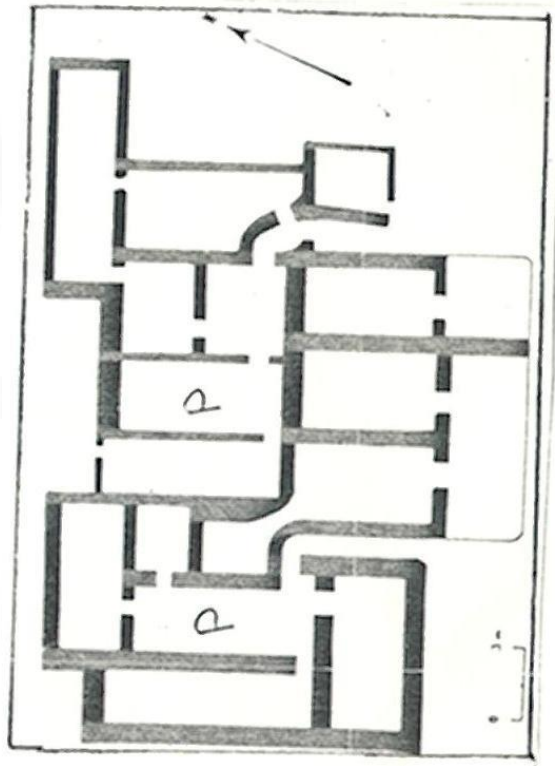
Resim 4. Tell Taya, evdeki mahzen ve su çukurları.

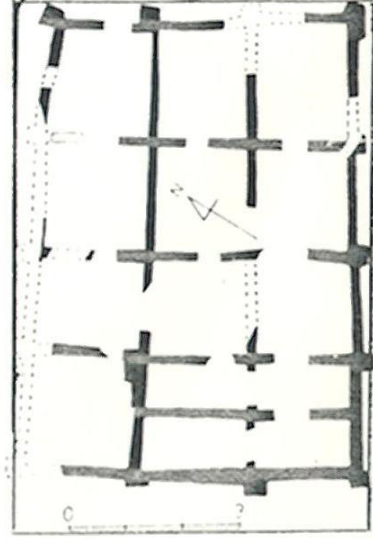
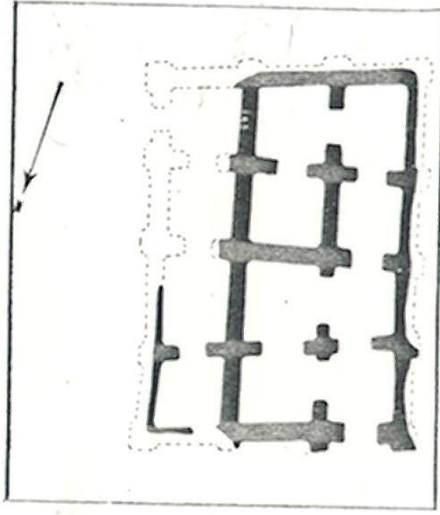
Resim 5. Mari, Kırmızı Ev'in mutfağındaki merdiven.

Plan 1. Sazdan yapılan kütübeler

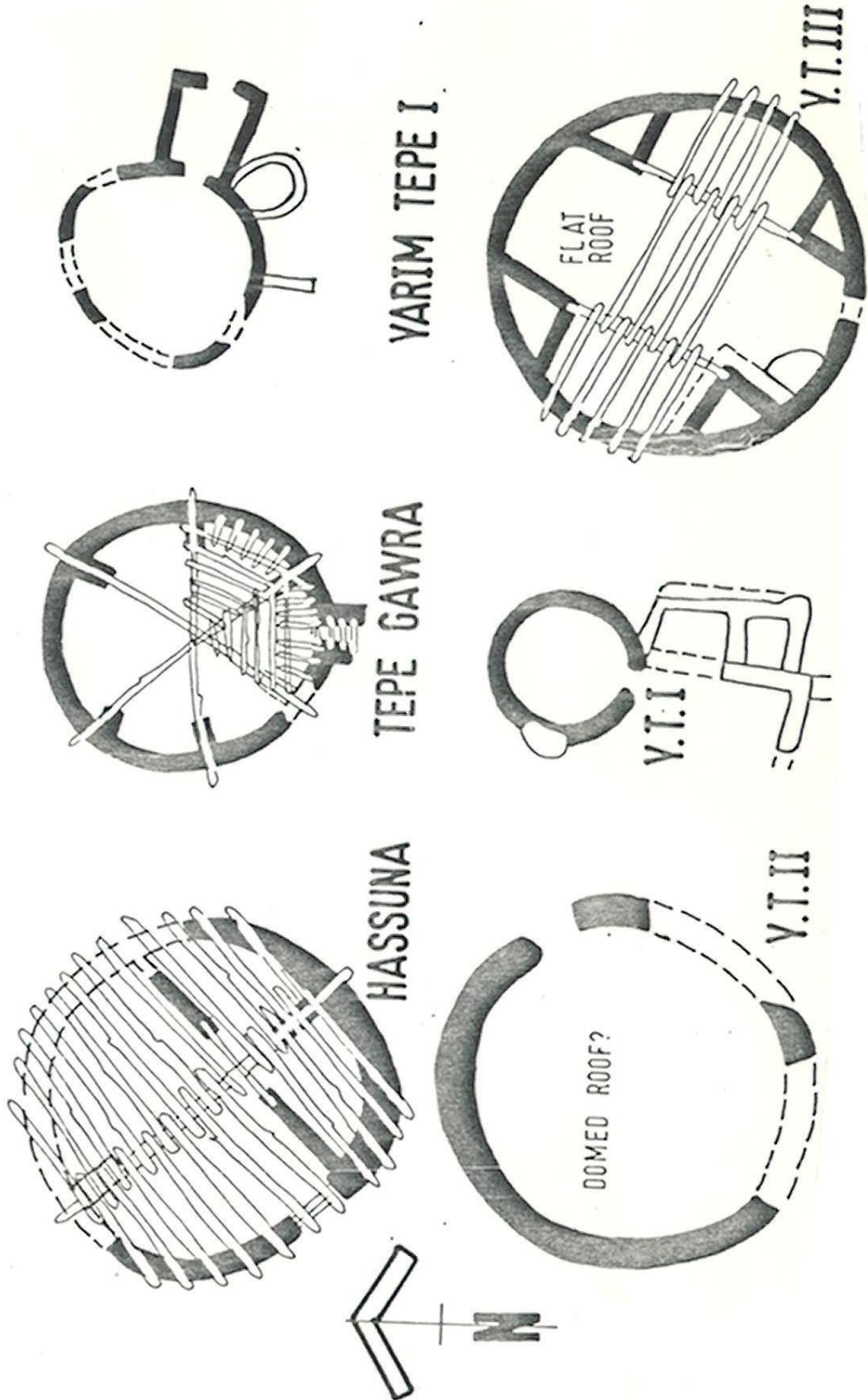
Plan 2. Hassuna Tipi Evler

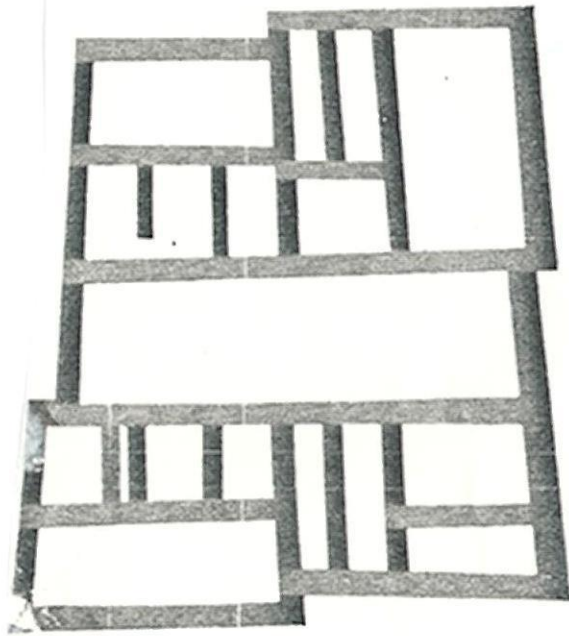

Plan 3. Samarra Tipi Evler

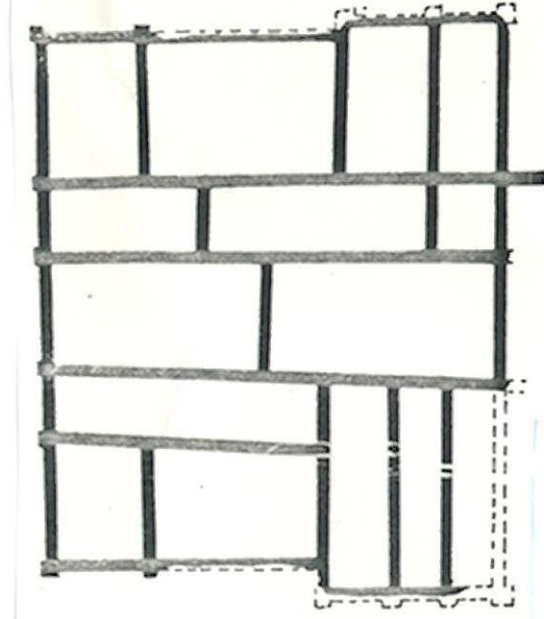

Plan 4. Samarra Tipi, ters T planlı evler

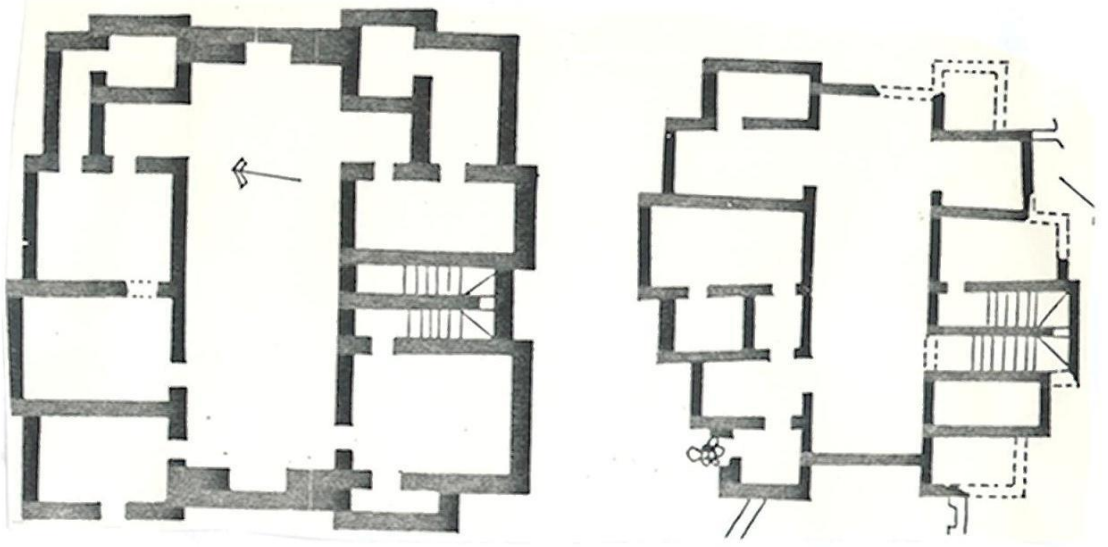

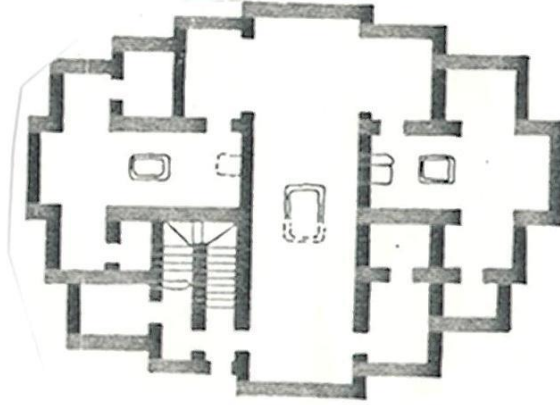
Plan 6A. Plan 61. Basit Üç Bölümlü Plan

Plan 6B. Çift Hollü Üç Bölümlü Plan

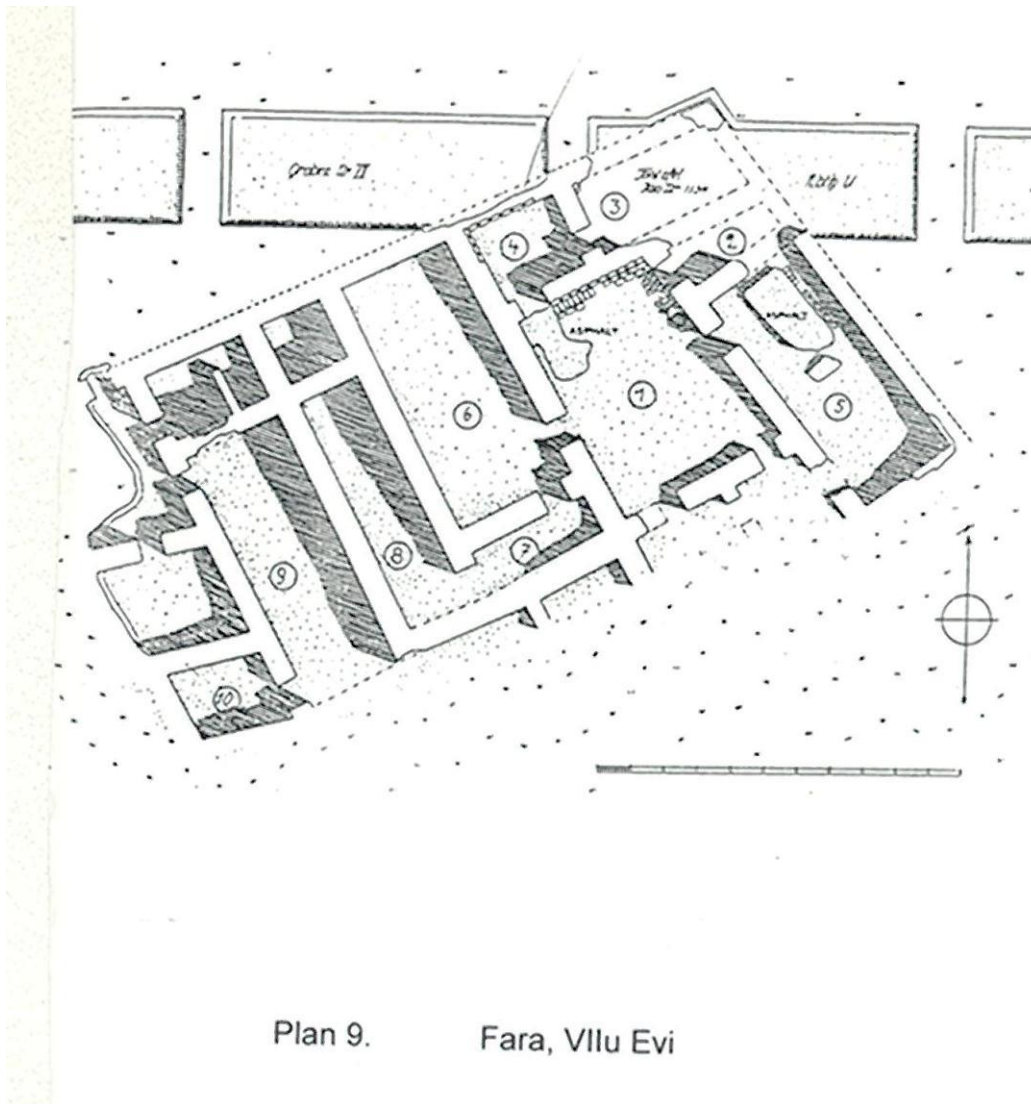

Plan 7A. Haç Biçimli Hollü Üç Bölümlü Plan

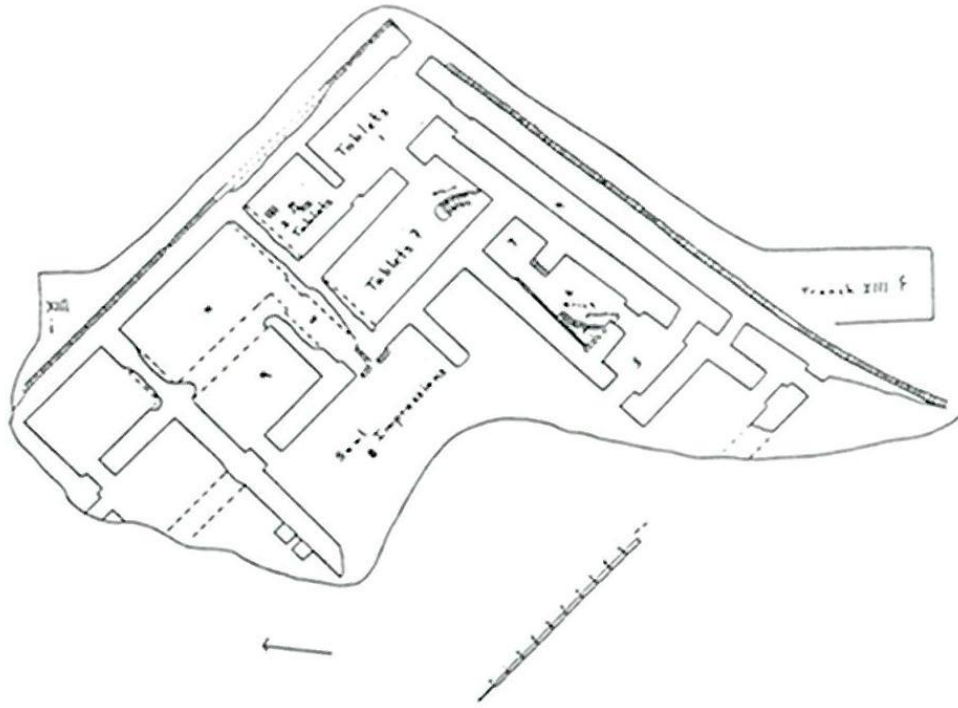

Plan 7B. Haç Biçimli holün iki yanında haç biçimli iki bölümün olduğu plan

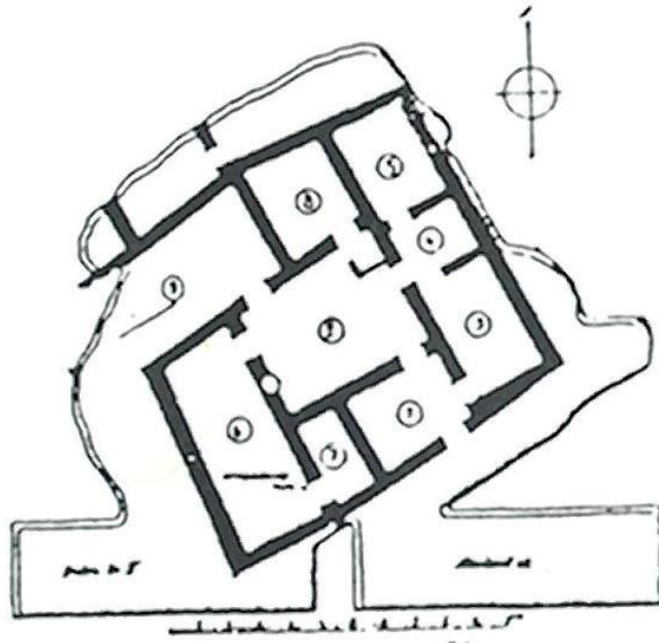

Plan 9. Fara, Villu Evi

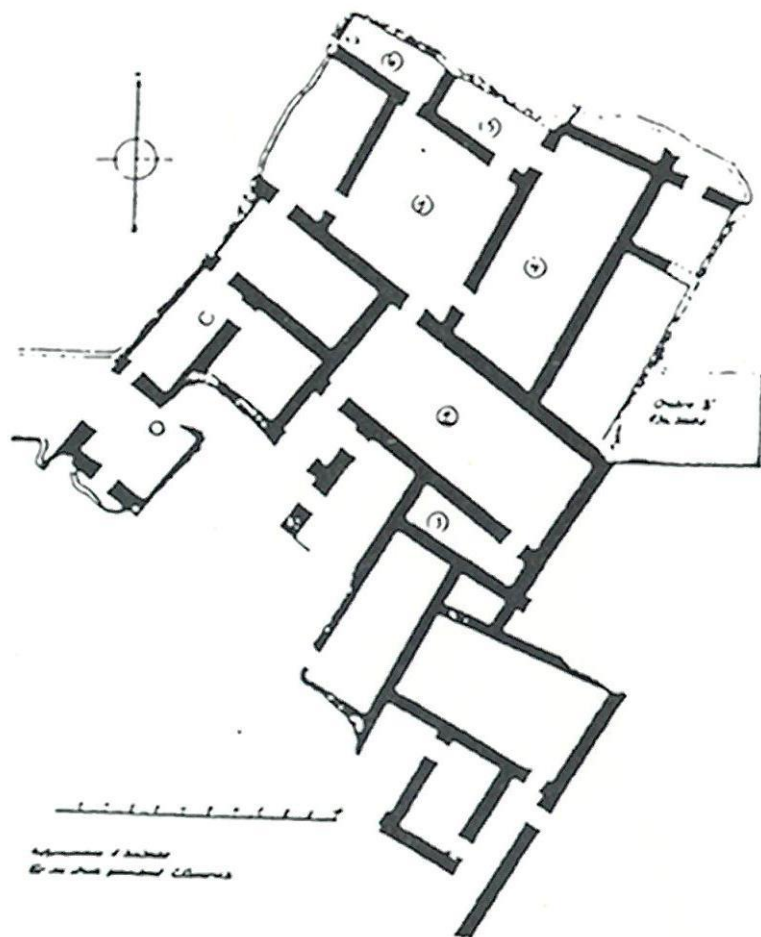
Plan 10. Fara, XIII-f-i Evi

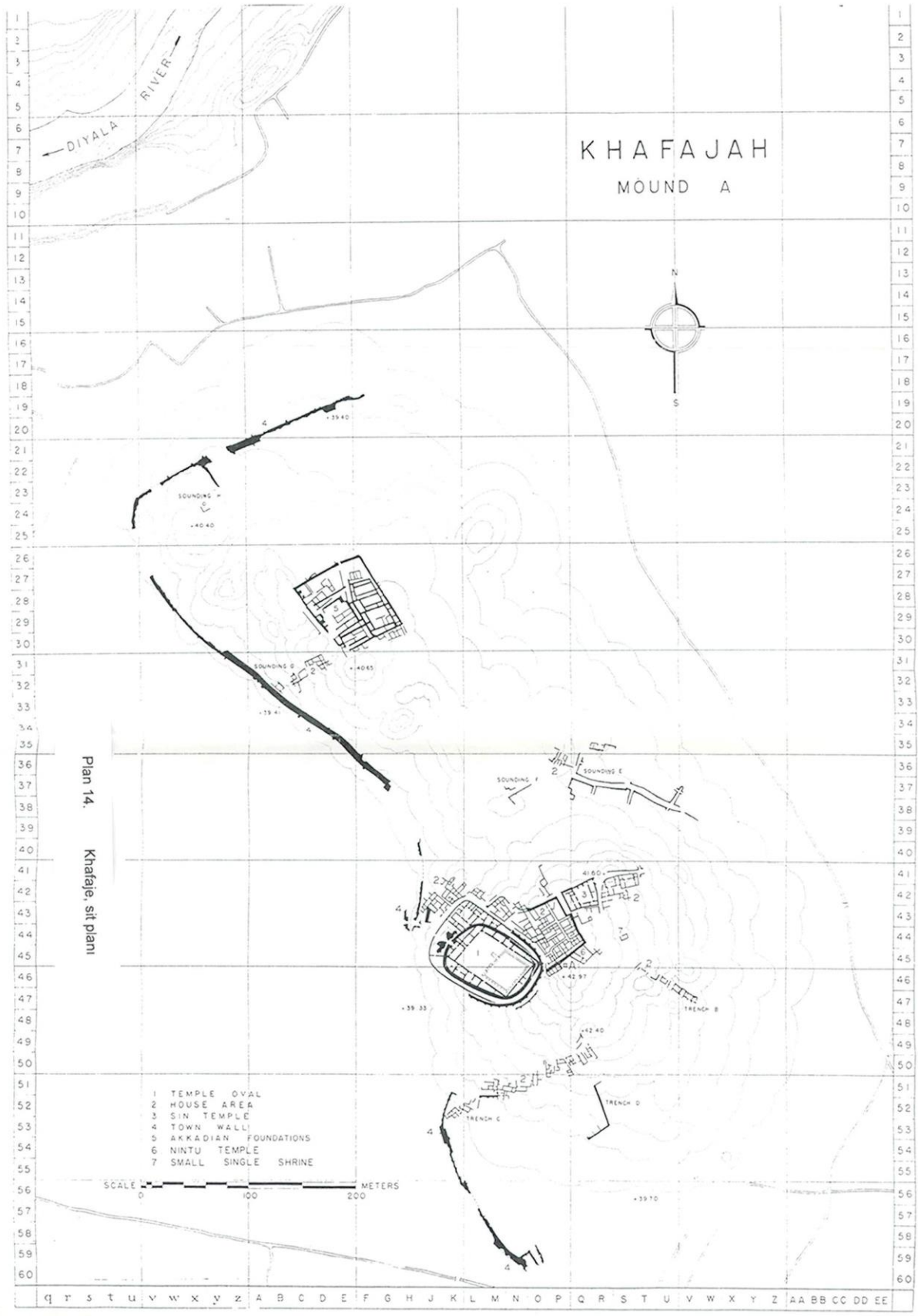
Plan 11. Fara, Villak Evi

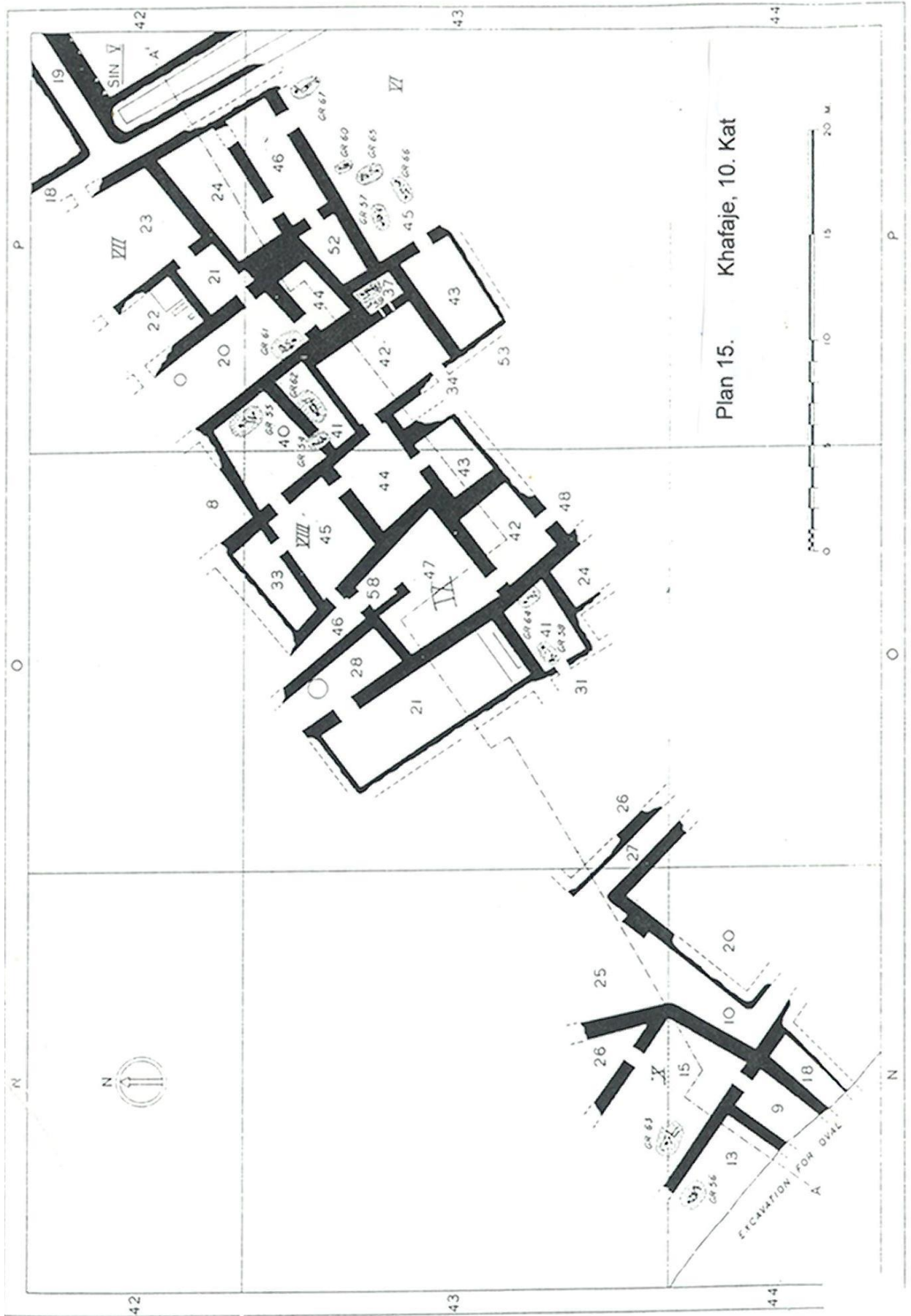

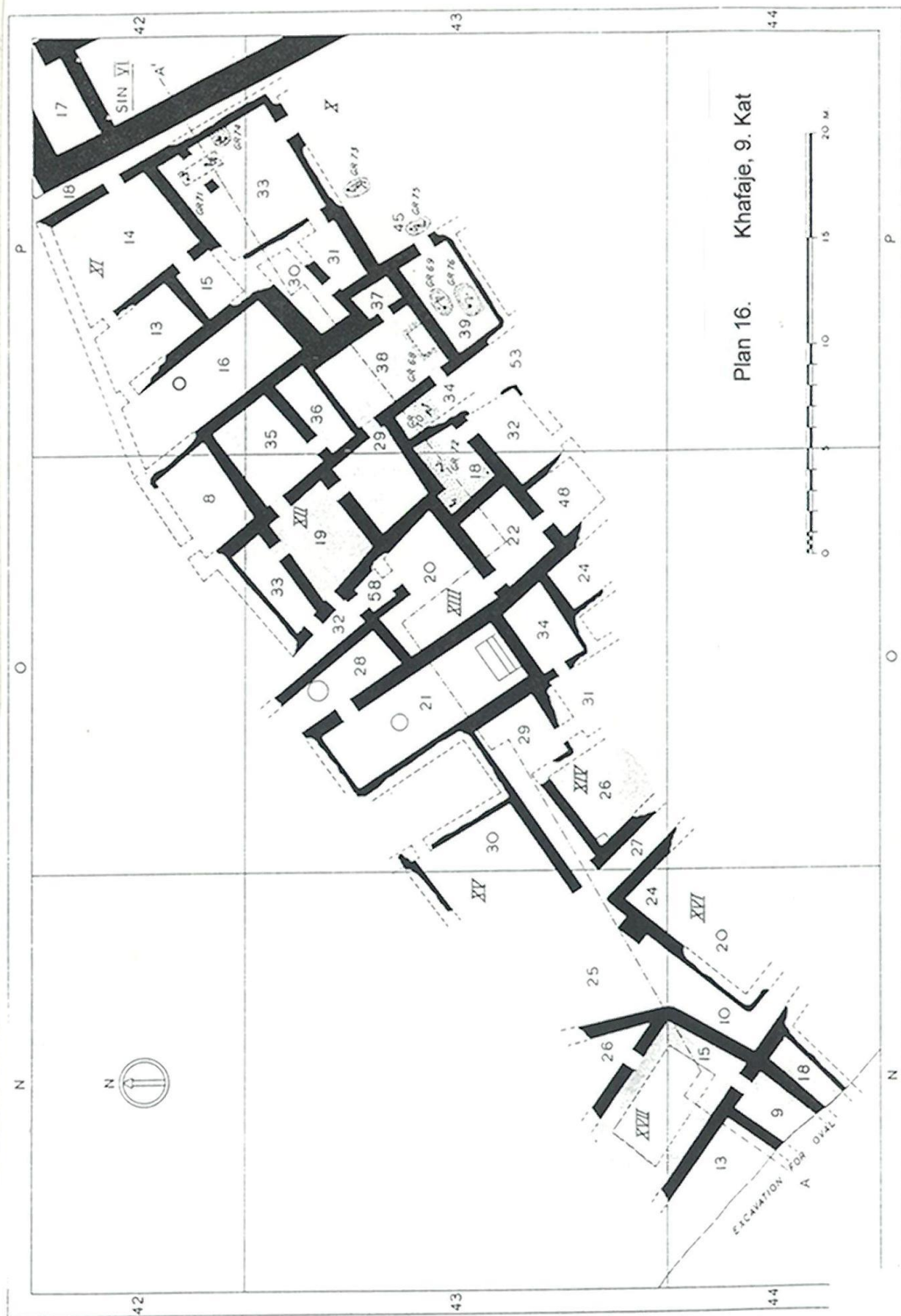
Plan 12. Fara, XV nolu caddedeki evler

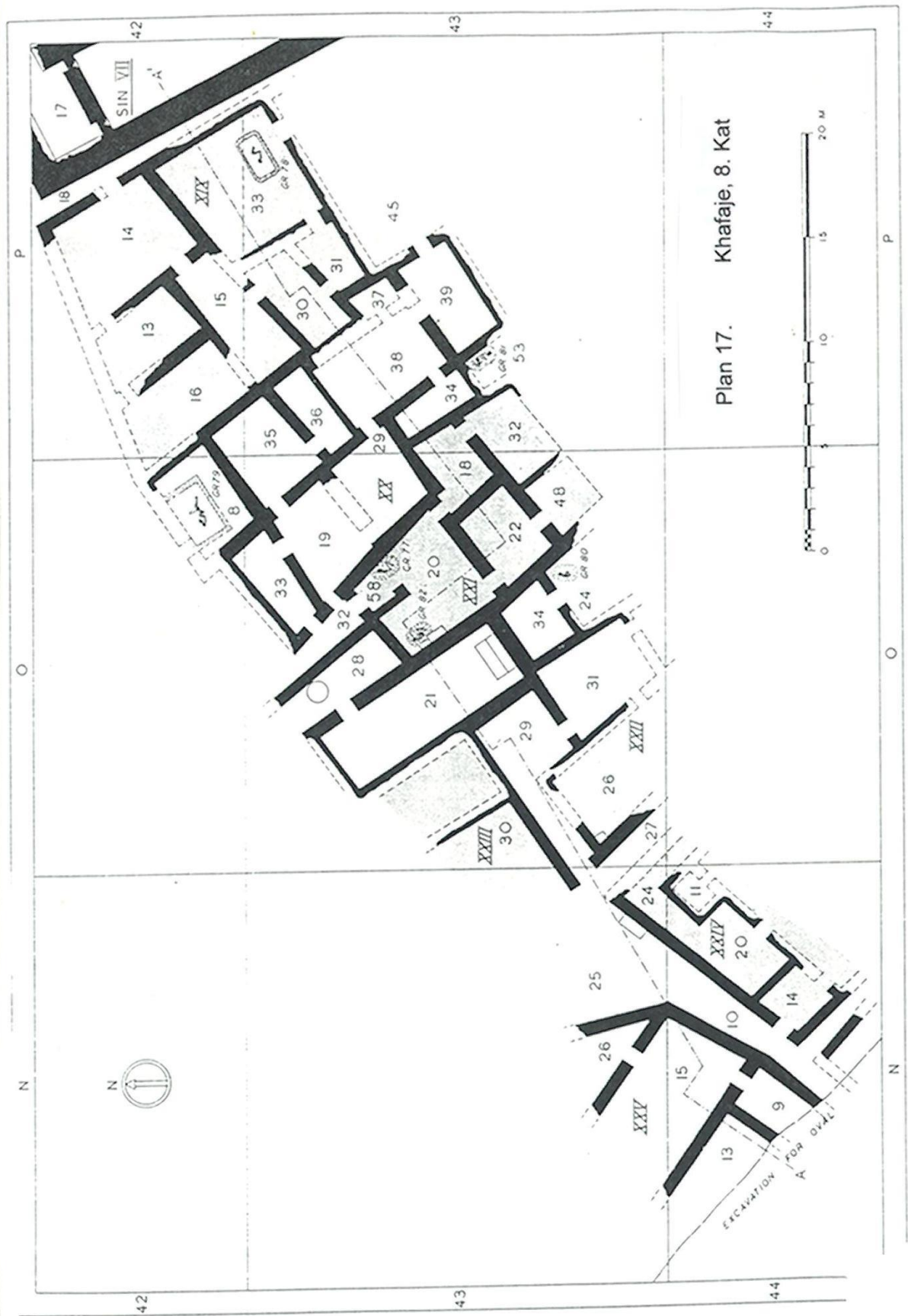
Plan 13. Fara, XVa Evi

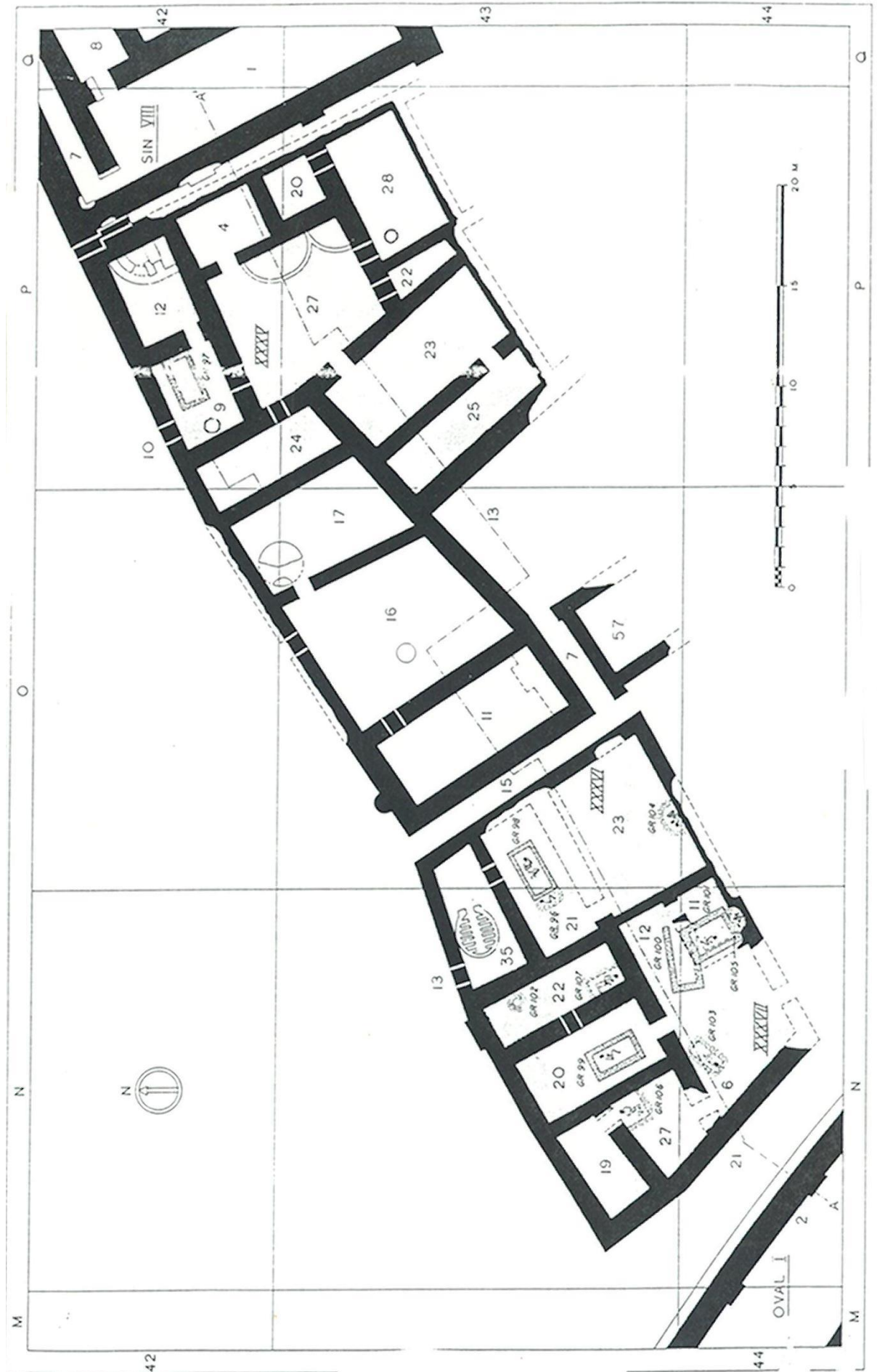

Plan 16. Khafaje, 9. Kat

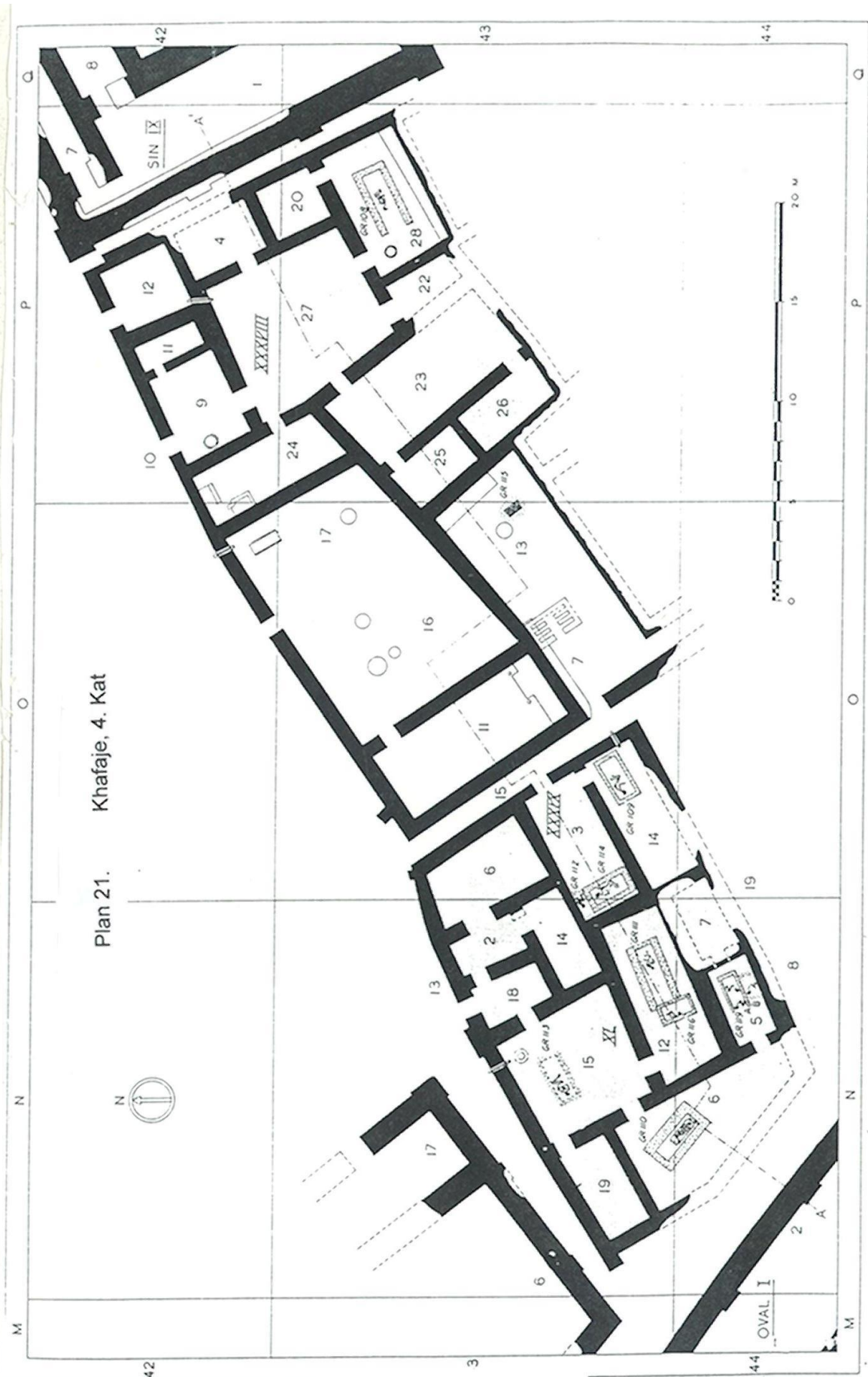

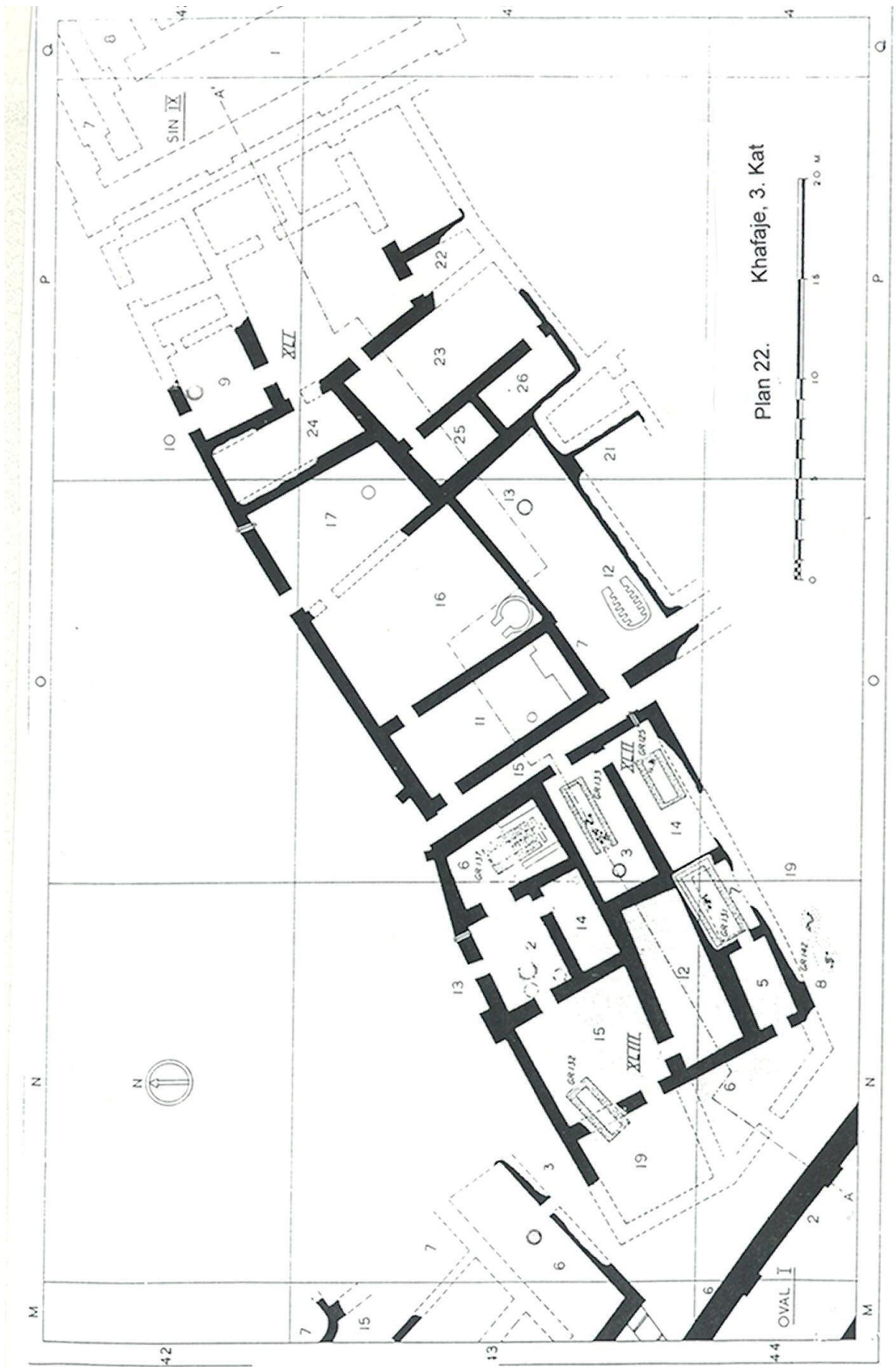

Plan 19. Khafaje, 6. Kat

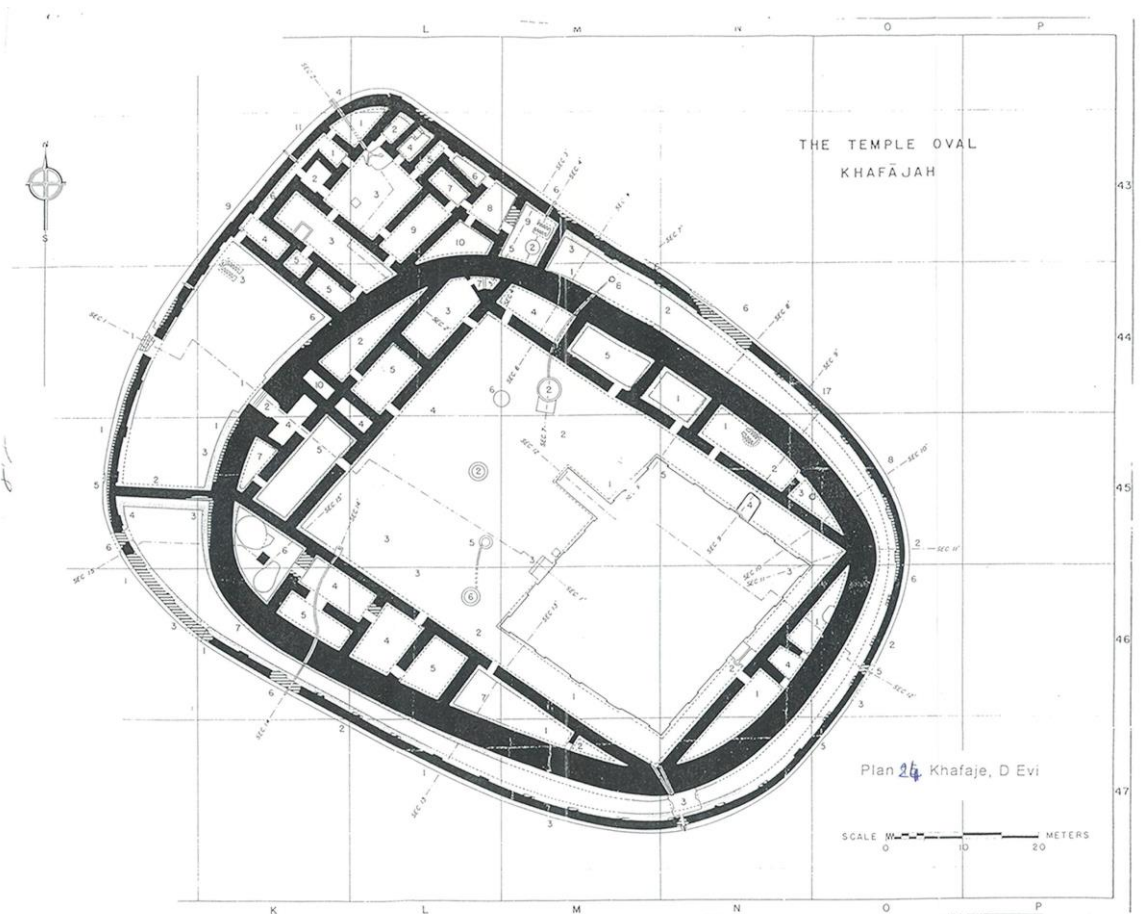
Plan 20. Khafaje, 5. Kat

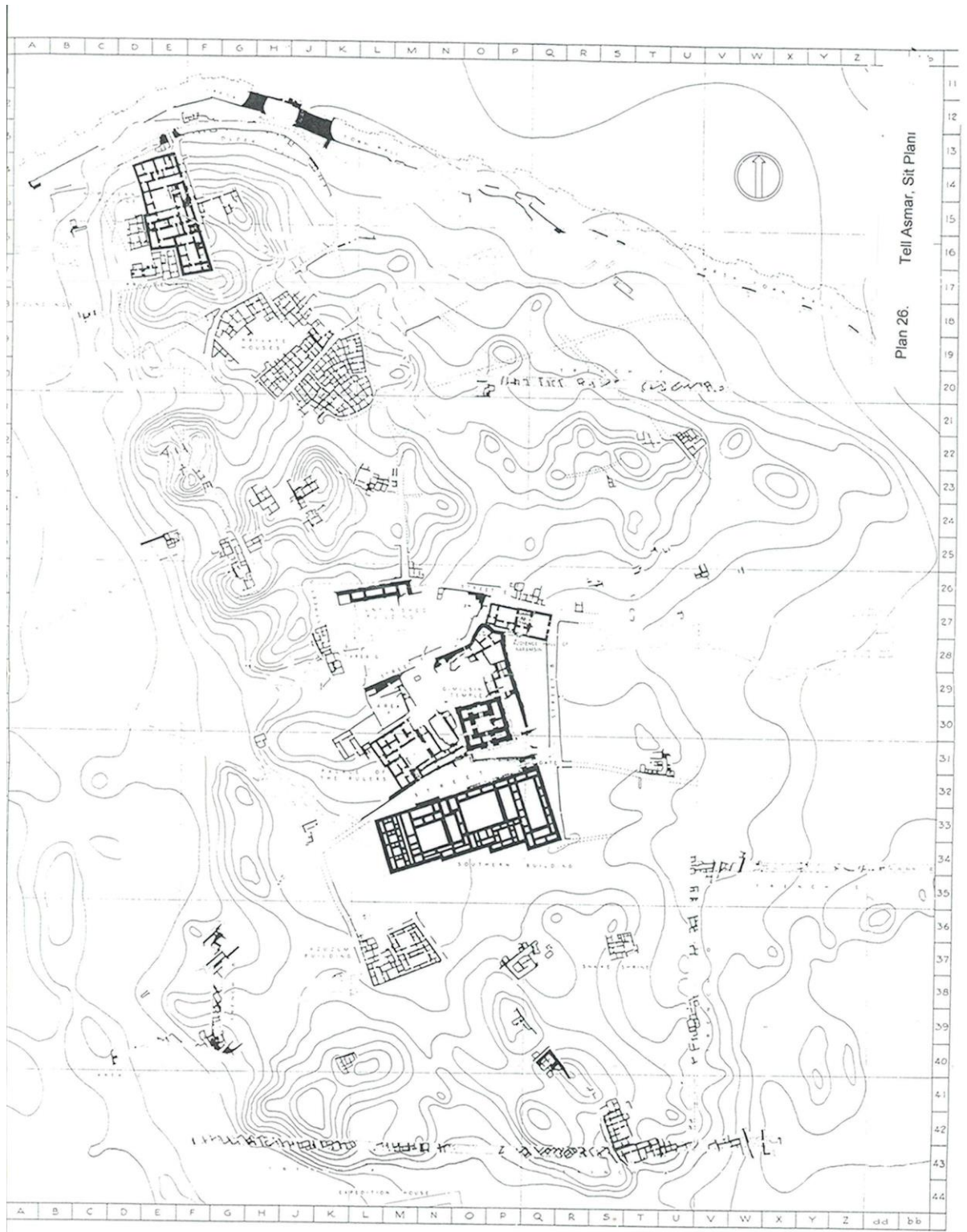

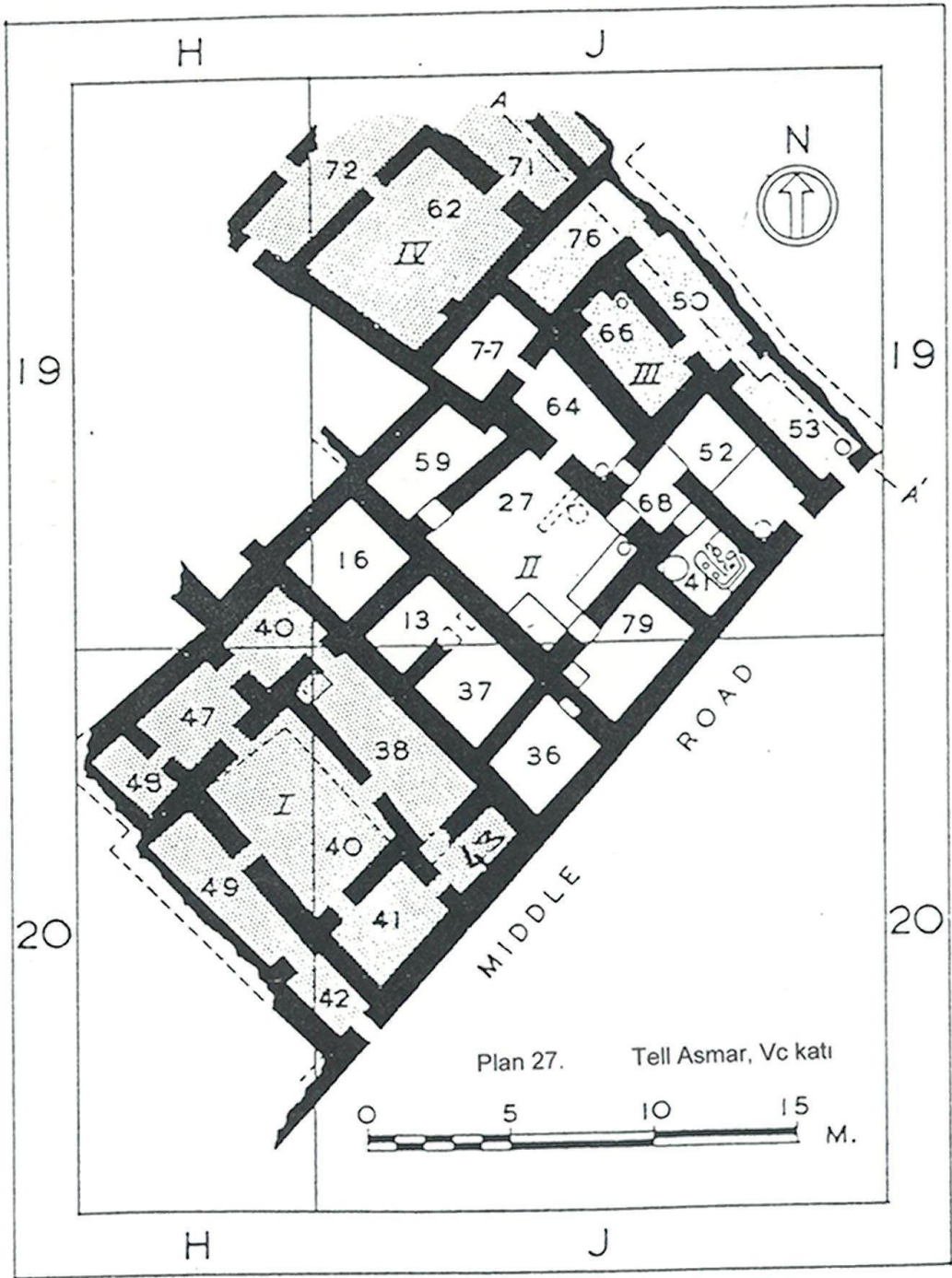
Plan 23. Khafaje, 2. Kat

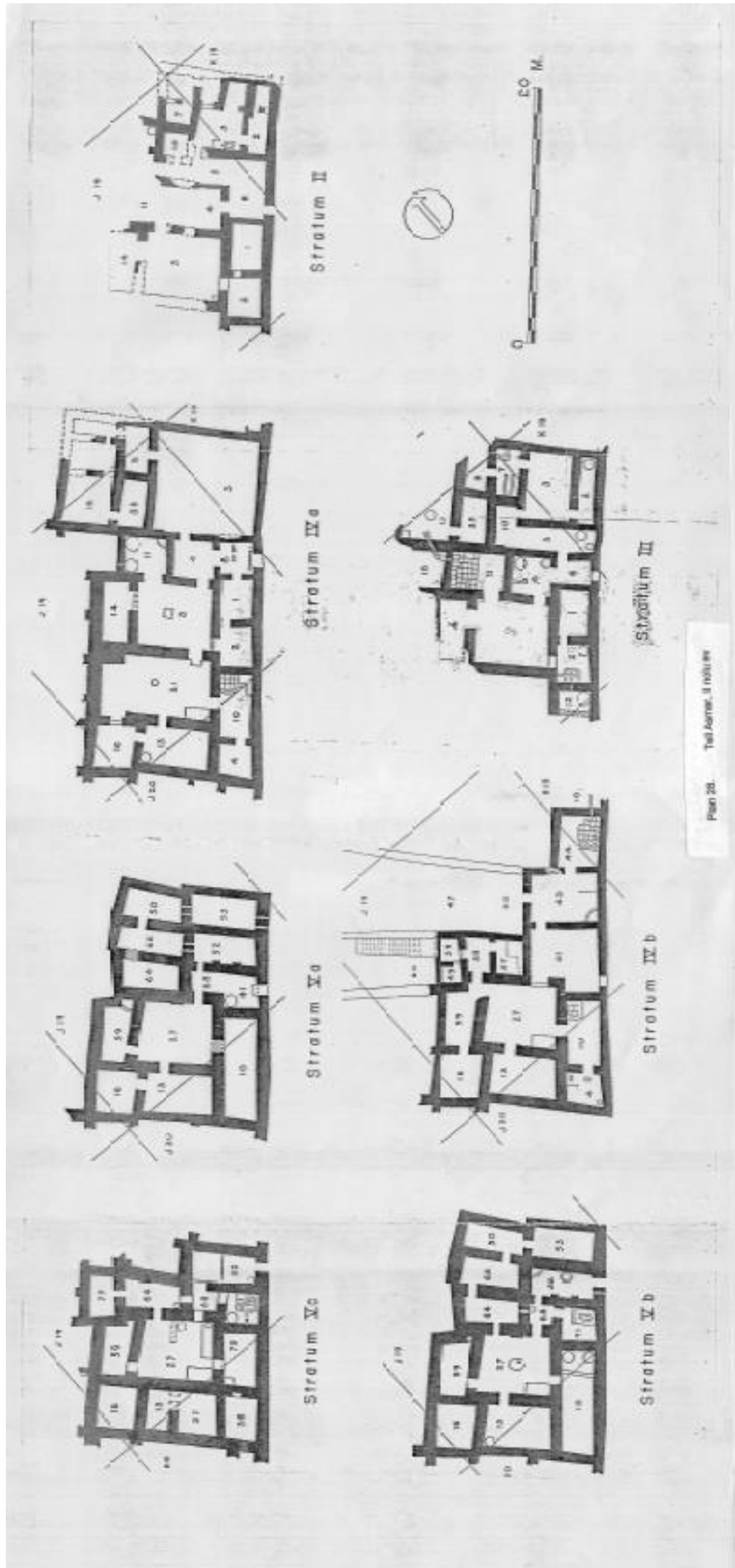

Plan 24. Khafaje, D Evi

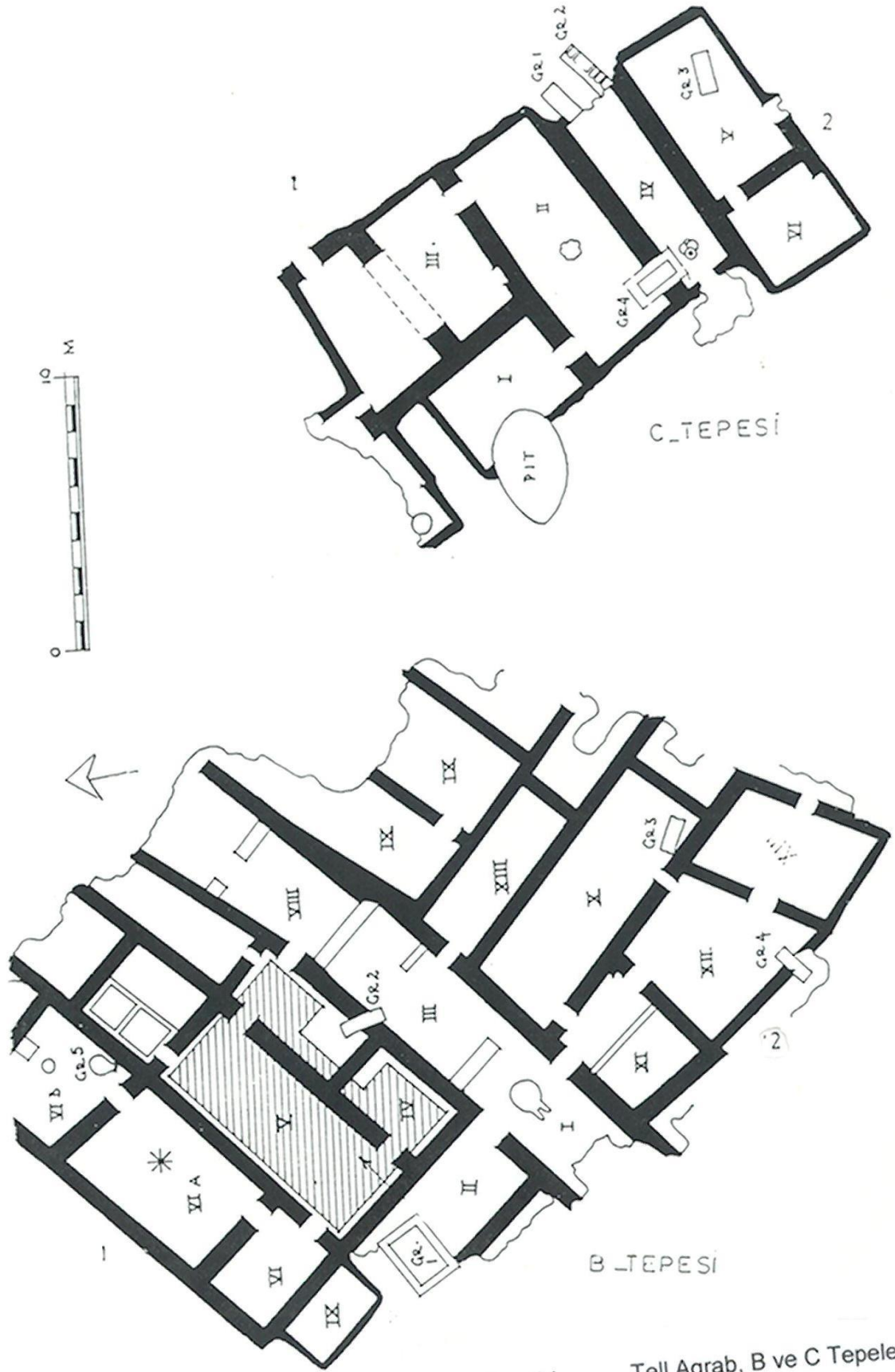

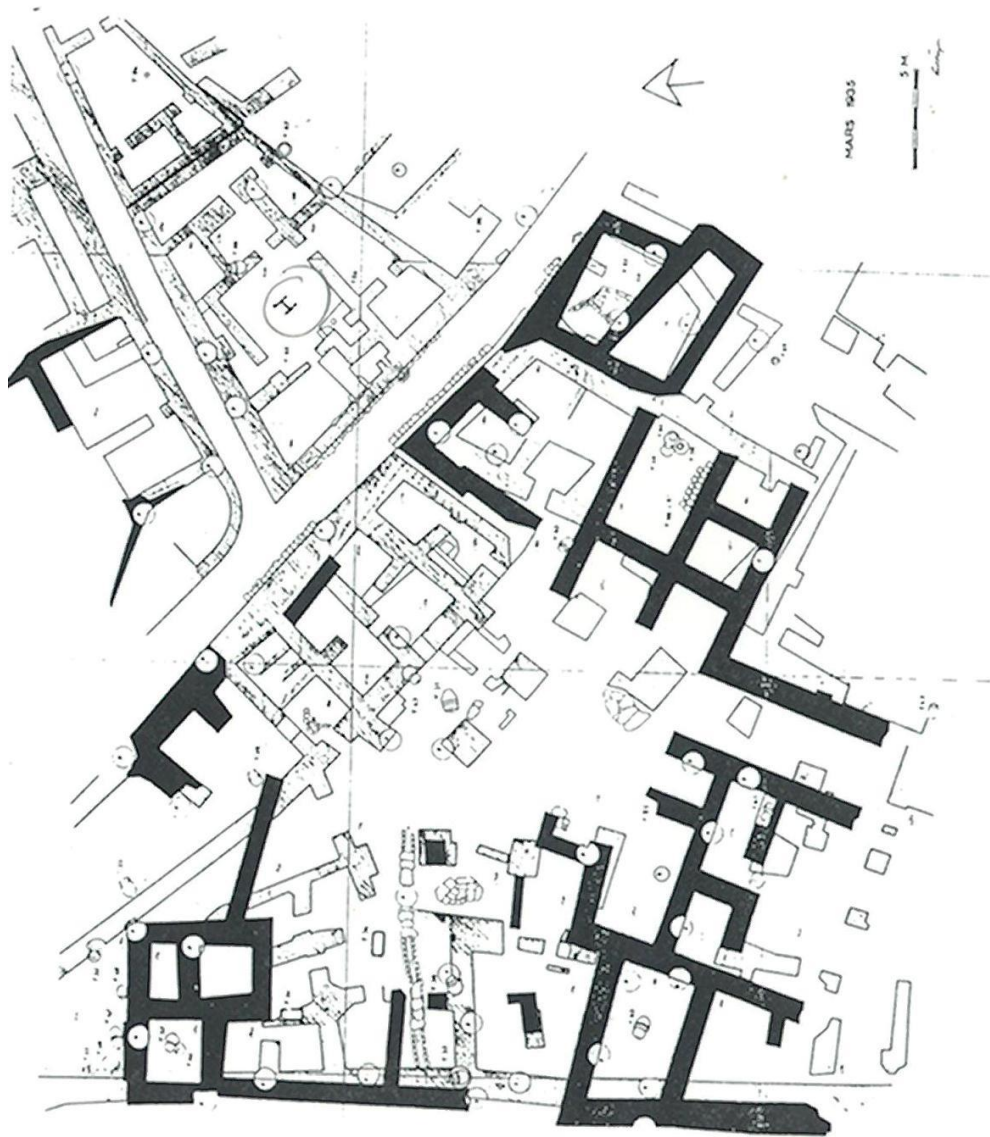

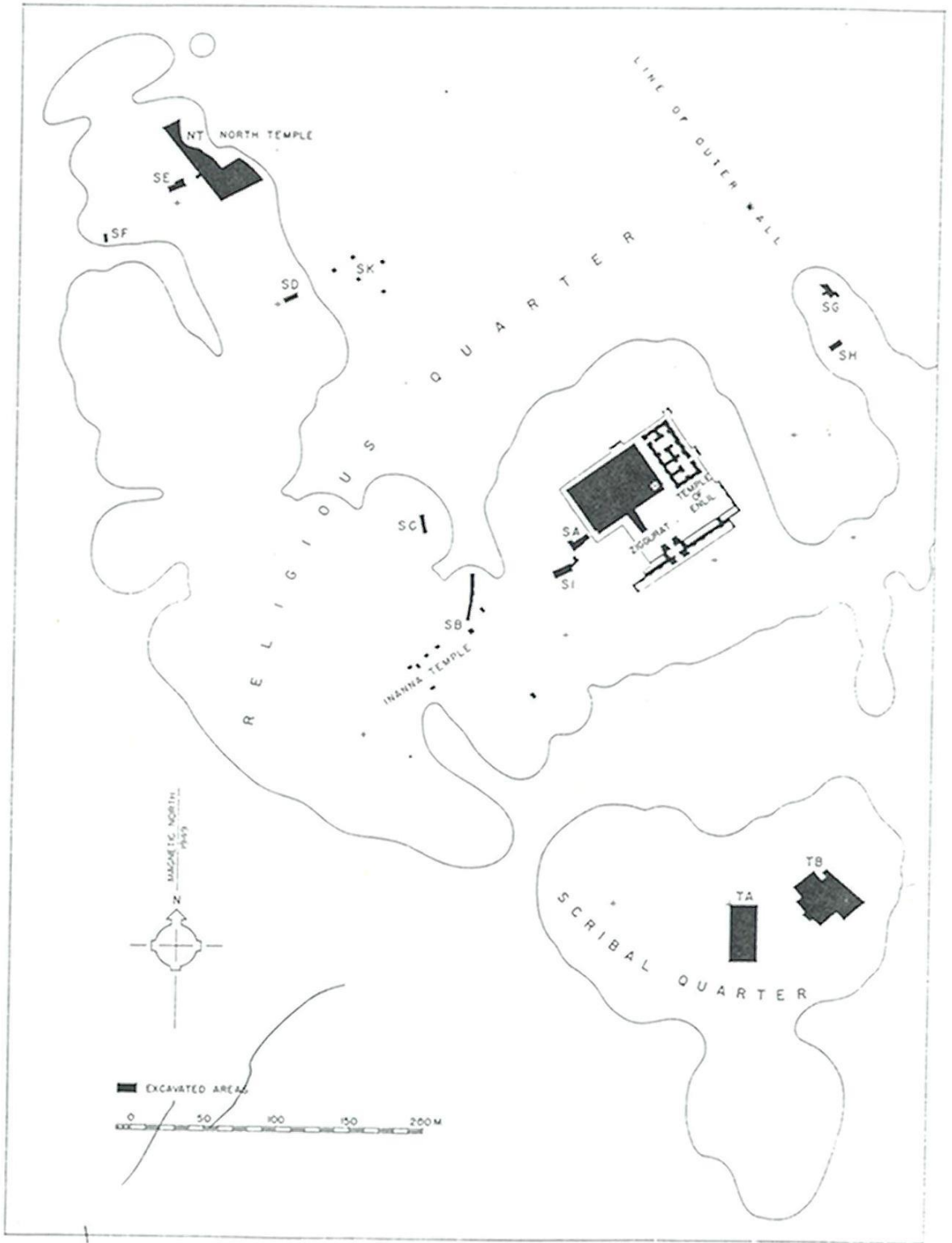
Plan 30. Tell Asmar, Va kati

Plan 31. Tell Agrab, B ve C Tepeleri

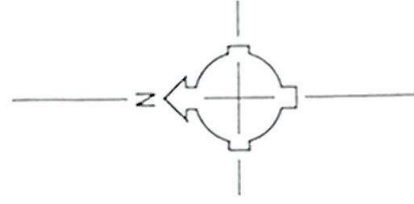
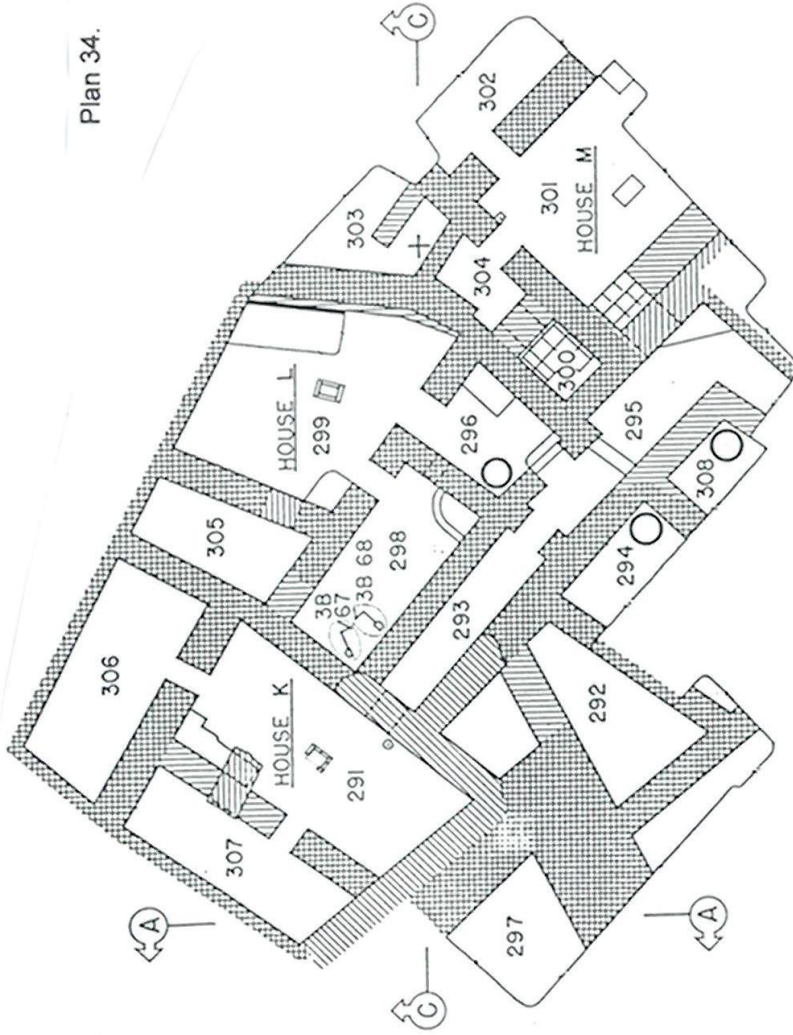

Plan 32. Mari, Erken Krallik Evi

Plan 33. Nippur, Sit Plan

Plan 34. Nippur, K, L ve M Evleri

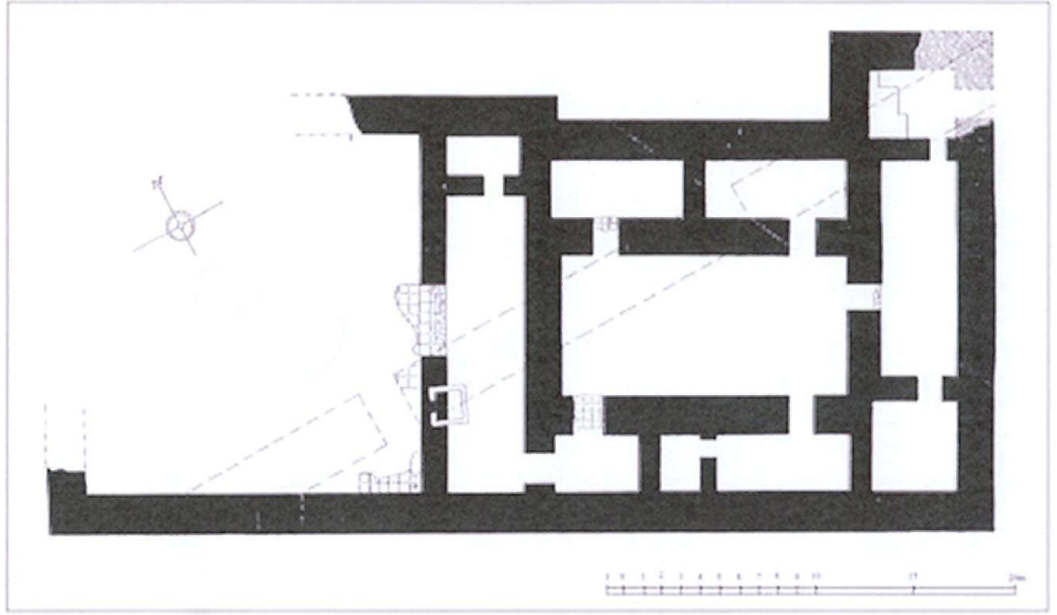

C

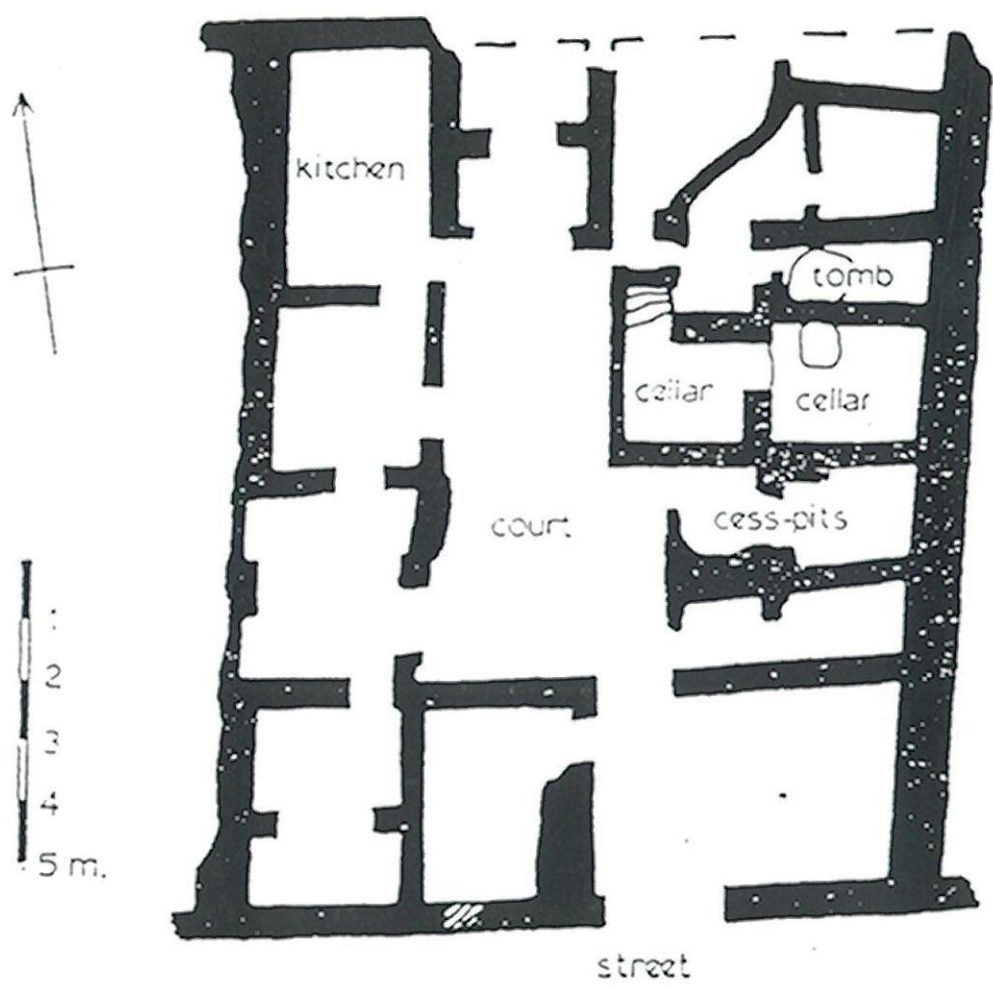

Plan 36. Tell Asmar, IVa kati

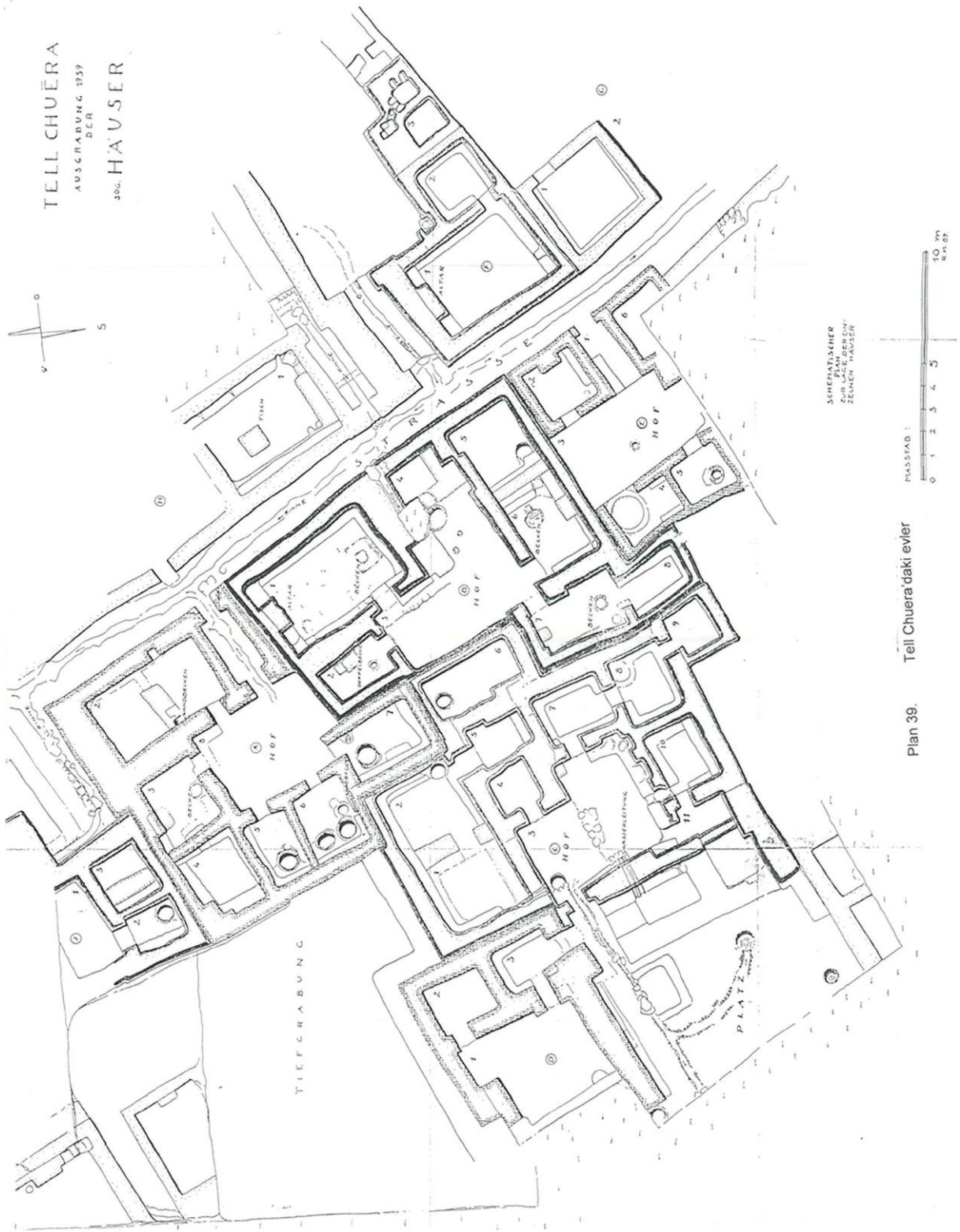

Plan 37. Asur, Sin-Samar Tapınağının altında bulunan ev

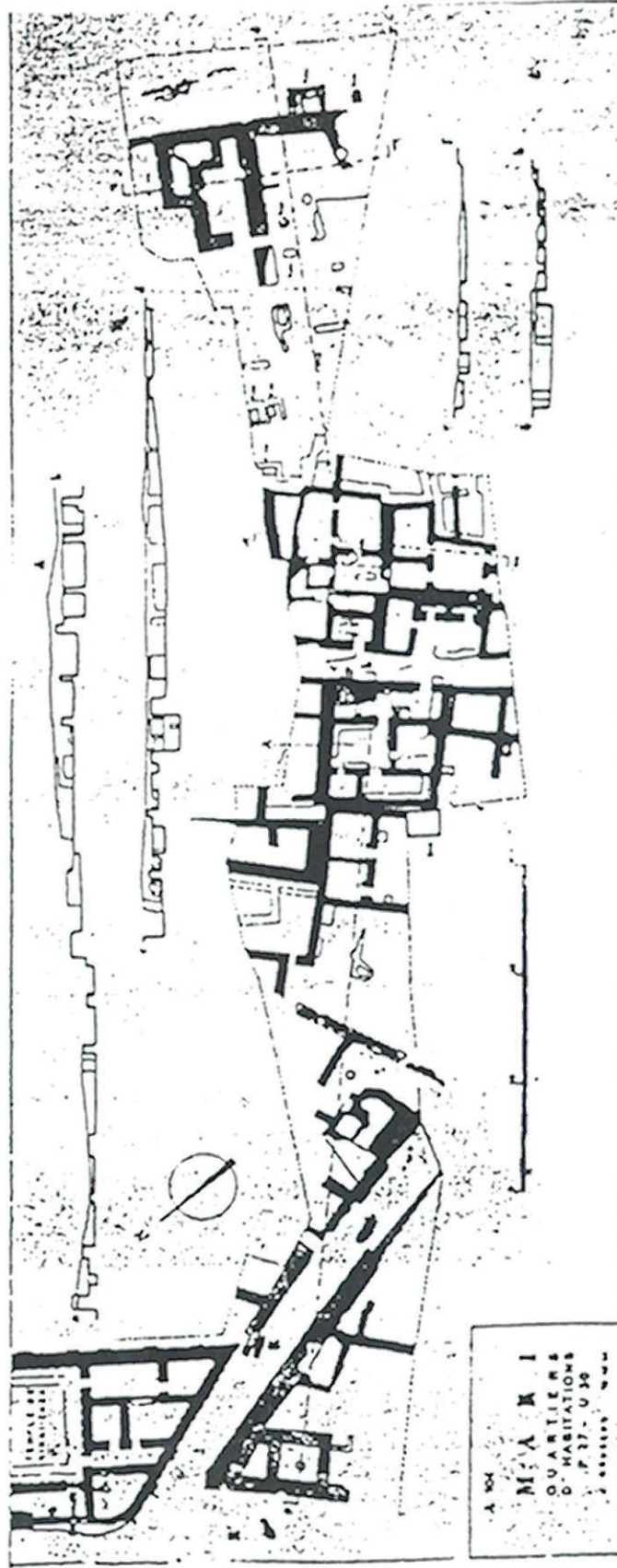
Plan 38. Tell Taya'daki ev

TELL CHUËRA
 AUSGRABUNG 1939
 DER
 300 HAUSER

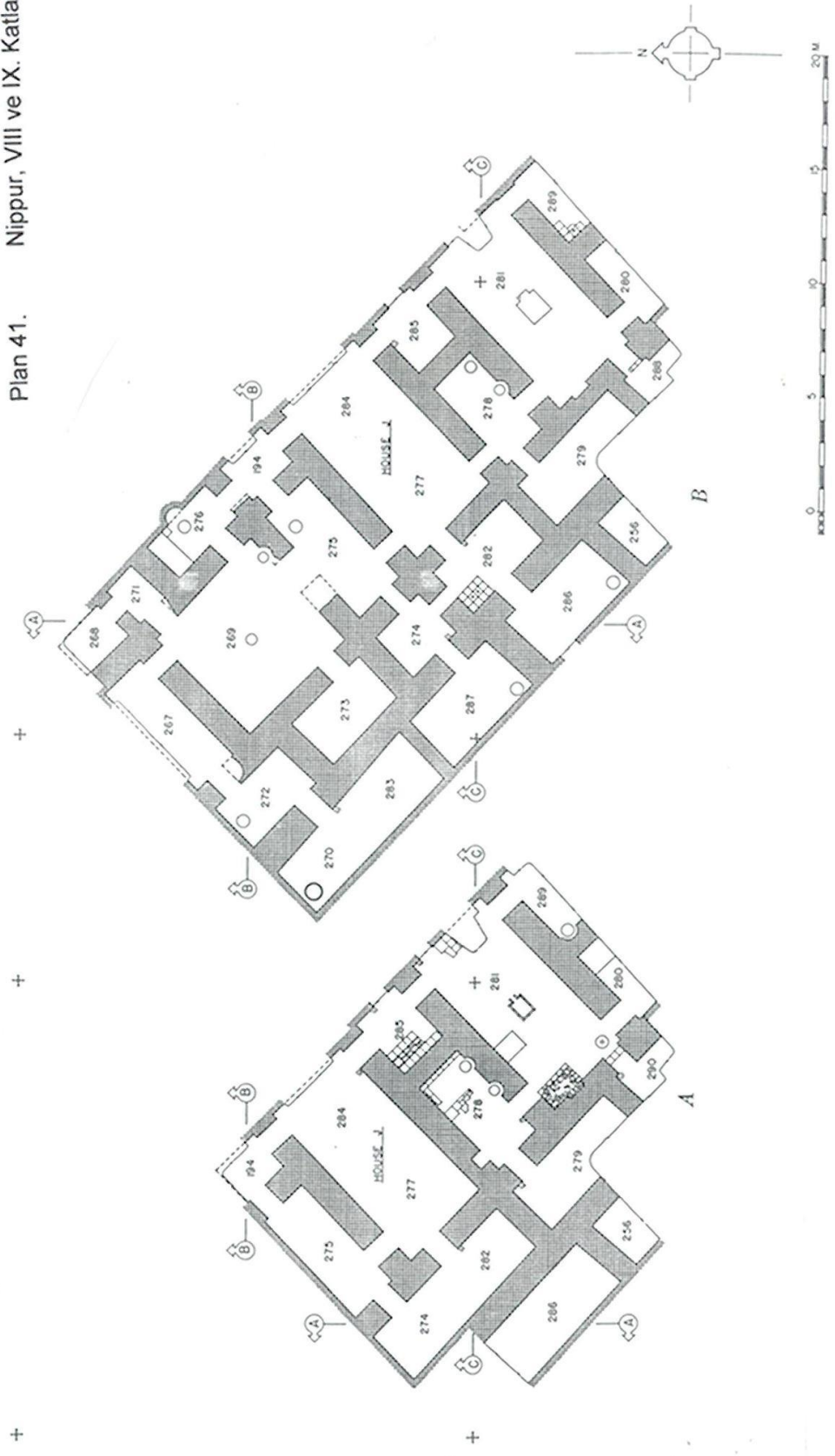
SCHEMATISCHER
 PLAN
 ZUR LAGE DER EIN-
 ZELNEN HAUSER

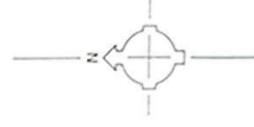
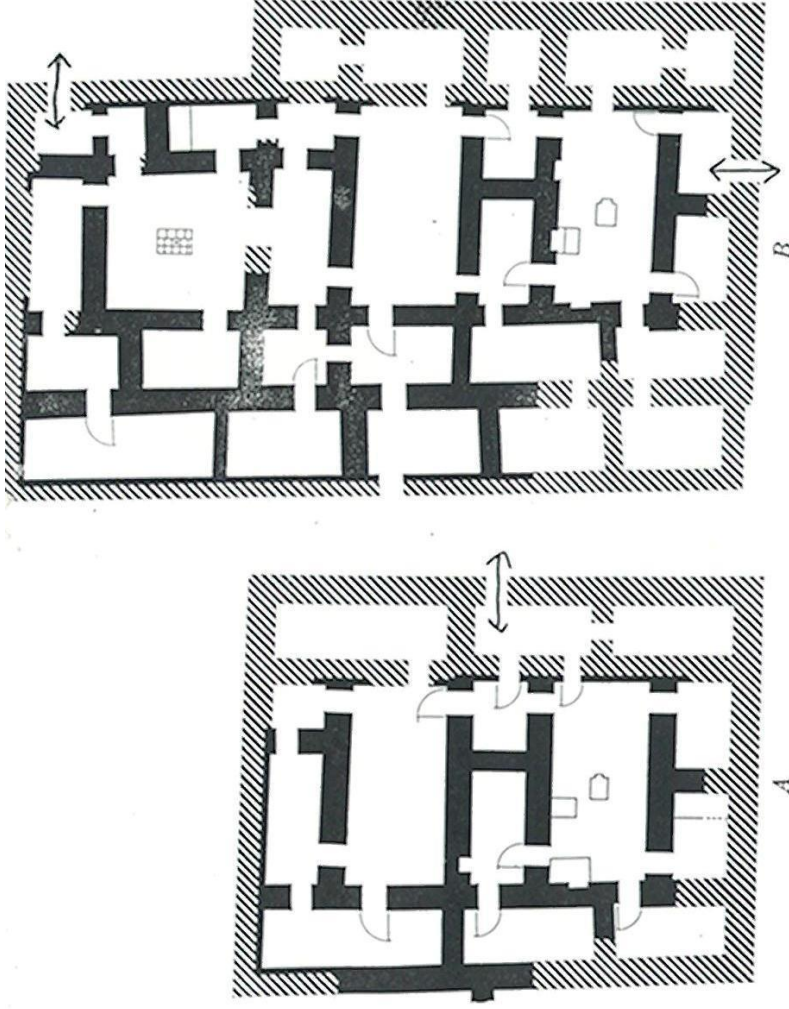
Plan 39. Tell Chuëra daki evler

Plan 40. Mari, Kirmızı Ev

Plan 41. Nippur, VIII ve IX. Katlar

Plan 42. Nippur, VIII ve IX. Kattaki J evlerinin rekonstrüksiyonu

Plan 43. Nippur, VII. kat J evi

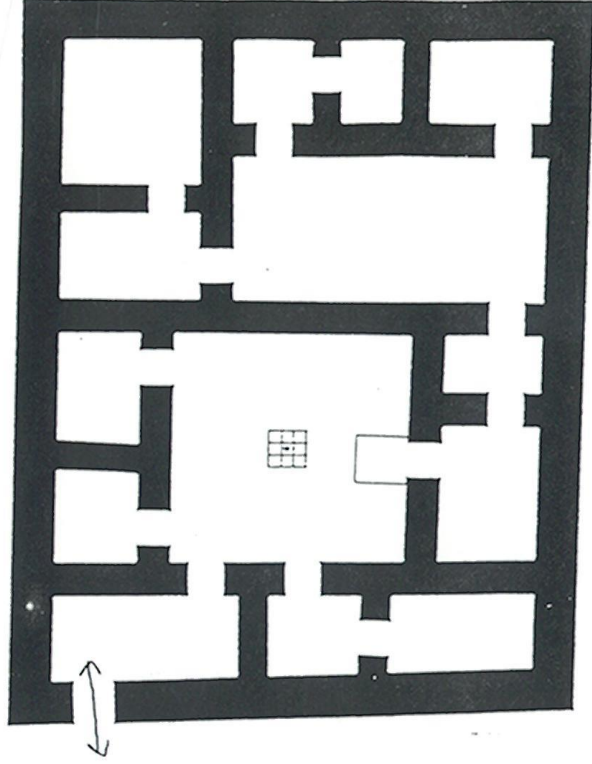

Plan 44. Nippur, VI. kat J evi

Plan 45. Nippur, V. kat J evi

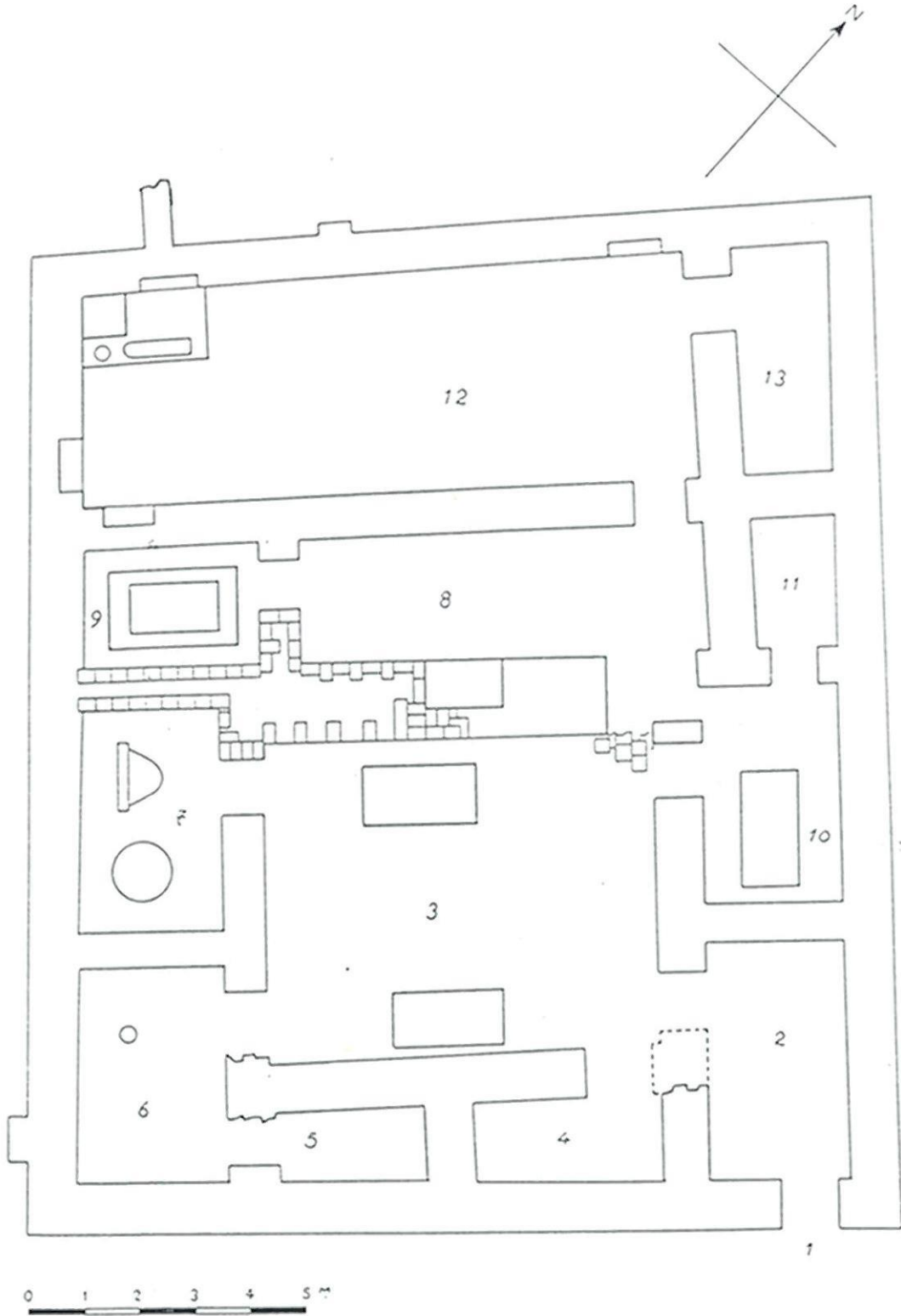

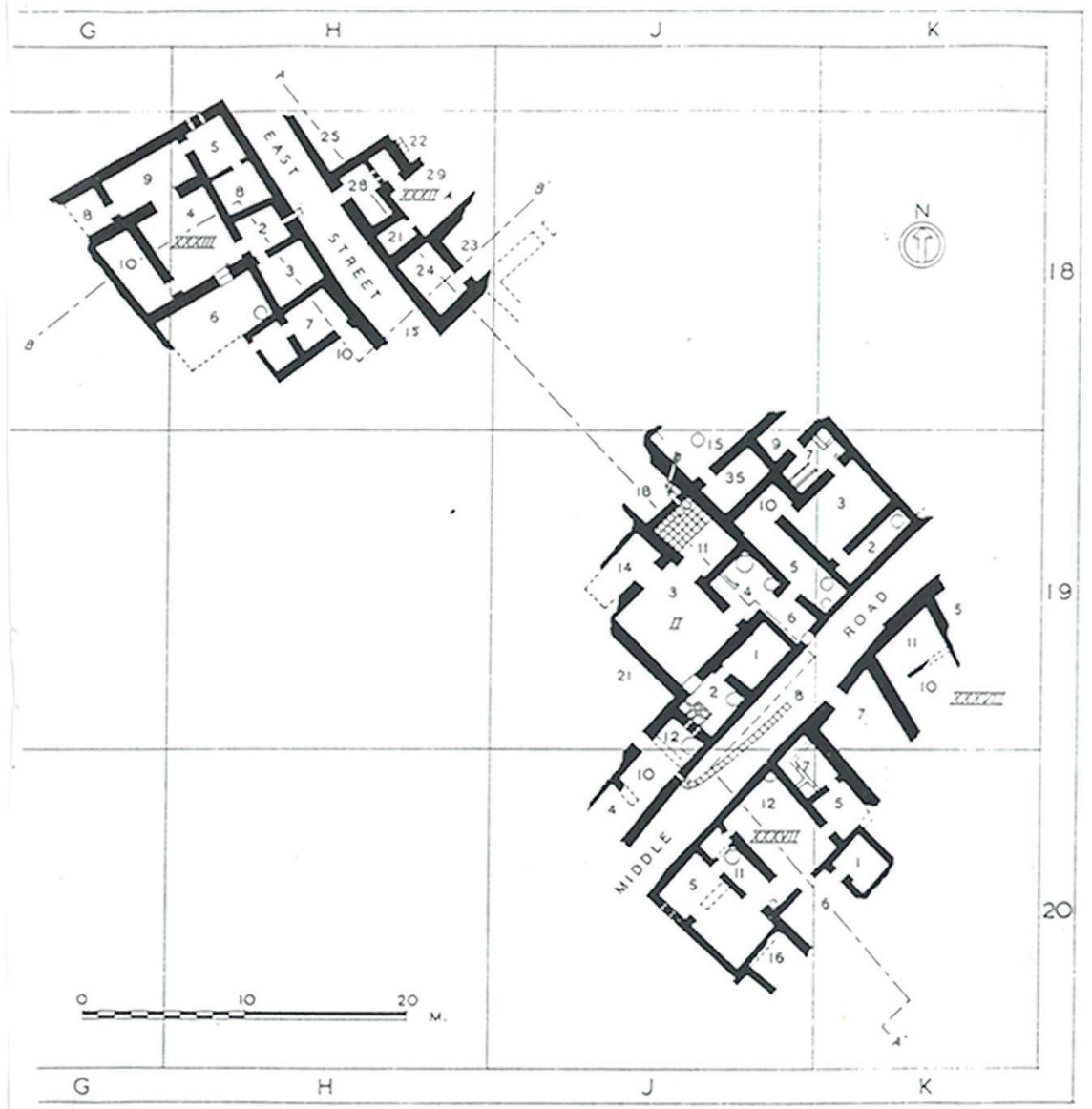
Plan 46. Nippur, V. kat J evinin rekonstrüksiyonu

Plan 47. Nippur, IV. Kat

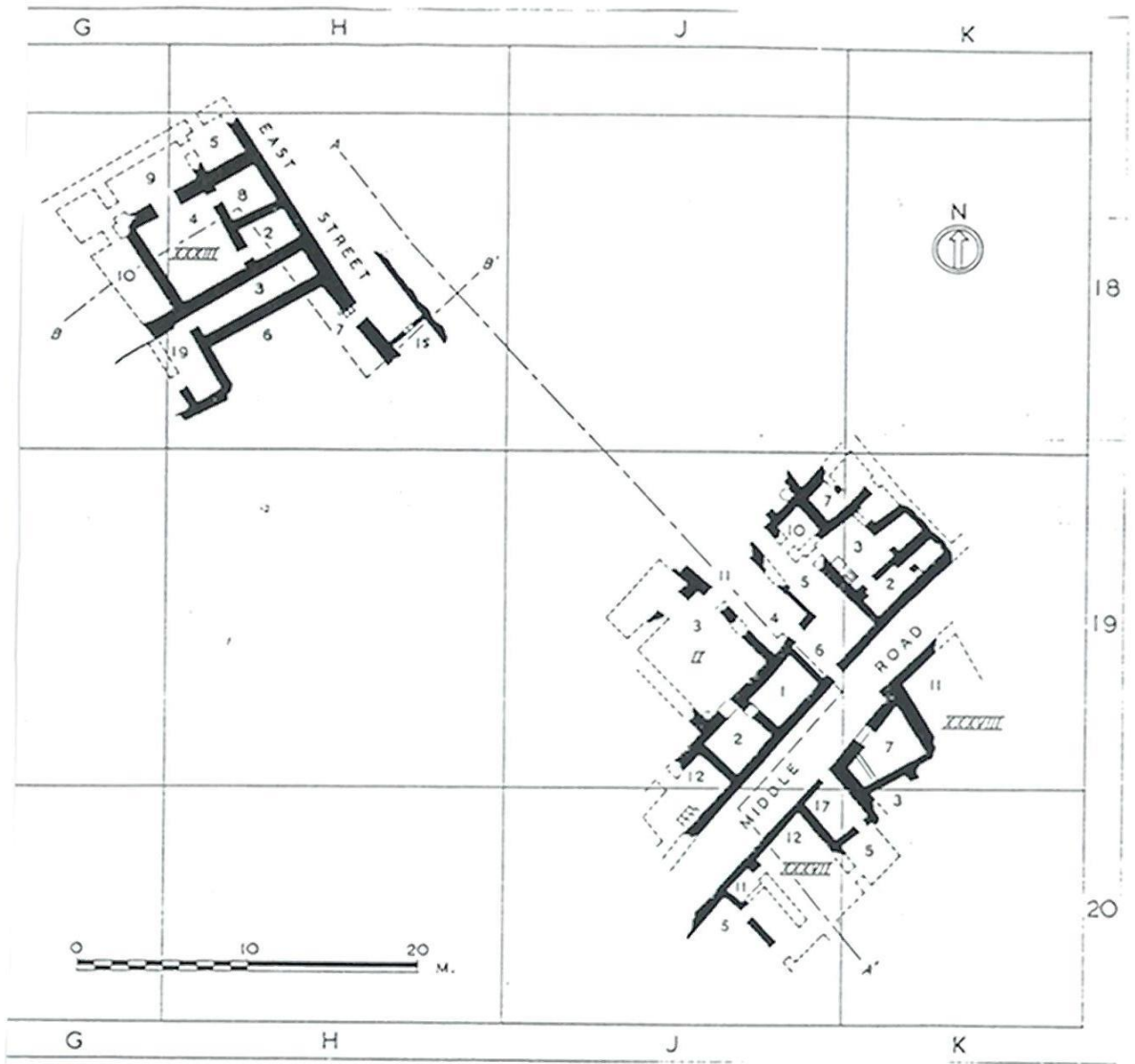

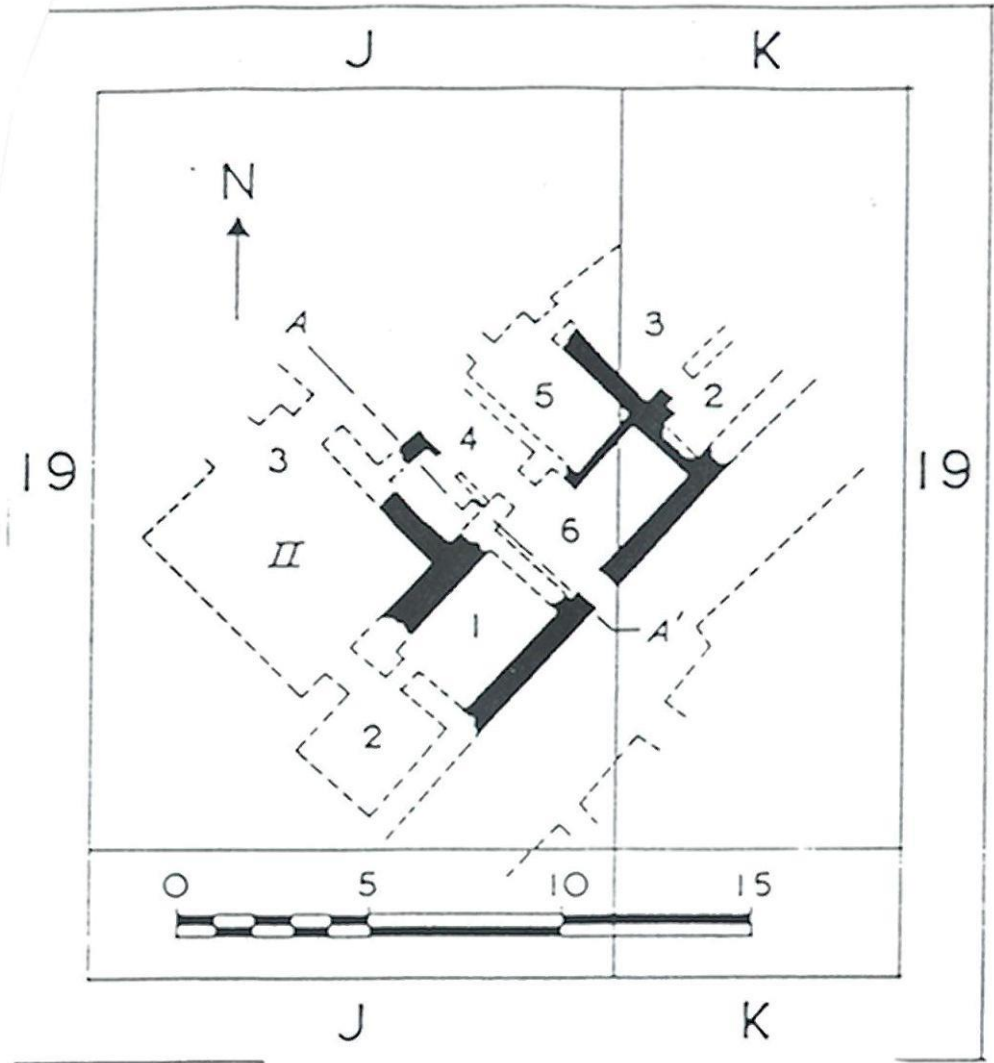
Plan 48. Tello, Ur III Dönemi Evi

Plan 49. Tell Asmar, III. Kat

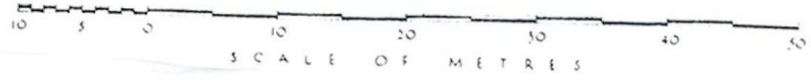
Plan 50. Tell Asmar, II. Kat

Plan 51. Tell Asmar, I. Kat

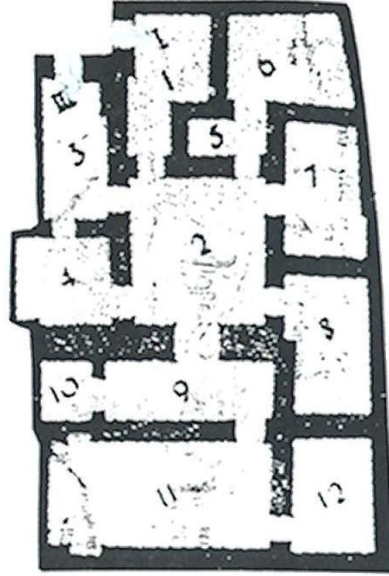

MEASURED BY
 C L WOOLLEY HON. ARIBA
 M E L MALLOWAN
 J CRUIKSHANK ROSE ARIBA

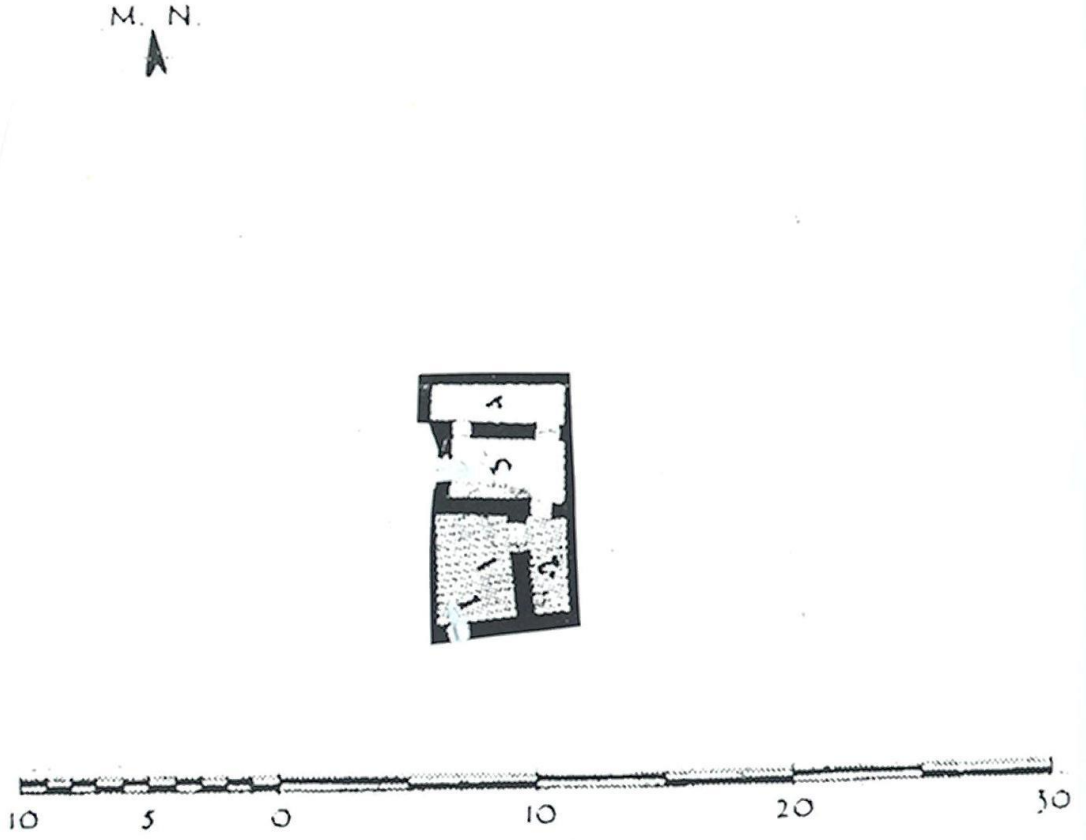

Plan 53. Isin-Larsa dönemi Ur evleri

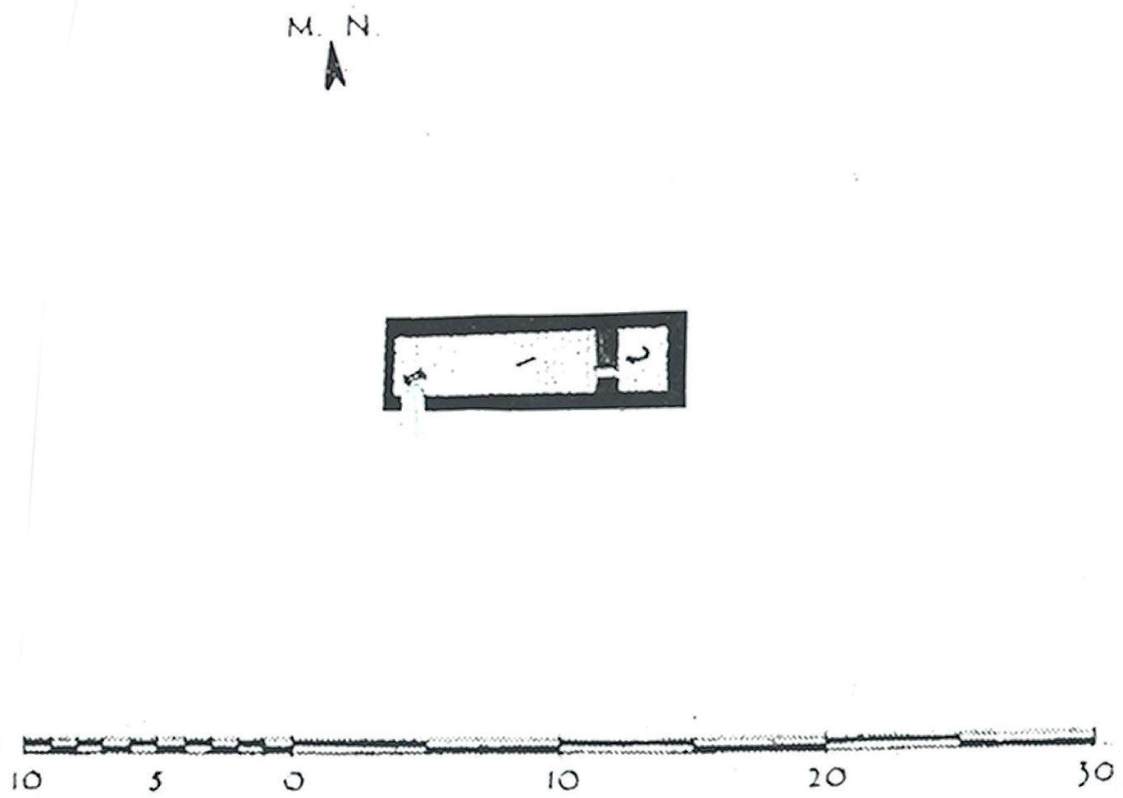
M. N.

Plan 55. Ur, Sınır Caddesi I nolu ev

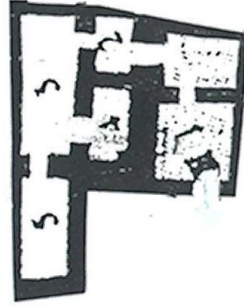

Plan 56. Ur, Niş Sokağı I nolu ev

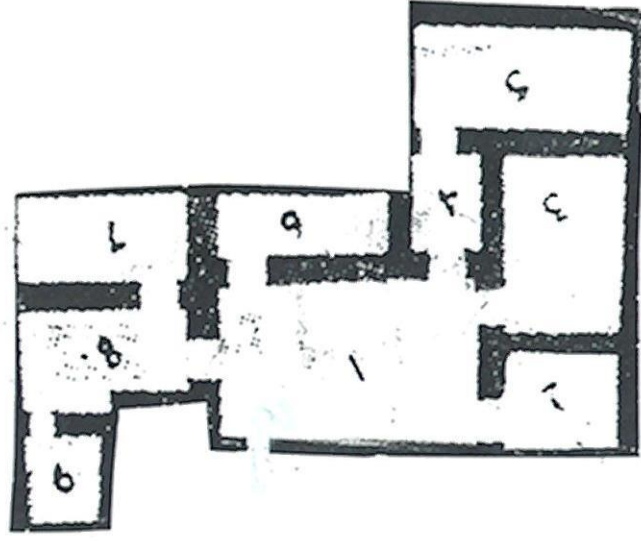

Plan 57. Ur, Niş Sokağı II nolu ev

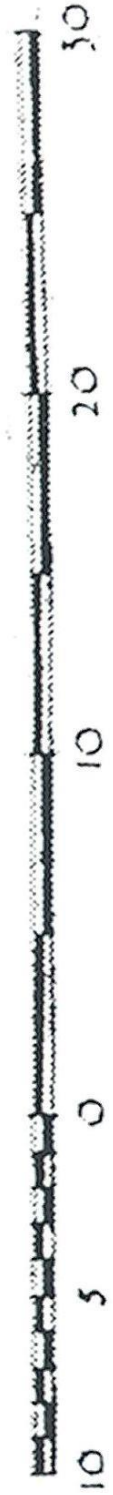
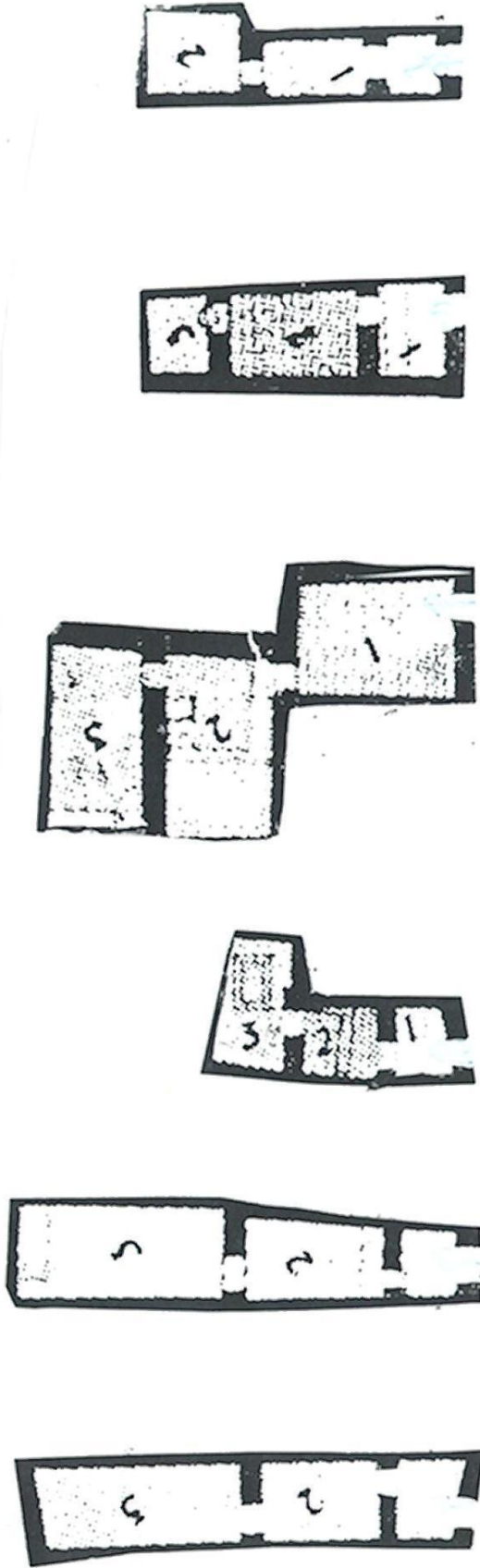
M. N.

Plan 58. Ur, Niş Sokağı III nolu ev

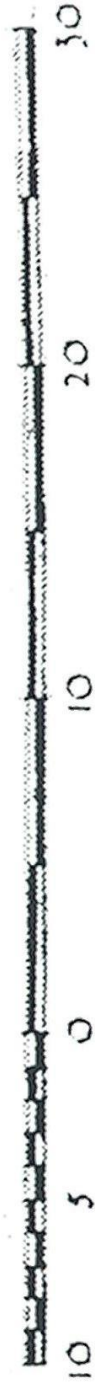
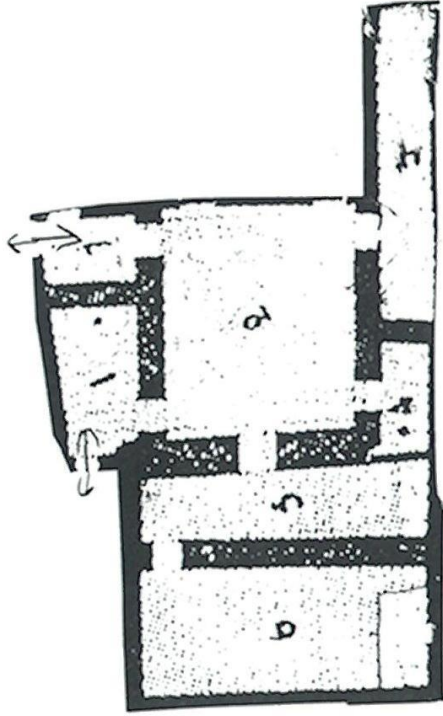

Plan 59. Ur, Niş Sokağı IV nolu ev

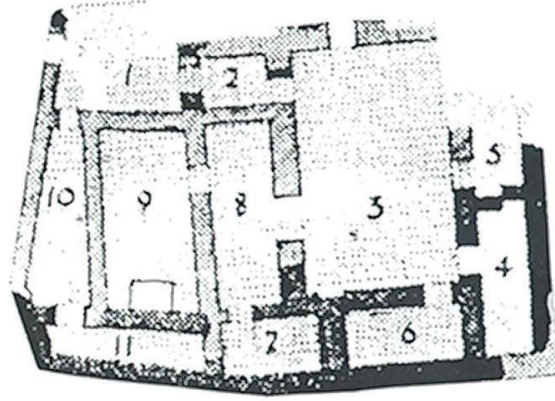

Plan 60. Ur, Niş Sokağı V nolu ev

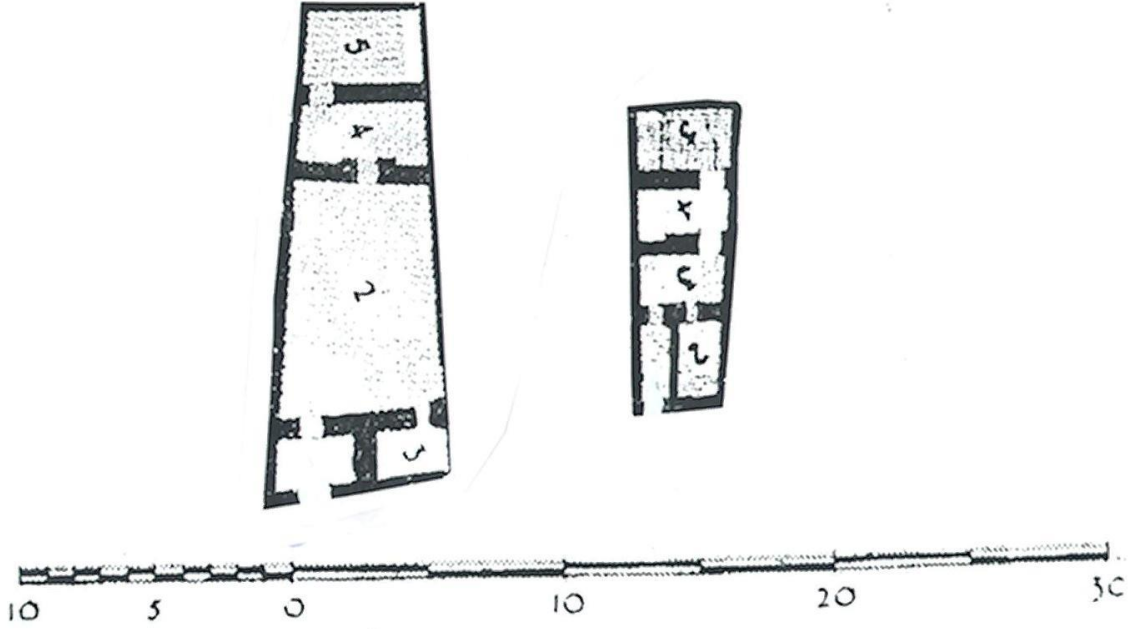
N. N.

Plan 61. Ur, Kilise Sokağı I nolu evler

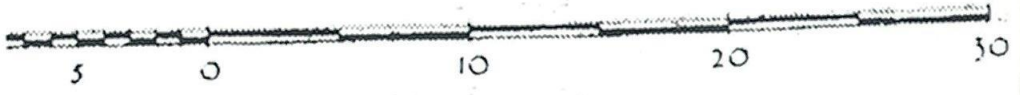
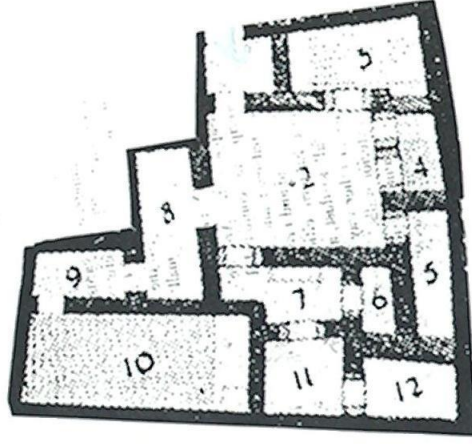

Plan 62. Ur, Kilise Sokağı, II nolu ev

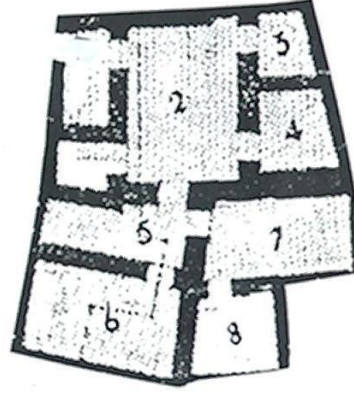
Plan 63. Ur, Kilise Sokağı III nolu ev

M. N.
▲

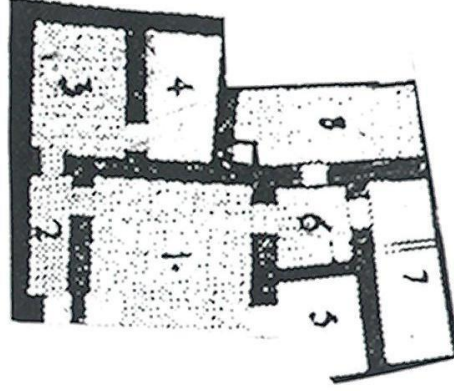
Plan 64. Ur, Kilise Sokağı V nolu ev

M. N.
▲

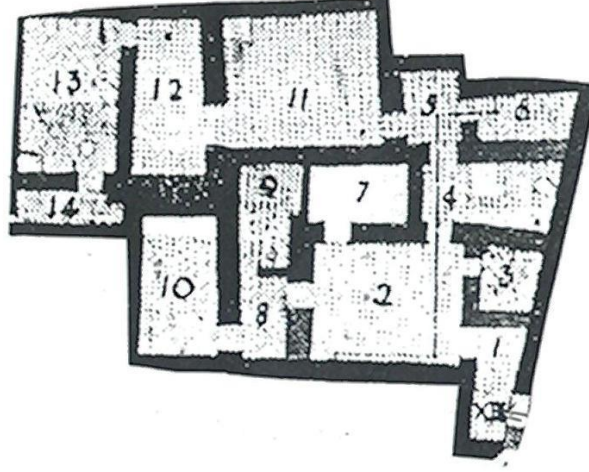
Plan 65. Ur, Kilise Sokağı VIII nolu ev

M. N.
▲

Plan 66. Ur, Kilise Caddesi XI nolu ev

M. N.
▲

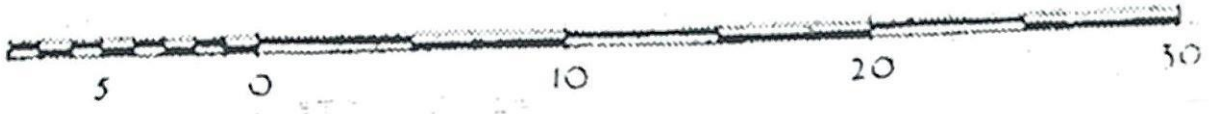
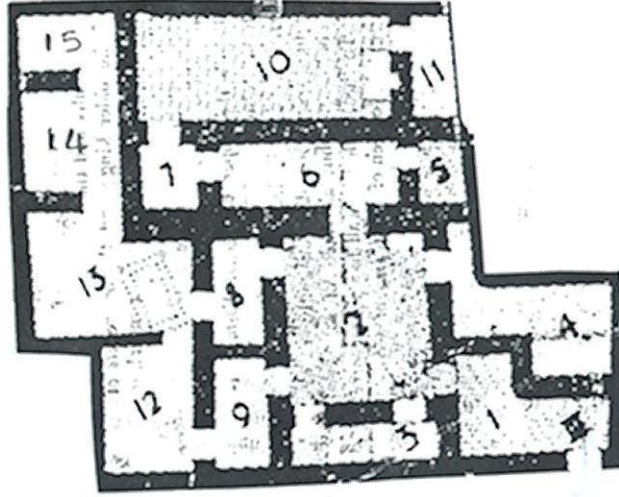

Plan 67. Ur, Kilise Caddesi XIII nolu ev

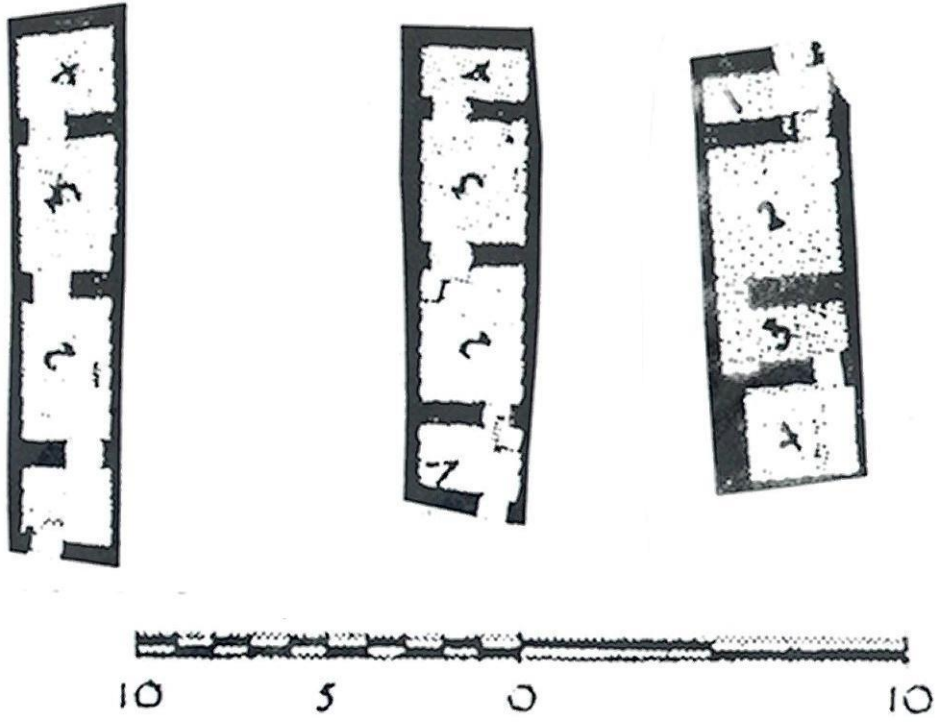

Plan 68. Ur, Kilise Caddesi XV nolu ev

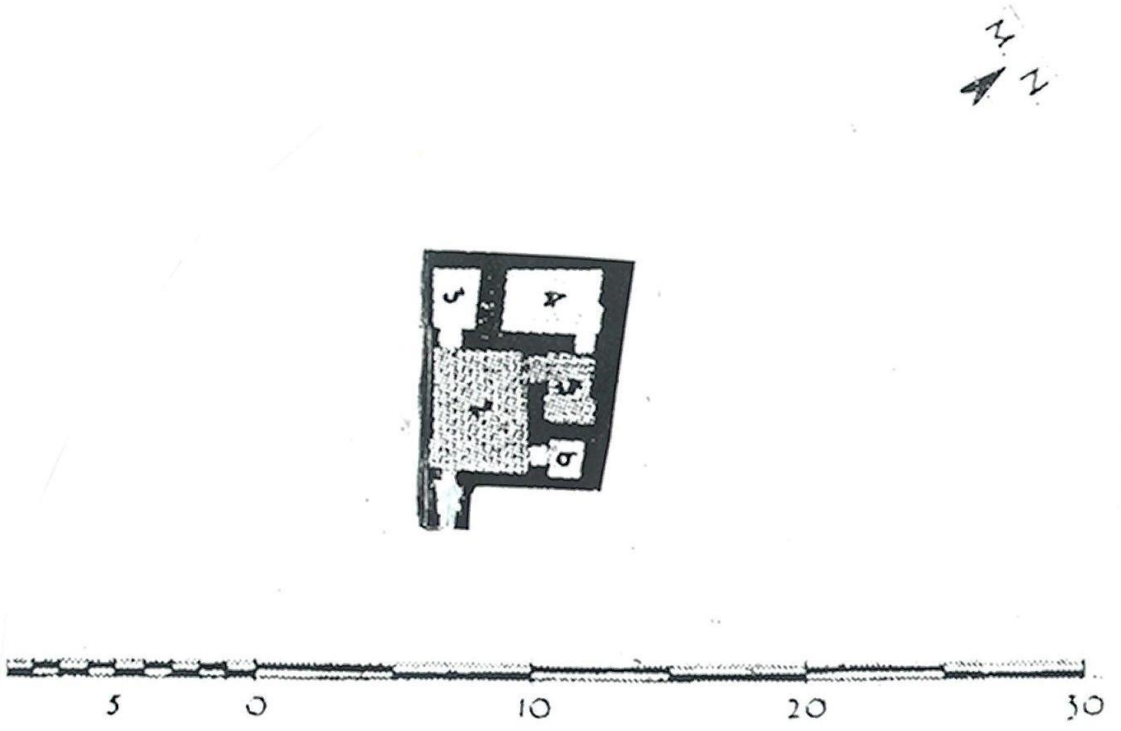
M. N.
↑

Plan 69. Ur, Düz Cadde III nolu ev

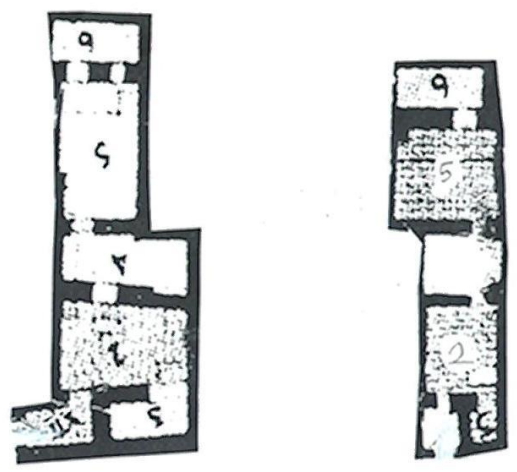

Plan 70. Ur, Megaron benzeri konut örnekleri

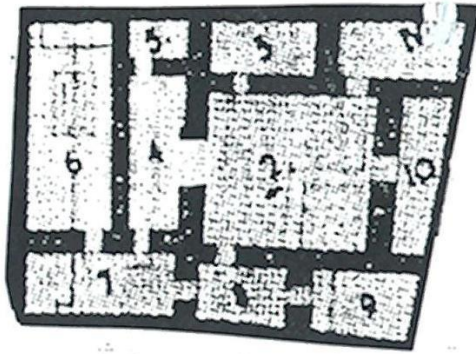
Plan 71. Ur, Düz Cadde VIII nolu ev

M. N.
↑

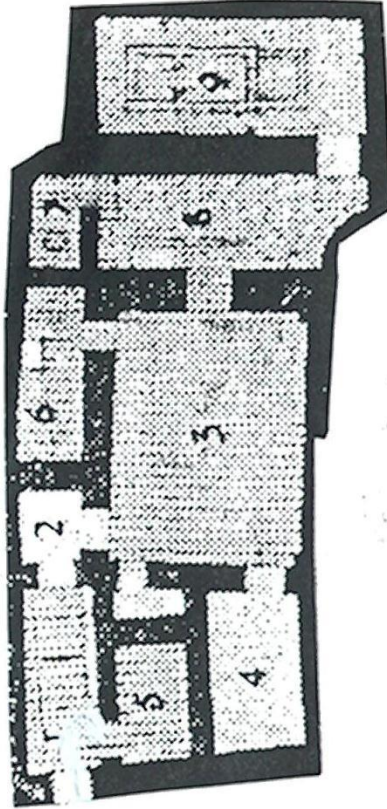
Plan 72. Ur, X nolu ev

M. N.
↑

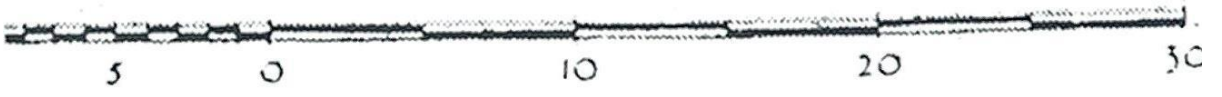
Plan 73. Ur, Düz Cadde XII nolu ev

M. N
▲

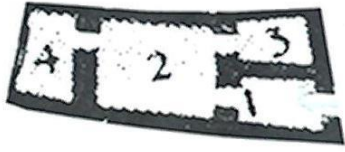
Plan 74. Ur, Dükkan Caddesi I nolu ev

M. N.
▲

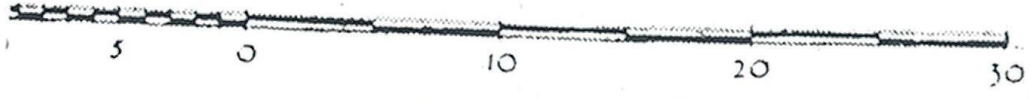
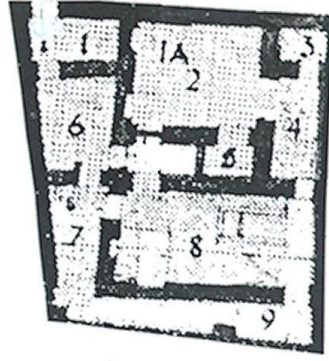

Plan 75. Ur, Dükkan Caddesi III nolu ev

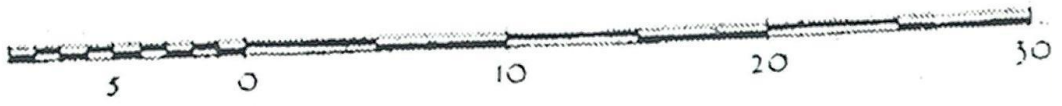
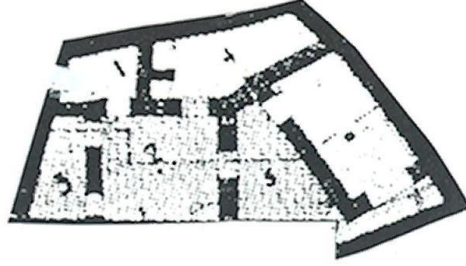
M. N. N.

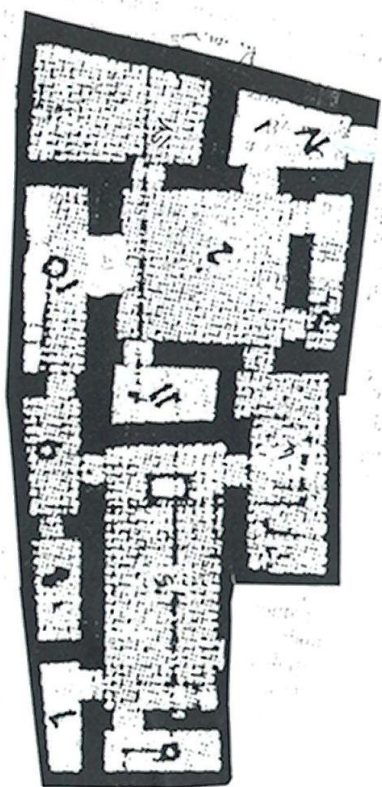
Plan 76. Ur, Dükkan Caddesi VI nolu ev

Plan 77. Ur, Geniş Cadde I nolu ev

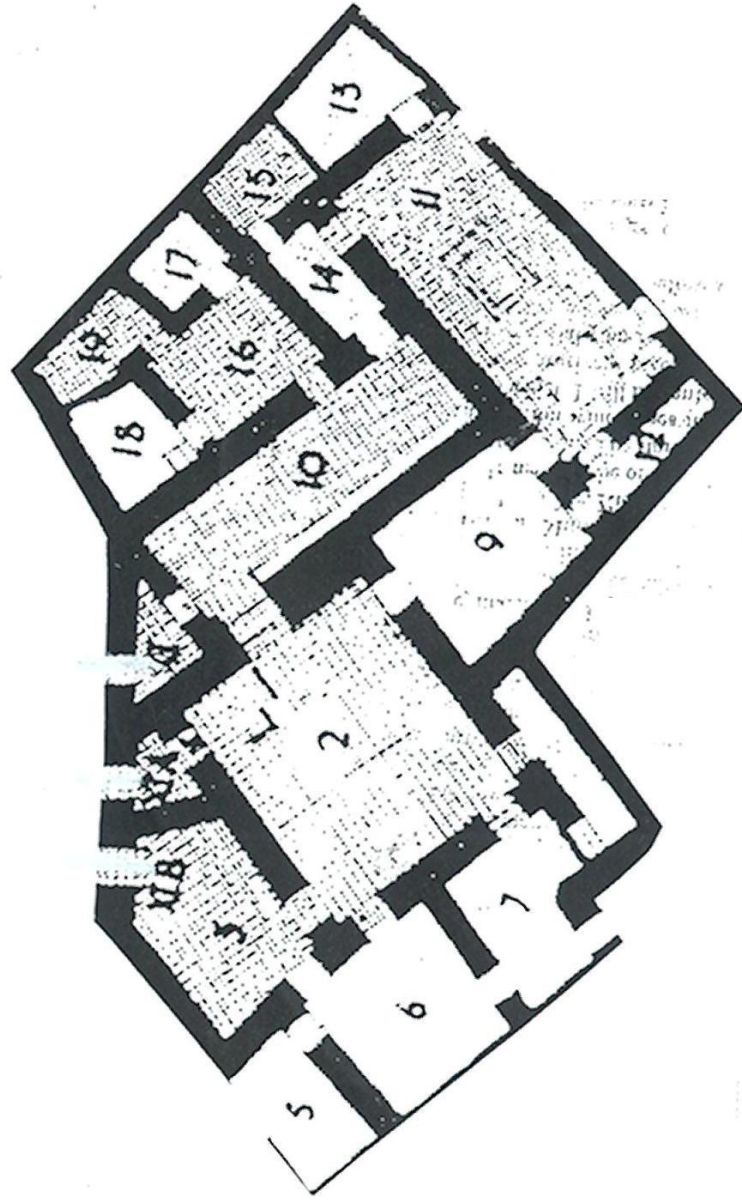

Plan 78. Ur, Paternaster Yolu III nolu ev

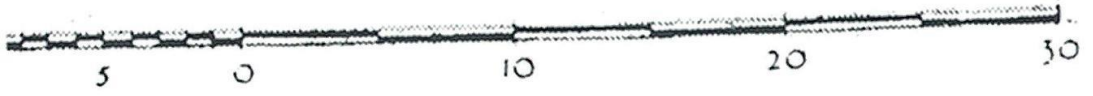

Plan 79. Ur, Paternaster Yolu IV nolu ev

M. N.

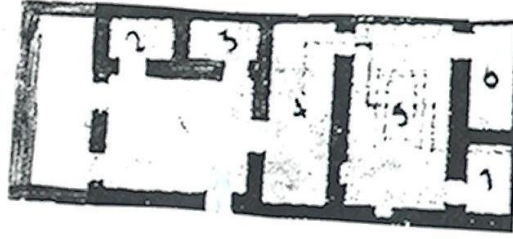

Plan 80. Ur, Paternaster Yolu XI nolu ev

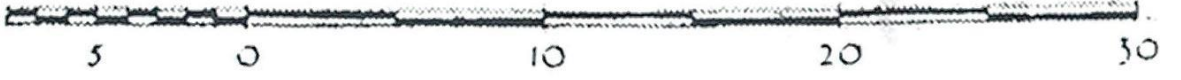
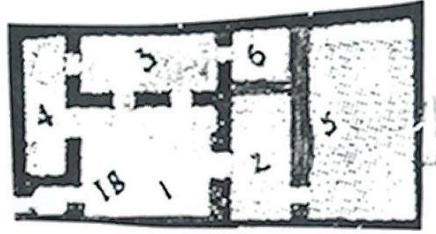
Plan 81. Ur, Paternaster Yolu XIV nolu ev

M. N.
▲

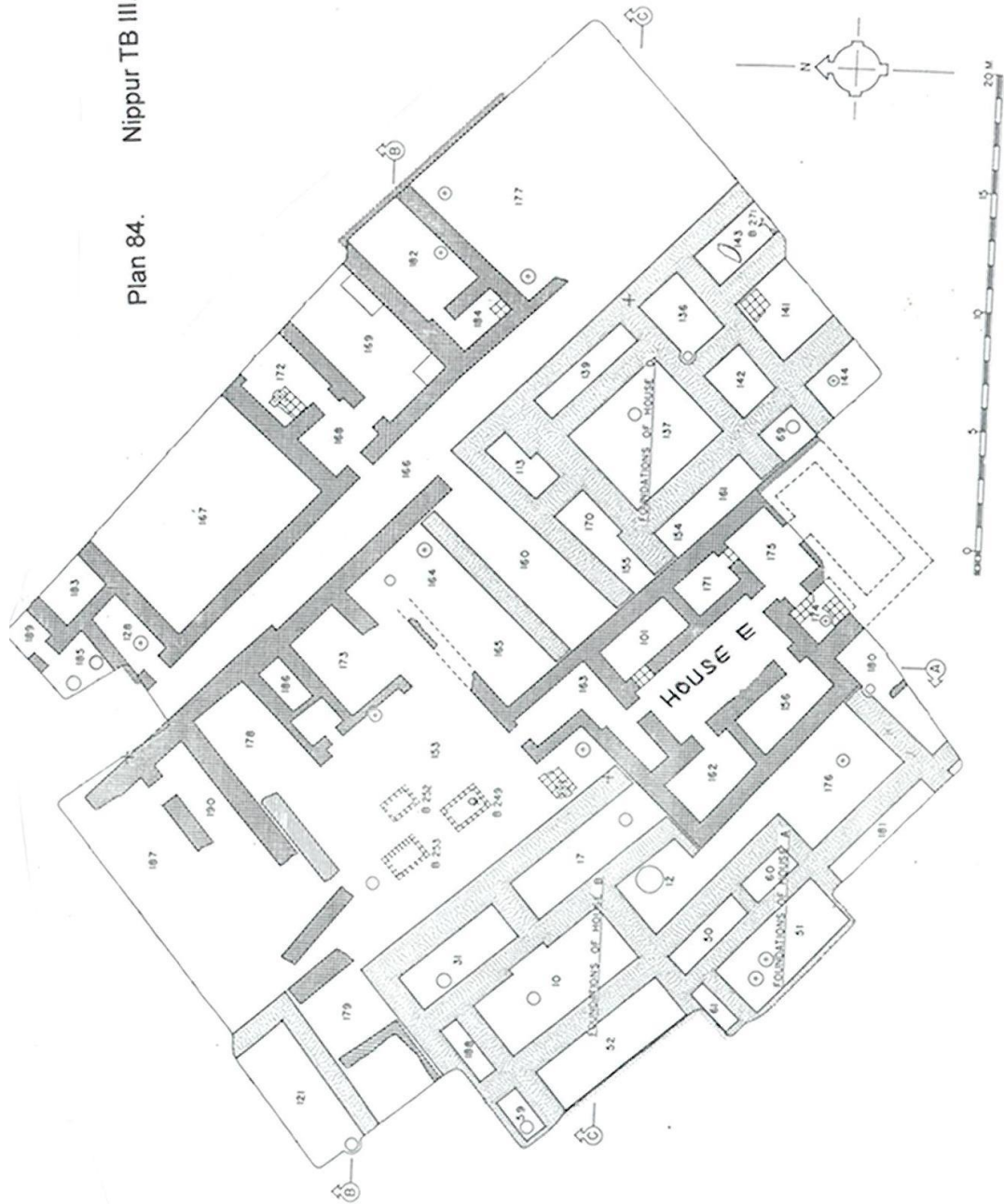
Plan 82. Ur, Çarşı Yolu I nolu ev

M. N.
↑

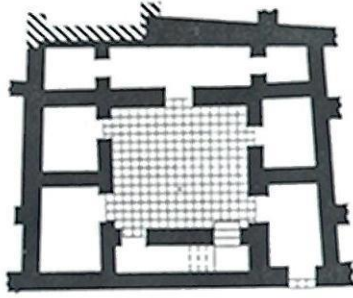
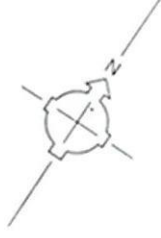
Plan 83. Ur, Çarşı Yolu 1b nolu ev

Plan 84. Nippur TB III. Kat

Plan 85. Nippur, TB II. Kat

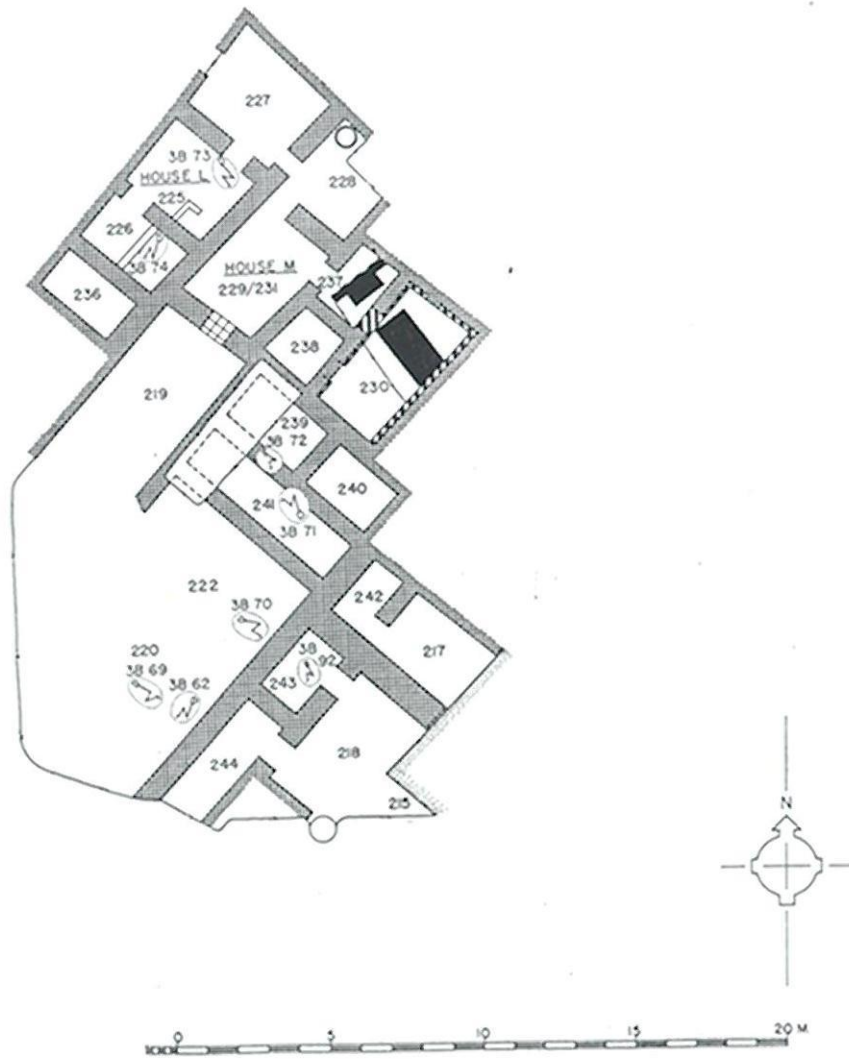

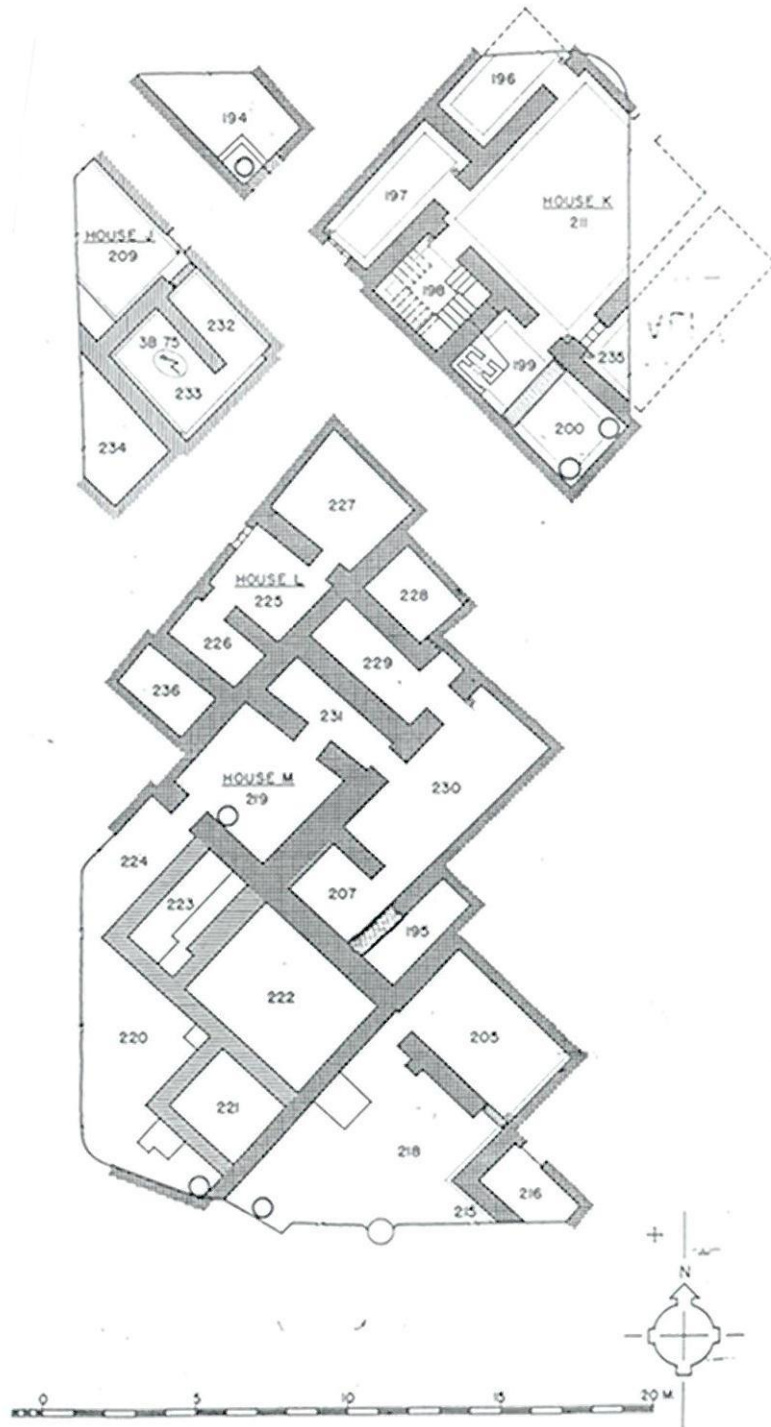
Plan 86. Nippur, TB II. kat D evinin rekonstrüksiyonu

Plan 87. Nippur, TB I. Kat

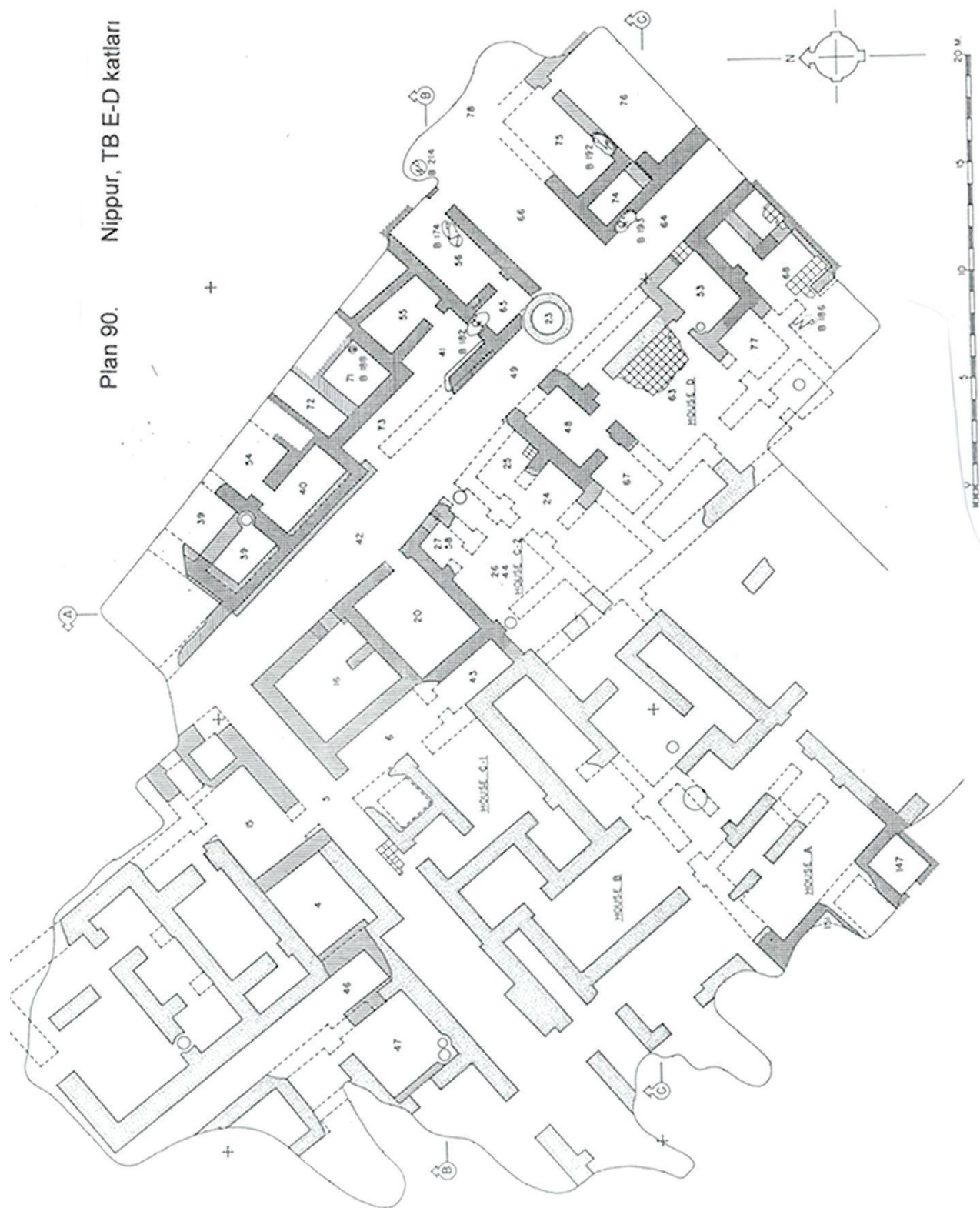

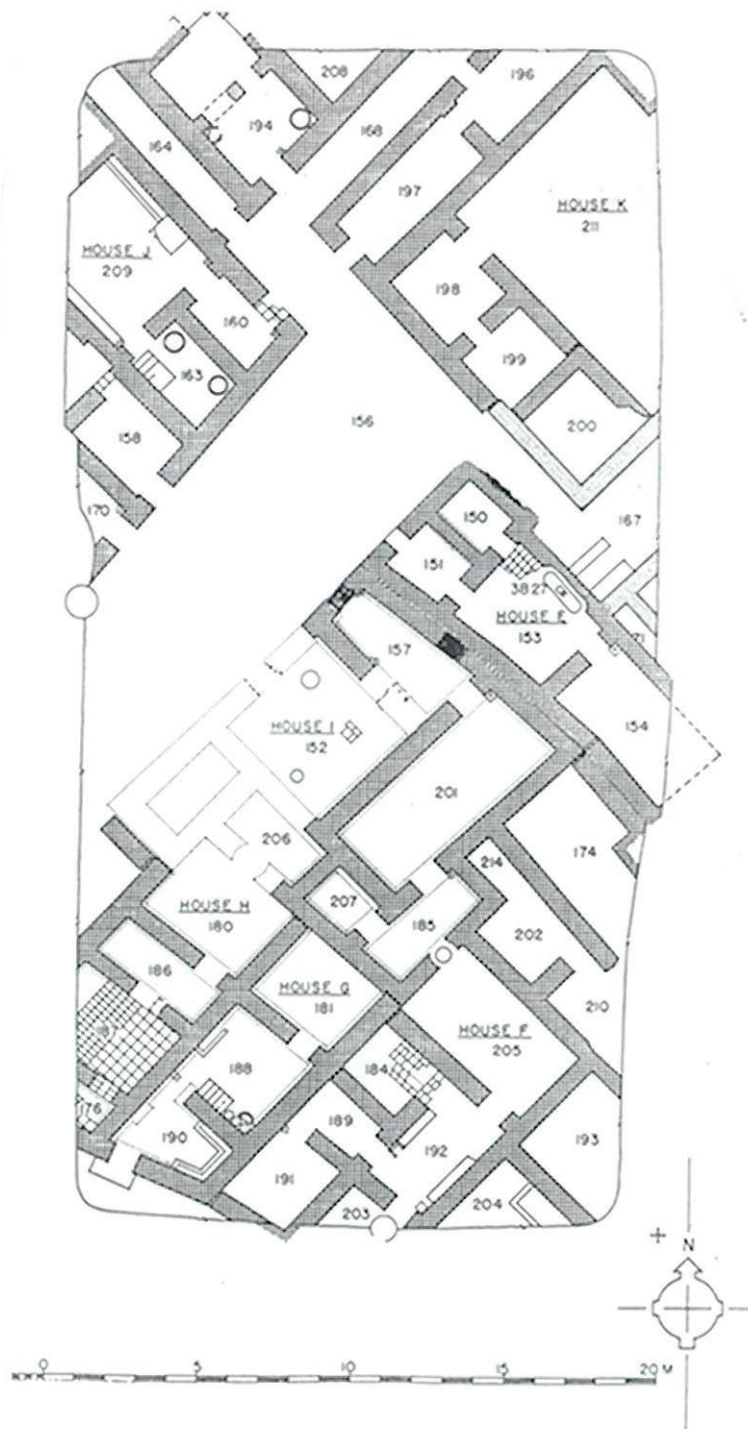
Plan 88. Nippur, TA XIII. Kat

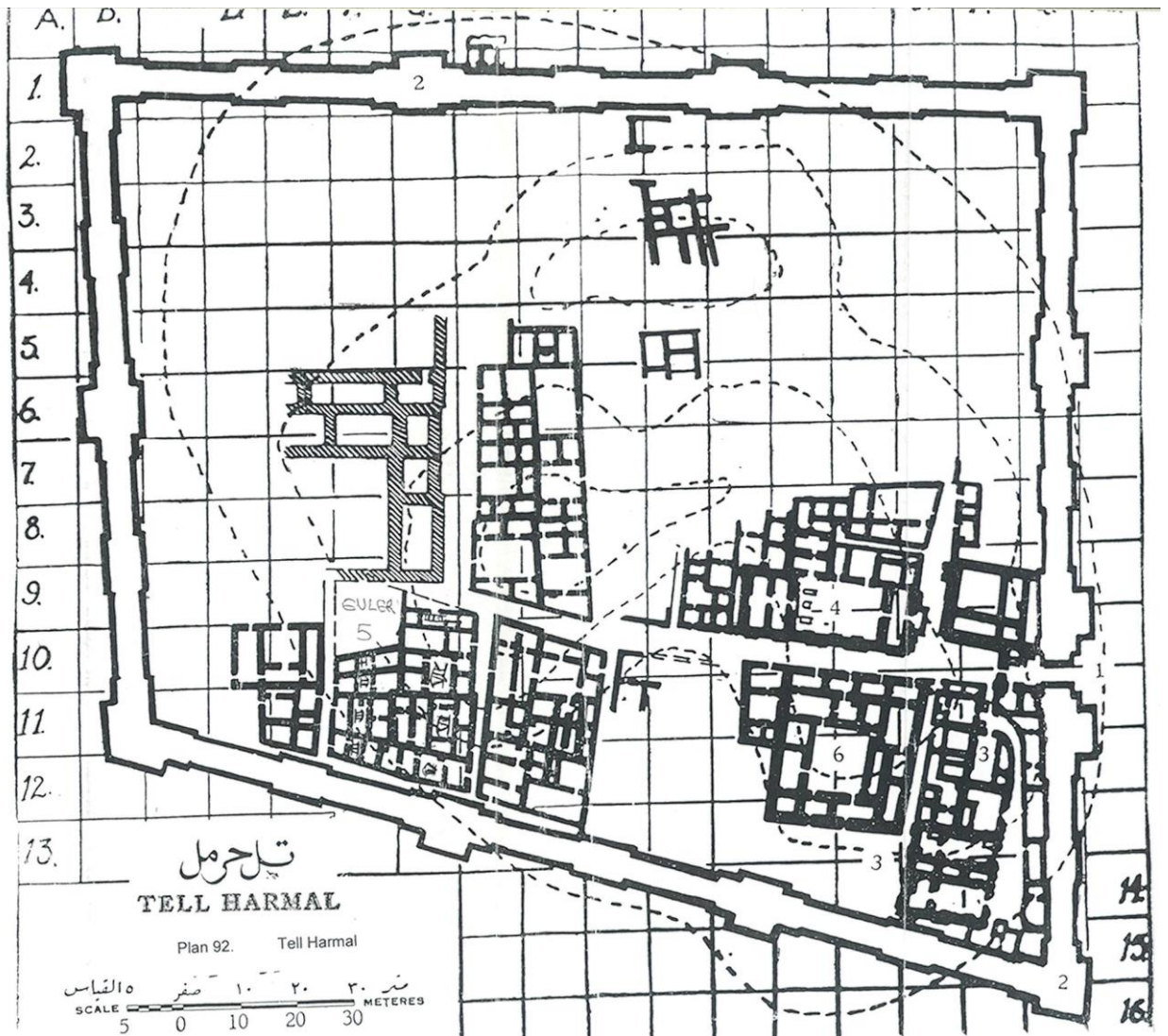
Plan 89. Nippur, TA XII. Kat

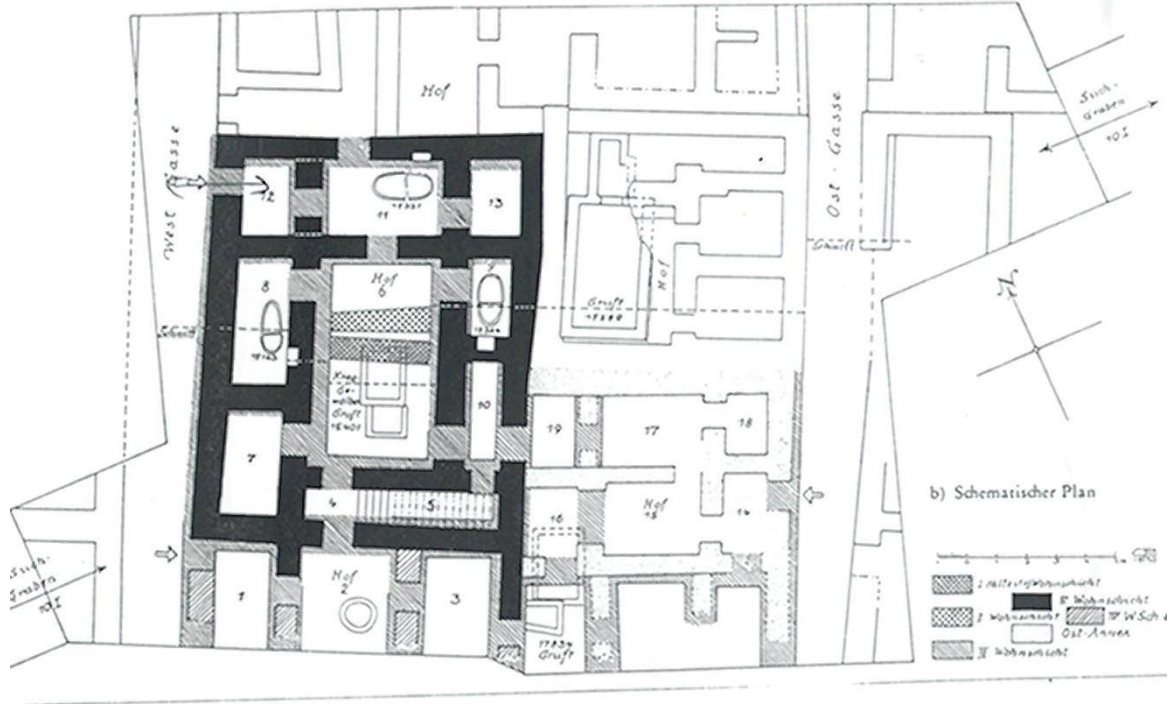
Plan 90. Nippur, TB E-D katları

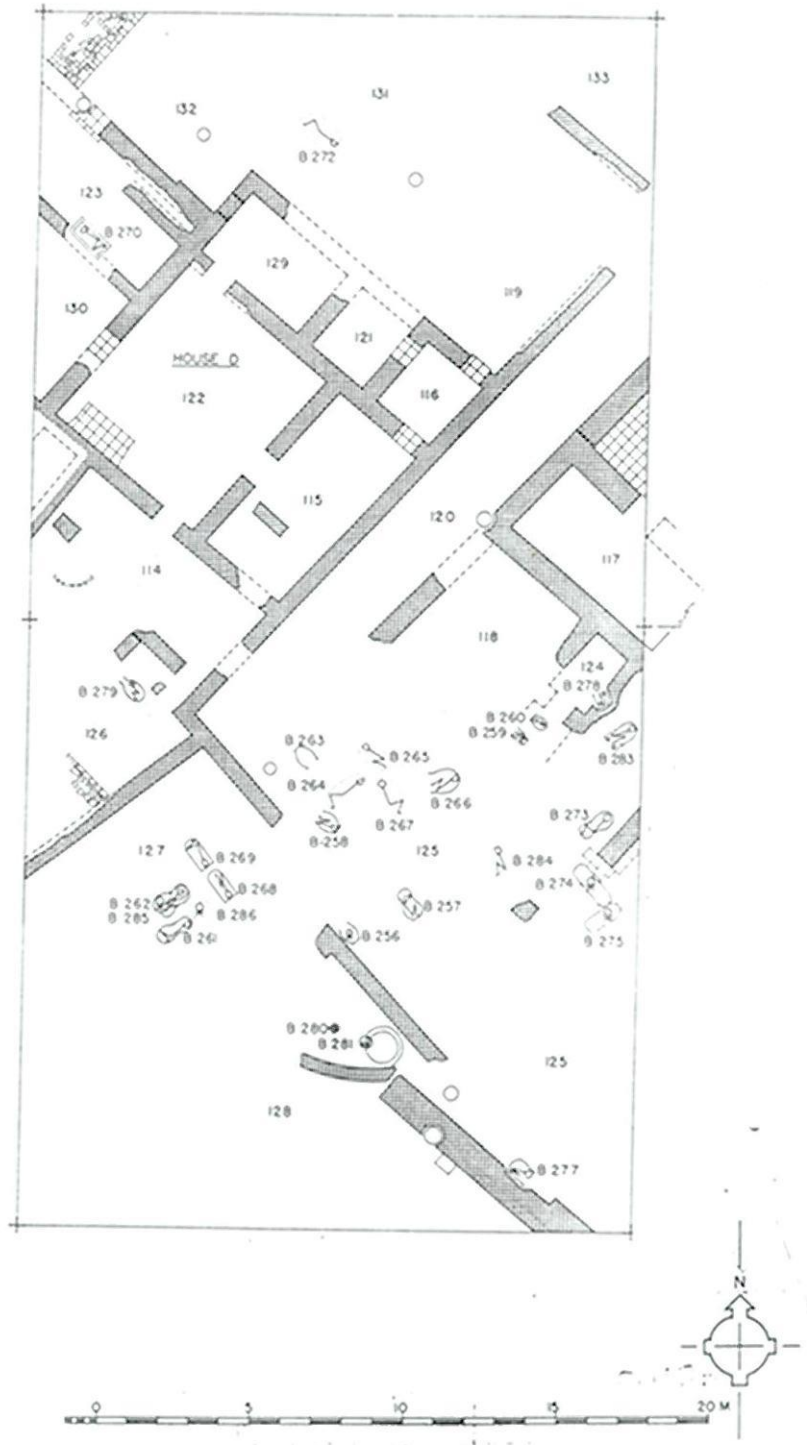

Plan 91. Nippur, TA X. kat

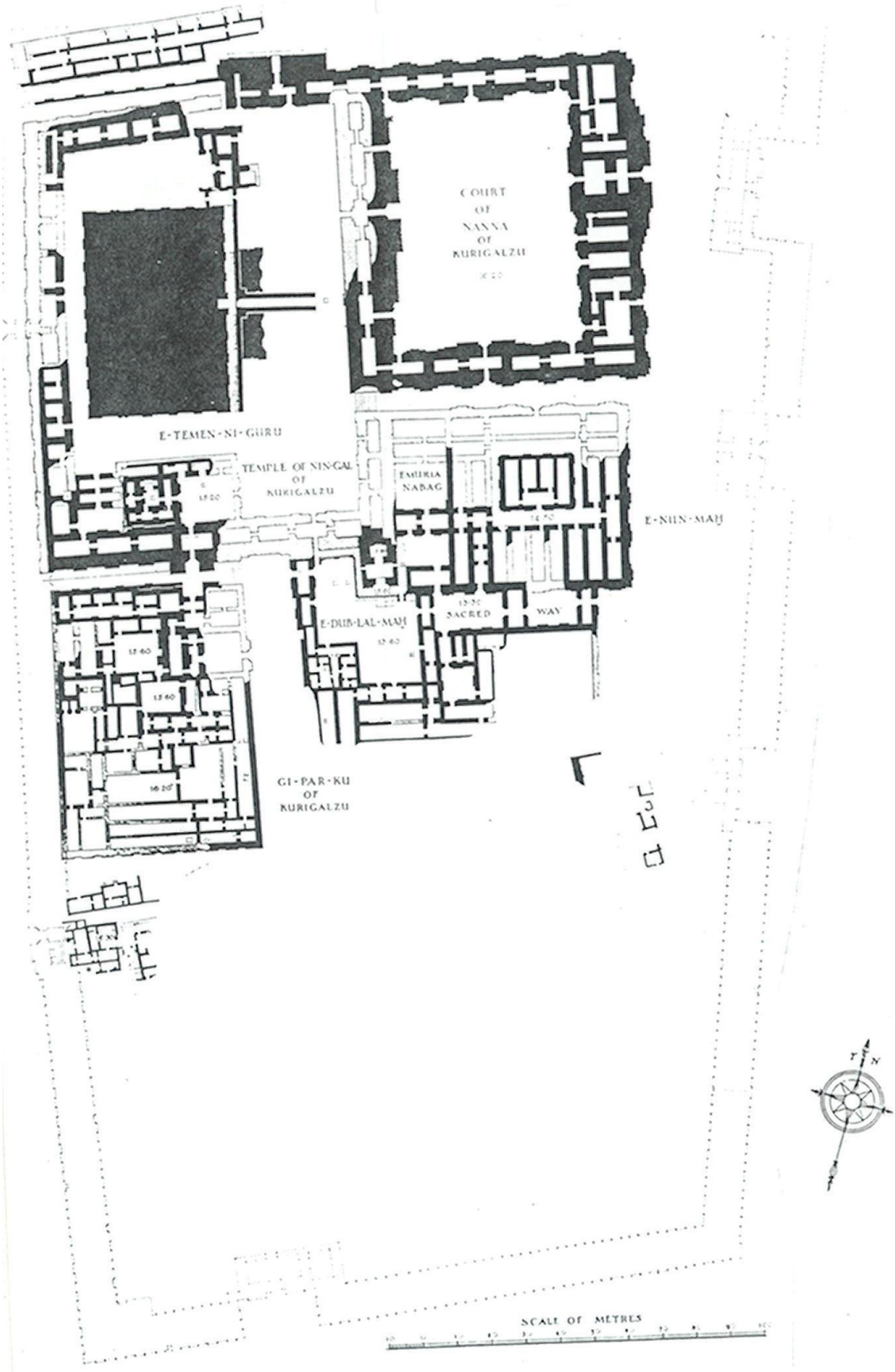

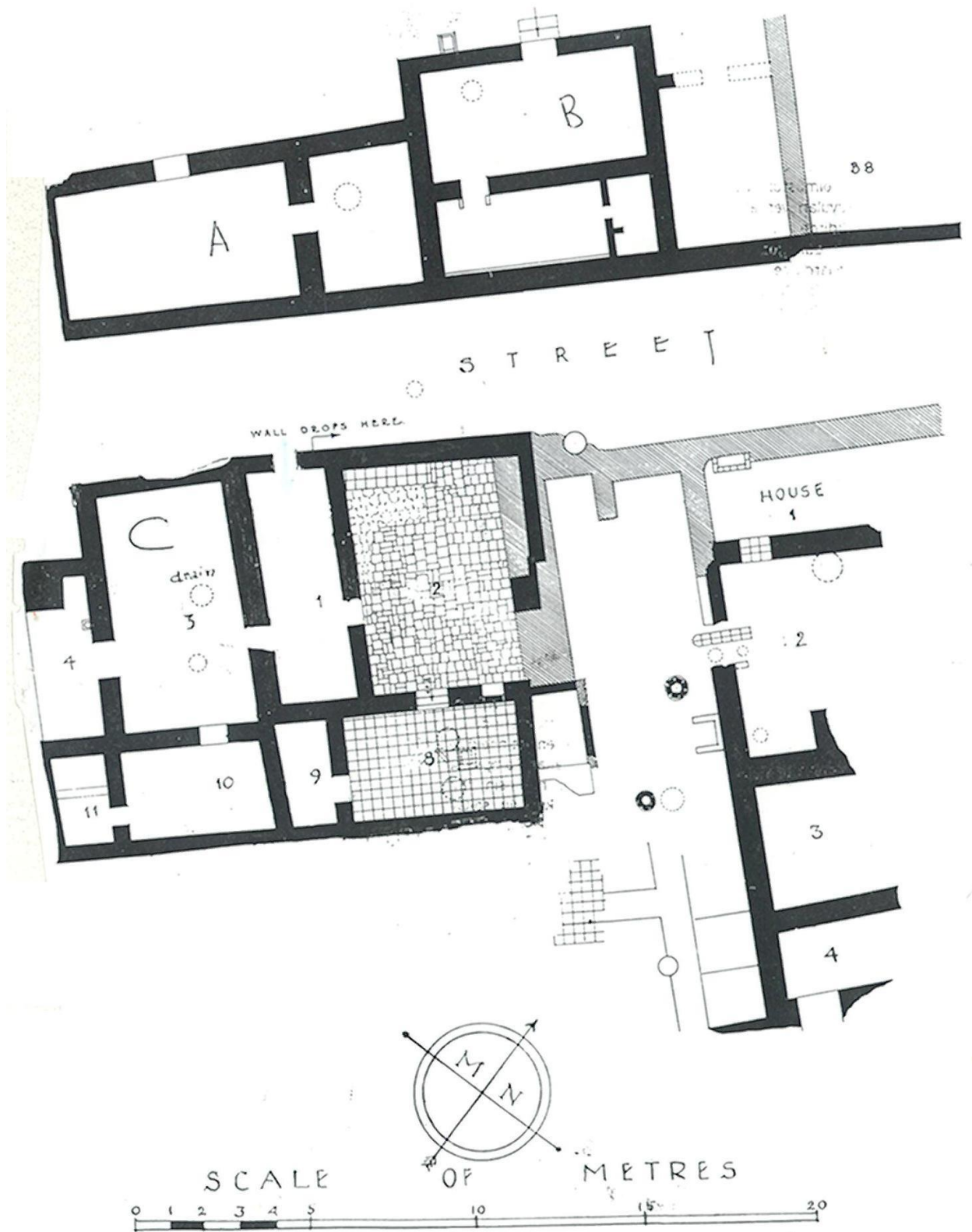
Plan 93. Asur

Plan 94. Nippur, TA VI. Kat

Plan 95. Ur, Kassit Dönemi Evleri

Plan 96. Ur, Kassit Dönemi Evleri

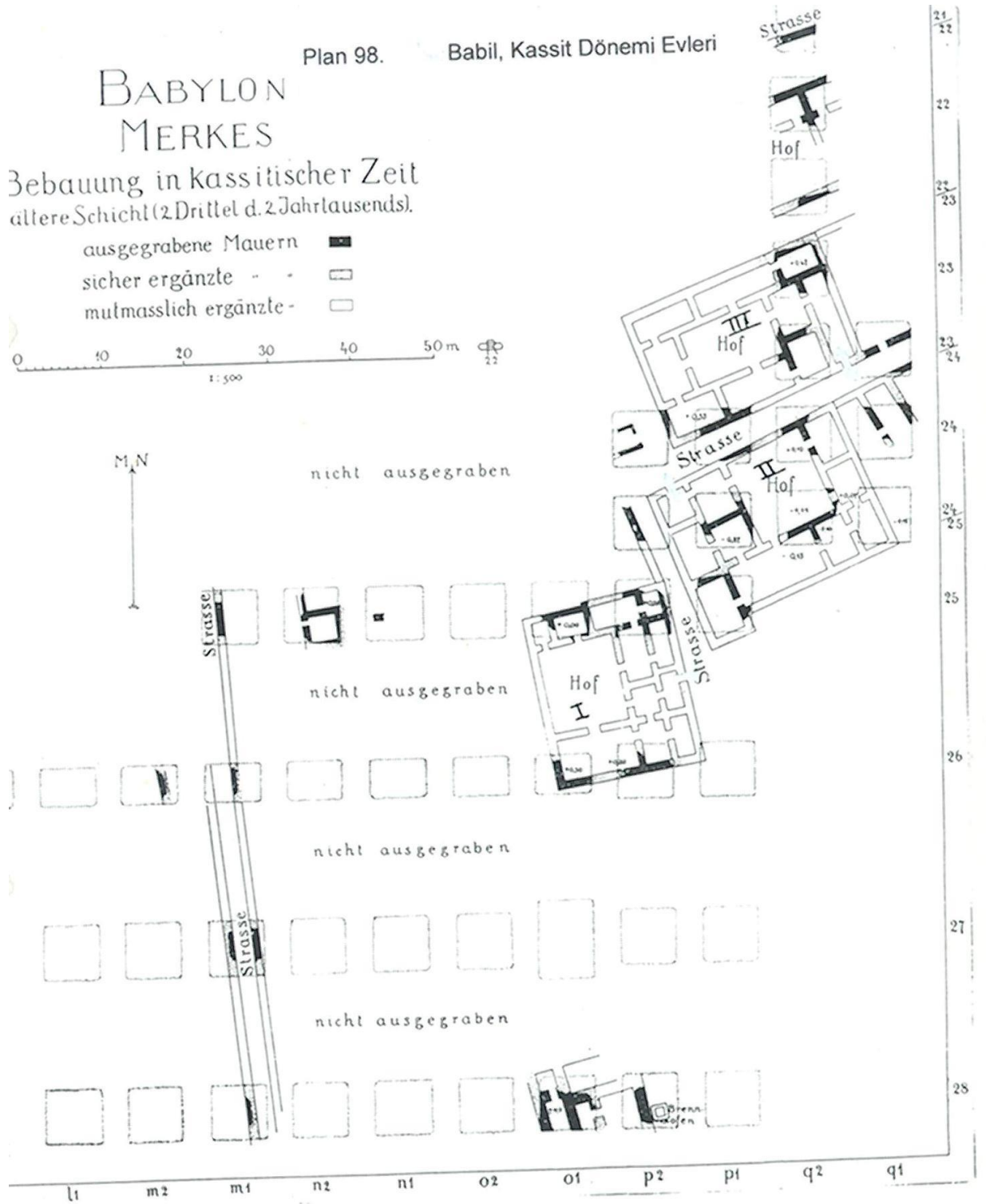
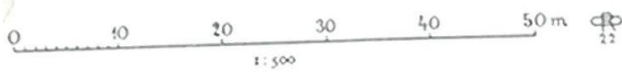
Plan 98.

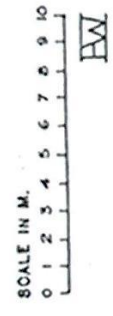
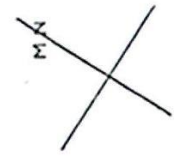
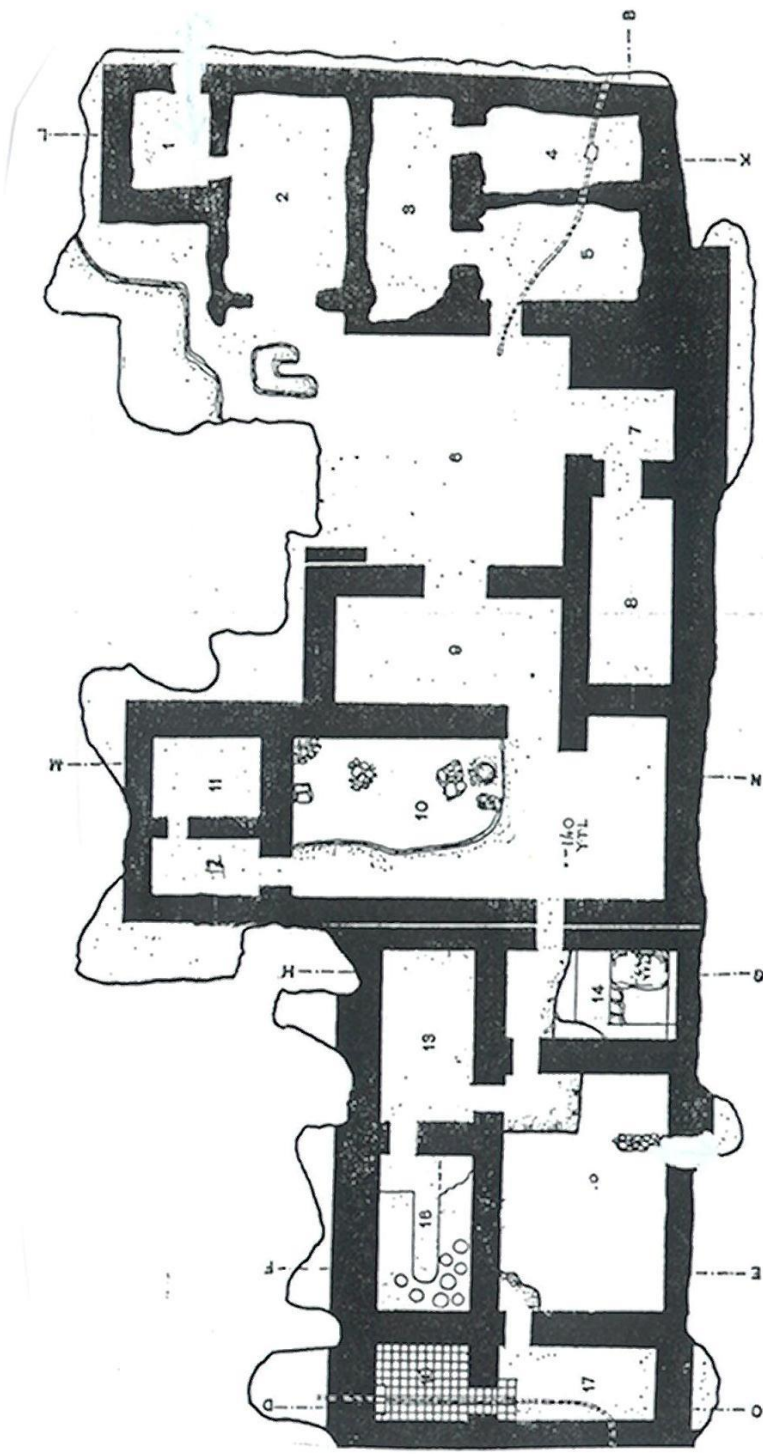
Babil, Kassit Dönemi Evleri

BABYLON MERKES

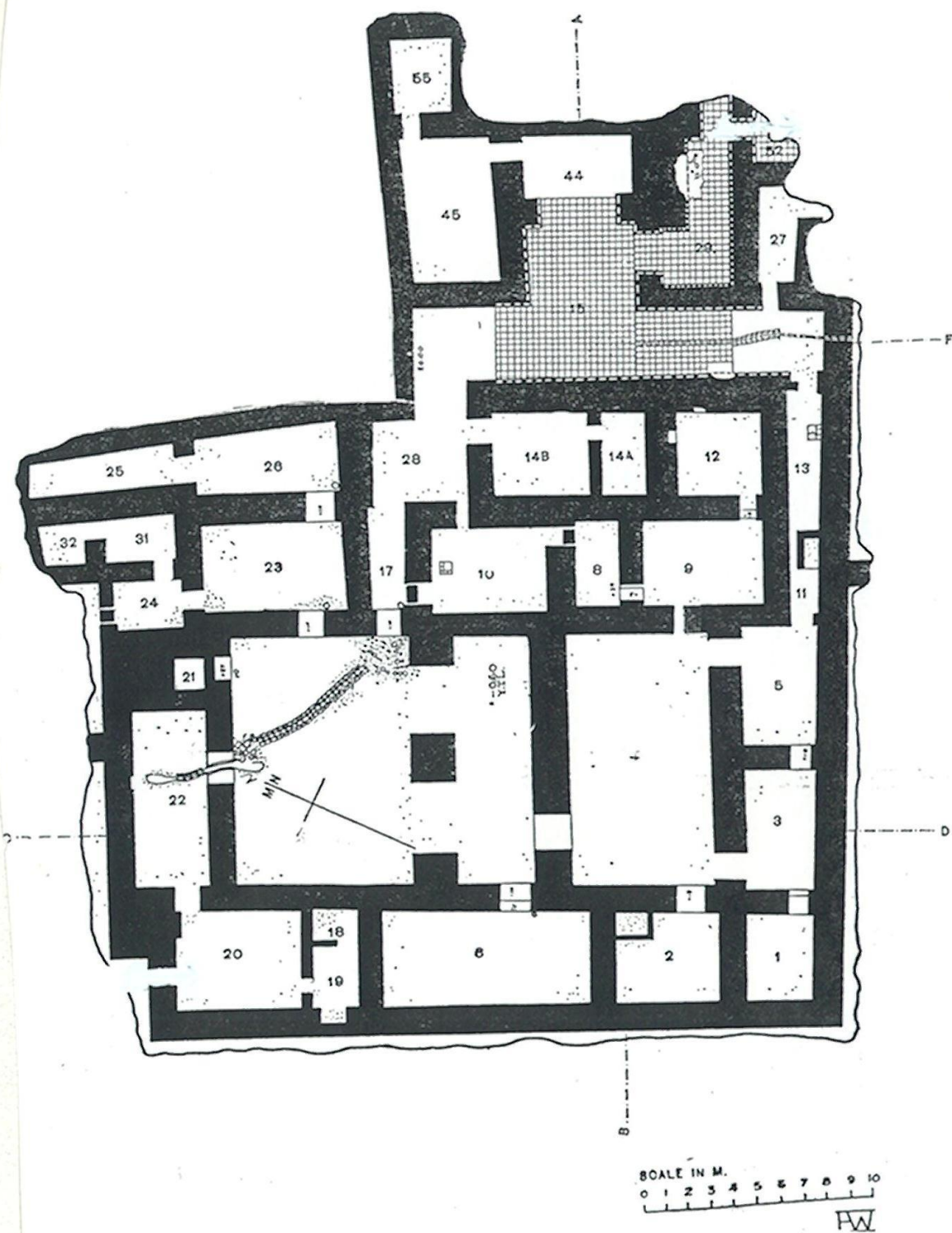
Bebauung in kassitischer Zeit
ältere Schicht (2 Drittel d. 2. Jahrtausends).

- ausgegrabene Mauern
- sicher ergänzte
- mutmasslich ergänzte

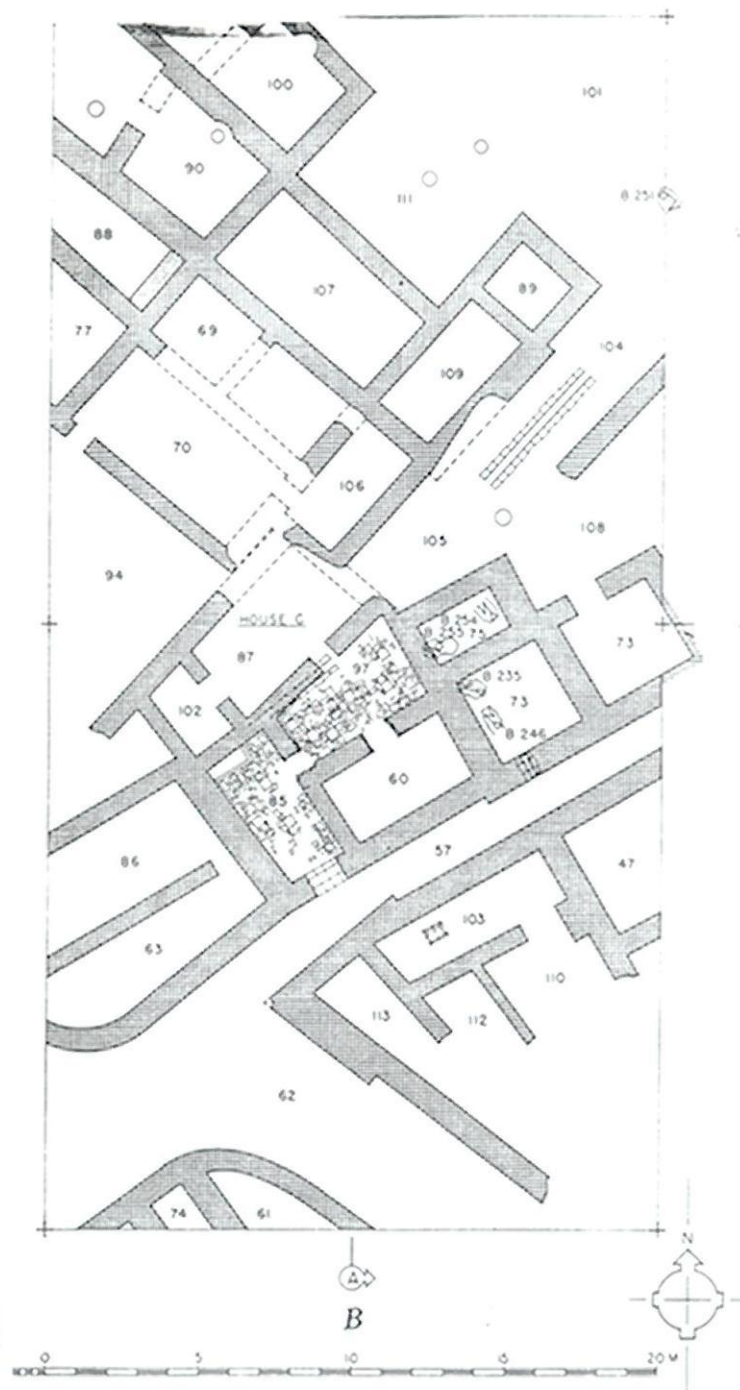

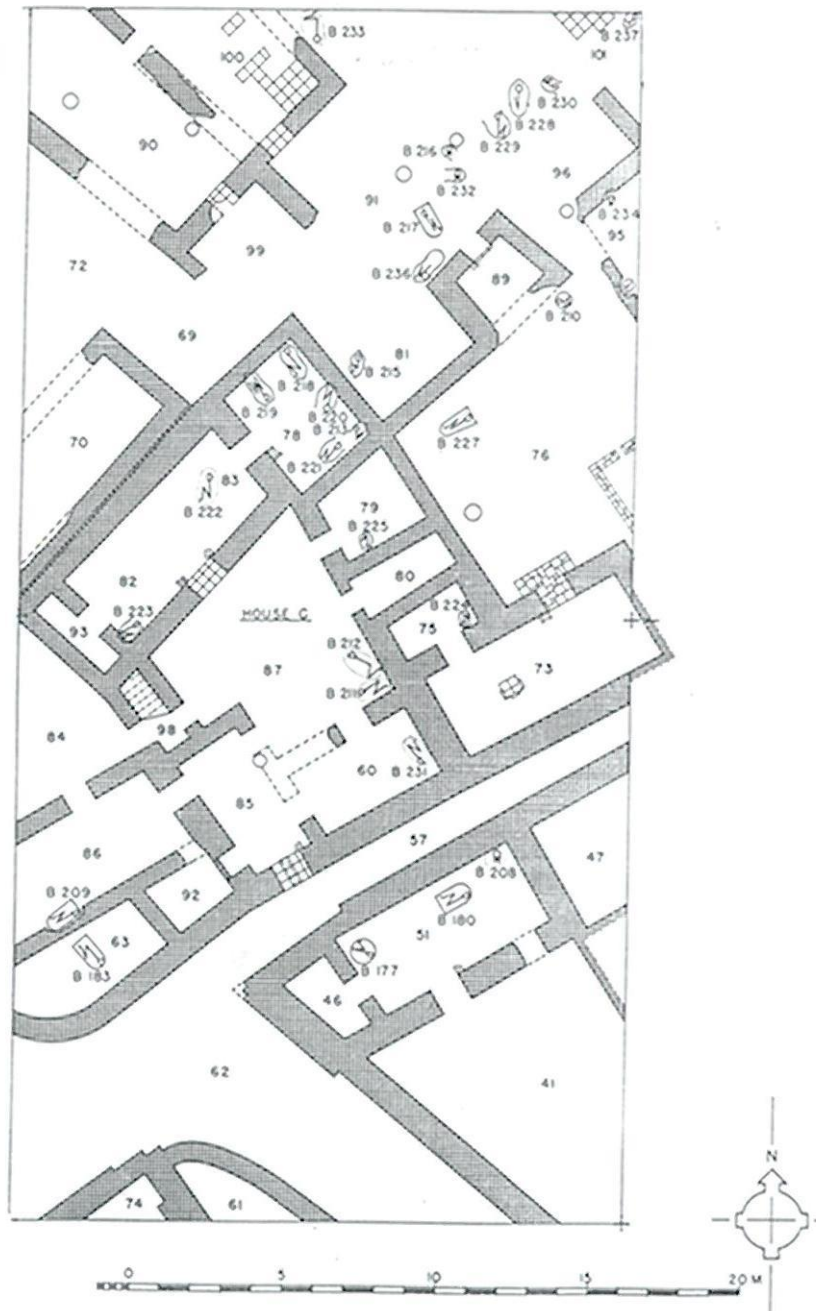
Plan 99. Nuzki, Zigi'nin Evi

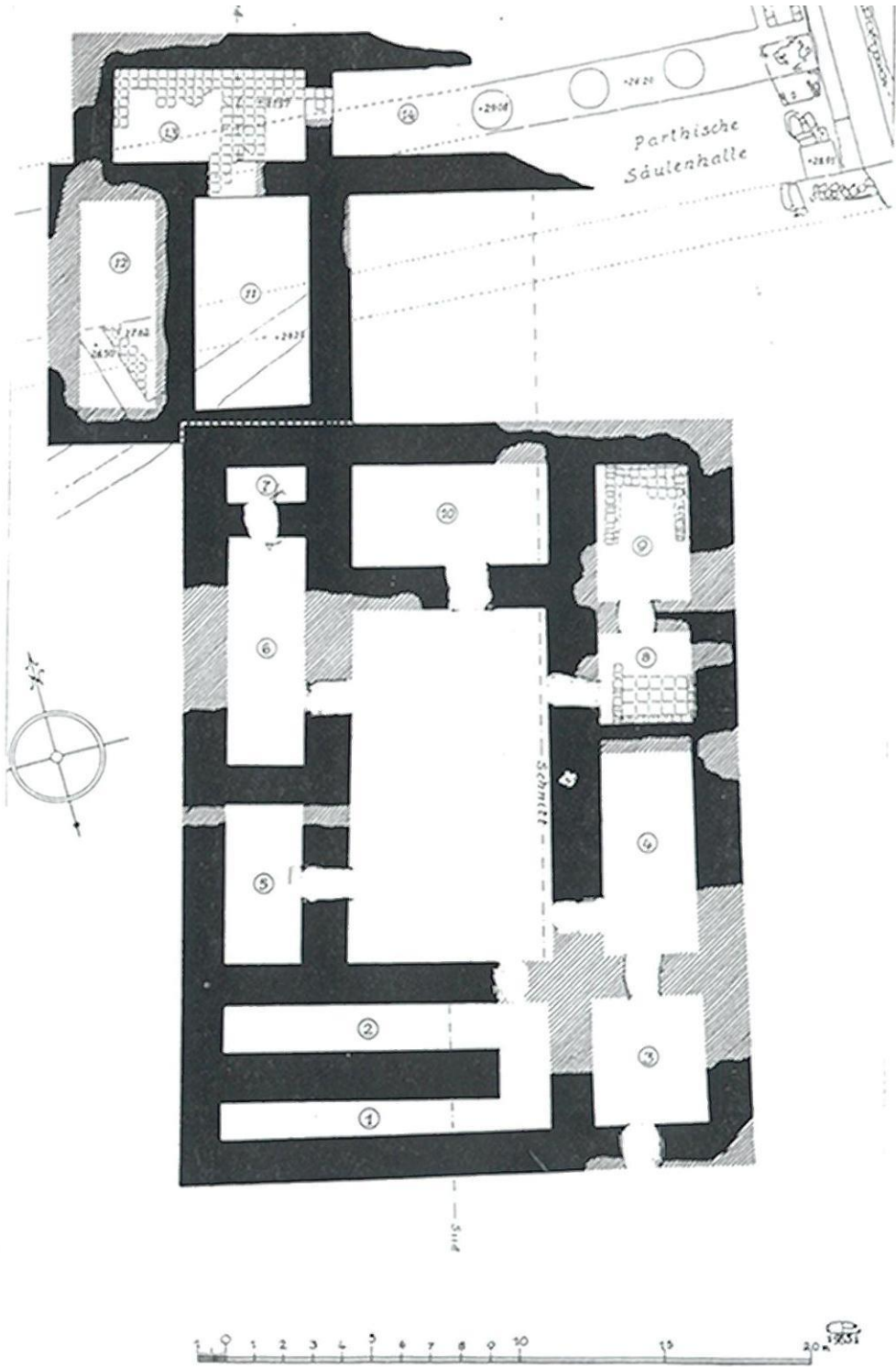
Plan 100. Nuzi, Shilwi-Teshub'un evi

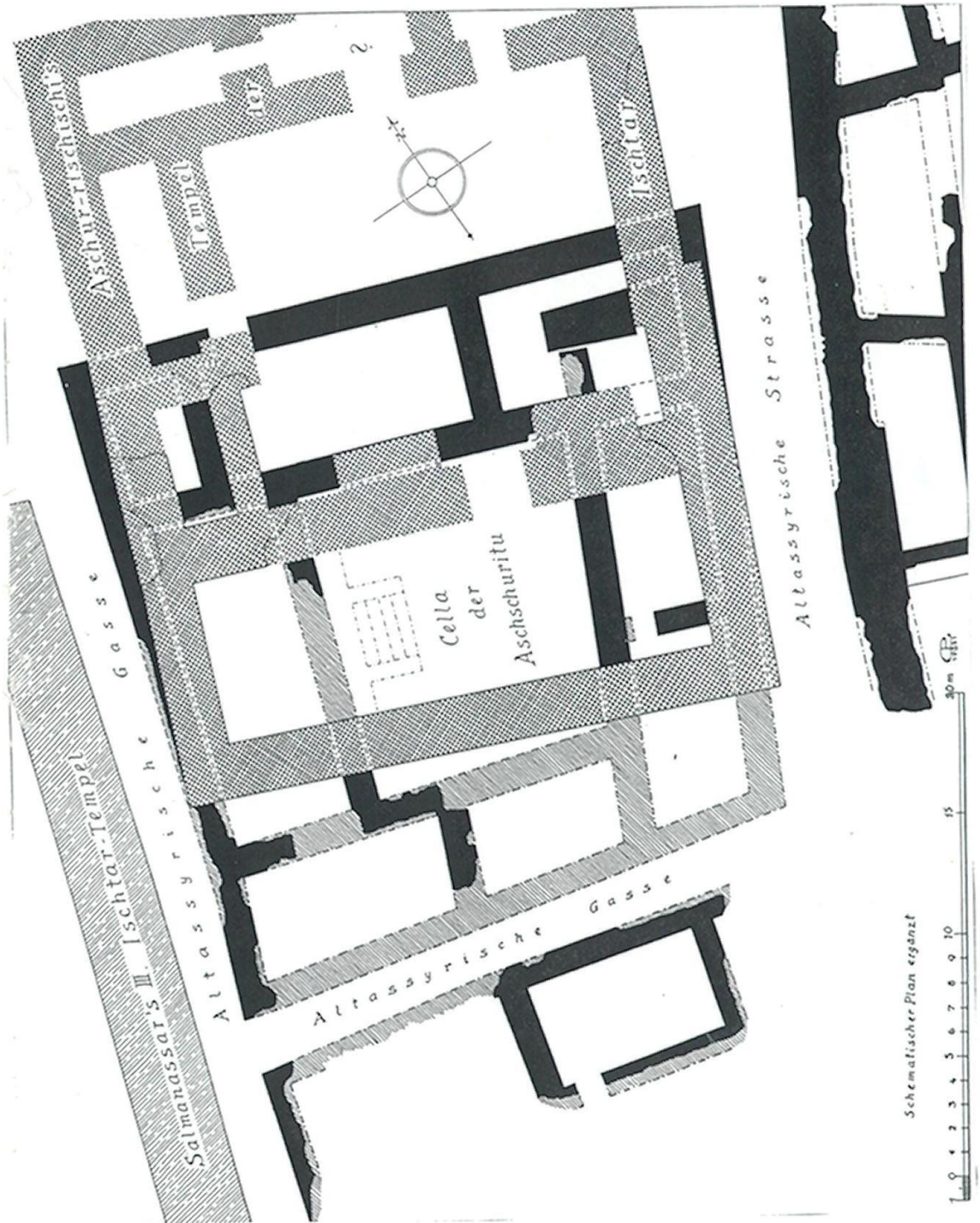
Plan 101. Nippur, TA V. Kat

Plan 102. Nippur, TA IV. Kat

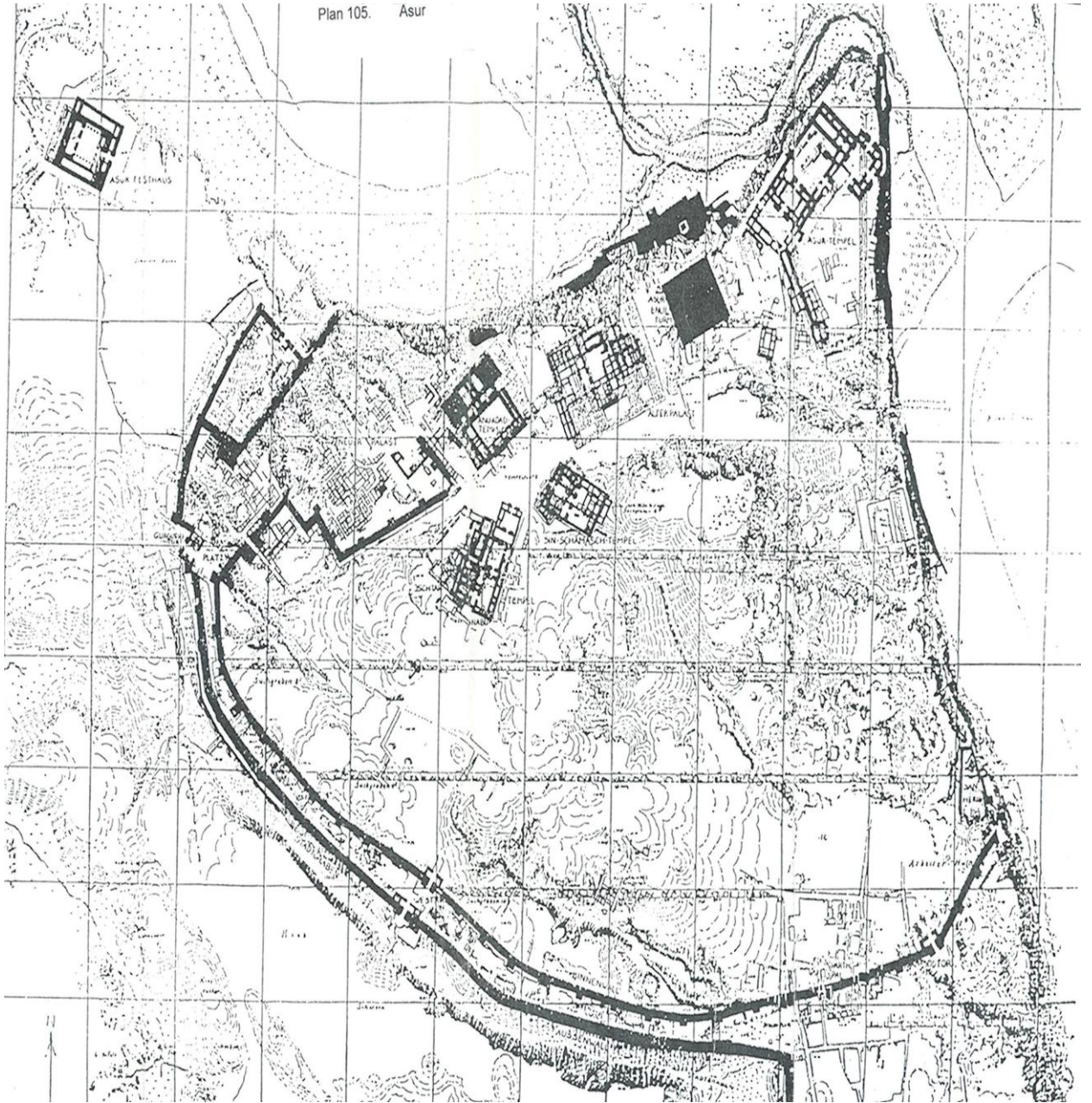

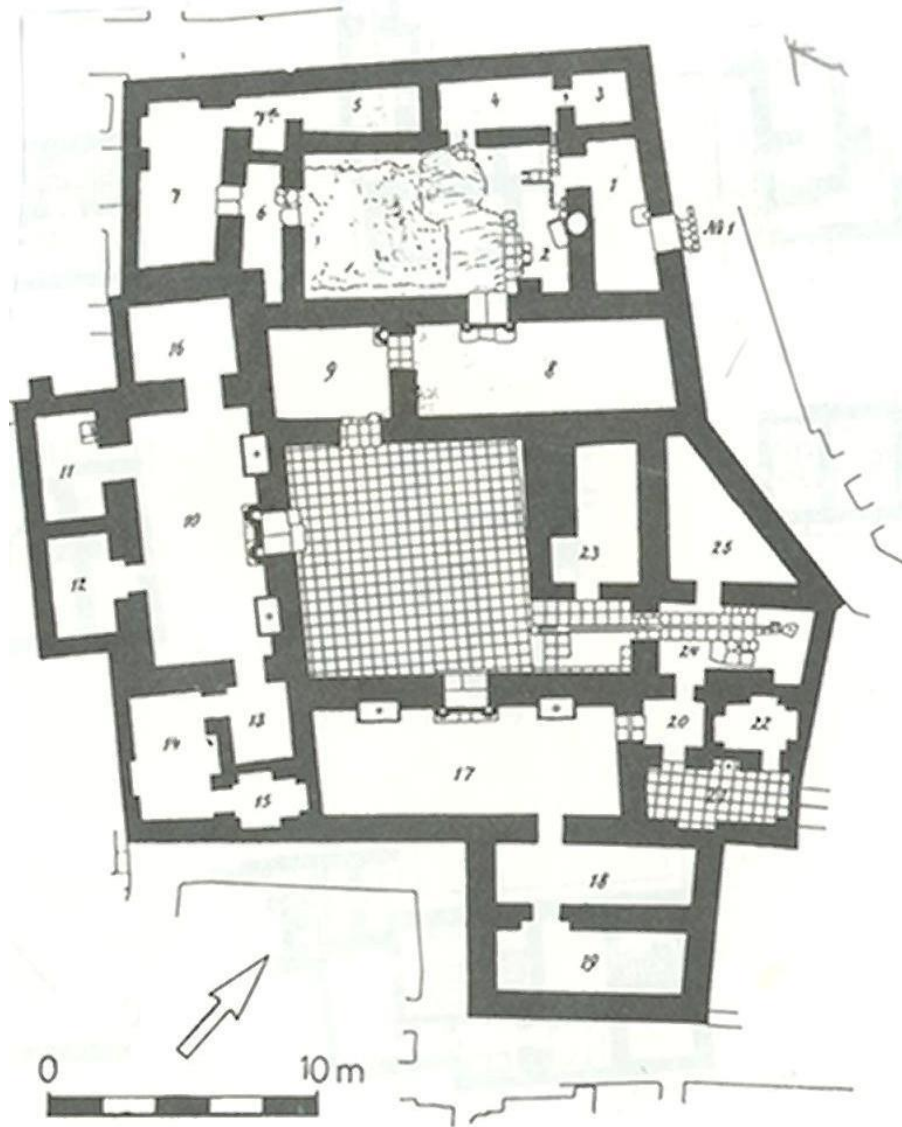
Plan 103. Asur, Ziqquratın güneydoğusundaki ev

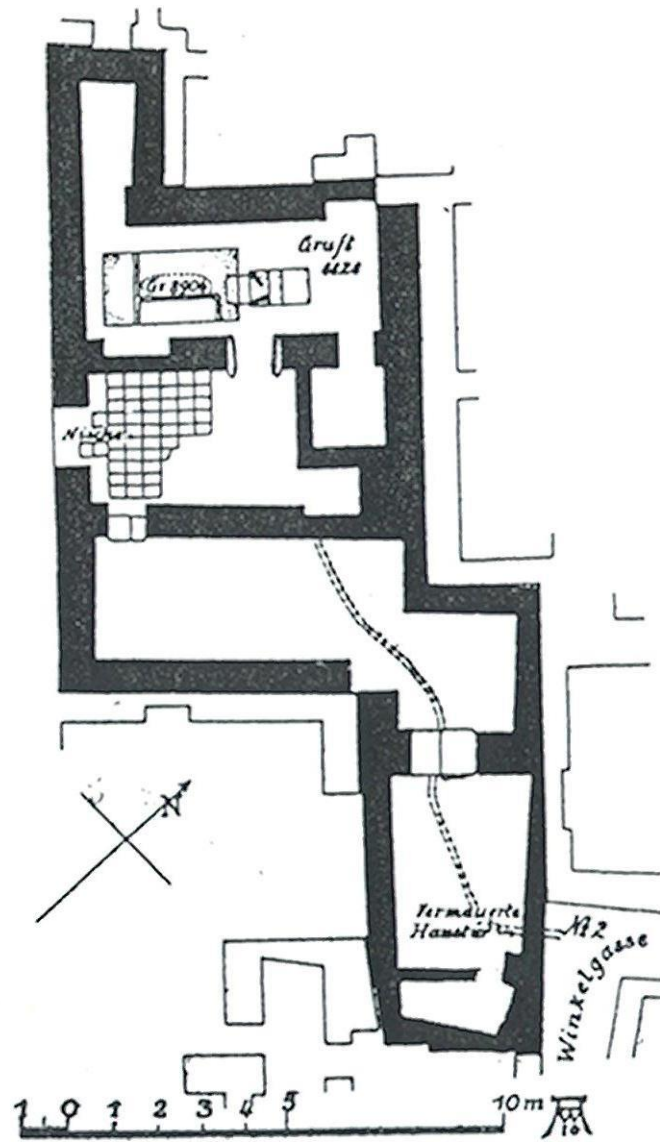
Plan 104. Asur, Istar Tapınağının altındaki ev

Plan 105. Asur

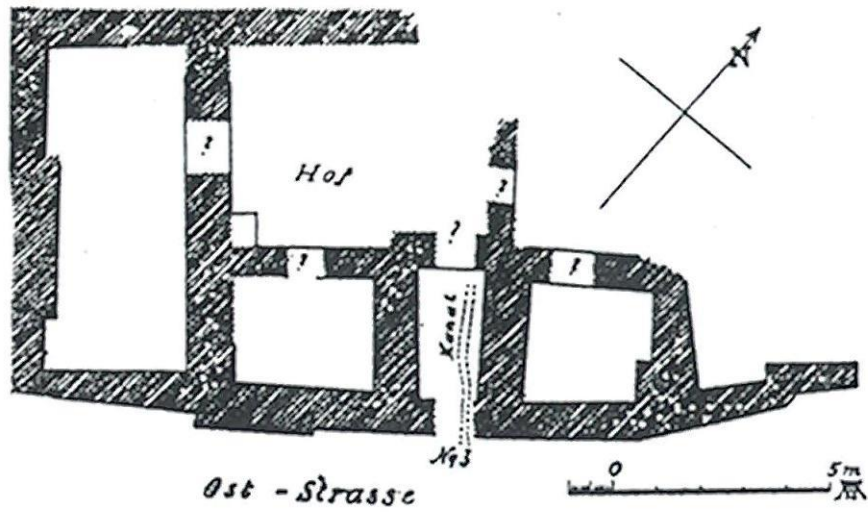

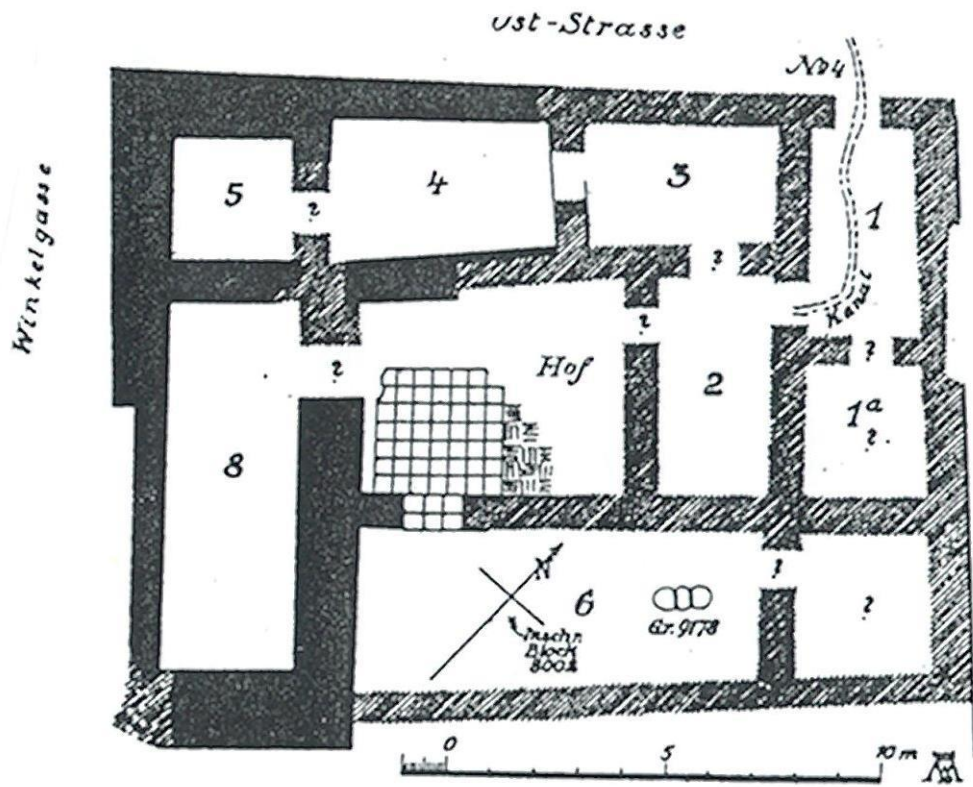
Plan 107. Asur, I nolu ev

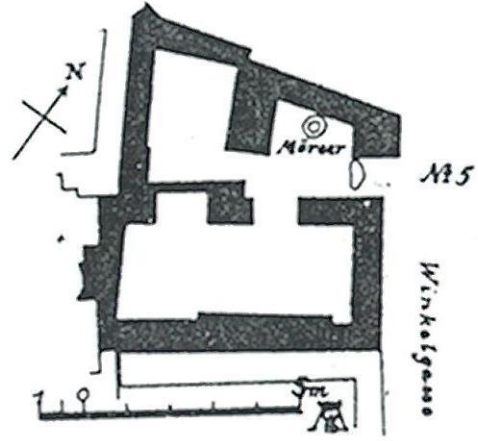
Plan 108. Asur, 2 nolu ev

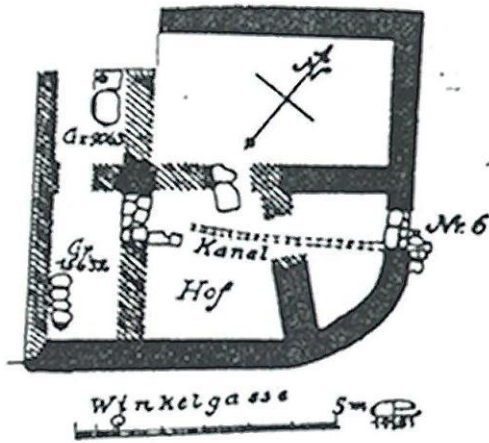
Plan 109. Asur, 3 nolu ev

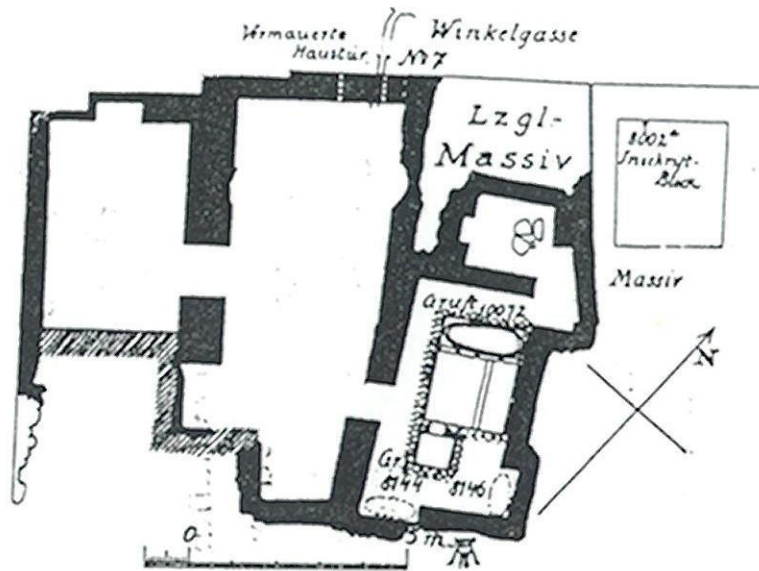
Plan 110. Asur, 4 nolu ev

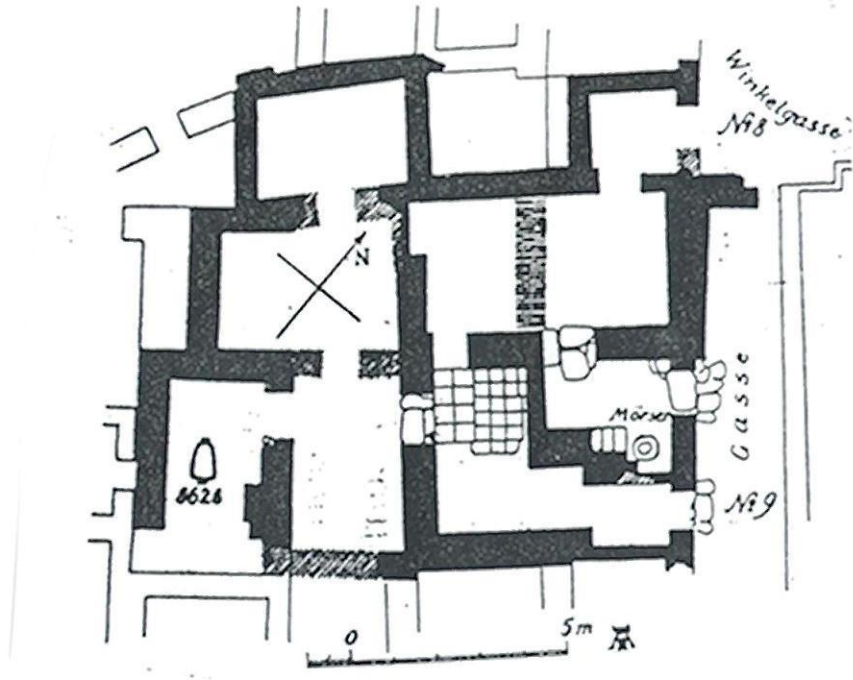
Plan 111. Asur, 5 nolu ev

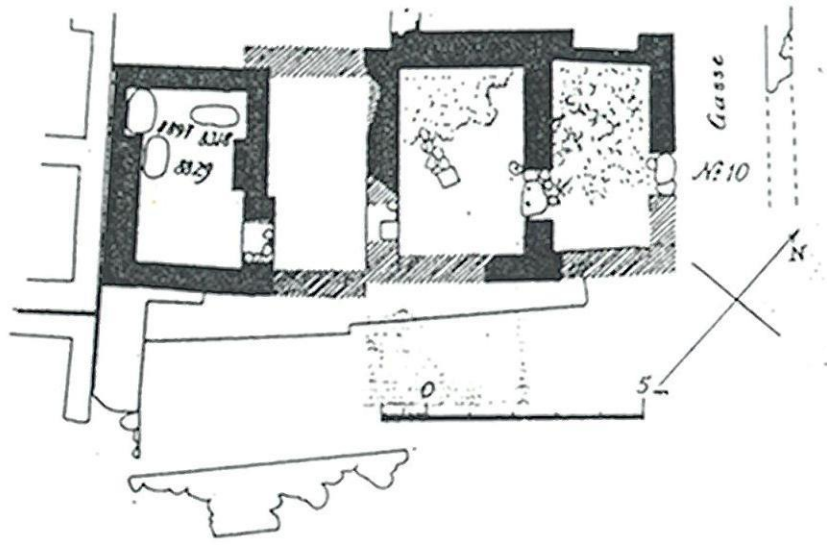
Plan 112. Asur, 6 nolu ev

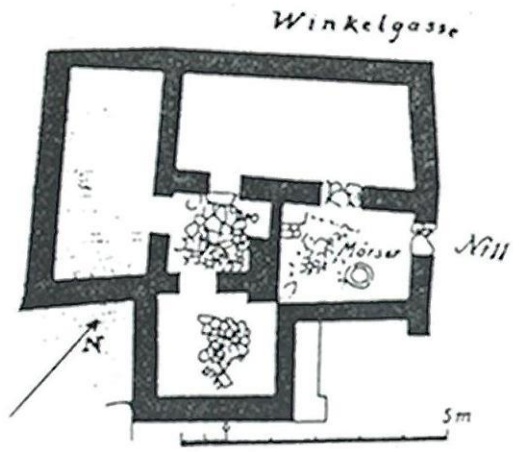
Plan 113. Asur, 7 nolu ev

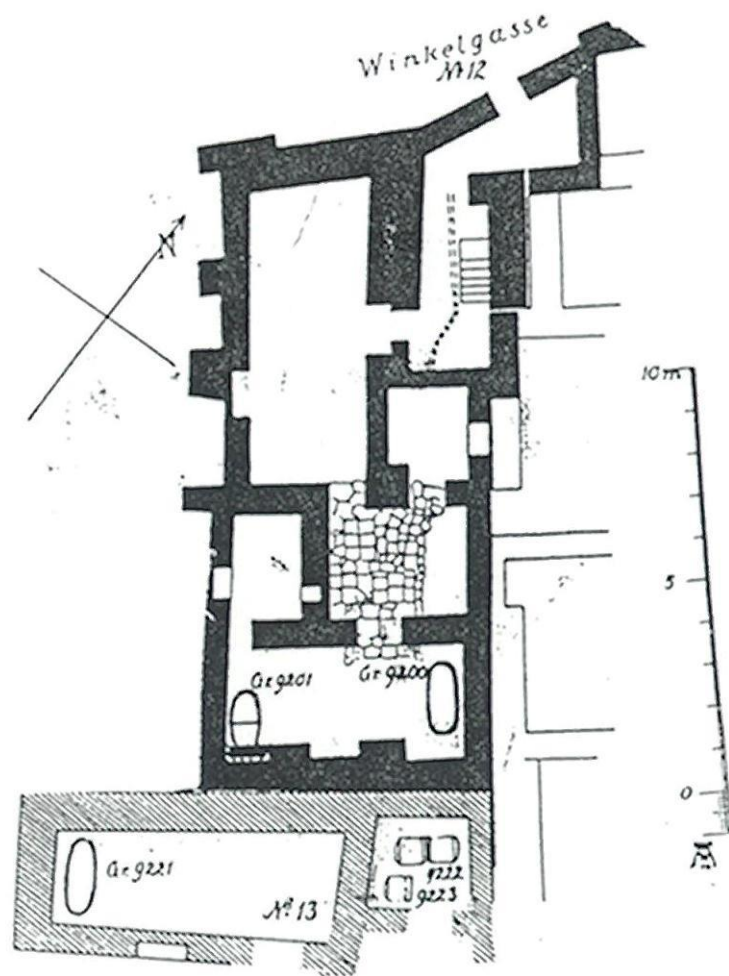
Plan 114. Asur, 8 ve 9 nolu evler

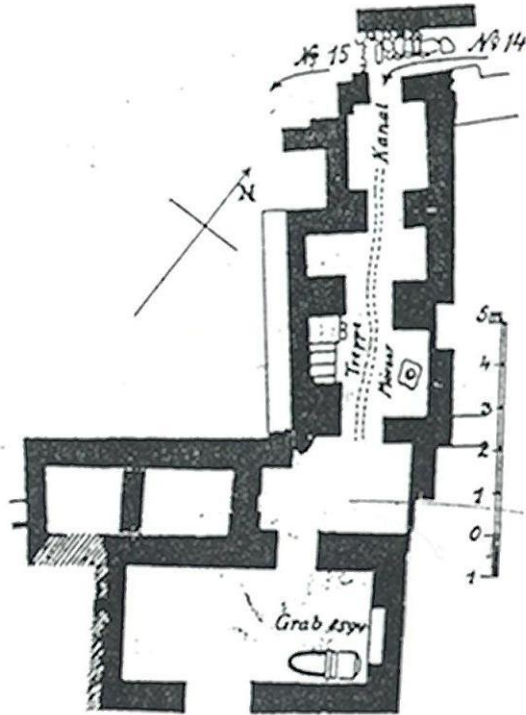
Plan 115. Asur, 10 nolu ev

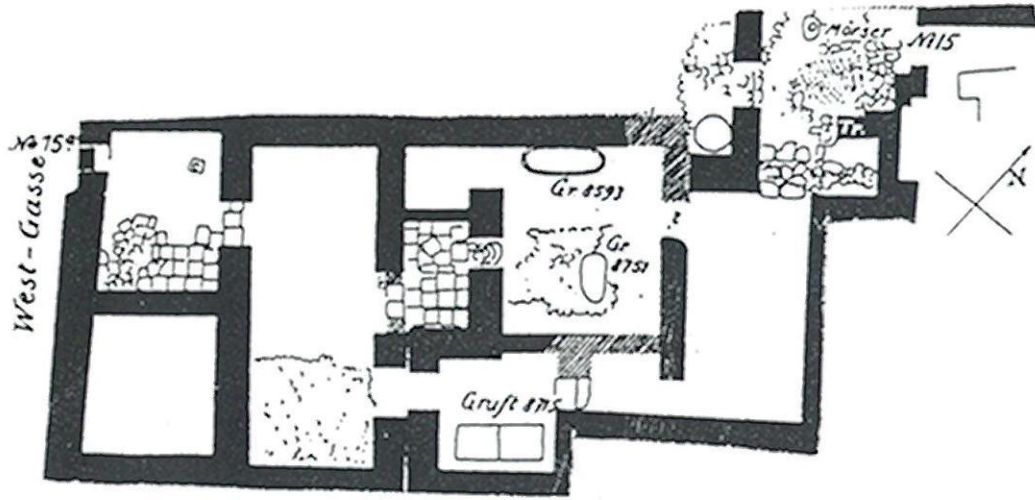
Plan 116. Asur, 11 nolu ev

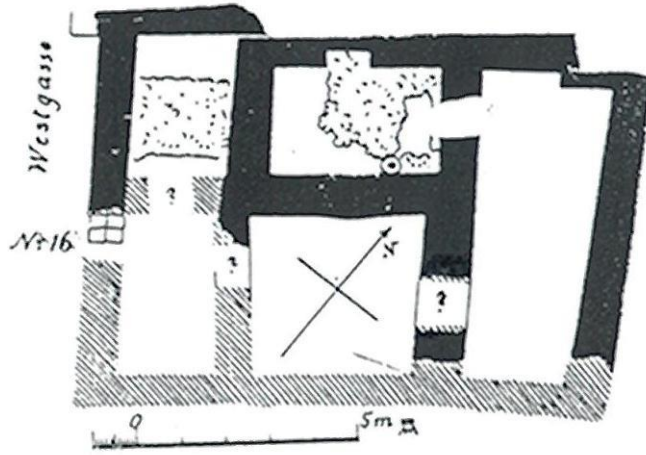
Plan 117. Asur, 12-13 nolu ev

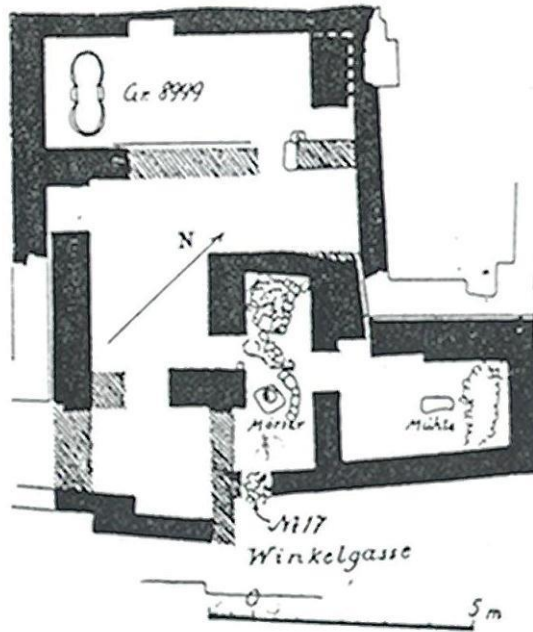
Plan 118. Asur, 14 nolu ev

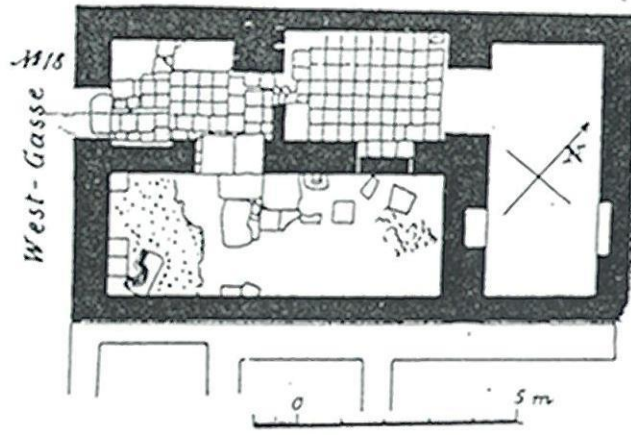
Plan 119. Asur, 15 nolu ev

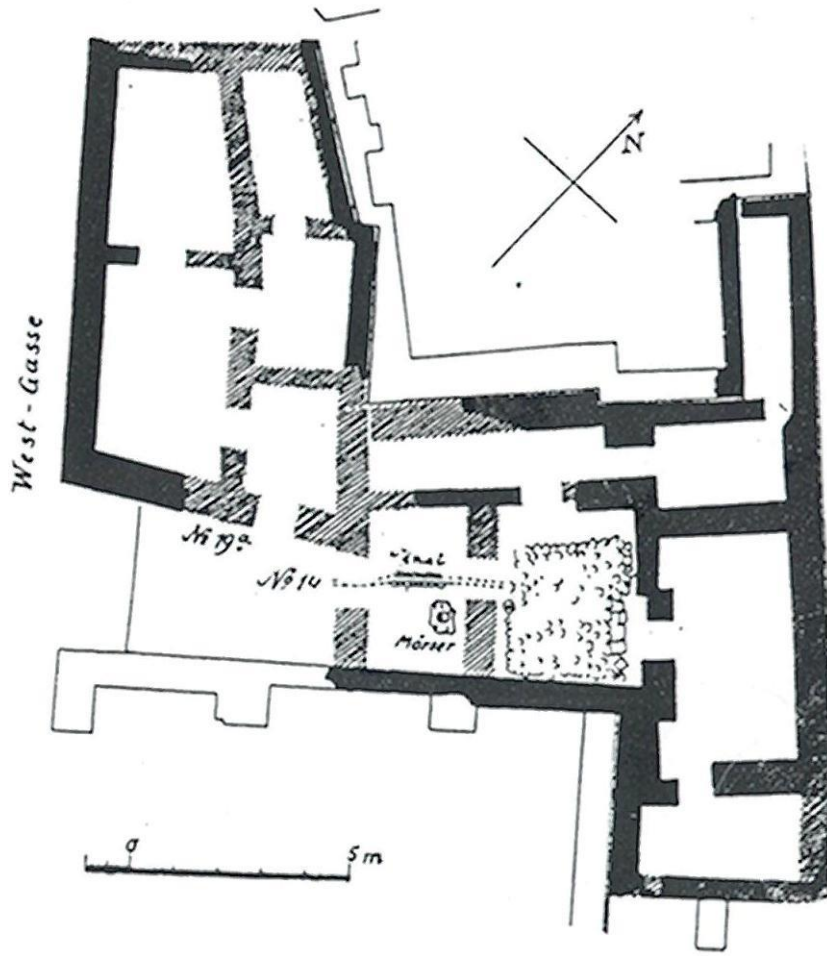
Plan 120. Asur, 16 nolu ev

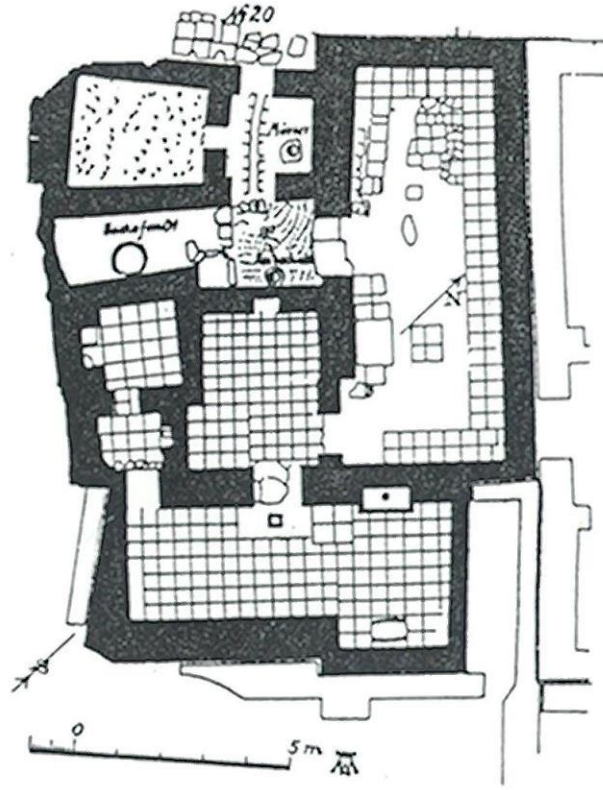
Plan 121. Asur, 17 nolu ev

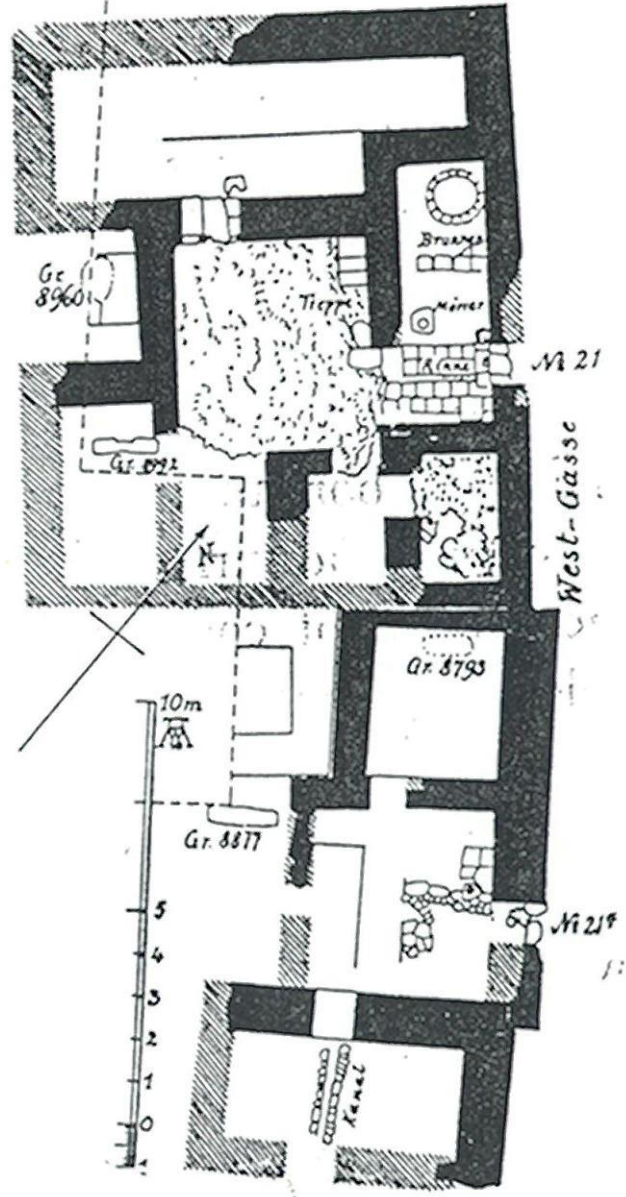
Plan 122. Asur, 18 nolu ev

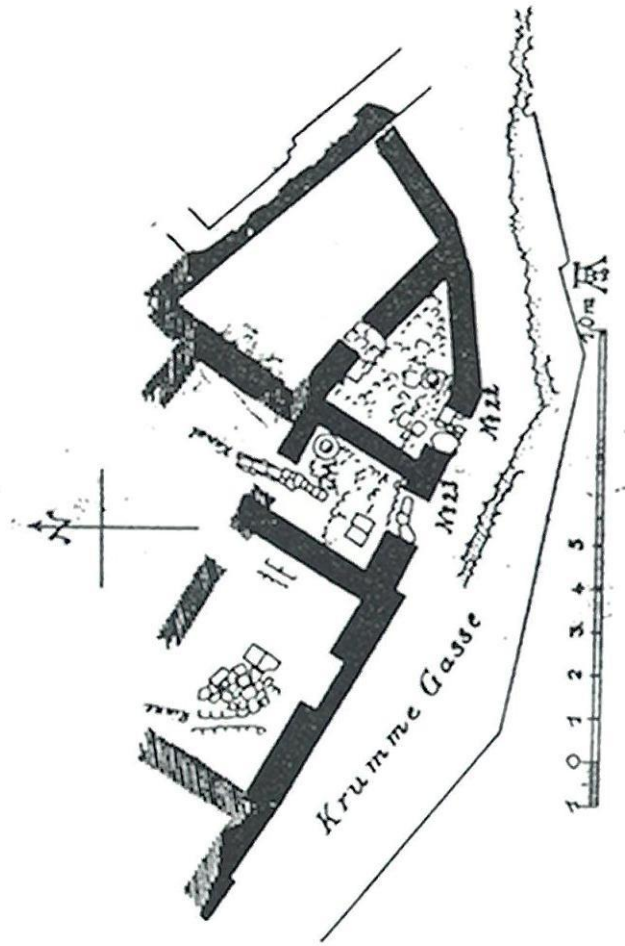
Plan 123. Asur, 19 ve 19a nolu evler

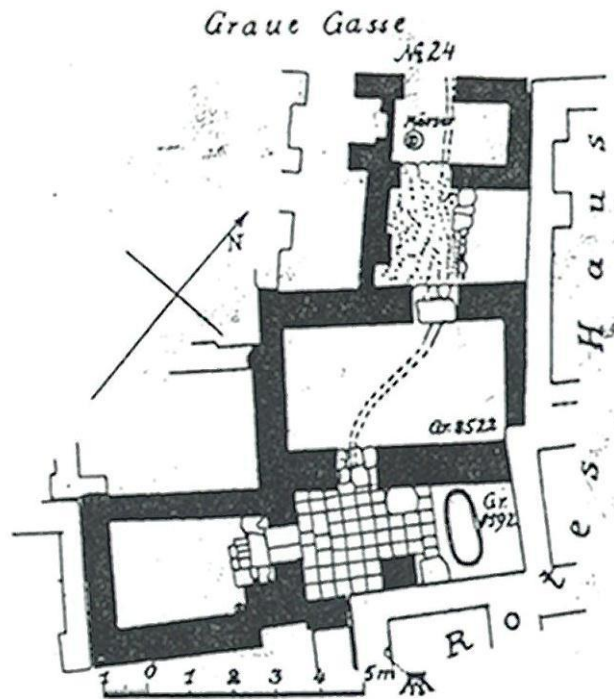
Plan 124. Asur, 20 nolu ev

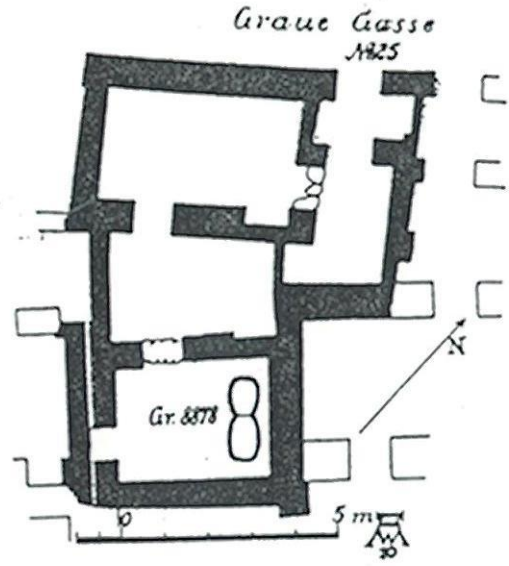
Plan 125. Asur, 21 ve 21a nolu evler

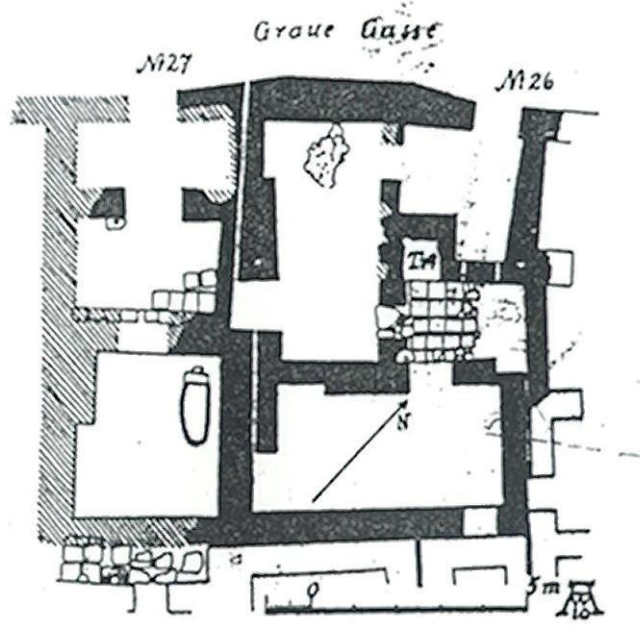
Plan 126. Asur, 22 nolu ev

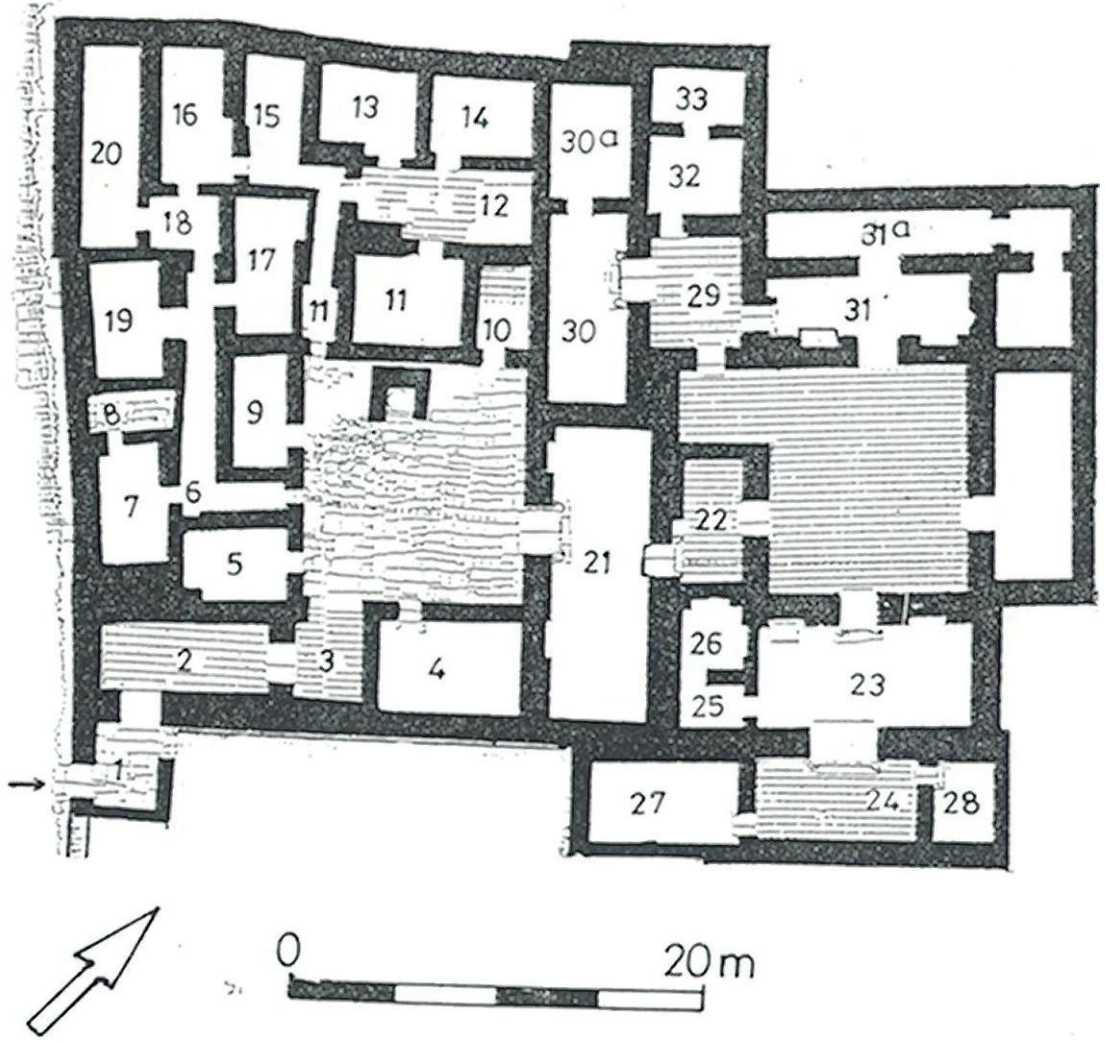
Plan 127. Asur, 24 nolu ev

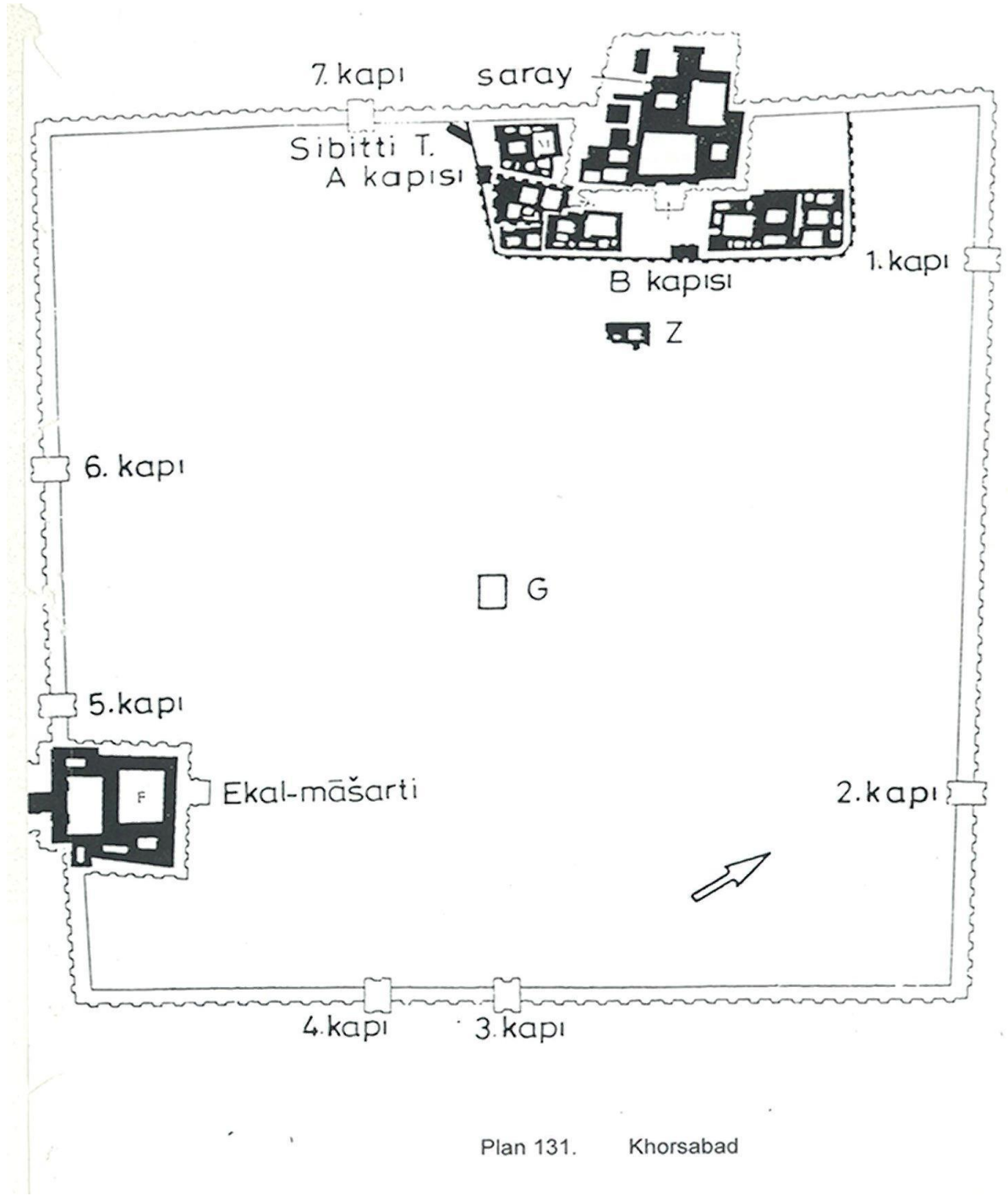
Plan 128. Asur, 25 nolu ev

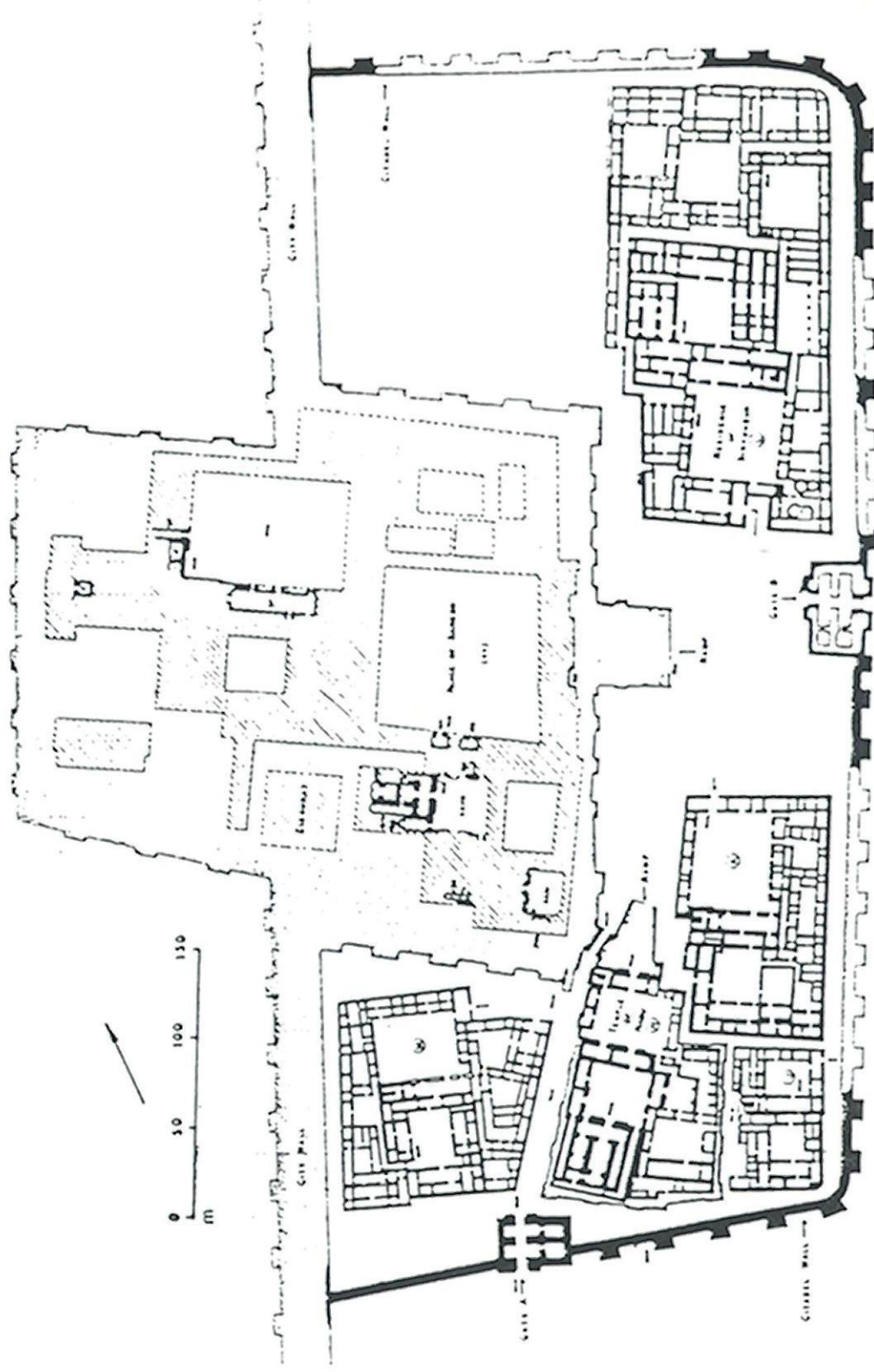
Plan 129. Asur, 26 ve 27 nolu evler

Plan 130. Asur, Büyük Ev

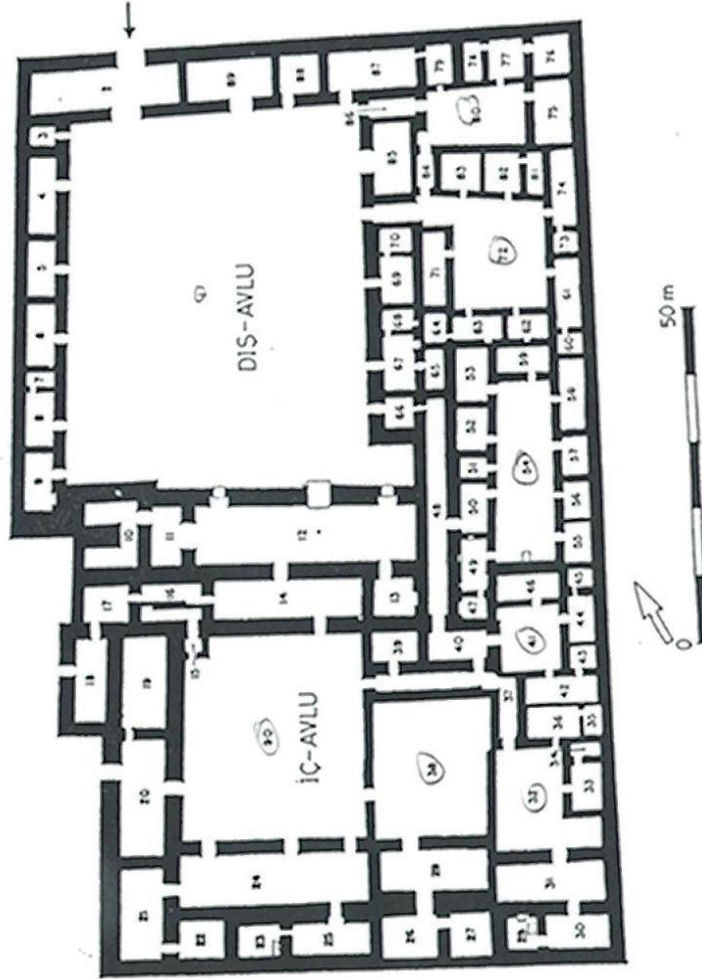
Plan 131. Khorsabad

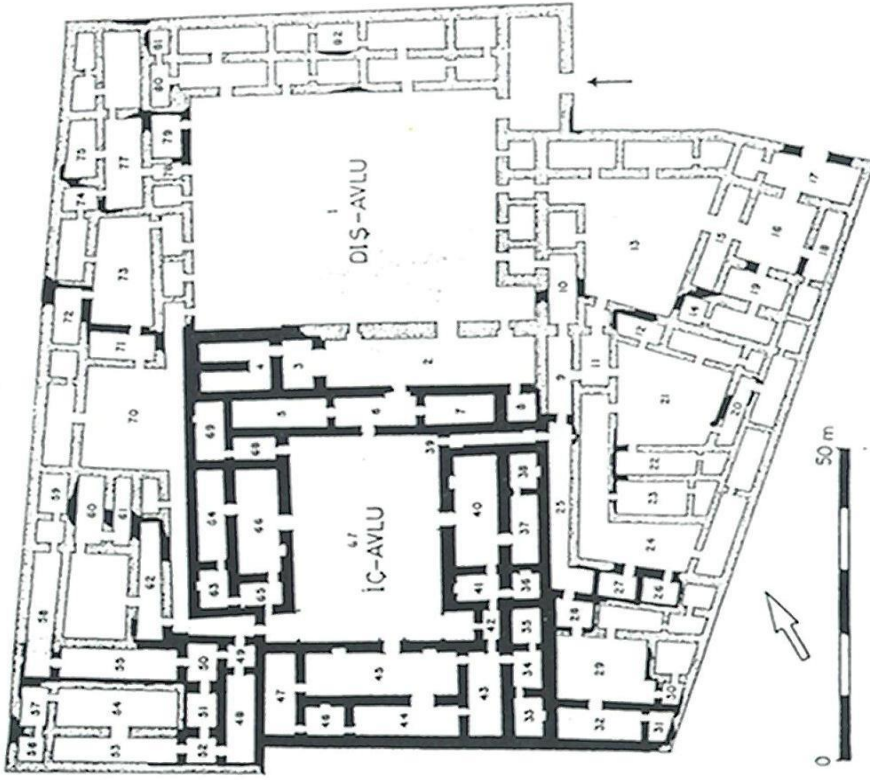
Plan 132. Khorsabad, Citadel plan

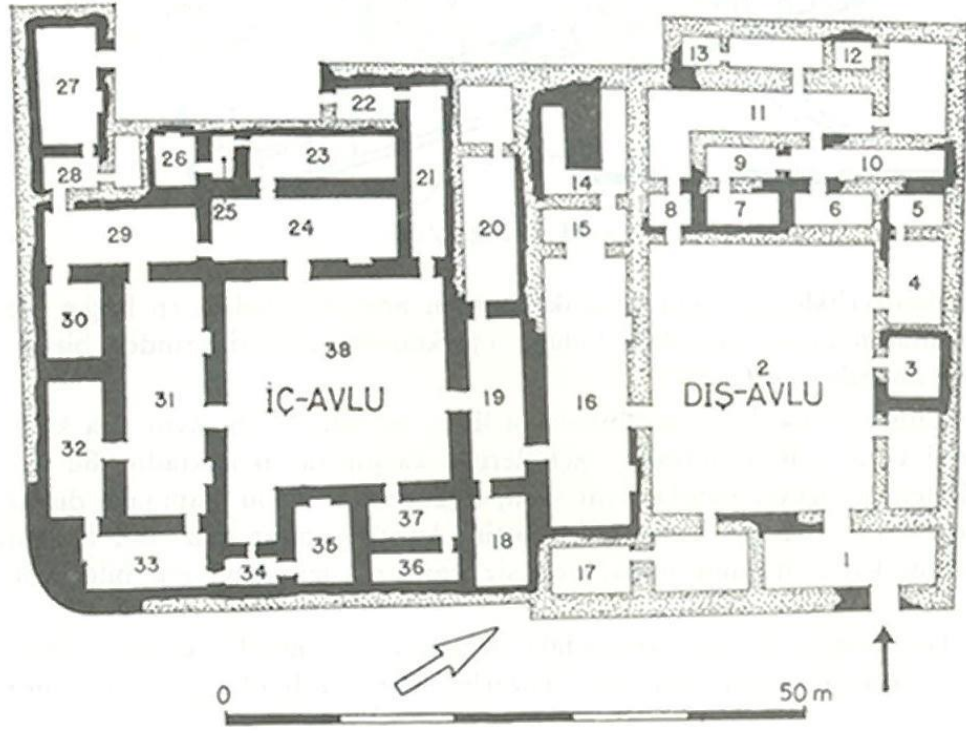
Plan 133. Khorsabad, L. konagi

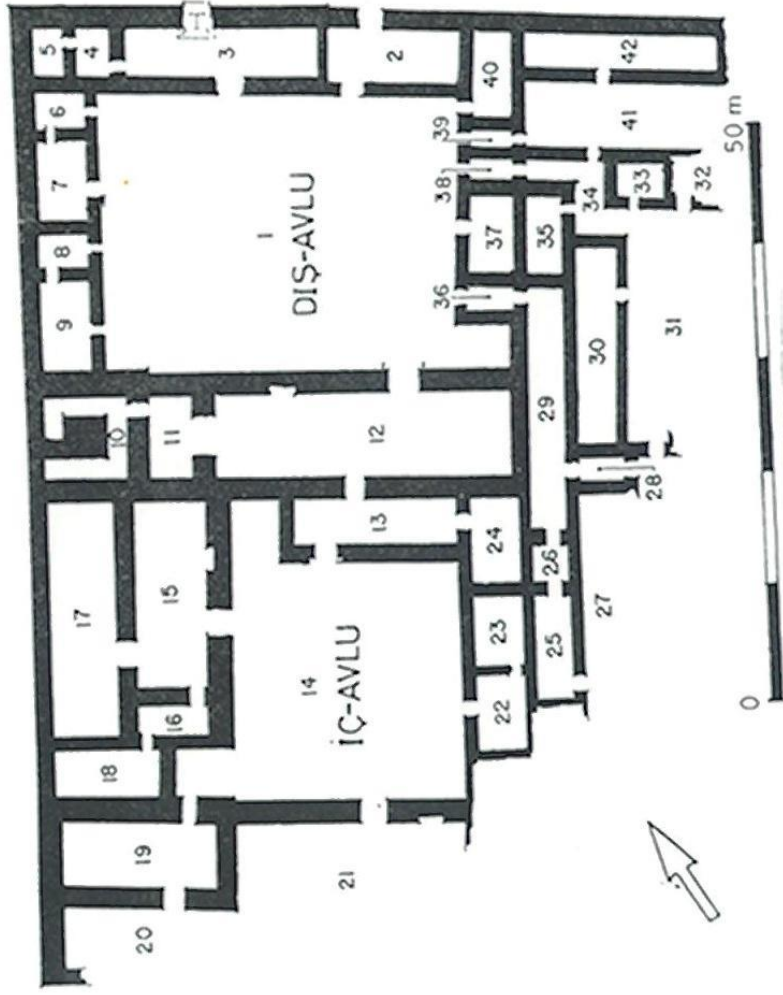
Plan 134. Khorsabad, K konağı

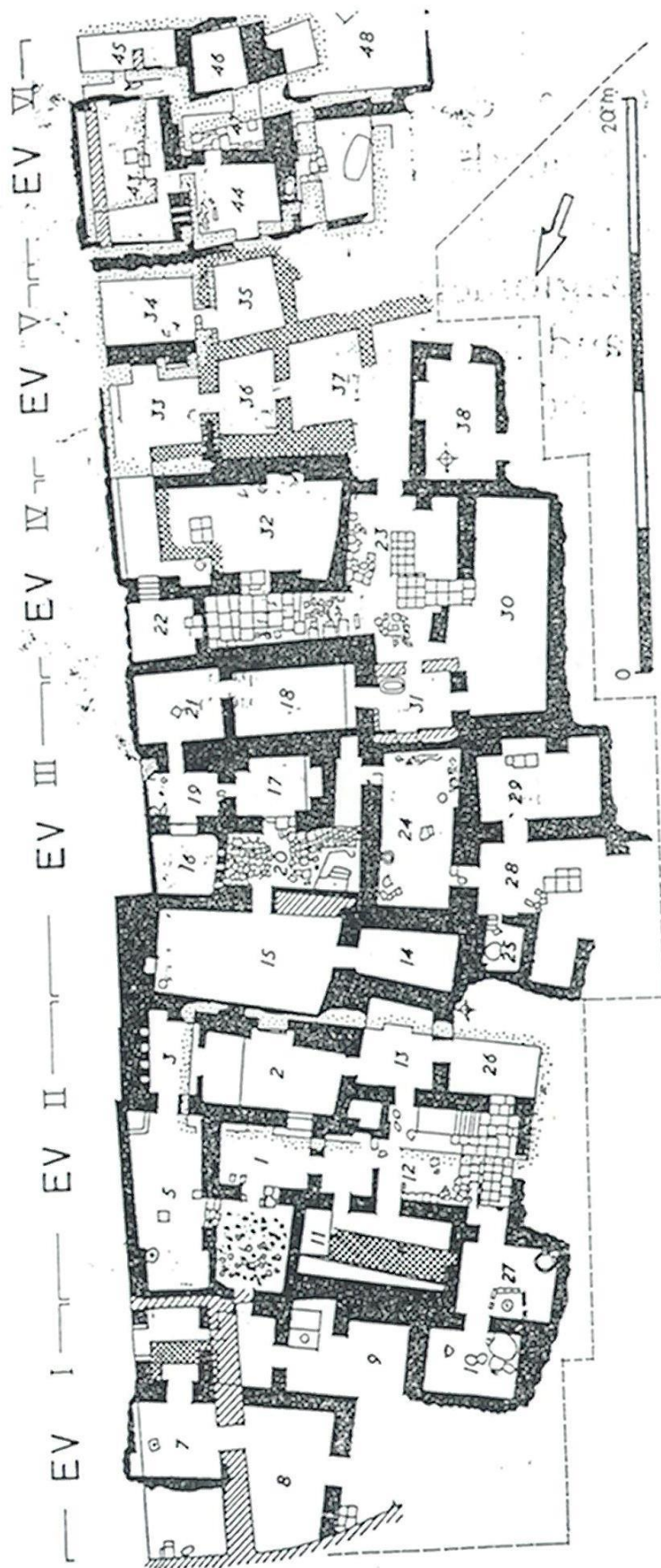
Plan 135. Khorsabad, M konağı

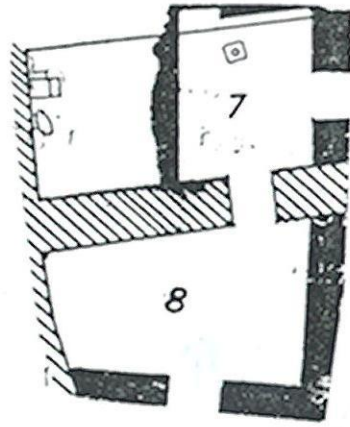
Plan 136. Khorsabad, J konağı

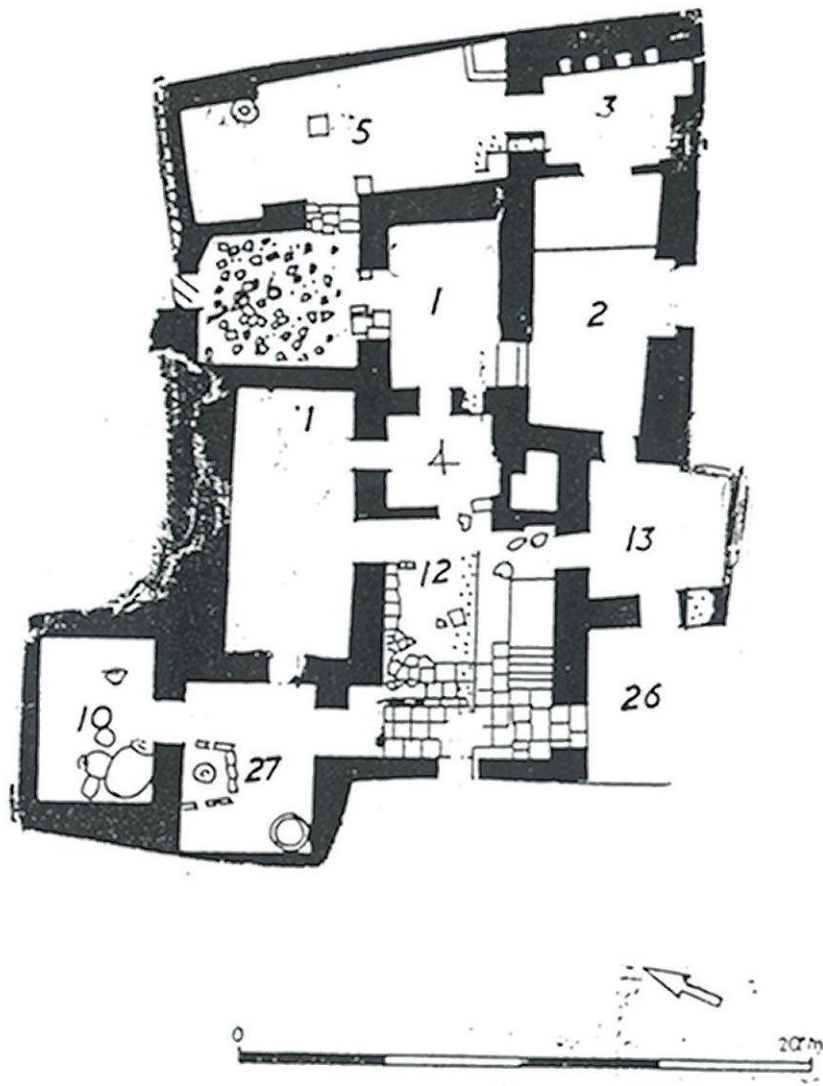
Plan 137. Khorsabad, Z konaği

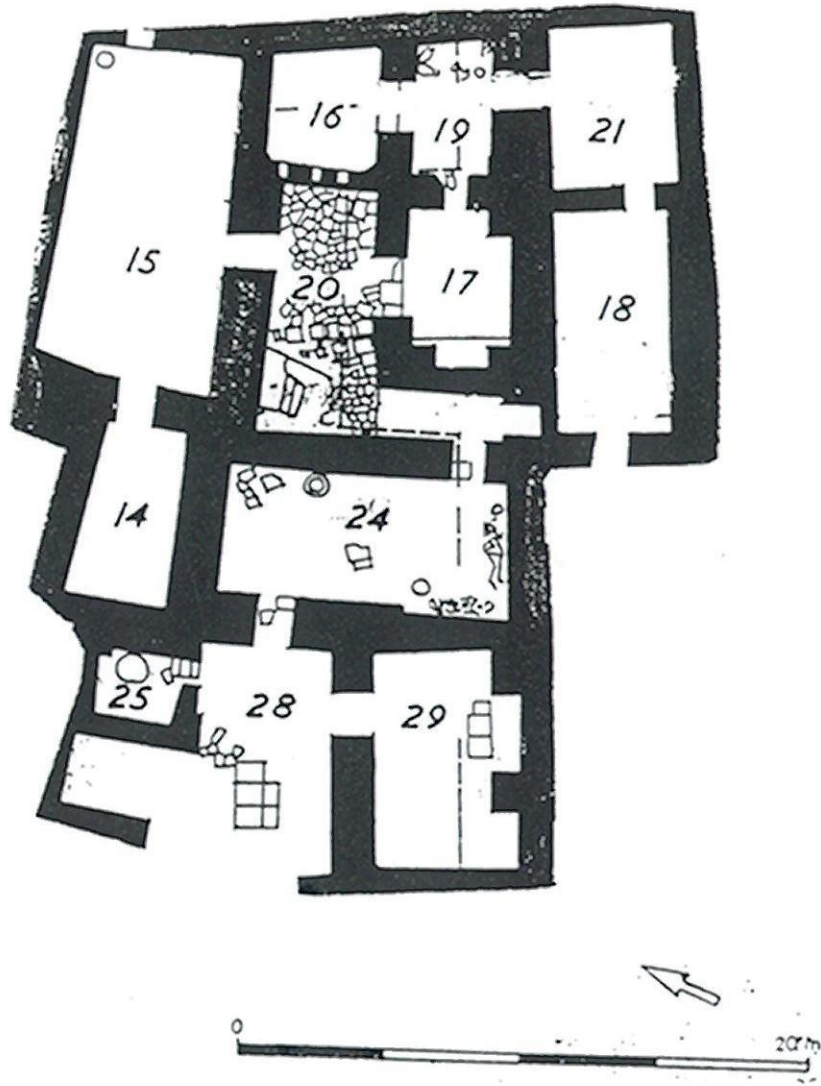
Plan 138. Nimrud, Sitadel Evleri

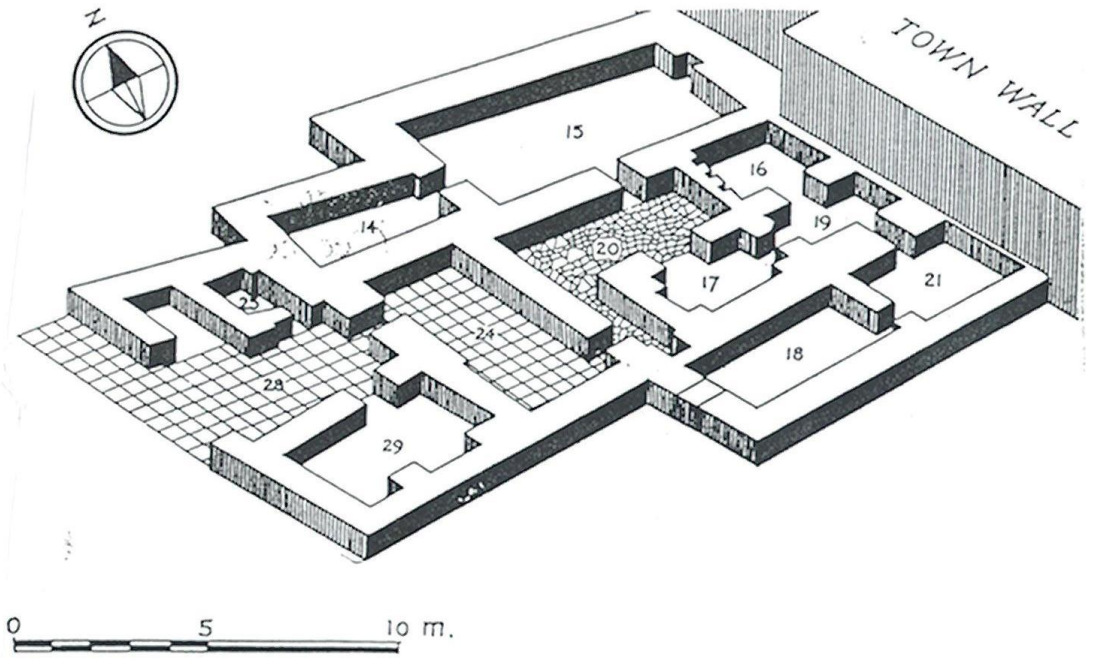
Plan 139. Nimrud, I nolu ev

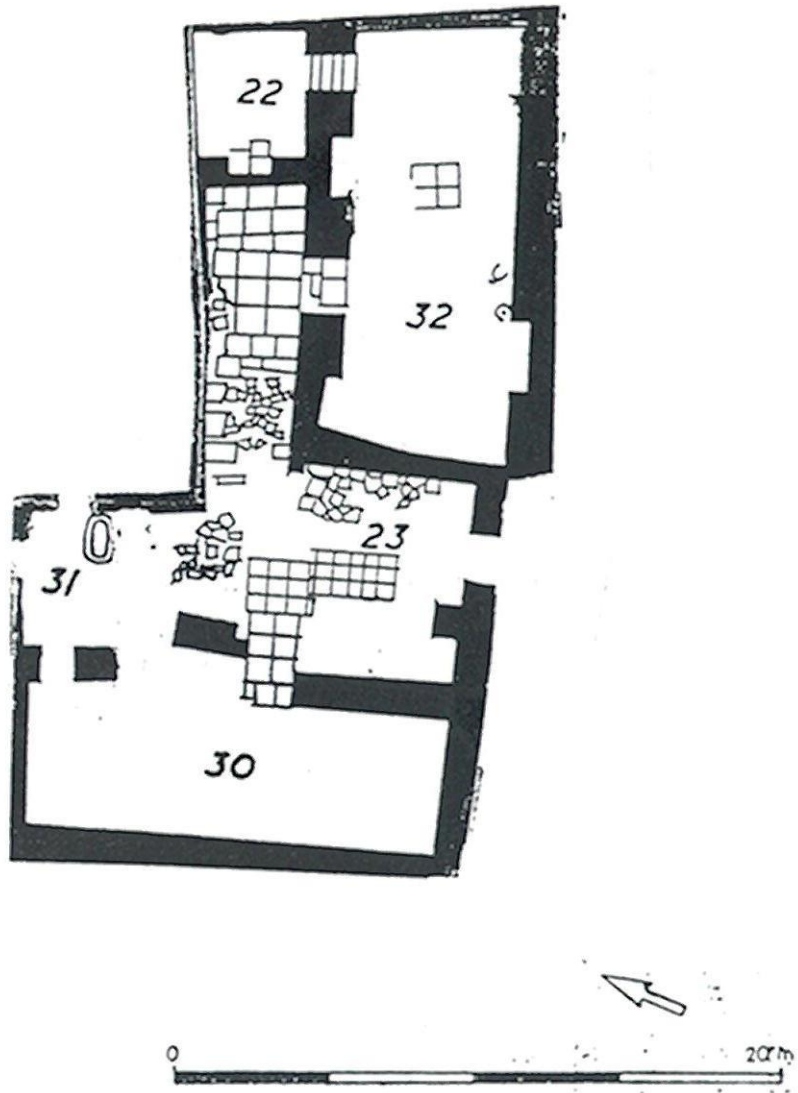
Plan 140. Nimrud, II nolu ev

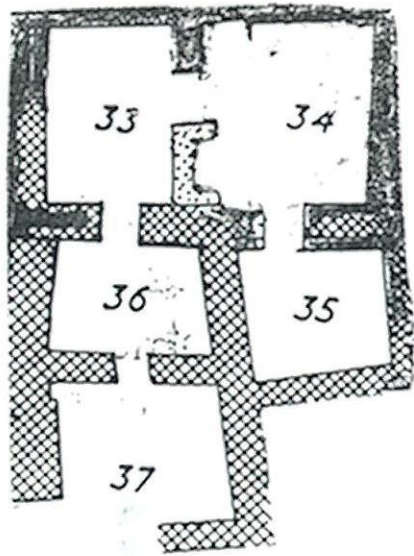
Plan 141. Nimrud, III nolu ev

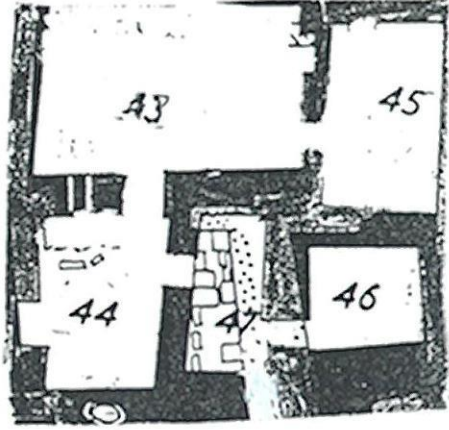
Plan 142. Nimrud, III nolu evin rekonstrüksiyonu

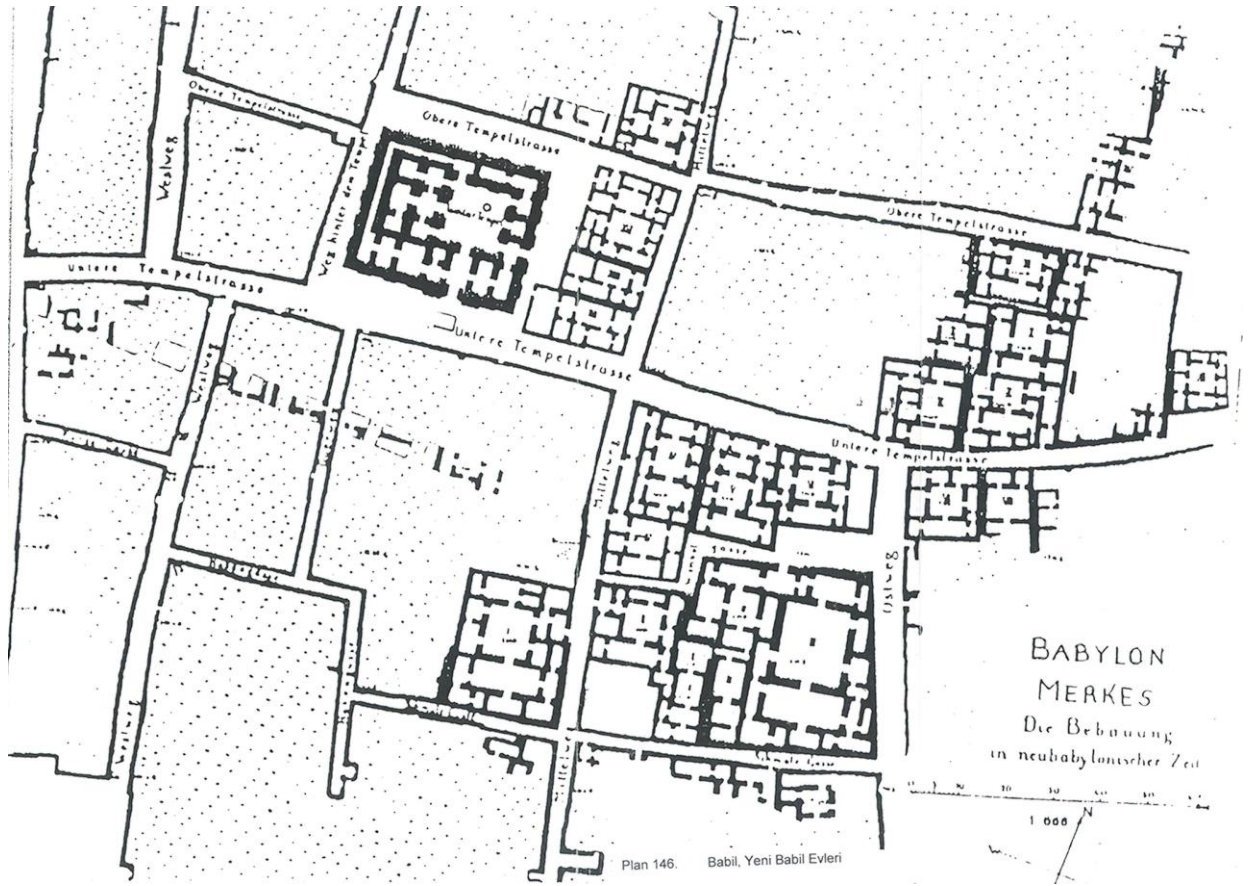
Plan 143. Nimrud, IV nolu ev

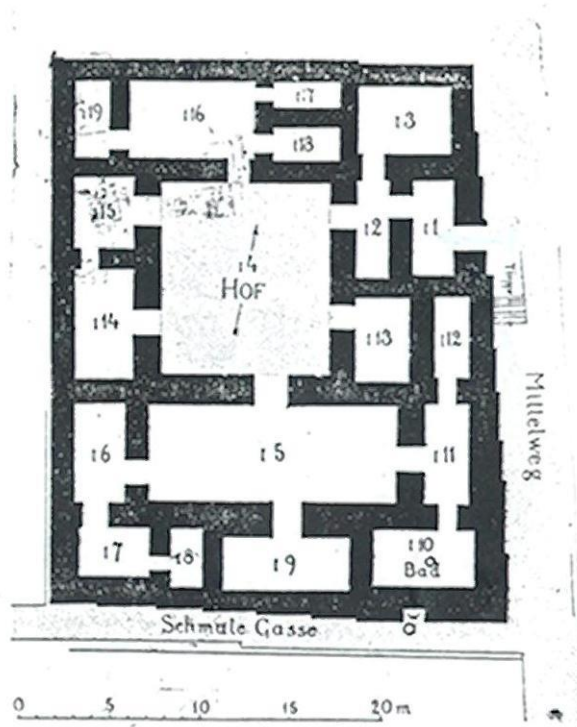

Plan 144. Nimrud, V nolu ev

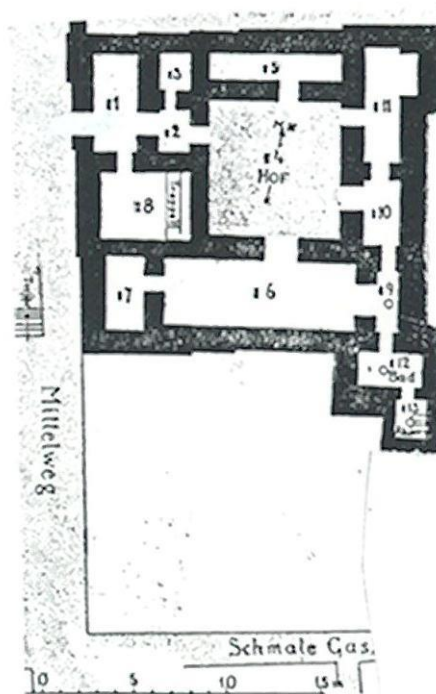

Plan 145. Nimrud, VI nolu ev

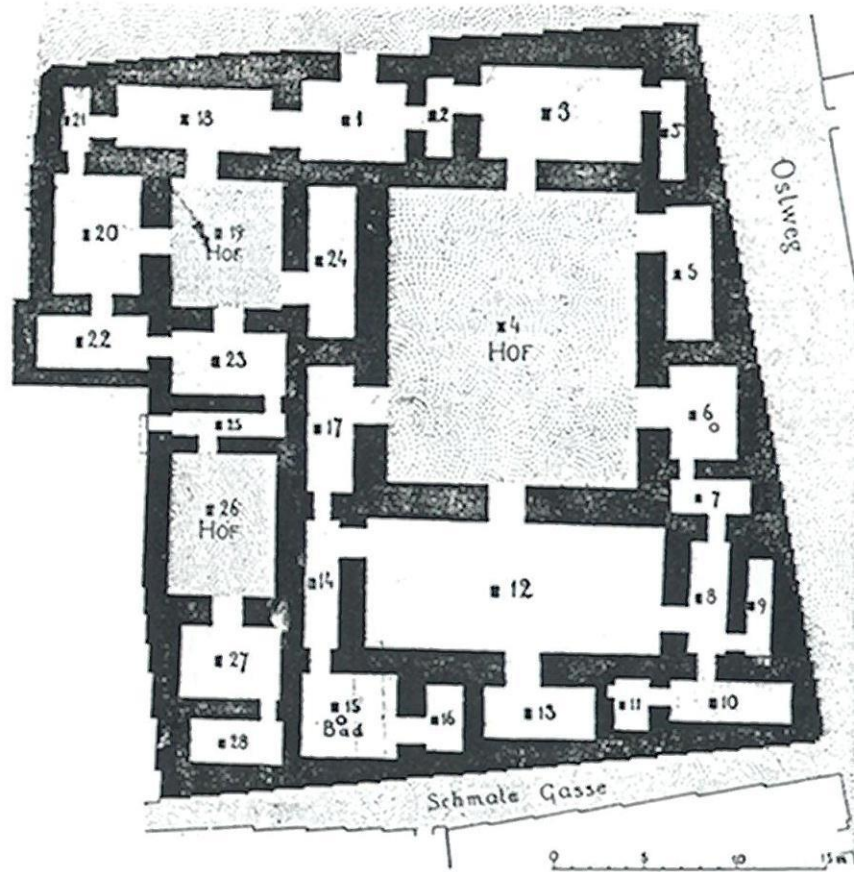

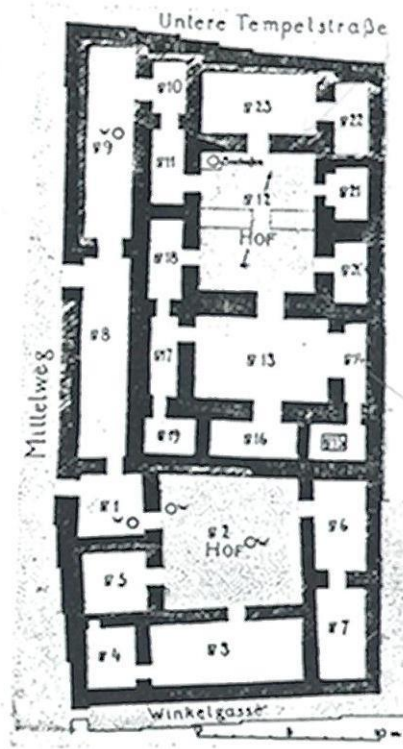
Plan 147. Babil, I nolu ev

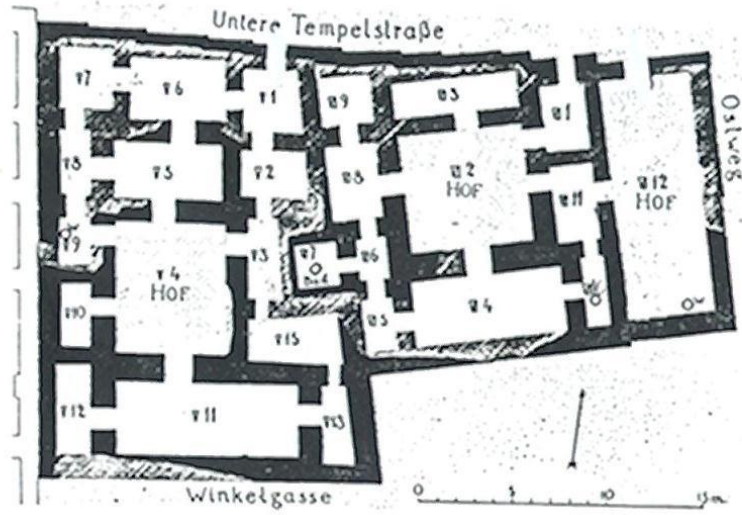
Plan 148. Babil, II nolu ev

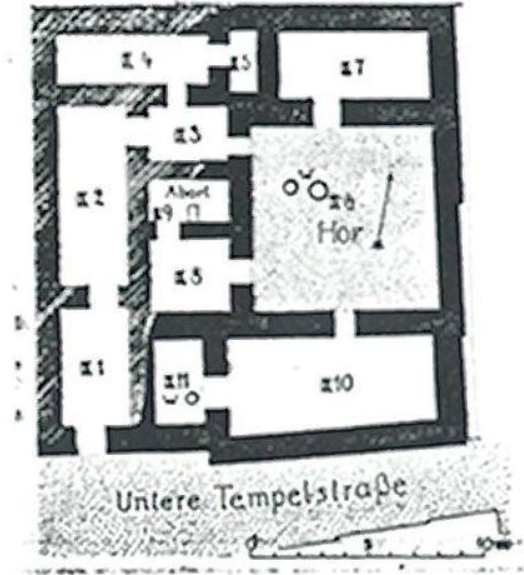
Plan 149. Babil, III nolu ev

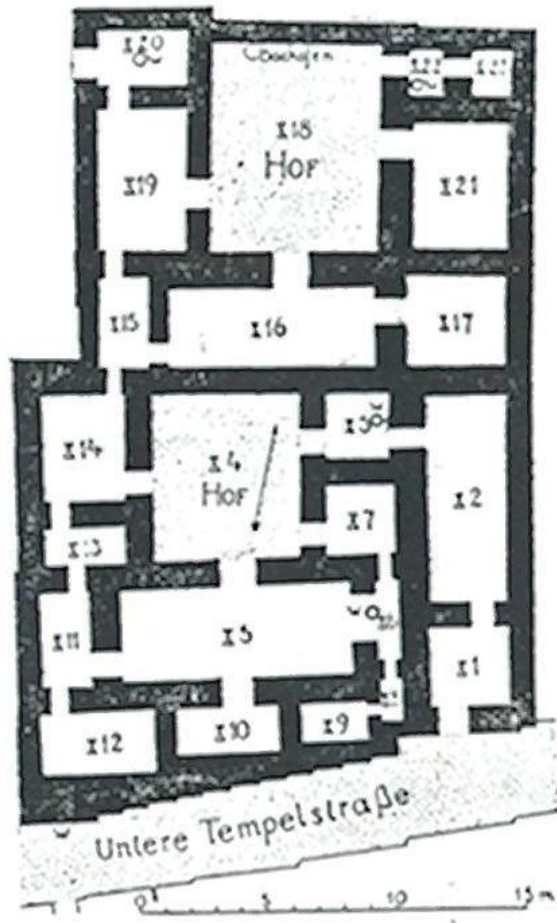
Plan 150. Babil, IV nolu ev

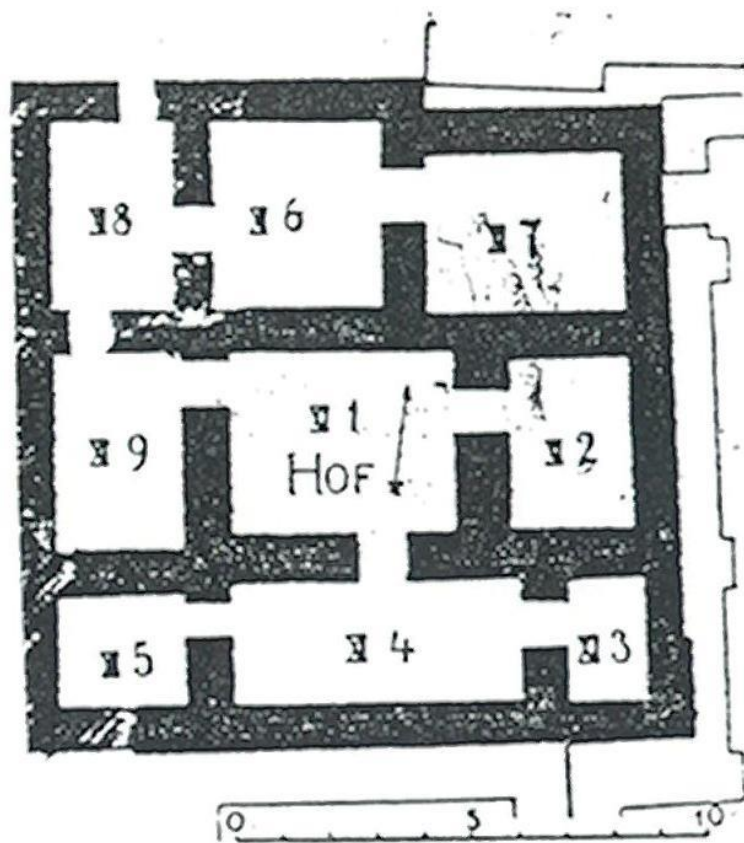
Plan 151. Babil, V ve VI nolu evler

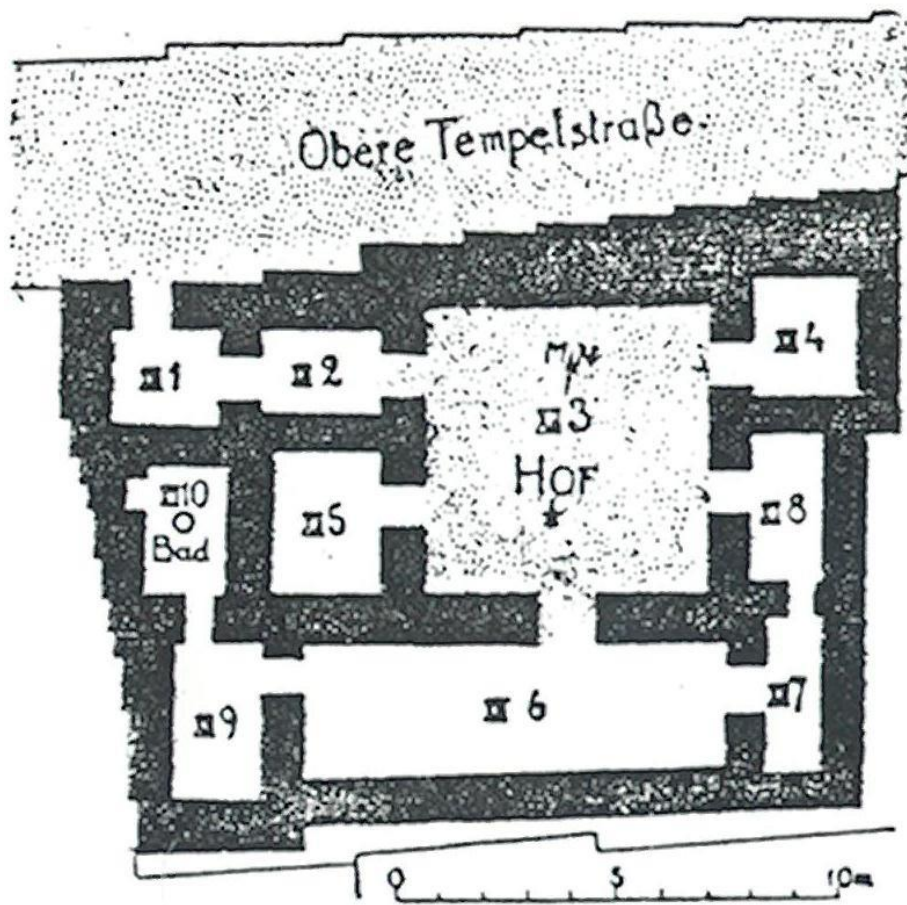
Plan 152. Babil, IX nolu ev

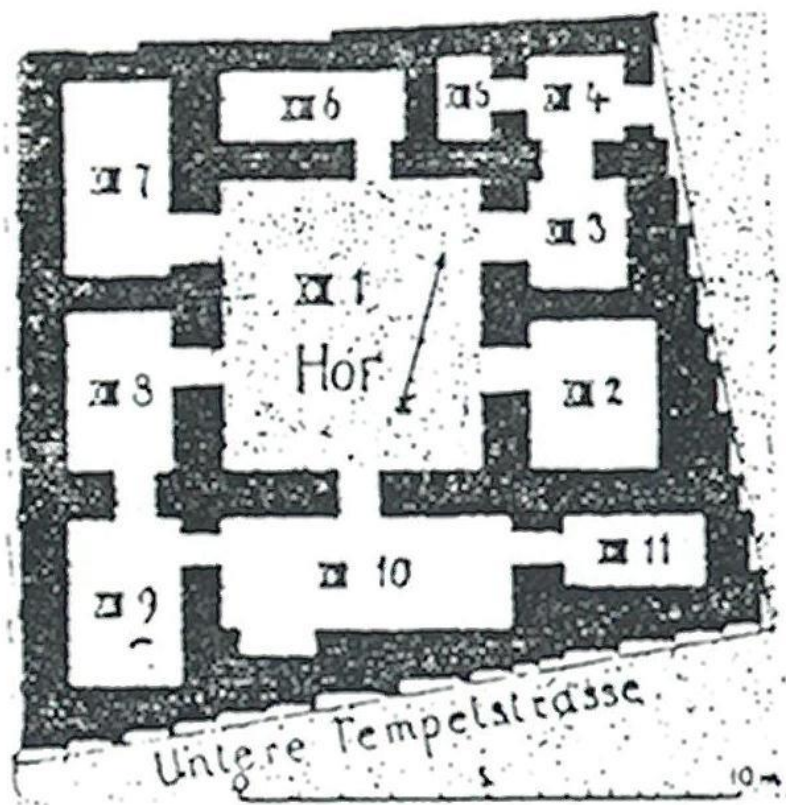
Plan 153. Babil, X nolu ev

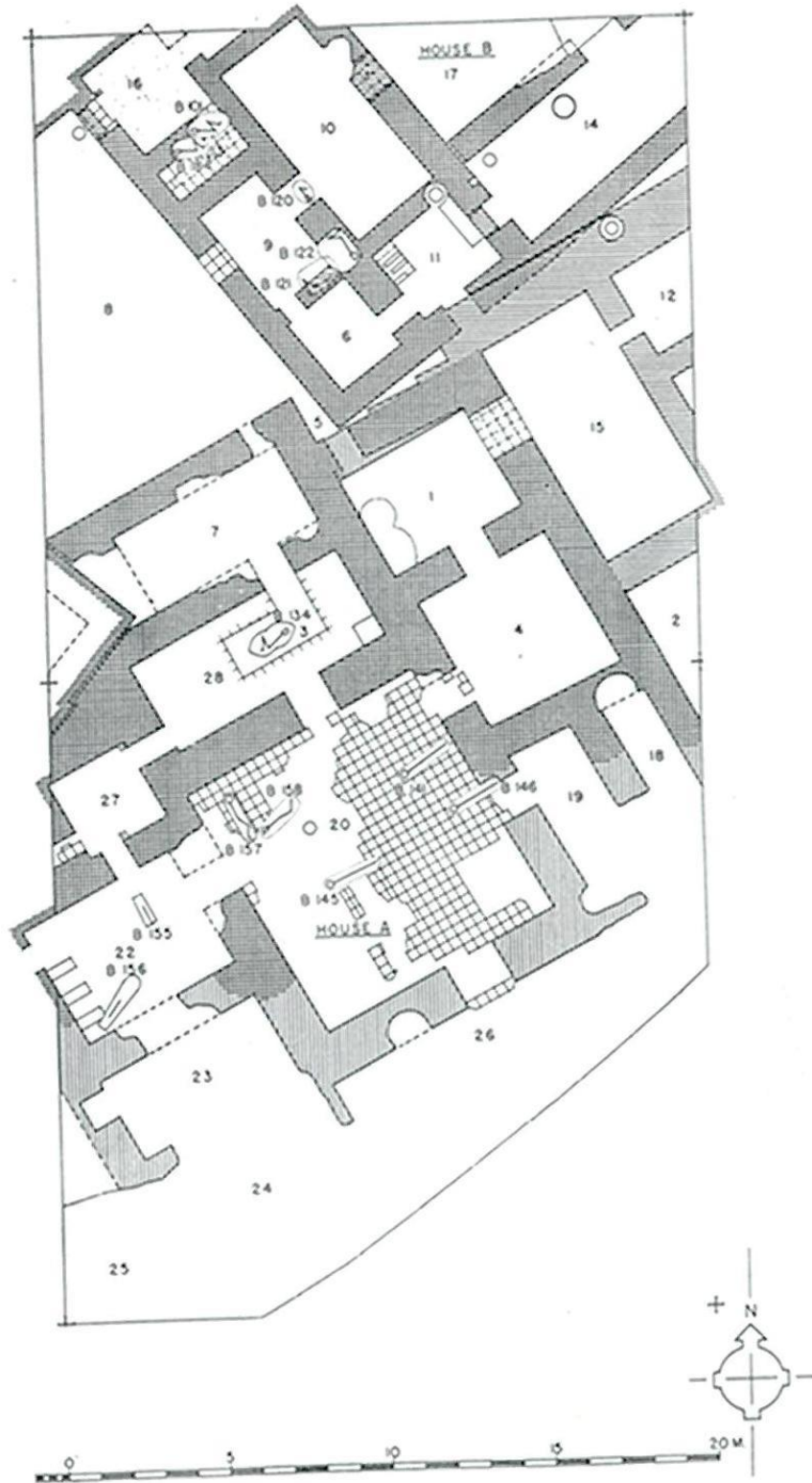
Plan 154. Babil, XI nolu ev

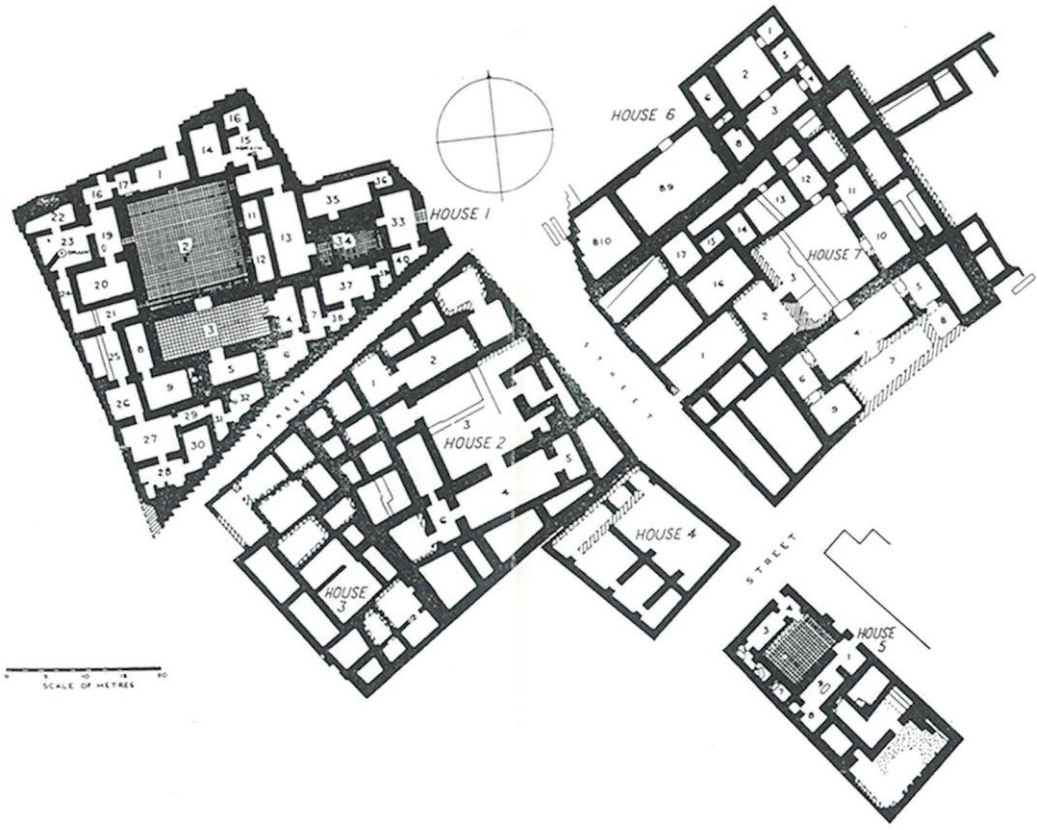
Plan 155. Babil, XII nolu ev

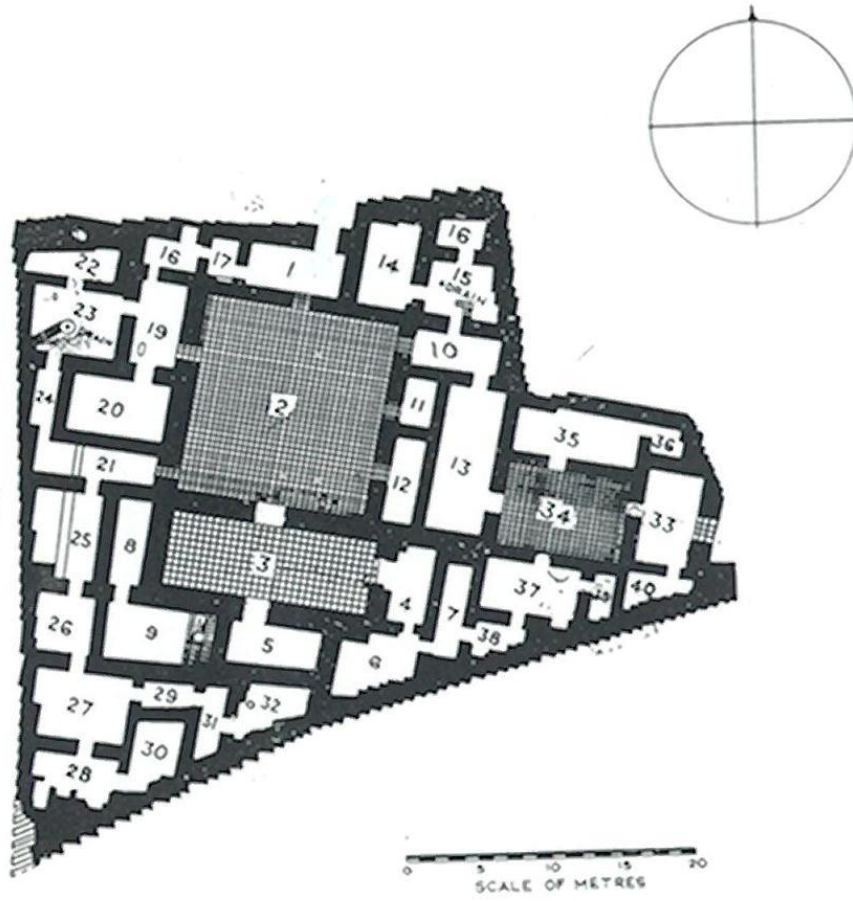
Plan 156. Babil, XIII nolu ev

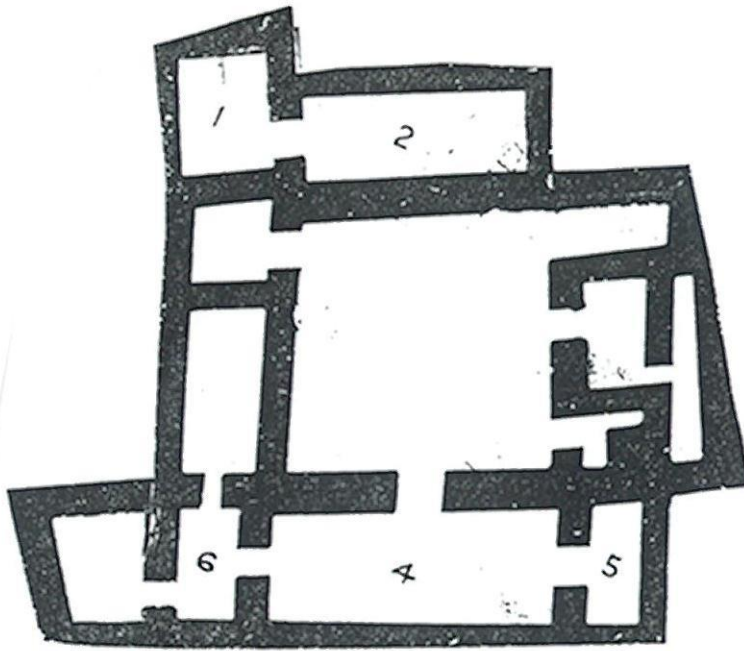
Plan 157. Nippur, TA I. Kat

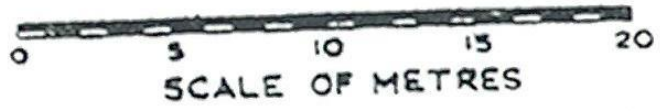
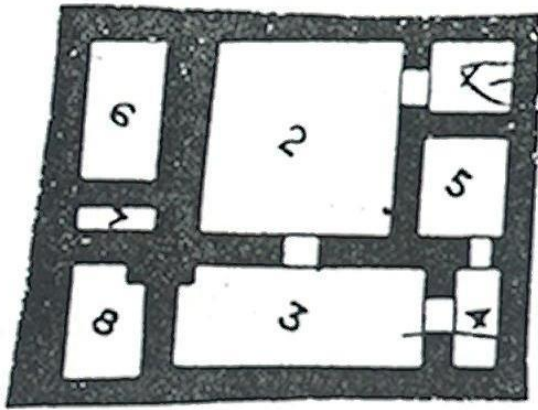
Plan 158. Ur, Yeni Babil Dönemi Evleri

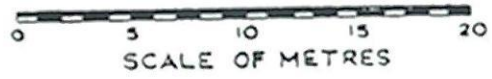
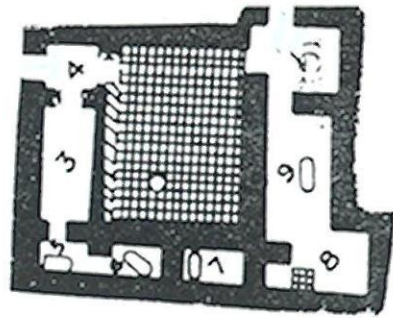
Plan 159. Ur, I nolu ev

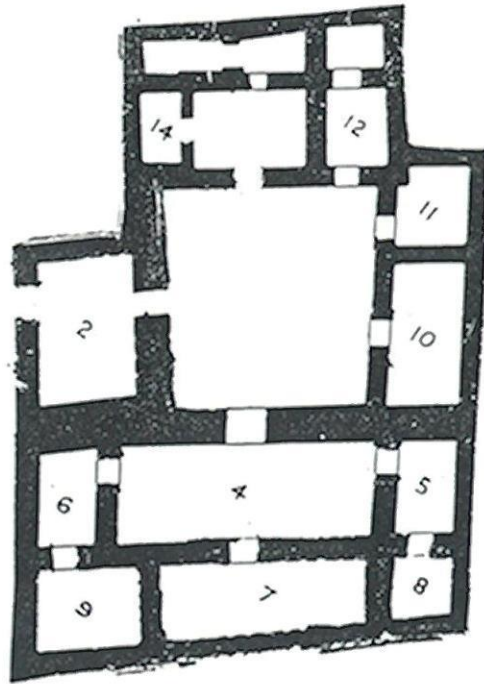
Plan 160. Ur, 2 nolu ev

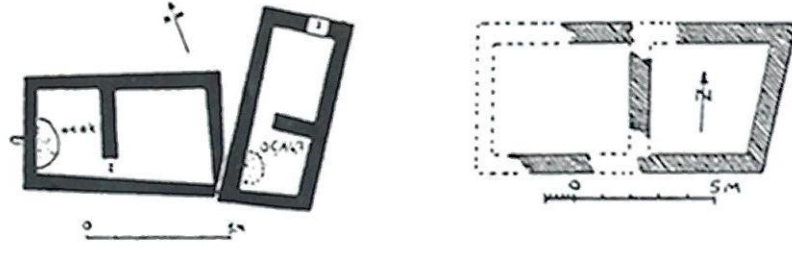
Plan 161. Ur, 5 nolu ev

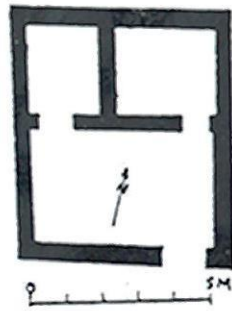
Plan 162. Ur, 6 nolu ev

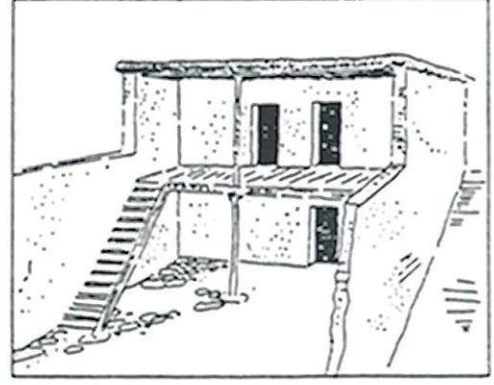
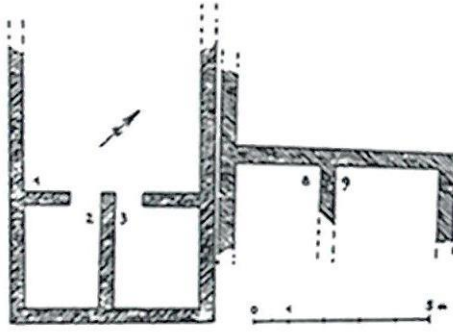
Plan 163. Ur, 7 nolu ev

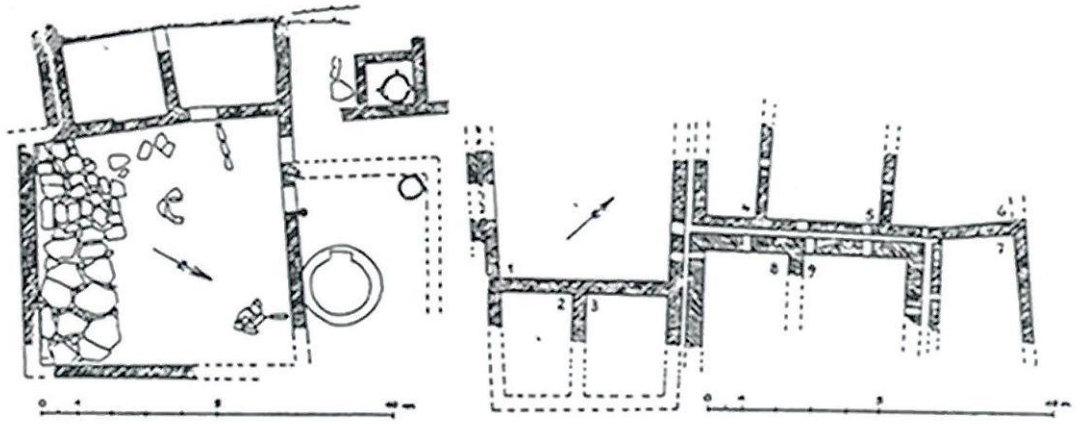
Plan 164. Boğazköy, Büyükkale Eski Hitit Çağı Konutları

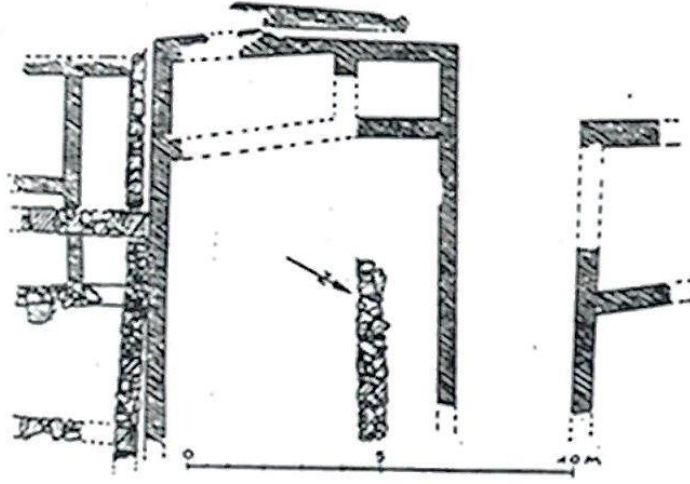
Plan 165. Kültepe Kaneş, Tabaka Ia'daki ev

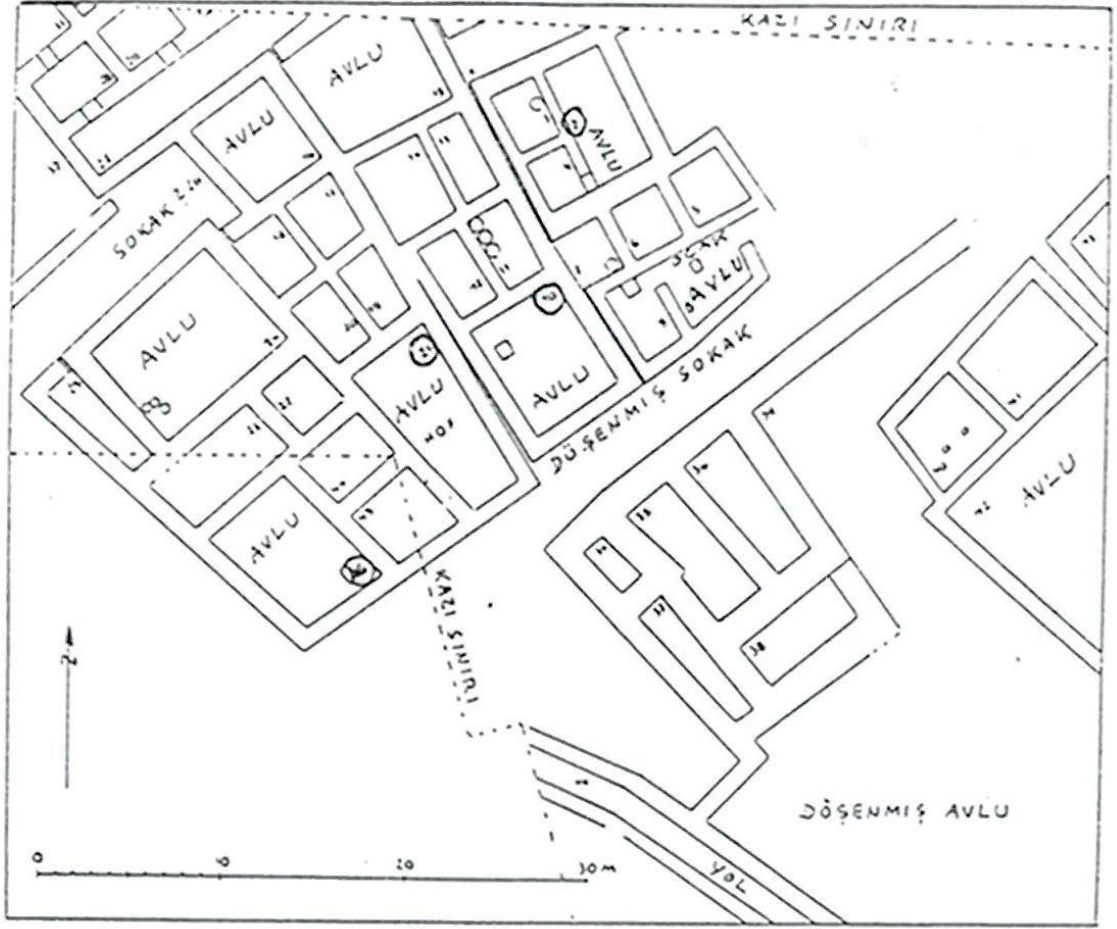
Plan 166. Kuştepe Kaneş, Tabaka III'deki evler

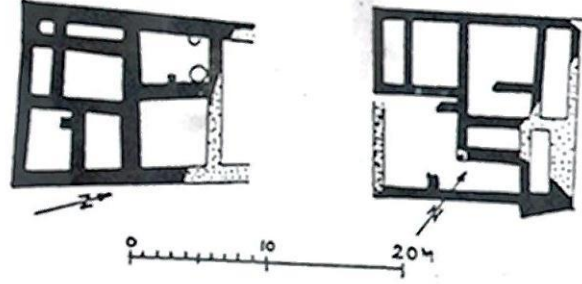
Plan 167. Kültepe Kaneş, Tabaka II'deki ev

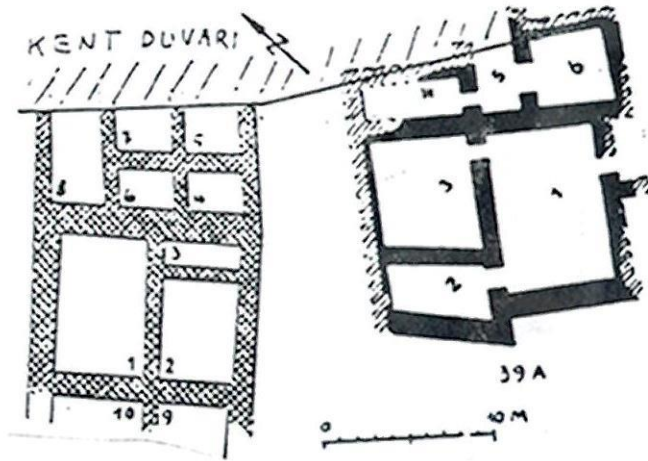
Plan 168. Kuştepe Kaneş, Tabaka Ia-6 evleri

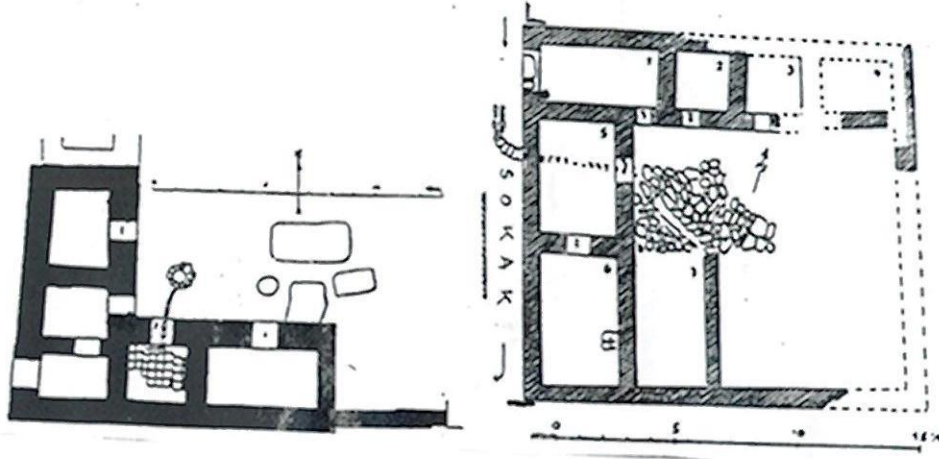
Plan 169. Boğazköy, Büyük Krallık Çağı

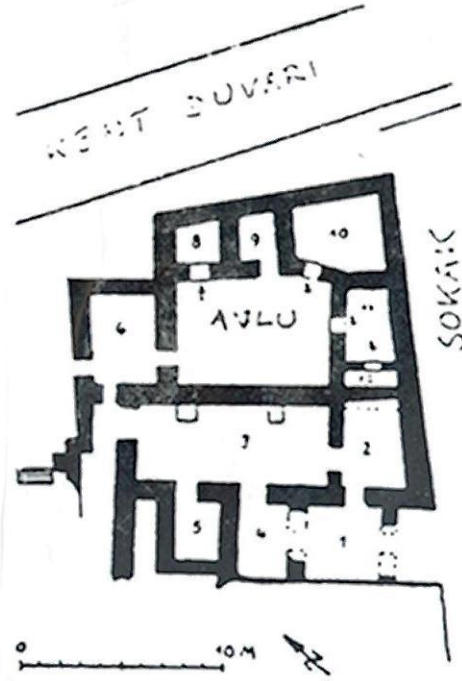
Plan 170. Boğazköy ve Alişar, Aşağı Kent Büyük Krallık Çağı Evleri

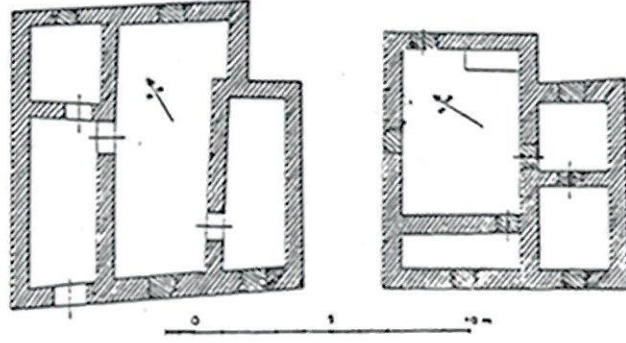
Plan 171. Tel Açana, II. bin yılı evleri

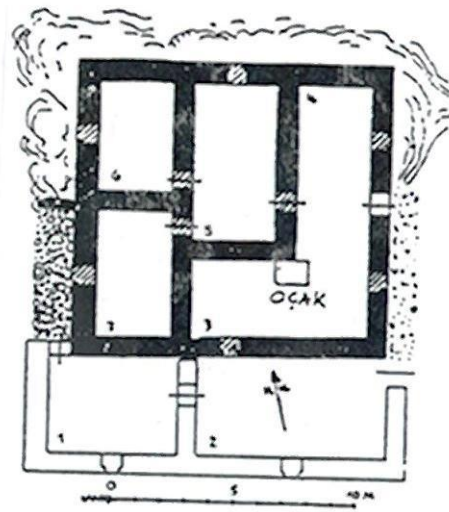
Plan 172. Tell Halaf, I. bin yılı evleri

Plan 173. Tell Açana, Tabaka I'deki ev

Plan 174. Boğazköy-Büyükkale'deki Eski Hitit Çağı Konutları

Plan 175. Boğazköy, Aslanlı Kapı'da konut